

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

Ladislav Lábek – písař v době 1. světové války

Mgr. Anna Peřinová

Diplomová práce

2012

UNIVERSITY OF PARDUBICE
FACULTY OF ARTS AND PHILOSOPHY

Ladislav Lábek – The Officer in the Period World War I.

Mgr. Anna Peřinová

Diploma paper

2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Anna Peřinová**
Osobní číslo: **H08694**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Soudobé dějiny**
Název tématu: **Ladislav Lábek - pisář v době 1. světové války**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Anna Peřinová prostuduje dostupnou literaturu a prameny, a na tomto základě zpracuje životní osudy Ladislava Lábka za 1. světové války. Zhodnotí zejména širokou pramennou základnu a souvislosti působení L. Lábka v armádě a život jeho rodiny v zázemí.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Archiv města Plzně, Ladislav Lábek, karton č. 395-397, korespondence přijatá (1914-1918). Archiv města Plzně, Ladislav Lábek, karton č. 398-399, korespondence odeslaná (1914-1918). Archiv města Plzně, Ladislav Lábek, karton č. 400, válečná fotoalba č. 1-6 (1914-1918). Vojenský historický archiv v Praze, Sbíрка kmenových listů, Ladislav Lábek.

MORÁVKOVÁ, Naděžda, Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola.

Cesty plzeňského odborného dějepisceví. Část I. (Od počátků do roku 1945).

Plzeň 2008. NEDOROST, Libor. Češi v 1. světové válce. Praha 2006. ŠEDIVÝ, Ivan, Češi, české země a velká válka. Praha 2001.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2012**

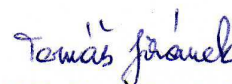

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlašuji, že předkládanou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Horní Bělé dne 28. června 2012

.....

Anna Peřinová

Ráda bych na tomto místě poděkovala doc. PhDr. Tomáši Jiránkovi, Ph. D. za přínosné rady, podporu i velikou trpělivost.

Dále bych ráda poděkovala paní Danuši Bělohávkové za milé rozhovory a propůjčení Lábkových fotografií.

Všem ostatním, kteří mě při studiu na univerzitě, bádání i sepisování práce trpělivě podporovali a pomáhali, upřímně děkuji.

Motto – Láska k historii

„Láska k historii a úcta ku práci snoubí se vzájemně a skýtá ti prožitky vzácné a trvalé ceny, které člověka povznášejí a přispívají k tomu, aby si vážil života. To jest ta pravá kultura a inteligence. Cesta k poznání jest těžká a svízelná, ale kdo vytrvá, pojednou se otevře tajemný chrám vědění a člověku připadá, jako by mu bělmo z očí spadlo, co dříve neviděl, to jest mu jasné a nutí k přemýšlení.“¹

Motto – Život na frontě

„Žijeme, jen abychom žili, jeden den za druhým prchá do věčnosti a není žádného měřítka pro budoucnost. Den jako den, týden jak týden, bez rozdílu, jeden od druhého nelze rozeznati. Čas letí jako vodopád, stojíš-li u něho, letí stále stejně, stále šumí, můžeš poslouchati hodiny, celé dny, roky, jest to stále tatáž stejná píseň, jiné se nedočkáš.“²

---

¹ Archiv města Plzně (dále AMP), fond Ladislav Lábek (dále Lábek), kart. 398, dop. č. 205 L. Lábka M. Lábkové, 25. 5. 1915.

² Tamtéž, kart. 399, dop. L. Lábka rodině, 24. 12. 1917.

NÁZEV

Ladislav Lábek – písař v době 1. světové války

ANOTACE

Diplomová práce popisuje život muzejníka a obchodníka Ladislava Lábka (1882–1970) na východní a italské frontě za první světové války, kde působil jako účetní písař u zásobovacího oddělení. Dále je sledován život jeho rodiny v Plzni.

KLÍČOVÁ SLOVA

Ladislav Lábek, Marie Lábková, Božena Lábková, první světová válka, Plzeň, Národopisné muzeum Plzeňska

TITTLE

Ladislav Lábek – The Officer in the Period of World War I

ABSTRACT

This diploma paper deals the life of museologist and shop-keeper Ladislav Lábek (1882–1970) on the eastern and Italy front during the World War I when he worked in supplying department as an accounting officer. In the next it deals the life of Labek's family in the Pilsen.

KEYWORDS

Ladislav Lábek, Marie Lábková, Božena Lábková, World War the first, Plzeň, Národopisné muzeum Plzeňska

Obsah

1	Úvod.....	11
2	Stručný životopis Ladislava Lábků do roku 1918.....	17
1.1	Rodina.....	17
1.2	Lábkův rodinný život.....	19
1.3	Rodinná vila.....	21
1.4	Studium.....	23
1.5	Papírník Lábek.....	25
1.6	Vybrané kulturní projekty.....	27
1.7	Kroužek přátel starožitnosti v Plzni.....	28
1.8	Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí.....	29
1.9	Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století 31	
3	Stručný životopis Ladislava Lábků po roce 1918.....	35
1.10	V Národopisném muzeu Plzeňska.....	35
1.11	Obchodní činnost.....	47
1.12	Vybrané projekty Ladislava Lábků.....	50
4	Ladislav Lábek v 1. světové válce.....	57
1.13	Branná povinnost.....	57
1.14	Začátek války a východní fronta v roce 1914.....	59
1.15	Pomocný účetní písař Lábek.....	61
1.16	Lábkův odjezd na východní frontu.....	65
1.17	Lábkovi na „plzeňské frontě“.....	72
1.17.1	Kroužek a Národopisné muzeum Plzeňska.....	75
5	1915.....	79
1.18	Východní fronta v roce 1915.....	79
1.19	Lábek kuchařem.....	80
1.20	Lábkovy osudy v dalším roce války.....	84
1.21	Z Haliče do Karpat a zpět.....	86
1.21.1	Dněstr a Bohumil Krs.....	88
1.21.2	Dovolená!.....	91
1.21.3	„Tréňáci“ do zákopu.....	92
1.22	Lábkovi na „plzeňské frontě“.....	95
1.22.1	„Ať z té války taky něco máme ...“.....	95
1.22.2	Počátky plzeňského „Svérázu“.....	99
1.22.3	Lábkův frontový obchod.....	101
1.22.4	Kroužek a Národopisné muzeum Plzeňska.....	103
1.22.5	„V práci a vědění jest naše spasení“.....	105
6	1916.....	111
1.23	Lábek na frontě i v zázemí v roce 1916.....	113

1.24	Lábkovi na „plzeňské frontě“.....	120
1.24.1	„Svěráz Božena Lábková“.....	124
1.24.2	Třicatero obchodních zásad Lábkových sester.....	130
1.24.3	Lábkovy sestry a kulturně-společenský život v Plzni.....	132
7	1917.....	134
1.25	Lábek na frontě ve čtvrtém roce války.....	134
1.25.1	„Bože ten čas letí, vrátím-li se jednou, to budu dědkem“.....	138
1.26	Lábkovi na „plzeňské frontě“.....	139
1.26.1	Srpnové události v Plzni.....	142
1.26.2	Obchody Lábkových.....	144
1.26.3	Kulturně-společenské dění a volný čas.....	149
8	1918.....	153
1.27	Lábkův poslední rok na frontě.....	153
1.27.1	Žádost o převelení Lábka do zázemí.....	155
1.28	Lábkovi na plzeňské frontě.....	157
1.28.1	Lábkovy sestry a kulturně-společenský život v Plzni.....	160
1.28.2	„Plzeňský kroj“ Marie Lábkové.....	163
9	Závěr.....	166
10	Nejčastěji používané zkratky.....	171
11	Seznam pramenů a literatury.....	172
1.29	Archivní fondy a sbírky.....	172
1.30	Oral history.....	173
1.31	Ecyklopedie, slovníky, atlas.....	173
1.32	Časopisecké studie, novinové články.....	173
1.33	Knižní publikace: monografie, sborníky.....	174
1.34	Internetové zdroje.....	177
12	Přílohy.....	178
1.35	Lábkovi – seznam příloh.....	179
1.36	Obchody Lábkových – seznam příloh.....	185
1.37	První světová válka v textu i v obrazech – seznam příloh.....	194
1.38	Mapy, plány, tabulky, přehledy a grafy – seznam příloh.....	213
13	Resumé.....	223

1 Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá životem a dílem zakladatele Národopisného muzea Plzeňska Ladislava Lábka (27. ledna 1882 – 26. května 1970) se zaměřením na Lábkův život na frontě během první světové války a jeho rodiny v zázemí.

Lábek se během svého života věnoval celé řadě historických, národopisných či numismatických otázek. Své poznatky zprostředkovával široké veřejnosti prostřednictvím výstav, rozhlasu, tematických procházek Plzní, přednáškami a celou řadou odborných článků i publikací. Za svůj život vydal více jak 50 publikací, uspořádal přes 60 výstav doma a v zahraničí a napsal na 300 odborných statí i článků. Lábkovy práce se dotýkají muzeologie, národopisu, ochrany památek nebo třeba regionální historie.³

Miloslav Bělohlávek, jeden z nejvýznamnějších plzeňských archivářů a Lábkův přítel o něm poznamenal: *Do posledních sil svého života neztratil zájem o obor, kterému se věnoval s velikou láskou. Ladislav Lábek zanechal velké dílo, dílo literární i sběratelské. Jeho osobní a místní kartotéky v Národopisném oddělení Západočeského muzea i sbírka výpisů v Archivu města Plzně jsou nedocenitelným a nepřehledným pramenem v poznání vývoje Plzně a Plzeňska. Díváme-li se na práci Ladislava Lábka, stojíme v obdivu nad promyšleným systémem jeho činnosti, nad velikou a nerozměrnou jeho pílí a pracovitostí.*⁴

Cílem této práce je snaha přiblížit významné období Lábkova života a rozšířit dosud známé informace o jeho působení ve světovém válečném konfliktu, které se prozatím omezovaly na konstatování o jeho odchodu do války a pokračování v započaté muzejní, památkové a publikační činnosti. Předpokladem práce je tedy přiblížení Lábkovy funkce a náplně činnosti na frontě, dosažené hodnosti, pozice na východní (1914–1917) a následně pak na jihozápadní (italské) frontě (1917–1918), každodenního života nebo třeba trávení volného času. Další sledovanou rovínou bude život Lábkovy rodiny v zázemí, obchodování sester i otce a zapojení do kulturně-společenského života ve městě. Neméně důležitou otázkou bude zhodnocení významu a přínosu dochovaných pramenů z Lábkova fondu k první světové válce.

---

³ Autor neuveden. Soupis prací Ladislava Lábka do roku 1957. In *Minulost Plzně a Plzeňska I*, 1958, s. 244-246. Srovn. viz Autor neuveden. Výstavy pořádané Národopisným muzeem Plzeňska. In *Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie VII – K výročí Národopisného muzea Plzeňska*. Plzeň, 1991, s. 107-112.

⁴ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Vzpomínka na Ladislava Lábka. In *Minulosti Západočeského kraje XVIII*. Plzeň, 1982, s. 276-277.

Podkladem k tématu je početná pramenná základna uložená z velké části ve fondu Ladislava Lábka v Archivu města Plzně, ale i v dalších fondech a sbírkách např. ve Vojenském historickém archivu, Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky a další.⁵ Oporou bádání je literatura k životu Ladislava Lábka,⁶ k plzeňským regionálním⁷ a vojenským dějinám.⁸

Stěžebním pramenem je především početná Lábkova odeslaná i přijatá korespondence (1914–1918), která čítá přibližně na 5 000 dopisů, korespondenčních lístků, pohlednic a vzkazů, jejichž nejčastějším příjemcem i adresátem byla Lábkova sestra Marie.⁹ Pro časté nesnáze s doručováním pošty, jež provázely vojáky po celou dobu trvání války, zahájil Lábek od 1. října 1914 číslování svých dopisů. Důvodem toho byla např. kontrola vzájemně doručených zpráv, aby žádný z dotazů nezůstal bez odpovědi a aby rodina získala přehled o doručených informacích. Očíslovaných dopisů, které Lábek z fronty odeslal, je celkem 995 kusů, avšak odhadem více jak třetina dopisů očíslována nebyla. Lábek se snažil psát rodině alespoň jeden dopis denně, avšak neumožnila-li to situace (ofenziva, pochody, zpoždění pošty aj.), psal dle možností. Výjimkou ovšem není ani více dopisů stejného data. I přes vykrádání,

⁵ AMP, Lábek. Vojenský historický archiv (dále VHA), Sběrka kmenových listů, Ladislav Lábek (*27. ledna 1882) (dále Lábek). Ústav dějin umění Akademie věd České republiky (dále UDU), fond Zdeněk Wirth aj. Podrobněji viz Seznam pramenů a literatury (Archivní fondy a sbírky).

⁶ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Vzpomínka na Ladislava Lábka. *Minulostí západočeského kraje XVIII*, 1982, s. 275. ISBN 44-405-82. DOMANICKÁ, J. Až vydáme Soupis... *Zprávy památkové péče* 70, 2010, č. 1, s. 51–52. ISSN 1210-5538. PEŘINOVÁ, Anna. *Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth – přátelství a spolupráce* (diplomová práce), Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2011. PEŘINOVÁ, A. Exploze muničky v Bolevci u Plzně dne 25. května 1917 v korespondenci Ladislava Lábka s rodinou. In *Minulostí západočeského kraje XLVI*, 2011, s. 308-367. PEŘINOVÁ, A. Dopisy a deníky Ladislava Lábka, vojáka 35. pěšího pluku v 1. světové válce. In PRCHAL, Vítězslav a kol. *Mezi Martem a Memorií. Prameny osobní povahy k vojenským dějinám 16.–19. stol.*, Pardubice, 2011, s. 175-198. ISBN 978-80-7415-047-0. SYNKOVÁ, Jana. *Poslední Plzeňák, který měl své město rád: osobnost a dílo Ladislava Lábka v památkové péči* (diplomová práce), Západočeská univerzita v Plzni 2008. SYNKOVÁ, J. Rodinný dům Ladislava Lábka. In URLICH, Petr. *Slavné vily Plzeňského kraje*. Praha, 2009, s. 113-116. ISBN 978-80-87073-17-9.

⁷ Základní použitá literatura: ČEPELÁK, Václav. *Dějiny Plzně II. Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň, 1967. MARTINOVSKÝ, Ivan a kol., *Dějiny Plzně v datech. Od prvních stop osídlení až po současnost*. Plzeň, 2004., ISBN 80-7106-723-7. ŘEHÁČEK, Karel. Dopady války na každodenní život obyvatelstva Plzně a okolních obcí (1914–1918). In *Minulostí západočeského kraje XLII/I*, 2007, s. 277-334. ISBN 978-80-86971-0. ŘEHÁČEK, K. Sociální důsledky války a jejich projevy v Plzni v letech 1914–1919. In *Minulostí západočeského kraje XLI/I*, 2006, s. 199-293. ISBN 80-86971-21-X.

⁸ Základní použitá literatura: DRNEK, Jan – VONDROVSKÝ, Václav. *Hoši jako květ. Příběh pluku a města 1683–2010*. Plzeň, 2010. ISBN 978-80-254-6937-8. FUČÍK, Josef. *Soča (Isonzo). 1917*. Praha, 1999, ISBN 80-7185-255-4. JINDRA, Zdeněk. *První světová válka*. Praha, 1987. ISBN 14-407-87. JUNG, Petr – PAVLOVIČ, Darko. *Rakousko-uherská armáda za první světové války*. Praha, 2007. ISBN 978-80-251-1520-6. NEDOROST, L. *Češi v 1. světové válce. 3. díl. Do hořkého konce*. Praha, 2007, ISBN 978-80-7277-327-5. NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce. 1. díl. Mým národům*. Praha, 2006. ISBN 80-7277-321-6. ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a velká válka 1914–1918*, Praha 2001. ISBN 80-7106-274-X.

⁹ Kromě rodiny patřily mezi dopisovatele též osobnosti jako Zdeněk Wirth, Fridolín Macháček, Bohumil Krs, Antonín Kostinec, Karel Treybal a další. Dopisovatelé budou přiblíženi v následujících kapitolách. Dochované dopisy viz AMP, Lábek, kart. 395, dopisy rodiny a přátel Ladislavu Lábkovi, 1914–1916. Tamtéž, kart. 396, dopisy rodiny a přátel Ladislavu Lábkovi, 1916. Tamtéž, kart. 397, dopisy rodiny a přátel Ladislavu Lábkovi, 1917–1918. Tamtéž, kart. 398, dopisy Ladislava Lábka rodině, 1914–1916. Tamtéž, kart. 399, dopisy Ladislava Lábka rodině, 1917–1918.

ztráty nebo případné požáry postihující poštovní zásilky ve válečném dění, obdržela rodina Lábkových téměř všechny očíslované dopisy. Číslování ovšem nezůstalo jen u dopisů. Od srpna 1915 označovali Lábkovi i některé odeslané a přijaté balíčky. Přijaté dopisy zasílal Lábek vždy po nějaké době zpět domů, kde je rodina dle instrukcí pečlivě zakládala a uschovávala. Archivářského ducha v sobě Lábek tedy rozhodně nezapřel. Zatímco Lábkovy dopisy přibližují život na frontě, dopisy rodiny poukazují naopak na dění v plzeňském zázemí.¹⁰

Již od počátku válečného konfliktu visela nad vším vyřčeným i psaným státní cenzura, která samozřejmě neminula ani osobní dopisy. Obyvatelé zázemí i vojáci na frontě tak podléhali autocenzuře. Vojáci nesměli prozradit nic strategického (např. přesné místo pobytu), zneužitelného (jako např. místo zahrabání děl s následně vztyčeným křížem na znamení hrobu apod.) a ve vlastním zájmu se měli vyvarovat kritice politických a vojenských rozhodnutí nebo psaní o problémech na frontě, ať už národnostních, zdravotních, zásobovacích nebo o protichůdných náladách v mužstvu. Přesto se Lábkovy dopisy neomezovaly na stereotypní oznámení. Lábkova korespondence představuje výjimečnou rovinu pro studium života řadového vojáka na frontě, včetně jeho každodenních nesnází nebo i výhod spojených se službou v týlu.¹¹ V případě potřeby používali navíc Lábkovi šifry v podobě písmen, pod kterými skrývali např. údaje o tržbách, množství zaslaného zboží (např. tabáku) nebo v případě výbuchu bolevecké muničky u Plzně v květnu roku 1917 též počet obětí, materiální ztráty aj. Díky dochovaným záznamům v pomocné účetní knize obchodů Lábkových a dostatečnému množství šifrovaných čísel v dopisech se podařilo jednoduchou

---

¹⁰ PEŘINOVÁ, A. *Dopisy a deníky Ladislava Lábka*, s. 181-182. Dopisy Lábkovy rodiny zachycují politické úvahy či názory na válku jen sporadicky, přesto je ale zarážející, že v dochovaných dopisech sester a rodičů nejsou nijak reflektovány např. srpnové oslavy císařových 85. narozenin v roce 1915, které probíhaly ve velkém stylu, plzeňské prostředí nevyjímaje. (U příležitosti císařových narozenin (8. srpna) konala se dne 17. srpna slavnostní schůze obecního zastupitelstva. Pro oslavy byl jako hlavní den vybrán 18. srpen, kdy byla konána slavnostní bohoslužba v katedrále sv. Bartoloměje v Plzni, v městském divadle se hrála divadelní představení o životě císaře, v Kopeckého sadech vyhrávala muzika a před okresním hejtmanstvím se uskutečnil blahopřejný projev plzeňské mládeže. K této příležitosti vydala plzeňská městská radnice pamětní spisek o císařově životě, úspěších a návštěvách v Plzni, a to nákladem 10 000 výtisků po 50 hal. Český denník, roč. 51, č. 225, 14. 8. 1915, s. 3.) Ovšem ani smrt Františka Josefa I. v listopadu roku 1916 není v dopisech vzpomenuata. Den po oznámení smrti Františka Josefa I., dne 22. listopadu, rozezněly se v Plzni v 8 hodin ráno zvony na chrámu sv. Bartoloměje. V 10 hodin byla přerušena výuka ve škola, o půl dvanácté se konala mimořádná schůze Městské rady královského města Plzně a ve dvanáct začaly vyzvánět všechny zvony v Plzni. Všechna divadelní, kinematografická a jiná zábavná představení byla přerušena. Tamtéž, roč. 52, č. 266, 22. 11. 1916. V uvedených obdobích se Lábek na frontě vyskytoval, dopisy mezi jím a rodinou jsou dochovány, avšak neobsahují ani prosté oznámení o těchto historických přelomech. Tyto dvě události nebyly vzpomenuaty ani ve dvou dosud vydaných publikacích o dějinách města Plzně. ČEPELÁK, V. *Dějiny Plzně II.*, MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*.

¹¹ PEŘINOVÁ, A. *Dopisy a deníky Ladislava Lábka*, 182.

substituční metodou přiřadit k jednotlivým písmenům příslušná čísla, jejichž zpětná kontrola údaje potvrdila.¹²

Dalším zajímavým pramenem k poznání Lábkova života na frontě jsou dochované osobní deníky za léta 1914–1915 (1916).¹³ Na rozdíl od korespondence nám Lábkovy deníky nabízejí trochu jiný pohled na dění na východní frontě. To, co nebylo možné poznamenat rodině nebo přátelům v dopise, zapsal si Lábek do svých „notýsků“, které v porovnání s dopisy vypovídají někdy o Lábkově každodennosti na frontě více. Deníky rovněž reflektují Lábkovy názory a pocity, které nemohl vždy vyslovit v cenzurovaných dopisech anebo v obavách před psychickým rozpoložením svých blízkých. I z několika málo stran vyčteme jeho náhledy na některé politické události a průběh války nebo úvahy o jednotlivých národnostech, případně vztazích mezi nimi. Ze stručných deníkových záznamů získáme představu o tom, co bylo pro Lábka na frontě důležité, kde se mužstvo nacházelo, kam směřovalo, jak vnímal Lábek vyhlídky na mír do budoucna, nakolik epidemie ohrožovaly vojáky nebo jen běžnou každodennost válečných dní jako počasí, nocleh, stravu anebo trávení volného času. Lábek si vedl deníkové záznamy jen do konce roku 1915, s výjimkou jednoho zápisu z března roku 1916.¹⁴ Autor pravděpodobně ztrácel chuť k evidenci neustále se opakujících trpkých zpráv. Napovídá tomu i záznam v jednom deníku: „*Rozmyslím si psát si deník.*“¹⁵

Významným pramenem k poznání života na frontě nejen Ladislava Lábka jsou válečné pohlednice a předně fotografie uložené v jeho pozůstalosti.¹⁶ Z několika dopisů vyplývá, že Lábek coby „válečný reportér“ vyvolával pořízené fotografie patrně přímo na frontě díky své rodině, která mu zasílala potřebný materiál. Při vyvolávání fotografií používal Lábek fotografické papíry např. značek Tamen Mat–Papier, Gaewerth aj. Rozměr fotografií byl často 9 x 12 cm s matným, ale i lesklým povrchem. Lábek zřejmě exponoval obrázek na

¹² d = 0, c (l) = 1, h = 2, u = 3, t = 4, ě = 5, v = 6, p = 7, i (ř) = 8, e = 9. AMP, fond Knihkupectví a nakladatelství Marie Lábkové – Svěráz Boženy Lábkové (Obchody Lábkových), rkp. inv. č. 20 803, sign. 10 b 156, účetní kniha 1909–1919.

¹³ Tamtéž, Lábek, inv. č. 6–9, kart. č. LP 2159, deníky. Deník inv. č. 6 [18. 8. 1914 – 16. 11. 1914 (doslovně přepsán pro nečitelnost z původního deníku z 1. 11. 1913 do 16. 11. 1914)], zápisy na s. 1–55, deník inv. č. 7 (17. 11. 1914 – 13. 5. 1915) zápisy na s. 1–98, deník inv. č. 8 (14. 5. 1915 – 12. 9. 1915) zápisy na s. 1–84 a deník inv. č. 9 [1. 10. – 31. 12. 1915 (16. 3. 1916)] s. 1–45. Formát jednotlivých deníků je 12,5 x 9 cm, s výjimkou přepsaného deníku, jehož velikost je 5 x 7 cm. Do deníků si Lábek zapisoval údaje tužkou, zcela výjimečně perem.

¹⁴ PEŘINOVÁ, A. *Dopisy a deníky Ladislava Lábka*, s. 185–186.

¹⁵ AMP, Lábek, inv. č. 7, kart. 2159, deník 1914–1915, 21. – 22. 4. 1915, s. 86–87. K teorii o nepokračování ve psaní deníku napovídá i četnost a úprava zápisů. Do prosince roku 1915 odpovídají záznamy, až na malé výjimky, denním zápisům, avšak od 15. 12. 1915 následuje pouze popis Štědrého dne a následně jednorázové sdělení z 16. 3. 1916. Tamtéž, inv. č. 9, kart. 2159, deník 1915–1916, s. 34–37. Přibližně od poloviny května 1915 začaly být záznamy méně přehledné. Srovn. PEŘINOVÁ, A. *Dopisy a deníky Ladislava Lábka*, s. 177.

¹⁶ Tamtéž, kart. 400, fotoalba I–VI. Je ovšem zřejmé, že některé pohlednice či fotografie Lábek obdržel od přátel. U jednotlivých fotografií však není zřejmé, které pořídil přímo Lábek, a které případně jiný fotograf.

negativ (s největší pravděpodobností na skleněné desky), který následně kontaktně kopíroval na citlivý papír (např. albuminový). Neustálené a netónované fotografie zasílal někdy k dokončení Marii, která je následně předala amatérskému fotografovi a učiteli plzeňské průmyslové školy Josefu Hanušovi, který jí zároveň pomáhal s fotografováním vybraných krajů, výšivek apod. Pořízení fotografií i jejich vyvolávání vyžadovalo úsilí, někdy odvalu a samozřejmě potřebný čas.¹⁷ Naskytla-li se příležitost, neváhal Lábek vypravit se na cestu, aby získal alespoň „několik zajímavých snímků“.¹⁸ Zdá se, že alba s válečnými fotografiemi uspořádal Lábek již za svého pobytu na frontě. Poukazují na to zprávy z prosince roku 1917, kdy uspořádal fotografie od příchodu do Jezierny v roce 1915 až do prosince roku 1917.¹⁹

Doplňujícím pramenem jsou i Lábkovy vzpomínky „Můj život“, které jsou rovněž uloženy v Archivu města Plzně.²⁰ V nich je možné dohledat např. Lábkovo první setkání s vojenským životem, a to při branném výcviku v Prachaticích na začátku 20. stol.²¹ Velmi podnětným pramenem je již uvedený kmenový list Ladislava Lábka, kde jsou informace o jeho vojenské kariéře např. osobní údaje, absolvovaná vojenská cvičení, povolání do války, povýšení či odchod z armádní služby.²²

Práce je rozdělena do celkem 13 kapitol: Úvod, Stručný životopis Ladislava Lábka do roku 1918, Stručný životopis Ladislava Lábka po roce 1918, Ladislav Lábek v první světové válce, kapitoly 1915, 1916, 1917, 1918 a Závěr. Posledními doplňujícími kapitolami jsou Nejčastěji používané zkratky, Seznam pramenů a literatury, Přílohy a Resumé v anglickém jazyce.

První dvě kapitoly shrnují základní životní mezníky Ladislava Lábka, jeho rodinné zázemí, studijní léta, první obchodnické zkušenosti a zapojení do památkové a muzejní činnosti prostřednictvím „Kroužku přátel starožitností v Plzni“ (dále Kroužek) nebo „Společnosti pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí“ (dále Národopisná společnost).²³ Následujících pět kapitol je rozdělených vždy na jeden válečný rok. První z těchto kapitol sleduje Lábkovu vojenskou přípravu – brannou moc, příchod do války a první měsíce na východní frontě. Další čtyři kapitoly můžeme rozdělit do dvou základních částí – život Lábka na frontě a život rodiny v plzeňském zázemí. Před začátkem každé kapitoly je

¹⁷ PEŘINOVÁ, A. *Dopisy a deníky Ladislava Lábka*, s. 190-192.

¹⁸ AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 266 L. Lábka M. Lábkové, 27. 7. 1915.

¹⁹ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 828 L. Lábka A. Lábkové, 17. 12. 1917.

²⁰ Tamtéž, sign. 32 e 67 – 32 e 68, Můj život I-III, rukopis 1950.

²¹ Tamtéž, sign. 32 e 68, Můj život II, s. 96-99:

²² VHA, Lábek, s. 1-4.

²³ Pro první dvě kapitoly byly použity výsledky bádání z diplomové práce A. Peřinové. PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*.

stručný orientační přehled o dění na frontě, na níž se Lábek nacházel. Obsahová náplň dvou hlavních částí kapitol se vždy odvíjí od množství informací a zajímavostí v dopisech za jednotlivé období. V případě Lábka na frontě je obecně sledována jeho funkce, každodennost a pracovní činnost, odjezd na dovolenou do Plzně a případně i činnost během dovolené. V části orientované na Lábkovu rodinu v Plzni je vždy uveden nástin života či atmosféry v Plzni v jednotlivých letech, obchodnické úspěchy i neúspěchy rodiny, trávení volného času či účast na významnějších kulturně-společenských akcích a předně též nastíněno, jak se z Lábkových sester staly uznávané obchodnice i spoluorganizátory kulturního života v Plzni.

V každém roce války, který Lábek strávil na frontě, je možné najít alespoň jedno zajímavé téma. Pro rok 1914 je to např. seznámení s vojenským válečným životem, v dalším roce pak otevření Národopisného muzea Plzeňska a setkání na frontě s malířem i přítelem Bohumilem Krsem (1890–1962). Rok 1916 byl pro Lábkovu rodinu ve znamení obchodu, neboť v té době otevřela díky úspěšnému podnikání vedle papírenského obchodu i další obchod zvaný „Svéráz Božena Lábková“ (dále Svéráz). Další rok ve válce byl zlomovým jak pro Lábka, který byl po bitvě u Zborova odvelen na italskou, tak pro rodinu v zázemí, která se v tomto roce citelněji potýkala s dopady války, a to jak zásobování potravinami, nedostatkem topiva, problémy s dopravováním zboží i pošty pro Ladislava, tak se stupňováním nálad ve společnosti. Poslední rok války je pro Lábka ve znamení snah o jeho převelení do zázemí coby správce Národopisného muzea Plzeňska a následném odchodu z fronty. Pro jeho sestry pak v dalším významnějším zapojení do kulturně-společenského života v Plzni.

Po závěrečném slovu a pomocných seznamech následuje přílohová část diplomové práce, která je rozdělena do pěti částí. První ukazuje obraz rodiny Lábkových, domov i místo posledního odpočinku. Druhá představuje podobu obchodů, reklamní a propagační materiál nebo edici dopisu malíře Františka Václava Eisenreicha (1892–1969), který v roce 1961 sepsal své hodnocení obchodnického přínosu rodiny Lábkových pro město Plzeň. Třetí, nejobsáhlejší přílohová část je věnována obrazu první světové války např. prostřednictvím básně Lábkova přítele Homolky, dopisů rodiny Lábkových, deníkových záznamů Ladislava Lábka, kreseb Bohumila Krse anebo fotografií Ladislava Lábka z front dobově označované „Velké války“. V poslední části příloh je umístěn plán centra města Plzně, na němž lze dohledat bydliště Lábka z doby první světové války i umístění rodinných obchodů. Dále jsou zde zařazeny mapy vývoje frontové linie na východní a italské frontě, přehled cen potravin v českých zemích v době války, ceny potravin na východní frontě z Lábkových zápisů, tržby papírnictví i Svérázu v letech 1913–1919 a Lábkova vybraná bibliografie.

2 Stručný životopis Ladislava Lábka do roku 1918

1.1 Rodina

Ladislav Lábek pocházel z řemeslně a obchodnický zručné rodiny. Už od narození mu bylo rodinou předurčeno, aby své budoucí povolání směřoval právě na obchodnickou dráhu po svém otci, Františku Lábkovi (1877–1929)²⁴, který ji dle tradice převzal po Lábkově dědovi. Též Lábkova matka Kateřina, rozená Ulčová (1858–1931), pocházela z kupecké rodiny a stejně jako její manžel i ona podporovala rozhodnutí, že dobrou obživu i postavení nabízí po generace prověřené poctivé obchodování. Přestože mladý Lábek od dětství tíhnul spíše k humanitním vědám, ve skrytu duše věděl, že otcově rozhodnutí se bude moci postavit jen stěží.²⁵

Ladislav Lábek měl několik sourozenců, avšak dospělého věku se nedožili všichni. Nejdříve narozeným potomkem rodiny Lábkových byla Bohumila (1881–1881), dále Ladislav, Zdeněk (1885–1888), Bohuslav (1886–1887), Božena (1891–1960), Marie (1892–1965), Karel (1895–1896) a Anna (1897–1960). Do rodiny Lábkových ale přibyl za doby Lábkova mládí ještě jeden člen rodiny, a to chůva, hospodyně a rodinná přítelkyně Liduška Fryčková.²⁶

Přestože se Kateřině a Františku Lábkovým narodilo mnoho dětí, výše uvedené údaje o jejich narození a smrti ukazují, že rodina nebyla nijak zvláště početná. Kolísavá životní úroveň rodiny, která se odvíjela od obchodních úspěchů Ladislavova otce, několikeré stěhování do nevyhovujících prostorů,²⁷ častá onemocnění dětí a nejednou i náhlá smrt, zapříčinila vznik neobyčejně silného rodinného pouta. Vztah přeživších sourozenců Lábkových byl vždy upřímný a harmonický.²⁸

---

²⁴ František Lábek byl v rodině silnou a uznávanou autoritou a za svůj život získal pověst dobrého obchodníka. V plzeňském městském chudinském ústavu se navíc realizoval spolu s dalšími obchodníky, živnostníky, úředníky, majiteli domů, mistry řemesel aj. jako „chudinský otec“. KŘÍŽ, František. *Almanach královského města Plzně na rok 1913*. Plzeň, 1913, s. 449-450. Účast Františka Lábka v chudinském ústavu je doložena i v letech 1919–1924. KŘÍŽ, František. *Město Plzeň. Přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919–1924*. Plzeň, 1925, s. 40.

²⁵ Podrobněji k Lábkově rodinným kořenům viz PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 9-11.

²⁶ AMP, Lábek, *Můj život I*, s. 4.

²⁷ Po mnohém stěhování zůstala rodina Lábkových v Riegrově (dříve Divadelní) ulici, kde nad obchodem Františka Lábka obývala nevelký byt. Tamtéž, s. 10. Pojmenování ulice: Stará poštovská (1821–1864), Divadelní (1864–1903), Riegrova (1903–). Tamtéž, kartotéka Soupis názvů veřejných prostranství, ulice Divadelní (Riegrova).

²⁸ O láskyplném vztahu Ladislava Lábka a jeho sester Boženy, Marie a Anny se nám z dětství dochovala početná a krásná korespondence z let 1900–1908, kdy byl Ladislav zaměstnán v Karlových Varech a Praze. Z dopisů mladých dívek je cítit velké vlastenecké cítění, které bylo již od ranného dětství podporováno rodiči a později utužováno starším bratrem Ladislavem, který byl dívkám bratrem i učitelem. Tamtéž, Lábek, kart. 2156, Korespondence sester 1900–1908. Z války pak jedné z sester Lábek napsal: „*Bude-li nám to dopřáno, doufám, že*

Nejstarší dcera Božena nastoupila po absolvování měšťanské školy do obchodu svého otce, stejně jako mladší Marie. Obě se staly zdatnými obchodnicemi, které pod vedením bratra Ladislava rozšířily otcův obchod s koloniálním zbožím o vyhledávané papírnictví (1909–1954), později též o obchod „Svéráz Božena Lábková“ (1916–1953), zaměřující se na kroje, krojovou módu, doplňky, ale i lidové hračky a jiný umělecký průmysl.²⁹ Za první republiky pak Lábkovi otevřeli vysněné „Vlastivědné nakladatelství a knihkupectví Marie Lábková“ (1936–1939).

Obě Lábkovy sestry se rovněž významně zapsaly do dějin národopisu. Věnovaly se studiu a sběru krojů a jejich součástí, podporovaly lidové umění, spolupracovaly s bratrem na vzniku a rozvoji Národopisného muzea Plzeňska, sbíraly pro něj značné množství dokumentačního materiálu, včetně záznamů z etnografických průzkumů z oblasti Plzeňska, a mnoho dalšího. Obě se realizovaly v jimi založeném Krojovém odboru Společnosti pro národopis a ochranu památek v Plzni 1919–1954 (1961) (dále Krojový odbor), který měl propagovat porozumění pro lidové kroje, přičinit se o jejich důstojné šíření, znemožnit jejich zničení či znehodnocení a usilovat o vzkříšení zájmu krojových památek. Krojový odbor fungoval zároveň jako poradna pro nejširší veřejnost ve věci ověřování pravosti lidových krojů a ve stanovení výroby krojů nových, které by věrně napodobovaly originály.³⁰ Krojový odbor propagoval národní kroje na domácích i zahraničních výstavách, soutěžích či veletrzích, kde slavil mnoho úspěchů.³¹

Ani mladší Anna Lábková v sobě nezapřela obchodnickou krev. Od mládí vypomáhala v rodinných obchodech a později vystudovala účetnictví, kterému se aktivně věnovala. Jako

---

naše oboupolná láska ukuje se v pevný svazek a život nás nikdy více jako dnes nerozdvojí.“ Tamtéž, kart. 398, dop. L. Lábková A. Lábkové, 13. 7. 1915.

²⁹ Svéráz či svérázové hnutí byl umělecký směr konce 19. století, který se snažil o stylizaci lidového umění v různých odvětvích výtvarné tvorby, oděvnictví i průmyslu. Svérázové hnutí ztroskotalo na nepochopení obsahu a funkce lidového umění a mnohdy končilo coby nevkusná interpretace. PROCHÁZKA, Vladimír. *Příruční slovník naučný*. IV. díl. Praha, 1967, s. 378. Podporovatelé svérázu se snažili lidovou tvorbu (ornamentky, výšivky aj.) do svých prací zakomponovat, nikoliv ji bezdušně kopírovat. Český denník, roč. 52, č. 80, 18. 3. 1916, s. 2. K oživení hnutí došlo zejména kolem roku 1915, kdy jeho obrodu iniciovalo zesílené národní uvědomění. Podpoře hnutí velmi přispěla výstava Svérázu v Obecním domě v Praze u Prašné brány, kterou iniciovala publicistka Renáta Tyršová v roce 1915. Přestože se mnoho národopisných pracovníků i umělkyně snažilo o rozšíření zejména nového oděvního stylu, k dlouhodobému přijetí společností nedošlo. Nemálo se na tom jistě podepsala válečná dražota (zejména látek), která tuto veškeré úsilí bojkotovala. KOŽMÍNOVÁ, Amálie – TYRŠOVÁ, Renáta. *Svéráz v zemích česko-slovenských. Čechy*. Praha, 1918. s. 78-80. Látky ve válečných letech podražily natolik, že se jimi Lábkovi předzásobovaly i na celý rok dopředu. AMP, Lábek, kart. 398, dop. L. Lábková M. Lábkové, 8. 4. 1916.

³⁰ Fond Krojového odboru předala do AMP Marie Lábková. Najdeme v něm cenný materiál k poznání úsilí o zachování krojové tradice i národopisu. Ve fondu je pět knih obsahující zápisy schůzí, údaje související s ověřováním krojů a pokladní agenda. Ve spisech (kartony č. 2794-2797) jsou prezenční listiny, výroční zprávy, alba samostatných krojů i nejrůznějších akcí, seznamy a adresy dam Krojového odboru a početná korespondence s jednotlivci i spolky. DOUŠA, Jaroslav. Úvod k inventáři. In *Krojový odbor Společnosti pro národopis a ochranu památek v Plzni i okolí 1919–1954 (1961)*, s. 2, Plzeň 1977.

³¹ Více viz např. LÁBKOVÁ, Marie. *Kongres národních krojů v Lublani*. Plzeň, 1932, s. 3–13.

jediná z Lábkových sester vstoupila do manželského svazku. Jejím manželem se stal roku 1923 Vladimír Rosenbaum, s nímž měla děti Vladimíra a Marii.³²

1.2 Lábkův rodinný život

Lábek již od mládí směřoval veškerý svůj zájem na muzejní i památkovou práci a osobní život nechával až do vyššího věku tak trochu osudu. Ačkoliv byl Lábkův život pestrý a plný nevšedních zážitků, přeci jen mu k úplnému štěstí něco chybělo, a proto si příteli Zdeňku Wirthovi (1878–1961) čas od času postěžoval na svůj staromládenecký život a posteskl si, jakého pokladu se jiným v podobě vlastní rodiny dostává. Ve válečných letech 1914–1918 měl Lábek k přemýšlení více času, než by si mohl přát, proto častokrát zvažoval další možnosti svého osobního života. Několikrát sestře Marii v dopise napsal, že by si přál slavit jednoho krásného dne vlastní veselku, nebo raději hned několik svateb najednou, tedy se všemi svými sestrami a jejich vyvolenými. Lábkově vůli ovšem stála v cestě jeho těžkopádnost k ženění, jak říkával. Lábek tolik toužil po rodině, že nejednou dokonce přemýšlel o možnosti svatby z rozumu.³³ Vyplývá to z korespondence sestře Marii: „*Moje vroucí přání bylo a doposud je – oženit se z lásky – musím však doznat, že když by mně štěstí i nadále nepřálo, ožením se ze sympatií a z rozumu, protože cítím, že jest to prostě nutností.*“³⁴ Postupem času Lábkova myšlenka na rodinné štěstí lákala čím dál více. Toužil přeci jen po svatbě z lásky, založení rodiny a partnerce, která by mu nebyla jen oddanou ženou a hospodyní, ale i přítelem a rádcem. Jak napsal Zdeňku Wirthovi, život bez manželky mu připadal zkrátka neúplný: „*Bez ženy jest to přec jen poloviční život a nenahradí ji ani všechny starožitnosti dohromady.*“³⁵ S tím jak Lábkovi přibývala léta, přemítal častěji o potřebě rodiny i spřízněné duše po svém boku: „*To je přece jen jiné potěšení, nežli ty starožitnosti. Beztak mne připravily naprosto o rozum.*“³⁶

Lábek byl již od mládí pro svou prchlivou povahu k něžnému pohlaví spíše zdrženlivý a nebýt iniciativy jeho matky, snad by se ani neoženil. Byla to právě Lábkova matka Kateřina, která si v rodinném obchodě všímala zručnosti mladé pomocnice. Lábek tedy nakonec nemusel pro svou milou chodit daleko. Mezi čtyřicetiletým mužem v plné síle a tehdy

³² Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, leden-únor 2008, archiv autorky.

³³ PEŘINOVÁ, A., *Lábek a Wirth*, s. 76-77

³⁴ AMP, LÁBEK, kart. 398, dop. L. Lábka M. Lábkové, 17. 12. 1916.

³⁵ UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 1. 10. 1920.

³⁶ Tamtéž.

dvacetiletou dívkou, Ludmilou Křížovou (1902–1987), vzplála hluboká láska.³⁷ A právě v rodinném obchodě začala jejich společná cesta životem.³⁸ Nedlouho před svatbou napsal Lábek Wirthovi: „*A co vám jako mému nejuvěrnějšímu příteli musím prozradit (ví to dosud jen rodiče a sestry), že jsem až po uši zamilovaný, a to do dívky prosté, chudé, ale milé, pracovité, poctivé atd., nu zkrátka doufám, že má nejméně těch sedm p[?] a snad ještě o nějaké víc. Dej Bůh, aby vše dopadlo tak, jak si představuji a abych za své štěstí učinil ji šťastnou a vykonal na světě jeden dobrý skutek také jako člověk. Rozumí se samo sebou, že s tím větší péčí chystám a zdobím svoje hnízdečko. To je zatím sladké tajemství, které jest pouze pro vás a milostivou paní [Wirthovou]. Jistě už pochybovala o tom, že se ještě na tomto světě zamiluji a ona je tu zatím najednou láska jako trám.*“³⁹

Ladislav Lábek a Ludmila Křížová byli oddáni v Plzni dne 27. září 1922. Jejich vztah provázela po celý život vzájemná úcta, náklonnost i oddanost. Ludmila pocházela z Plzně-Karlova. Měla čtyři sourozence, tři sestry a bratra. Byla vychovávána skromně a stejně jako její sestry i ona byla od mládí směřována k řádnému vedení domácích prací, což v budoucnu nemálo ocenila, když se starala o rodinnou vilu a společně s Lábkovými sestrami pečovala o početnou domácnost. Pro vytíženost sester v obchodech spadala větší míra domácích povinností právě na ní. Přestože mladí novomanželé žili od začátku v jedné domácnosti s Lábkovými rodiči, sestrami, přechodně i s některou ze starších tet a později s malými dětmi, jejich soužití bylo harmonické.⁴⁰

Netrvalo dlouho a Lábkův sen o rodině se postupně naplnil. Rok po svatbě čekala rodina šťastnou událost, narození první dcery Bohumily, která přišla na svět 30. září 1923. Lábka jeho nová úloha otce zcela pohltila. O Bohumile nedlouho po jejím narození napsal: „*Žába je jako filozof, na všechno se tázavě dívá, a to vždy tak vytrvale a upřeně, že si myslím, co se jen v tom malém mozečku děje?*“⁴¹ Po letech se tak mohl Lábek konečně těšit z vlastní rodiny. Příteli Wirthovi v jednom z mnoha dopisů sdělil: *Jest to ohromná radost pozorovati to drobné stvoření a nedal bych je za celý svět.*⁴² Druhým potomkem v rodině byla Věnceslava, podomácku nazývaná „*Věnička*“, která se narodila necelé dva roky po narození starší sestry Bohumily, a to 18. září 1925. Rodinný „poklad“ Lábkových se tak zdvojnásobil a Lábka do budoucna čekalo mnoho radostných i starostiplných chvil, jak tomu v rodinném životě

---

³⁷ Poměrně úsměvným se z tohoto ohledu zdá být Lábkův pozdější zápis v pamětech: „*ale kdepak já – starožitník a zájem o m l a d á děvčata!*“ AMP, Lábek, Můj život II, s. 81.

³⁸ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 76-77.

³⁹ UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 6. 6. 1922.

⁴⁰ Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, leden–únor 2008, archiv autorky.

⁴¹ UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1923–1926, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 17. 12. 1923.

⁴² Tamtéž.

bývá. Pro Lábka jeho rodina znamenala vše, byla mu oporou i útočištěm po zbytek života a impulsem k další činnosti v časech nejtěžších: „*Jedinou mojí útěchou i oporou jest domov – žena a děti.*“⁴³

Ani jedné z Lábkových dcer nebylo umožněno dosáhnout vysokoškolského vzdělání, neboť do jejich studijních let zasáhla druhá světová válka, následně poválečná obnova a nakonec období komunistické vlády, které jim studium neumožnilo. Obě dcery zprvu vypomáhaly v rodinných obchodech a za války pracovaly se svou matkou jako nuceně nasazené ve Škodových závodech. Tam se Bohumila seznámila s budoucím manželem. Coby žena v domácnosti zasvětila většinu svého života rodině a péči o rodinnou vilu a příležitostně vypomáhala v rodinných obchodech. Věnceslava se po válce provdala za syna Lábkova přítele z války, Svatopluka Homolku. Až do důchodu pracovala v plzeňské Škodovce.

1.3 Rodinná vila

Symbolem poklidného a bezpečného domova se pro Lábkovy stal vysněný dům, rodinná vila; postavená v letech 1921–1922 nedaleko náměstí Na Hvězdě, o kterou Lábek usiloval již od roku 1913, kdy jednal o zakoupení lukrativního místa v nově se rozvíjející vilové čtvrti Bezovka.⁴⁴ Lábek o rodinnou vilu usiloval celé roky, neboť toužil řádně zabezpečit rodinu a své rodiče, kteří v důsledku špatného bydlení v předešlých letech trpěli zdravotními potížemi. Lábkovy se v dětství často stěhovali do nevyhovujících vlhkých prostorů. Lábek proto cítil vůči svým sestrám i rodičům povinnost, aby za všchnu jejich lásku a péči mohli prožít poklidné stáří v zaslouženém a vysněném domově, o němž Lábek nejintenzivněji přemýšlel na frontách první světové války. Jak nejednou napsal sestrám v dopisech: „*Pořídít si chalupu a mít krytá záda*“.⁴⁵

Největší práce na výstavbě rodinného domu začaly až po válce. Aby Lábek získal dostatečné finanční prostředky, prodal rodině stavitele Kapsy svou sbírku starožitného porcelánu.⁴⁶ Po překonání několika byrokratických překážek mohla v roce 1921 začít stavba.

---

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ SYNKOVÁ, Jana. Rodinný dům Ladislava Lábka. In URLICH, Petr (ed.). *Slavné vily Plzeňského kraje*. Praha, 2009, s. 113, ISBN 978-80-87073-17-9. Úvahy o koupi pozemku či domu v této lukrativní plzeňské části potvrzují dopisy v Lábkově pozůstalosti. AMP, Lábek, kart. 396, dop. č. 37 M. Lábkové L. Lábkovi. Zdá se, že vysněnou vilou Lábkových byla vila Bohumila Školy v Bezovce. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 1. 6. 1916.

⁴⁵ Tamtéž, kart. 398, dop. L. Lábka M. Lábkové, 17. 12. 1916.

⁴⁶ V prosinci roku 1922 pak Lábek prodal státu svou cennou sbírku skla. Oficiálně ji na úvěr zakoupilo Ministerstvo školství a národní osvěty (za příspěví Zdeňka Wirtha). O jejím následném deponování v Lábkově muzeu rozhodlo ministerstvo s plzeňskou městskou radou v únoru následujícího roku. Pojistná hodnota sbírky byla Rolnickým vzájemným pojišťovacím ústavem v Praze stanovena na 25 000 K. AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011,

Podíleli se na ní architekti Hanuš Zápala, Jan Rosůlek a stavitelé Josef Špalek a Karel Ulč. Plány finální podoby domu vycházely z dispozičního řešení, které navrhl přímo Lábek. Po mnoha změnách, úpravách a jednáních připravil Rosůlek netradiční návrh domu, který vycházel z vlivů anglické a holandské architektury. Ten pak Lábek za pomoci přítele Zápala a stavitele Ulče realizoval. Zajímavé bylo i samotné umístění domu na parcele. Lábek chtěl dům posunout od uliční čáry více dozadu, aby měl prostornější zahradu a více soukromí.⁴⁷ Po vleklých jednáních a patrně i nemalé intervenci Zdeňka Wirtha,⁴⁸ mu stavební úřad udělil povolení.⁴⁹

V listopadu roku 1921 byl již několikrát předělaný projekt oficiálně schválen. Lábek ale předtím musel opět překonávat značné problémy u Úřadu pro stavební ruch v Praze. „*Rodinné domky „buržoazie“ netěší se oblibě,*“⁵⁰ napsal Lábek Wirthovi, jenž se mu snažil s realizací snu o rodinné vile pomoci. Po Zápalově úpravách plánu haly, zrušení balkónu na jižní straně domu a seřiznutí věže na severní straně, mohla být začátkem ledna roku 1922 uložena do základů pamětní schránka. O půl roku později se rodina konečně stěhovala.⁵¹ Dle Lábka však: „*Stěhování stálo za to, dle přísloví, třikrát vyhořet a jednou stěhovat.*“⁵² Další trápení s domovem pokračovalo i po některých úpravách v dalších letech, kdy Lábek v dopisech Wirthovi zmiňuje: „... *k čemu se řemeslníci odhodlali, to ještě dvakrát neb třikrát museli opravovat.*“⁵³

NMP, osobní složka Ladislava Lábka, dop. městského úřadu Václavu Kleinovi, jednatele Společnosti pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí, 12. 3. 1923, s. 1-4. Srovn. viz tamtéž, dopis jednatele kuratoria Národopisného muzea Plzeňska Václava Kleina městské radě, 16. 2. 1923. Během války Lábek mnohokrát vzkazoval sestře Marii: „*Bude-li třeba, prodej mou sbírku [skla].*“ AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 120 L. Lábka M. Lábkové, 1. 3. 1915. Srovn. viz tamtéž, inv. č. 9, kart. 2159, deník 1915–1916, 5. 11. 1915, s. 14. O koupi této sbírky a jejím následném uložení v národopisném muzeu Macháčkem zejména v roce 1915. Lábek nebyl této myšlence nikdy plně nakloněn, navíc se obával výčitek a osočování, že tak činil ze ziskuchtivosti. Sbírkou skla Lábek nakonec neprodal. Vzhledem k válečné situaci bylo lepší ponechat si sbírku pro horší časy, než uchovávat peníze, které ze dne na den mohly přijít o svou hodnotu. Tamtéž, kart. 398, dop. č. 312 L. Lábka rodině, 15. 10. 1915. Lábek byl ochotný prodat sbírku za sníženou cenu (z 8 600 K) za zhruba 7 500 K. Tamtéž, Fridolín Macháček, kart. 1632, inv. č. 320, dopisy L. Lábka F. Macháčkovi, 5. 11. 1915. Srovn. tamtéž, dop. L. Lábka F. Macháčkovi, 19. 2. 1916. Otázka prodeje skla se opět otevřela v roce 1917. K prodeji však nedošlo ani tenkrát. Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 15. 2. 1917. Srovn. tamtéž, B. Lábková L. Lábkovi, 27. 2. 1917.

⁴⁷ Zahradu Lábkovým sloužila nejen jako místo odpočinku a odreagování, ale také jako důležitý zdroj potravy v těžkých dobách. Na zahradě Lábek pěstoval např. brambory, řepu a dle potřeby rozšiřoval počet ovocných stromů. (UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 11. 5. 1942.) Bylo-li potřeba, chovala rodina i králíky a slepice. UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 4. 7. 1943.

⁴⁸ Zdržování všech povolení a nakonec i připomínek stavebního úřadu Lábka značně rozladovalo. Prosil proto přítele Wirtha o pomoc, který měl díky postu sekčního šéfa na školském ministerstvu dobré konexe: „...*Poradíte, víte-li, co s úředním byrokratismem?*“ UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 7. 10. 1921.

⁴⁹ SYNKOVÁ, J. *Rodinný dům*, s. 113-114.

⁵⁰ UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 23. 3. 1922.

⁵¹ SYNKOVÁ, J. *Rodinný dům*, s. 114.

⁵² UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1921–1922, dop. L. Lábka Z. Wirthovi 29. 8. 1922.

⁵³ Tamtéž, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 30. 12. 1930.

Během druhé světové války v důsledku leteckých útoků na Plzeň hrozilo Lábkově vile hned dvakrát zničení. První přímé nebezpečí, slovy Lábka „*opravdový první řádný nálet*“ v Plzni, zažili Lábkovi již v polovině května roku 1943. Zůstala po něm rozbitá okna, stěna v knihovně a několik dalších věcí. Následky ve městě však byly katastrofálnější.⁵⁴ V druhém případě se tak stalo v prosinci roku 1944, kdy v blízkosti domu dopadla bomba. Naštěstí se ani v jednom z případů nikomu z rodiny nic nestalo.⁵⁵

V padesátých letech měla být vila zabavena ve prospěch objektu mateřské školky, jeslí a družiny. Pro tento projekt zabralo město několik sousedních vil a rodinu Ladislava Lábka zachránila jen skutečnost, že jejich dům nebyl vybaven ústředním topením a jeho zavedení by znamenalo značné finanční investice i zdržení, což město naštěstí nechtělo podstoupit. Další hrozbu představovala pro Lábka stavba kulturního domu v Plzni, který místo původního umístění v centru měl být vystavěn v místech Lábkovy vily v Bezovce, kde již město disponovalo několika zabranými parcelami. Nakonec však ze záměru sešlo a monstrózní kulturní dům, „Dům hrůzy u Radbuzy“, byl v osmdesátých letech 20. století postaven v centru Plzně nedaleko hlavního vlakového nádraží.⁵⁶

1.4 Studium

Nyní se podívejme na Lábkův studijní život. Předem je třeba říci, že ke škole a jejímu rutinnímu životu Lábek nikdy tak úplně nepřilnul. Obecnou školu ukončil ve školním roce 1891/1892 a měšťanskou v letech 1893/1894.⁵⁷

Po ukončení studia na škole měšťanské vyvstala pro rodiče otázka, co dál s Ladislavovou nezkrotnou povahou. Ladislav toužil věnovat se starožitnostem a humanitním oborům, ale okolí jeho nápady vnímalo spíše jako mladické fantazie. Nakonec se tedy podvolil vůli rodičů a nastoupil na tehdejší Obchodní akademii královského města Plzně. S nadšením a zápalem pro věc to ovšem nebylo, což dokladují jeho vysvědčení s nevalným prospěchem. Množství probírané látky rostlo přímo úměrně s jeho nechutí do dalších bojů s klasifikačním řádem. Oproti tomu ale sílily Lábkovy touhy po prohloubení znalostí z oblasti historie a památek. V důsledku toho se Ladislav v průběhu prázdnin třetího ročníku musel

⁵⁴ Tamtéž, kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 14. 5. 1943.

⁵⁵ Lábek v té době zažil srdeční příhodu, což ale bylo způsobeno stresem a psychickým vypětím. Naštěstí mu byla včas poskytnuta první pomoc. Tamtéž, 28. 12. 1944.

⁵⁶ SYNKOVÁ, J. *Poslední Plzeňák*, s. 65-66. Momentálně je tato stavba kulturního domu postupně demolována, aby na jejím místě vyrostla nová budova obchodního centra. Paradoxně se tak děje v době, kdy se město Plzeň hrdě hlásí ke svému novému titulu – „Evropské hlavní město kultury 2015“.

⁵⁷ O své rané školní docházce a klukovských letech se Lábek podrobně rozepisuje ve svých pamětech. AMP, Lábek, *Můj život I*, s. 7-16 a 19-34.

dokonce připravovat na opravnou zkoušku z aritmetiky, neboť její studium v průběhu školního roku dočista zanedbal. Do čtvrtého ročníku již Lábek nepostoupil. To dokazují nejen Lábkovy vzpomínky, ale i absence vysvědčení z třídní knihy. Po odbytí opravné zkoušky se Ladislavův otec rozhodl, že si syna vezme pod dohled sám, aby měl nad sebou pořádnou pevnou ruku.⁵⁸

Do otcova obchodu byl Ladislav přihlášen už 15. července 1897, ale oficiálně tam nastoupil až začátkem září. V obchodě býval od brzkých ranních hodin do pozdního večera. U otce tloukl koření, sekal cukr, pražil kávu atd.⁵⁹ Poprvé zde pocítil lásku k obchodnímu podnikání. Obchod Ladislavova otce býval hovornou celé ulice. Scházeli se zde obchodníci, a živnostníci, kteří přinášeli zprávy z venkova. Ladislav byl sice u otce spokojen, ze všeho nejvíce si však přál najít dobré zaměstnání v Praze, která ho pro její možnosti a krásu památek lákala celý život. Pro doplnění svého vzdělání absolvoval v dubnu 1902 půlroční kurz o železničním právu a tarifech.⁶⁰

K dokončení svých studií se ale Lábek již nikdy více nedostal. Národopisec a historik Chodská i Pošumaví Jaroslav Kramář k tomu kdysi napsal: „*K absolvování vysokoškolského studia neměl [Lábek] za mládí možnosti a v pozdějším věku jej zaujala práce v muzeu do té míry, že už na university nebylo ani pomyšlení. Ladislav Lábek měl však všechny vlastnosti, které mu tento nedostatek nahradily, předně vytrvalost, píli a soustavnost, neustálou snahu učit se, nikdy neustrnout a být pořád ve styku s vědeckým pokrokem.*“⁶¹

Otázku dokončení své maturity Lábek v průběhu života zvažoval hned několikrát, avšak nakonec ji úplně vypustil, neboť by prý musel absolvovat zkoušku hned z dvanácti předmětů a kvůli časovým možnostem a díky tomu, že švindlovat prý nikdy neuměl, jak sám uvedl, odložil středoškolskou závěrečnou zkoušku na neurčito. Tím si však Lábek v odborných kruzích značně přitížil a jeho rozhodnutí studium nedokončit ho pronásledovalo jako stín a znesnadňovalo mu další profesní rozvoj, lepší finanční ohodnocení či uznání některých odborníků i kolegů.⁶² Patrně pro své neoborné vzdělání byl Lábek některým odborníkům trnem v oku a jeho názory byly nejednou brány na lehkou váhu. Wirthovi o tom Lábek poznamenal: „*Ovšem musí se mlčet, protože takový z milosti trpěný laik nemá vůbec co mluvit. Od toho jsou páni konzervátoři, doktoři, okresní archiváři atd. atd. Z boží milosti.*“⁶³

---

⁵⁸ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 15.

⁵⁹ Obchod Františka Lábka se rovněž orientoval na prodej tabákových výrobků. Součástí jeho obchodu byla i trafika. AMP, Lábek, kart. 398, dop. L. Lábka M. Lábkové, 23. 4. 1918.

⁶⁰ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 16.

⁶¹ KRAMAŘÍK, Jaroslav. Ladislav Lábek osmdesátníkem. In *Český lid* 49, 1962, č. 2, s. 100.

⁶² PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 87.

⁶³ UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1923–1926, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 23. 4. 1924.

V padesátých letech Lábek na adresu svého studia prohlásil: „*Lituji dnes i nelituji, že jsem se nedal předem na cestu vyššího studia, kterými nijak nepodceňuji, ale dosažený titul by mě byl oloupil o řadu let praktické muzejní činnosti a kdož ví také, co by se ze mě stalo.*“⁶⁴ O pravdivosti jeho slov svědčí celá řada badatelů, kteří Lábka pro jeho odborné posouzení či konzultaci vyhledávali až do jeho smrti. Oporu u odborné veřejnosti měl např. u Zdeňka Wirtha nebo plzeňského archiváře Miloslava Bělohlávka.

1.5 Papírník Lábek

V úvodu již byly zmíněny Lábkovy dobré obchodnické dovednosti, ke kterým se propracovával řadu let. V obchodnické praxi Lábek záhy zjistil, že i obchodní život nabízí mnoho zajímavých možností a zatoužil po vlastním obchodě. Cesta k němu vedla vyučením v několika firmách v Plzni, Karlových Varech a Praze.

Na jaře 1898 nastoupil mladý Lábek u plzeňské firmy obchodující se sukny – Leopold Lóbl, kde měl na starosti běžnou účetní agendu, správu úředních knih a korespondenci. V červenci roku 1898 přišla výhodnější nabídka do papírenského velkoobchodu u firmy Neumann a Chmelíček v Dominikánské ulici v Plzni. Po dvou letech u Neumanna a Chmelíčka využil Lábek nabídku na pozici účetního v Karlových Varech v obchodě živnostníků Pösche a Weila. Kvůli nesrovnalostem zaměstnavatelů přešel Lábek v lednu roku 1901 do služby Pösche, který se mezitím osamostatnil. Ani práce u Pösche ale Lábkovi nepřinesla veliké uspokojení, proto dal 1. srpna výpověď a nastoupil do plzeňské firmy Reinhold Schrätter, sídlící v ulici naproti obchodu jeho otce, kde pracoval v expedici. Tam si Lábka zakrátko vyhlédl pražský velkoobchodník Augustin Lambl a přijal ho do svých služeb na pozici expedienta. Do Prahy Lábek nastoupil 16. dubna 1902. V Praze se ocitl mezi odbornou společností Klubu Za starou Prahu, kde poznal Zdeňka Wirtha, s nímž ho do budoucna spojilo více než padesátileté přátelství. Mladý ambiciózní Lábek však stále toužil po něčem trochu jiném. V té době navíc očekával, že bude odveden k nástupu na vojenskou službu, a proto dal k 1. dubnu 1903 výpověď. Nicméně odvody, které se konaly jen o tři týdny později, dopadly dobře a Lábek zůstal doma, třebaže bez pracovního místa. Po tříměsíční „dovolené“ nastoupil Lábek začátkem srpna roku 1903 do pražské velkoobchodní papírenské firmy Hadrbolec, kde zůstal coby účetní do 30. září 1904.⁶⁵

⁶⁴ Tamtéž, kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 12. 1956.

⁶⁵ AMP, Lábek, Můj život II, s. 49-94.

V Praze Lábek opět využil čas pro své sebevzdělání, které si doplňoval návštěvami různých odborných přednášek, výstav i vycházek, jež v Praze pořádala např. Společnost přátel starožitností.⁶⁶ A právě tehdy začal být Lábek publikačně činný. Pražské památky a výlety do okolí inspirovaly Lábka k sepsání jeho prvních článků, které publikoval v Národní politice.⁶⁷ Lábek toho času více uvažoval o svých možnostech do budoucna, o případném vlastním obchodě a právě proto pečlivě střídal peníze v Živnobance.⁶⁸ Na podzim se Lábek musel vrátit domů, aby nastoupil osmitýdenní vojenské cvičení v Prachaticích. Po absolvování služby se v prosinci ještě na čas vrátil k Hadrbolcovi. V polovině srpna následujícího roku přešel na místo účetního v Obchodním družstvu v Plzni, kde vedl podací deník, skladní knihu, obchodní záznamy a později dokonce i hlavní účetní agendu. Kromě obchodních záležitostí se Lábek v Plzni naplno věnoval starožitnostem i výpravám po památkách. Stále více v něm intenzivně hořela touha po práci v kulturní oblasti. Tentokrát vzal osud do svých rukou a napsal prosebný dopis řediteli plzeňského uměleckoprůmyslového muzea Josefu Škorpilovi, v němž ho prosil o radu. Škorpil tehdy Lábka vlídně přijal a jeho sen o muzejní práci mu pro jeho neobornost, složité poměry a nevlí rodiců rozmluvil.⁶⁹

Netrvalo dlouho a Lábek musel opustit zaměstnání, aby v polovině srpna roku 1907 podstoupil další vojenské cvičení. Před ním ještě Lábka přemlouval k návratu do Prahy samotný Hadrbolec, a protože si v té době Ladislav pohrával s myšlenkou na založení vlastního papírenského obchodu, cítil, že by se chtěl do Prahy ještě jednou vrátit. Z obchodního družstva proto 15. září 1907 vystoupil. I přes celoživotní okouzlení Prahou si Lábek uvědomoval, že jeho budoucnost je v rodné Plzni. K 1. prosinci 1908 dal tedy Lábek opět výpověď, aby k 1. lednu roku 1909 naposledy vstoupil do Obchodního družstva v Plzni. V té době již Lábek se svou sestrou Marií intenzivně vyhlížel příhodné místo pro vlastní papírenský obchod. V květnu Lábek absolvoval další vojenské cvičení a po jeho návratu přišla nečekaná příležitost. Mladému Lábkovi se poštěstilo pronajmout si prostory obchodu na dnešní Klatovské ulici vedle evangelického kostela Sboru Karla Farského.⁷⁰

---

⁶⁶ Z navštívených akcí je třeba uvést např. Lábkovu účast na přednášce Základy českých dějin od významného českého historika Josefa Pekaře. Tamtéž, s. 108.

⁶⁷ Lábek články věnoval např. opravě Novoměstské radnice v Praze aj. Tamtéž, s. 92.

⁶⁸ Začátkem roku 1904 měl naspořeno 2 134 K. Tamtéž, s. 89.

⁶⁹ Tamtéž, s. 95-113.

⁷⁰ AMP, Lábek, Můj život III, s. 115-133. Lábek svůj obchod otevřel v tehdejší Ferdinandově tř. 2. Název této ulice se v minulosti hned několikrát změnil, proto adresa na dochovaných písemnostech z obchodů Lábkových může být různá: Ferdinandova třída (1878–1918), Třída československých legionářů (1918–1943), Reinhard Heydrichstrasse (1943–1951), Třída 1. máje (1951–1991), Klatovská ulice (1991–). AMP, Soupis veřejných prostranství, ulice Klatovská.

Slavnostní otevření obchodu „Závod papírnický Ladislav Lábek“ se uskutečnilo 1. září 1909. Novinkou obchodu byl kromě nejrůznějších kancelářských věcí též umělecký průmysl a starožitnosti. Až komické se zdají být záznamy v Lábkových pamětech, kde popisuje, jak pyšně přenášel své „miláčky“ z umělecké sbírky do obchodu a pak je zase rychle nosil zpět domů, aby mu je „obecenstvo“ nevykoupilo.⁷¹ Už v prvních dnech skupovali nadšení školáci veškeré učební pomůcky, a tak Lábkovým nezbývalo než objíždět Plzeň tramvají a svázet další a další papírenské potřeby, aby všechny zákazníky náležitě uspokojili. Velkou pozornost věnoval Lábek od začátku výlohám, které vždy vypadaly jako umělecké výstavy. Nezanedbal ani reklamní materiál jako třeba vizitky, plakáty, inzerce aj. Do obchodu začali brzy chodit nejen kupující, ale i zájemci o informace nebo cenné rady z umělecké oblasti. Lábkův obchod se stával výjimečným i po stránce kulturní. Tak jako se dříve obchod jeho otce stával hovornou ulice, scházeli se i zde nejrůznější postavy, zájemci o starožitnosti, památky a historii vůbec. Ladislav a Marie se zprvu potýkali s velikými finančními potížemi, neboť veškeré našetřené peníze museli investovat do zařízení obchodu a do zboží. Nebýt podpory jejich rodičů, zřejmě by jen stěží přečkali první měsíce, než se jim začaly investice pozvolna vracet.⁷²

1.6 Vybrané kulturní projekty

Jak již bylo několikrát naznačeno, Lábek se v době před první světovou válkou nevěnoval pouze obchodnické dráze. Velikou měrou se angažoval v oblasti památkové péče a zejména pak ve spolkovém životě v Plzni. Lábek vstoupil počátkem dvacátého století do několika spolků i organizací zabývajících se památkami, kde získal významné místo mezi laickou veřejností ale také mezi odborníky, s nimiž v následujících rozvíjel spolupráci. Jednou z takových osobností byl již zmiňovaný Zdeněk Wirth. Oba muži přilnuli k muzejní i památkové činnosti. Počátky jejich zájmu vidíme výrazněji v průběhu první dekády dvacátého století. Lábkova soustavná tvůrčí národopisná činnost, která jej přivedla mezi významné plzeňské i pražské kulturní pracovníky, se datuje přibližně začátkem dvacátého století. Toho času se v Plzni událo několik důležitých počínů vztahujících se k Lábkově kulturnímu přínosu. Jedním z nich bylo založení Kroužku přátel starožitností v Plzni a Společnosti pro národopis a ochranu památek v Plzni (dále Národopisná společnost). Jedním z cílů spolků bylo vybudovat v Plzni regionální národopisné muzeum, k čemuž došlo ve válečných letech 1914–1915. Podívejme se nyní trochu podrobněji na některé spolky,

---

⁷¹ Tato historka nemálo pobavila Fridolína Macháčka, kterému ji v době první světové války vyprávěla Marie Lábková. Tamtéž, Lábek, kart. 396, dop. F. Macháčka L. Lábkovi, 25. 2. 1916.

⁷² Tamtéž, s. 133-136.

u jejichž zrodu Lábek stál a ve kterých po boku dalších nadšenců bojoval za zachování či obnovu plzeňských či pražských památek. Právě prostřednictvím těchto spolků se Lábek snažil o zastavení neúprosného ničení památkových budov, jež nahrazovala modernější zástavba a činžovní domy.⁷³

1.7 Kroužek přátel starožitností v Plzni

Historii Kroužku přátel starožitností v Plzni začali psát Ladislav Lábek a architekt Václav Klein roku 1907, kdy členové Společnosti přátel starožitností v Praze se rozhodli založit obdobnou organizaci v Plzni, která by ochraňovala západočeské památky. V roce 1909 tak z iniciativy několika nadšenců pro umělecké památky vznikl plzeňský Kroužek, který zpočátku tvořilo opravdu jen několik nadšenců, mezi něž náležel kromě Lábka a Kleina též učitel Vratislav Kraus, profesor Karel Treybal a archivář Fridolín Macháček. Přívrženci vznikajícího „Kroužku“ se scházeli zprvu neoficiálně každé pondělí o osmé hodině večerní v restauračním sále Měšťanské besedy v Plzni.⁷⁴ Širší veřejnosti se prostřednictvím výstavy konané v prosinci 1910 v budově plzeňské radnice. Výstava s názvem „Stará Plzeň“ poukázala např. na dokumenty o zmizelých památkách Plzeňska a představila nejrůznější umělecké předměty ze západočeského regionu. Jedna z vůbec prvních kauz, na které se Kroužek po svém vzniku v Plzni podílel, byla záchrana významného barokního měšťanského Guldenerova domu.⁷⁵

Kroužek do první světové války vyvíjel neaktivnější činnost za celou svou existenci, podílel se na záchraně nejrůznějších památek a rozšiřoval řady svých zájemců.⁷⁶ Pro záchranu památek podnikal nesčetné akce, podával memoranda, zasílal přípisy a náměty, žádal o státní subvence, podnikal odborné vycházky, vypracovával posudky, přednášel zájemcům o památkové problematice, připravoval výstavy a ze všech sil propagoval památky, ať už osvětou, pohlednicemi či drobnými publikacemi. Od roku 1919 se v rámci Kroužku scházel

⁷³ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 35-36.

⁷⁴ AMP, Fridolín Macháček, kart. 1632, inv. č. 320, dopisy L. Lábka F. Macháčkoví, dop. přátel Kroužku (autor Lábek) F. Macháčkoví, 23. 11. 1909.

⁷⁵ V roce 1910 se majitel domu Bernard Guldener rozhodl zbourat historicky významnou stavbu, aby na její místo postavil novodobý činžovní objekt. Členové Kroužku a spřátelené společnosti Klubu Za starou Prahu usilovali o zachování domu a jeho jedinečného barokního vzhledu. Nepomohly však ani nejrůznější apelace směřované k plzeňské městské radě a Ústřední komisi pro zachování památek. Po zboření Guldenerovského domu v roce 1910 zůstal jen umělecký portál, který dnes zdobí vchod Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje. PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 36-37.

⁷⁶ V roce 1913–1914 např. opravy Gerlachovského domu, různých „božích muk“ na Plzeňsku, portálů v Pražské a Riegrově ulici v Plzni, opravy v kostele Všech svatých na Roudné aj. Více viz „Věstník Kroužku“ 1913–1914, č. 1–4 (rubrika: Kronika památek). O poválečných akcích Kroužku a Společnosti pro národopis a ochranu památek nás informuje např. „Plzeňsko“ z let 1919–1936 (rubrika Hlídka pro ochranu památek. Kronika památek).

sběratelský odbor, který měl pro každé setkání (za hojné podpory veřejnosti) připravenou tematickou přednášku. Největší zásluhy na vzniku i činnosti Kroužku měl právě Ladislav Lábek.⁷⁷

Z památkových projektů, na kterých se Kroužek před první světovou válkou podílel, jmenujme např. opravy kostela sv. Bartoloměje (1911), hřbitova sv. Mikuláše (1913), oprava kostnice (1914) a kostela (1913) u sv. Jiří, opravu morového sloupu na náměstí v Plzni (1913), oprava domu U Pilzů (1910), snaha o záchranu domu U Zlaté lodi na plzeňském náměstí (1911).⁷⁸

Přestože část členů Kroužku odvedla následně do zákopů válka, nezmizel z plzeňské scény docela, ale jen zpomalil svou dosavadní činnost, k níž se navrátil v poválečné době. A právě díky Lábkově iniciativě byl Kroužek v poválečných letech obnoven. Opět pořádal vycházky a přednášky, psal nejrůznější žádosti i protesty ve jménu památek a dokonce pracoval na vytvoření vlastního fotografického archivu, který byl po zrušení Kroužku předán Lábkově národopisnému muzeu. Kroužek oficiálně ukončil svou aktivitu po dvaceti letech trvání, a to s odůvodněním, že naplnil své původní poslání. Lábkova a Wirthova korespondence však hovoří rovněž o ubývajícím zájmu ze strany jednotlivých členů.⁷⁹ V roce 1928 byl Kroužek reorganizován, jeho funkci převzala Národopisná společnost.⁸⁰

1.8 Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí⁸¹

Cílem Národopisné společnosti bylo zkoumat a zaznamenávat národopis v Plzni a jejím okolí, pečovat o přírodní, historické či umělecky významné památky, upozorňovat na jejich význam a šířit povědomí o nich mezi odbornou i laickou veřejností. Národopisná

⁷⁷ BĚLOHLÁVEK, M. Úvod k inventáři. *Kroužek přátel starožitností v Plzni*, Plzeň 1960, s. 1.

⁷⁸ Mezi další patřila záchrana domu čp. 224 v Riegrově ulici (1913), přestavba budovy městské spořitelny čp. 356 (1914), oprava soch na Saském mostě (1912), oprava radnice a Císařského domu (1913), boj proti zasypání Mlýnské strouhy (1912–1914), restaurace Gerlachovského domu (1910–1914), oprava epitafu Gryspeků v Kralovicích (1914), oprava staré školy v Dejšině (1910–1913), oprava kostela na Vícově u Přeštic (1914), boj proti vykácení stromů u zámku v Březině (1913), podpora projektu elektrické dráhy na Hradčany v Praze (1911), stavba nové školy na náměstí v Plzenci (1913), oprava rotundy sv. Petra a Pavla na Hůrce (1913), oprava hradu Švihov (1910–1924), záchrana hradu Rabí (1910 a 1913) a další. BĚLOHLÁVEK, M. *Inventář Kroužku*, s. 4-10.

⁷⁹ Kroužek rovněž významně přispěl řadou publikací k regionálním dějinám jako např. „Obrazy z Plzně a okolí. Soubor historických snímků“ (1926), „Hřbitovní poesie“ (1927), aj. Jedním z jeho velkých přínosů bylo bezesporu založení „Edice Kroužku přátel starožitností“, která vycházela v letech 1910–1914 a poté „Věstníku Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí“ (1913–1914). Zmíněná „Edice“ i „Věstník“ byly vždy důkladně zpracovány, vyznačovaly se vysokou uměleckou úrovní a zakládaly si na četném obrazovém materiálu, aby tak přiblížily nejen tematiku, ale také zachovaly mizející objekty či jejich součásti pro potřebu i potěchu dalších generací. Obě periodika zastavila ještě v rozpuku první světová válka a k jejich obnovení již nikdy nedošlo. SYNKOVÁ, J. *Poslední Plzeňák*, s. 31-33.

⁸⁰ BĚLOHLÁVEK, M. *Inventář Kroužku*, s. 1.

⁸¹ V pramenech často zkracována jako „Národopisná společnost“

společnost se orientovala na poradenství v oblasti památkové péče, snažila se spolu s Kroužkem o zachování tváře staré Plzně, ale především systematicky sbírala národopisný materiál z Plzeňska a podporovala historické a vlastivědné bádání na Plzeňsku.⁸² Rovněž při vzniku tohoto spolku se Lábek významně angažoval.

První vlašťovka oznamující vznik Národopisné společnosti se objevila v roce 1910, ale ke skutečnému založení došlo až na jaře roku 1911. Společnost usilovala o vznik národopisného muzea, pro který již od svého vzniku získávala první předměty do svých sbírek. O rok později čítal soupis památek budoucího muzea na plných 1355 inventárních čísel. Budoucí muzeum za to vděčilo „Národopisné výstavě Plzeňska“ konané v roce 1912 v Měšťanské besedě. Vystavované předměty daly základ exponátům pozdějšího Národopisného muzea Plzeňska, pro který byl roku 1913 získán tzv. Gerlachovský dům na plzeňském náměstí, určený roku 1909 k demolicí.⁸³ K úpravám prostorů pro muzeum bylo přistoupeno krátce před světovou válkou, avšak k instalaci sbírek a samotnému otevření muzea došlo až ve válečných letech, o čemž bude pojednáno dále. Převzetím muzea se Národopisná společnost zavázala předat veškerý národopisný materiál do majetku města Plzně, a to jak nasbíraný, tak v budoucnu pořízený. Muzeum jako celek se mělo stát obecním majetkem.⁸⁴ Náklady na konzervaci a restaurování předmětů měla rovněž hradit společnost, stejně jako vybavení kanceláře správce a jiných prostorů. Národopisná společnost v předávacích materiálech uvedla, že její členové neúplatně opatří muzejní, správní i vědeckou agendu, což se ale do budoucna ukázalo jako finančně neúnosné a příspěví obce, třebaže v počátku v relativně malém měřítku, bylo nutné. Vedení města naopak souhlasilo s úhradou osvětlení, otopu a fyzické údržby domu.⁸⁵

---

⁸² LÁBEK, Ladislav – MACHÁČEK, Fridolín. *Národopisná výstava Plzeňska*. Plzeň, 1912, s. 8. Nmalou podporu měla Národopisná společnost i ze strany Společnosti přátel starožitností českých v Praze (dále Společnost), která napsala plzeňské městské radě dopis na podporu Gerlachovského domu, vyzdvihujíc jeho kulturní, historický i umělecký význam (AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, dop. Společnosti městské radě, 13. 1. 1911). Kromě Společnosti se na stranu záchrany domu postavily nejrůznější technické společnosti, kulturní organizace a celá řada jednotlivců. Tamtéž, dop. Kroužku plzeňské městské radě, 3. 3. 1911.

⁸³ O předání Gerlachovského domu Národopisné společnosti za účelem vzniku národopisného muzea jednala společnost i Lábek opakovaně s plzeňskou městskou radou. V roce 1913, kdy bylo nashromážděno značné množství národopisného materiálu, naspořeny peníze z výstav, příspěvků i darů a byly získány státní i okresní subvence (díky Zdeňku Wirthovi např. od ministerstva školství), nestálo muzejnímu snu již nic v cestě. Výbor Národopisné společnosti uvedl v poslední podané žádosti, že nejvýhodnější a nejzáslužnější využití domu je právě pro národopisné muzeum. Jakékoliv jiné využití (např. byty, obchody) vyžádaly by na opravu enormní finanční částky. Výbor navíc opakovaně uvedl, že přizpůsobení domu pro muzejní účely uhradí z vlastních prostředků a do třech měsíců po odevzdání muzeum otevře. AMP, MÚ Plzeň, kar. 1011, NMP, žádost výboru Národopisné společnosti městské radě, 24. 6. 1913, 4 s.

⁸⁴ Právní otázka muzea viz AMP, MÚ Plzeň, NMP, návrh muzejního kuratoria městské radě, 4. března 1914 a viz tamtéž, protokol o právním jednání národopisného muzea v městské radě, leden 1914.

⁸⁵ AMP, MÚ Plzeň, NMP, předávací dokumentace, nedatováno.

V době, kdy v Plzni působily Kroužek i Národopisná společnost současně, tedy v letech 1911–1928/1929, se vzájemně podporovaly a spolupracovaly.⁸⁶ Kroužek tedy pomáhal Národopisné společnosti při jejím vzniku a ta mohla o několik málo let později svůj pomyslný dluh splatit, když Kroužek zanikal, neboť od něj převzala nejen závazek chránit památky, který měla ostatně sama ve svém programu, ale též vydávání oblíbeného časopisu „Plzeňsko“ (1919–1936).⁸⁷ V roce 1951 se Národopisná společnost spojila s Jednotou pro záchranu Mariánské Týnice. Zanikla o osm let později.⁸⁸

1.9 Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století

Lábkův nejzajímavější, nejdéle trvajícím a nikdy nedokončený projekt byl soupisný svazek Plzeň a město (dále Soupis), jeden z dílů slavného „Soupisu památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století“, na kterém Lábek s Wirthem pracoval padesát let (1911–1961).⁸⁹

V roce 1910 Kroužek podnítl největší usilovnou heuristickou práci na Soupisu. Stalo se tak u příležitosti zmiňované výstavy „Stará Plzeň“, kterou navštívil i Zdeněk Wirth. Živý zájem o dokončení Soupisu dal projektu novou naději. Od léta roku 1911 chodili plzeňští dobrovolníci celé dny dům od domu (od starého města po široké okolí) a zaznamenávali od sklepech až po půdy památky. Stalo se tak pod vedením nového autorského kolektivu Soupisu – Ladislava Lábka, Fridolína Macháčka a stavitele Kamila Hilberta. Fridolín Macháček poskytl Soupisu materiál, který nasbíral pro své místopisné podklady o dějinách

---

⁸⁶ Úspěšné i neúspěšné pokusy obou organizací by vydaly na samostatnou publikaci. Za všechny, na kterých se aktivně podílel i Lábek, jmenujme alespoň letité snahy o záchranu a opravu františkánského kostela a kláštera v Plzni (dvacátá i třicátá léta), hradu Buben (1931) nebo Mariánské Týnice (dvacátá i třicátá léta) a Radyně (1920–1926), které daly podnět ke vzniku dvou dalších spolků – Spolku pro záchranu Radyně a Hůrky v Plzni (1920) a Jednoty pro záchranu Mariánské Týnice (zřejmě 1919). Nadšení hrstky lidí tedy nepodpořilo jen vznik několika významných organizací, ale také zapříčinilo zrod rozsáhlé sítě zájemců, dobrovolníků i sympatizantů, díky kterým nás alespoň části „staré Plzně“ obklopují dodnes. BĚLOHLÁVEK, M. *Inventář Kroužku*.

⁸⁷ Společnost se též zasadila o vydání mnoha titulů jako např. „Masopust na Plzeňsku k výstavě masopustu, pořádané Společností pro národopis a ochranu památek v Plzni v dubnu 1913“ (1913), „Plzeňský kraj“ (1918, 1919), „Plasský kraj“ (1920), „Obrazy z dějin Nepomuka“ (1931), „Chotěšovský dům. Odkaz renaissance“ (1933), „Gerlachovský dům, měšťanský dům středověku“ (1933), „Národopisné museum Plzeňska za německé nadvlády 1939–1945“ (1947) a další.

⁸⁸ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 41–43.

⁸⁹ V roce 1897 se Soupisu dostalo výsady samostatného svazku a byl předán odborníkům západočeského regionu k sestavení. Autory byli muzejník Josef Škorpilovi, gymnaziální profesor a zakladatel vědeckého i kritického dějepiscství v Plzni Josef Strnad a amatérský archeolog František Xaver Franc. Ti všichni nakonec pro jiné pracovní aktivity či stáří od projektu v roce 1911 odstoupili a předali své poznatky o něco mladší, zato nadějnější generaci odborníků i badatelů. UHLÍKOVÁ, Kristiína. Zdeněk Wirth a soupisy památek. 1. díl Zapojení Z. Wirtha do soupisového projektu Archeologické komise v období před 1. světovou válkou. In *Zprávy památkové péče* 68, 2008, č. 2, ISSN 0139-9853, s. 150.

města Plzně. Ke zpracování dostal prehistorický úvod včetně obecných dějin města. Hilbert pracoval na církevních stavbách a plzeňské radnici, Wirth zastával funkci hlavního metodika a koordinátorem celé akce (včetně zastávání správce fotografického materiálu) nebyl nikdo jiný než Ladislav Lábek. Dalšími spolupracovníky byli fotograf Josef Hanuš a dobrovolník Antonín Pešina ze Štencova nakladatelství.⁹⁰

Soupis měl být inventářem všeho uměleckého majetku ve městě i nejbližším okolí a zároveň shrnutím skutečných dějin stavebního a uměleckého vývoje Plzně od počátků do konce 19. století. Soupis počítal také s evidencí zařízení domů a mobilních uměleckých předmětů v majetku škol, cechů, obce nebo soukromých osob. Již v roce 1913 mělo za podpory plzeňské obce dojít k jeho vydání tiskem. Válka však byla následně na spadnutí a celý projekt zanedlouho ukončila. Přesto se z Lábkových i Wirthových dopisů dozvídáme, že na frontě promýšleli své další kroky, takže myšlenku na vydání Soupisu neopustili ani tehdy.⁹¹

Po válce se opět pokračovalo v díle (což dokladuje např. okamžité poválečné aktualizování materiálů), ale pomalé tempo zapříčiněné různými pracovními aktivitami autorů opět znesnadňovaly dokončení díla jako v předválečné době. Netrvalo ovšem dlouho a roku 1919 se schylovalo ke slavnostnímu zakončení Soupisu i jeho vydání. Zamýšlené vydání se však pro nedostatek času autorů opět oddálilo. V letech 1926–1928 probíhala aktualizace některých částí Soupisu, jehož vydání bylo naplánováno již na rok 1928. Z blíže neznámých důvodů ale ani tentokrát Soupis nevyšel a blížící se hospodářská krize ho na několik let odsoudila k zapomnění.⁹²

Vydávání soupisných svazků ztrácelo v meziválečném období na intenzitě. Ubývalo financí, chyběl dostatek kvalifikovaných autorů a práce pokračovaly s velkým zpožděním. Ve dvacátých letech proto více nabývala na aktualitě myšlenka na vydání stručnější verze soupisných svazků pod názvem „Umělecké památky Čech“, k čemuž inspirovalo pětisvazkové dílo „Handbuch der deutschen Kunstdenkmäler“ (1905–1912) od profesora dějin umění ve Štrasburku, Geoga Dehia. Dle něho pak zamýšlené české vydání dostalo přezdívku „České Dehio“.⁹³ Přípravy se naplno rozjely v roce 1929, kdy Zdeněk Wirth získal

---

⁹⁰ PEŘINOVÁ, A., *Lábek a Wirth*, s. 55.

⁹¹ Tamtéž, s. 66. Na východní frontu odešel Lábek, Wirth i Hilbert, který se však pro srdeční vadu obratem navrátil z války domů. AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 42 L. Lábka M. Lábkové, 21. 10. 1914. Jen několik málo týdnů po nastoupení na frontu napsal Lábek Fridolínu Macháčkovi: „Zcestovali jsem již notných pár stovek kilometrů, takže bych skoro mohl se pustit do „Soupisu“ tady.“ Tamtéž, Macháček, kart. 1632, inv. č. 320, dop. L. Lábka F. Macháčkovi, 21. 9. 1914.

⁹² DOMANICKÁ, J. Až vydáme Soupis, s. 51–52.

⁹³ MUCHKA, Ivan P. Sto let od vydání prvního svazku Dehiova Handbuchu. *Zprávy památkové péče* 66, 2006, č. 6, s. 256–257.

pro práci na stručné verzi historika umění Emanuela Pocheho, který na díle intenzivně pracoval.⁹⁴ S příchodem protektorátní doby ale uhasly veškeré snahy, neboť bylo povoleno vydání pouze okleštěné verze v rámci protektorátního území Čech. Takové podmínky autoři jednohlasně odmítli respektovat a s nadějí na brzký obrat událostí raději celé dílo stáhli z vydání. V následujícím období, převážně tedy ve druhé polovině čtyřicátých let, pak nebyla situace o nic jednodušší. V roce 1953 byl v nově vzniklém Kabinetu pro teorii a dějiny umění, založeném v rámci Československé akademie věd, stanoven hlavní cíl, tedy bezpodmínečné vydání „Uměleckých památek Čech“, ke kterému došlo roku 1957.⁹⁵ Po této události Lábek s Wirthem znovu uvažovali o vydání samostatného plzeňského svazku, opět tedy zahájili přípravné práce, ale veškeré snahy skončily smrtí Zdeňka Wirtha. Svazek „Plzeň a město“ je uložen v Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky.⁹⁶

Neuvěřitelně plodné období Lábkova života však přerušila první světová válka. Před začátkem tohoto válečného konfliktu se z Lábka stal samostatný a prosperující obchodník s papírenským i starožitnickým obchodem, kterého vyhledávala široká plzeňská veřejnost. Po svém usazení v Plzni se mohl naplno věnovat obchodování, literární činnosti, rozšíření starožitných sbírek porcelánu, skla, mincí, známek a dalších starožitných i uměleckých předmětů a budování národopisného muzea.

V rámci Kroužku a Společnosti Lábek podporoval a realizoval odborné vycházky po památkách Plzně a především byl hlavním iniciátorem záchranných památkových kauz, jimž se obě organizace věnovaly. Z naspořených peněz ze svých prvních obchodních zkušeností si Lábek kolem roku 1904 pořídil první fotoaparát. Ten mu umožnil aktivně se věnovat fotografování, jehož výsledkem je značné množství jedinečných fotografických záběrů, které jsou uloženy v Lábkově pozůstalosti v plzeňském městském archivu i v Národopisném muzeu Plzeňska. Tvář staré Plzně tak pro budoucí generace nezachytil jen slovně ve svých literárních dílech, ale i v obrazovém provedení.⁹⁷ O svých názorech a poznacích napsal rovněž řadu

---

⁹⁴ Emanuel Poche připravil do roku 1932 materiál pro české země, který v následujících letech 1933–1937 revidoval a dopolňoval s celou řadou odborníků. Pro vydání zamýšleného díla „Uměleckých památek Čech“ bylo vybráno Vlastivědné nakladatelství Marie Lábkové v Plzni. WIRTH, Z. *Úvod. Umělecké památky Čech*. Praha, 1928, s. 1-9.

⁹⁵ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 50.

⁹⁶ Podrobněji k Soupisu viz tamtéž, s. 57-67, 128-130 a 183-185.

⁹⁷ Kromě fotografií je v plzeňském městském archivu uložena i Lábkova početná sbírka nejrůznějších pohlednic, které Lábek nejen sbíral, ale skrze Kroužek i vydával. V Plzni tak díky Kroužku a jeho vydavatelských snahách začaly objevovat nové, kvalitnější a umělecky nesmírně cenné exempláře. SKÁLA, Adam. Úvod. In MAZNÝ, Petr – HARMÁČEK, Václav. *Velká kniha plzeňských pohlednic*. Plzeň, 2008, s. [6].

článků a fejetonů, které od roku 1903 uveřejňoval např. v Národní politice a nejvíce v Českém západě.

Ani válka ale pro Lábka neznamenal úplné přerušení prací na započatých projektech. Přestože byl od domova stovky kilometrů vzdálený, na plzeňské památky a obchody nezapomněl. Pracoval v rámci svých možností dál a připravoval se na mírovou dobu.

3 Stručný životopis Ladislava Lábka po roce 1918

„Zatím se svět změnil a vše kolem nás radikálně, ale jak vidím, my staří jdeme stále za svým štítem a nedbáme o to, co o nás soudí přítomnost! Ať je její cesta jakákoliv, může dopídit cíle jen láskou a poctivou prací, a proto my můžeme odejít s klidným svědomím. Nové cíle se v minulosti vytvořily již vícekrát, ale udržely se jen tenkrát, pakliže byly poctivě a lidsky řízeny.“⁹⁸

1.10 V Národopisném muzeu Plzeňska

Jen co Lábek dorazil z fronty domů a začal se naplno věnovat správě a vedení muzea,⁹⁹ přišla nečekaná zpráva. Z Wirthova dopisu Lábkovi se dozvídáme, že od 1. ledna 1919 měl Lábek znovu nastoupit vojenskou službu.¹⁰⁰ Naštěstí se zprávy o narukování nenaplnily, a tak mohl Lábek v klidu setrvat na svém místě v Národopisném muzeu Plzeňska, kde byl s platností od 16. dubna 1919 jmenován správcem.¹⁰¹ Tomu předcházelo podepsání smlouvy mezi Národopisnou společností a městskými zastupiteli, dle které se muzejní sbírky národopisného muzea staly veřejným majetkem obce. Ta se zavázala udržovat provoz muzea se stálým placeným správcem, na jehož pozici stanul jako první Ladislav Lábek.¹⁰² Velká část sbírek vznikajícího muzea nepocházela jen od zmíněné Národopisné společnosti, ale také přímo z vlastnictví Ladislava Lábka, vášnivého starožitníka a sběratele uměleckých předmětů. Po vzniku muzea Lábek své předměty do muzea věnoval coby trvalou zápůjčku k vystavení.¹⁰³ Velikou podporu mělo muzeum i nadále v Národopisné společnosti, která do muzea přispívala nejen svými podněty, finančními dary, ale také značným množstvím nových exponátů.¹⁰⁴ Zprvu byl vstup do národopisného muzea zcela volný, ale od roku 1919 bylo

⁹⁸ UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 7. 1. 1954.

⁹⁹ V osobním výkazu Lábka je uvedeno, že od 28. 10. 1918 pracoval v Národopisném muzeu Plzeňska. AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, osobní složka Ladislava Lábka.

¹⁰⁰ AMP, Lábek, kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 30. 12. 1918.

¹⁰¹ Jmenování Lábka správcem muzea je třeba v období 1919–1924 vnímat v přeneseném významu. Dle městského zařazení byl v uvedeném období v muzeu adjunktem. Od vzniku muzea byl ale plzeňskou obcí i veřejností vnímán co by správce (ředitel) muzea. KRÍŽ, F. *Město Plzeň 1919–1924*, s. 51. Srovn. KRÍŽ, F. *Město Plzeň. Přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1925–1928*, Plzeň, 1929, s. 49.

¹⁰² PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 85. Vzhledem k tomu, že sbírky se tak staly obecním majetkem, bylo od roku 1921 nařízeno, aby byly každoročně kontrolovány a revidovány Inventárním úřadem. Kuratorium muzea vybralo jako první revizory sbírek Jaroslava Schwarze a Karla Krůtu. AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, podklady o revizi sbírek muzea, září 1921.

¹⁰³ AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, dop. jednatele kuratoria Národopisného muzea Plzeňska, Václava Kleina, městské radě, 16. 2. 1923.

¹⁰⁴ Pro příklad uveďme, kolik peněz vydala Národopisná společnost na muzeum v roce 1925. Do muzea přispěla částkou 4 682 K na nové exponáty, na opravy vybraných muzejních předmětů přišly 133 K, pro instalace sbírek

z důvodu jeho rozšíření přistoupeno ke zpoplatnění prohlídky symbolickou částkou 1 K (zlevněné vstupné 50 h).¹⁰⁵

Je třeba zdůraznit, že Lábek pracoval od vzniku muzea (s přípravnými pracemi od roku 1911) zcela bezplatně až do dubna 1919, čtyři vojenské dovolené věnoval instalaci sbírek a od nástupu do muzea pracoval za pouhých 100 K měsíčně.¹⁰⁶ V průběhu prvních čtyř poválečných let stihl roztřídit a nově instalovat sbírky, sepsat podrobný inventář sbírek, zpracovat kompletní sbírkový katalog pro vědeckou potřebu a jen v letech 1919–1921 uspořádal hned čtyři výstavy.¹⁰⁷ Ve druhé polovině dvacátých let minulého století pak Lábek uspořádal rozsáhlý muzejní archiv.¹⁰⁸

Lábkovy úřední hodiny byly zprvu od desíti do jedné hodiny, což mu umožňovalo další činnost ve spolcích, rodinných obchodech i vědeckém prostředí.¹⁰⁹ Na druhou stranu měl Lábek v muzeu vždy skromnější platovou třídu a nízké příjmy, což zatěžovalo rodinný rozpočet, přestože rodina žila skromnějším životem. Z nízkých příjmů Lábek nemohl vyjít a kvůli nedokončenému studiu neměl nárok na lepší finanční ohodnocení. V roce 1921 žádal prostřednictvím muzejního kuratoria o možnost zvýšení platu ze 300 K měsíčně na 800 K, což byl dle spisu asi poloviční plat tehdejší učitelky. Vzhledem k Lábkově přínosu a práci v muzeu rozhodla plzeňská městská rada peníze navýšit.¹¹⁰ Lábek býval zařazený do kategorie úředníků kancelářských a nižších stavebních, od které se odvíjela výše jeho

---

vydala 4 687 K a na publikace bylo vynaloženo 2 645 K. Národopisná společnost věnovala muzeu 1 700 přírůstků darem. Tamtéž, dop. Národopisné společnosti městské radě, 14. 12. 1926.

¹⁰⁵ Vybrané peníze byly investovány zpět do muzea. Od 1. ledna 1919 do prosince 1924 navštívilo národopisné muzeum 36 460 platících návštěvníků. V uvedeném období se návštěvnost zvedla o neuvěřitelných 500 %. KRÍŽ, F. *Město Plzeň 1919–1924*, s. 200. Více o činnosti muzea v uvedeném období viz např. tamtéž, s. 199–200.

¹⁰⁶ AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, dop. muzejního kuratoria plzeňské městské radě o navýšení mzdy, 27. 4. 1926.

¹⁰⁷ Tamtéž, Lábkova žádost o definitivu, 20. 7. 1923.

¹⁰⁸ který rozdělil na skupiny I (rodový, 20 000 záznamů), II (kulturní život města, 5 000 záznamů), III (kulturní zjevy venkova, 40 000 záznamů), IV (stavební archiv venkova, 2 000 záznamů) a samostatně utřídil archiv fotografický (v roce 1928 čítal na 7 500 dokumentů). KRÍŽ, F. *Město Plzeň 1924–1928*, s. 239.

¹⁰⁹ Dle Lábkovy smlouvy měl v muzeu pracovat ve všední dny minimálně tři hodiny denně. AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, smlouva Ladislava Lábka, 2. 3. 1919.

¹¹⁰ Tamtéž, osobní složka Ladislava Lábka, dop. národopisného kuratoria městské radě, 13. 9. 1921. Špatná Lábkova finanční situace se často objevovala i jeho a Wirthově korespondenci: UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 5. 10. 1927 a viz tamtéž: 12. 6. 1928, 28. 3. 1929, 22. 4. 1929, 12. 1. 1930. Nízké příjmy se promítaly i v Lábkově vědecké práci, neboť často neměl ani na dojíždění do Prahy, kde s Wirthem pracoval na plzeňském Soupisu a na knize „Umělecké památky Čech“ (1928). UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 31. 10. 1927. V jednom z dopisů Lábek dokonce zhodnotil své finanční možnosti spojením: „chudý jak kostelní myš“. Tamtéž, sl. 1923–1926, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 20. 12. 1923.

výdělku. Celkový přehled Lábkových příjmů a platového zařazení se nachází v jeho osobní složce.¹¹¹

Ani nedostatečné finanční ohodnocení však Lábkovi nijak neubralo na jeho radosti ze správcovství v muzeu. Krátce po svém jmenování napsal Zdeňku Wirthovi: „*V muzeu úřaduji vesele a zařizuji vše dle svého gusta. Představíte si snadno, jak radostná je to práce.*“¹¹² V roce 1923 navíc Městská rada v Plzni rozhodla o jeho definitivě, tj. o trvalém ustanovení hlavního pracovního poměru v obecní službě při Národopisném muzeu Plzeňska. Lábek žádal o definitivu samozřejmě z potřeby zvýšení finančních příjmů, neboť kromě stavby rodinného domku, přibyla do jeho života manželka a zanedlouho i děti, čímž se zvyšovaly rodinné výdaje. V muzeu pracoval mnoho hodin přesčas, ačkoliv byl placený za pouhé čtyři hodiny denně. Nejedno pracovní odpoledne, služební cesty a hromadné nedělní výklady v muzeu tak činil z dobré vůle.¹¹³ Platnost rozhodnutí o změně Lábkova pracovního poměru nabyla účinnosti 1. ledna 1924. Vzhledem k prokázaným Lábkovým schopnostem a jeho literárním dílům, které byly kladně hodnoceny předními odborníky, bylo upuštěno od standardního konkurzního řízení.¹¹⁴ Dle návrhu radního Matouše Mandla (v letech 1917–1919 primátora města Plzně) však bylo Lábkovi do smluvního dekretu dáno, že nesmí provozovat (ani podporovat) obchod se starožitnostmi a že se zdrží soukromé sběratelské činnosti na českém západě.¹¹⁵ To byla pro Lábka velká oběť, kterou však pro své muzeum rád podstoupil.¹¹⁶ Pro doplnění uvedme, že Lábek svůj papírenský obchod předal po právní stránce sestře Marii již

---

¹¹¹ Roční příjmy Lábka (ukázka): 1928 (6. platová skupina) – 24 576 K, 1929 – 26 377 K, 1930 – 28 176 K, 1938 – 31 776 K, 1941 (postup do skupiny 5d) – 43 506 K, 1941 (penzionování) – 32 035 K, 1948 – 39 300 Kčs. AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, osobní složka Ladislava Lábka, výkaz o příjmech a služebním postupu.

¹¹² UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 24. 4. 1919.

¹¹³ Řízení o změně pracovního poměru inicioval Lábek propracovaným pětistránkovým dopisem městské radě, v němž shrnul práci pro národopisné muzeum, a to od počátečních prací v roce 1911, restaurace Gerlachovského domu, kde po celou dobu oprav byl na stavbě přítomný jako pracovní dozor, instalace sbírek za válečných let až po správcovství v roce 1923, kde shrnul návštěvní, publikační, výstavní a administrativní agendu, ve které uvedl i počet vypravených dopisů (rok 1922 – 400 kusů). AMP, MÚ Plzeň, NMP, Lábkova žádost o definitivu, 22. 7. 1923.

¹¹⁴ Lábkův plat tehdy čítal 18 739 K. Tamtéž, osobní složka Ladislava Lábka, rozhodnutí o definitivě, 10. 10. 1923. Srovn. tamtéž, rozhodnutí starosty a městského úřadu, leden-prosinec 1923.

¹¹⁵ Přestože se proti tomu někteří městští úředníci ohradili, Lábek musel tuto podmínku přijmout. Tamtéž, dop. o telefonickém návrhu Mandla radnímu Ječnému, 29. 9. 1923 a další dokumenty ve spisu. V současném stavu bádání je zajímavé, že takový návrh vznesl Mandl, který se s Lábkem dlouhá léta znal. Vzájemné sympatie naznačuje korespondence v Mandlově pozůstalosti. Viz např. blahopřání k sňatku Lábkovy dcery Věnceslavy: „*Prosím, vážený pane řediteli, abyste tento můj upřímný projev radostné účasti přijal jako důkaz mé oddanosti k Vám a našeho starého přátelství a sdělil jej s milostivou paní chotí i s nastávajícími novomanželi a přijal ujištění mé nezměněné oddanosti, i se kterou se znamenám.*“ AMP, Matouš Mandl, inv. č. 2000, kart. 1239, koncept dopisu M. Mandla L. Lábkovi, 19. 10. 1946. Více viz tamtéž, inv. č. 1996 – 2001.

¹¹⁶ „*Klade se Vám podmínka, že nebudete provozovati žádného obchodu starožitnostmi a zdržíte se soukromé činnosti sběratelské v oboru národopisu.*“ Tamtéž, rozhodnutí o Lábkově definitivě, 10. 10. 1923.

1. července 1922, neboť dle slov Lábka: „...měla naň nejen finanční, ale i morální nárok, neboť spravovala obchod po celou válku v mé nepřítomnosti a po válce opět.“¹¹⁷

Lábek věnoval muzeu veškerý svůj volný čas a dokonce i nastřádané peníze. Kromě nízkého platového ohodnocení navíc většinu práce v muzeu zastával Lábek téměř sám. Pomocníkem mu býval domovník a příležitostně i nějaká výpomoc.¹¹⁸ V roce 1927 žádalo kuratorium Národopisného muzea o přijetí výpomocné síly pro Lábka a argumentovalo: „...rozsah tamní práce daleko přesahuje fyzické schopnosti jediného po ruce jsoucího úředníka“.¹¹⁹

Výpomoc muzeum potřebovalo již řadu let. Kuratorium namítalo, že bez dalšího zaměstnance by slibný vývoj muzea mohl být ohrožen a že bez další osoby zkrátka není možné systematicky bránit ztrátám národopisného materiálu na venkově, který je třeba osobně vybírat a třídit. Dalším důvodem pro přijetí zaměstnance byla i skutečnost, že v případě nepřítomnosti Lábka nebylo nikoho, kdo by jej zastoupil a v práci pokračoval. Kuratorium si vyhlédlo vhodného kandidáta v osobě Jana Bartovského, který měl sice absolvovanou jen státní reálku, ale byl to talentovaný samouk a nadšenec pro vlastivědu stejně jako Lábek.¹²⁰ Národopisná společnost navrhovala, že by Bartovského přijala na smluvní pracovní poměr jako nutnou pracovní sílu, kterou by podpořila i finančním příspěvím. Obec tedy žádala o schválení a uhrazení přibližné částky 6 000 K ročně. Osobní referát předal žádost městské účtárně, která konstatovala: „...na příslušnou položku a jiné úhrady náklady nemáme“.¹²¹ Z pohledu dnešní doby se zdá být velice zajímavé kritické zhodnocení finanční situace v tomto městském muzeu, které uvádí František Kříž, ředitel městských úřadů v Plzni, ve svém přehledu obecní správy z let 1925–1928: „*Trpce jest*

¹¹⁷ Tamtéž, osobní složka Ladislava Lábka, Lábkova žádost o definitivu, 22. 7. 1923.

¹¹⁸ Prvním domovníkem národopisného muzea byl Vratislav Tázler (1914–1923), v letech 1923–1931 ho zatupoval Jan Čech, jenž byl ve věku 70 let propuštěn pro vysoké stáří (AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, osobní složka Jana Čecha). Druhým v pořadí byl František Štenc (1931–1934, zřejmě až do r. 1937) a v roce 1937 nastoupil na jeho místo Jaroslav Blumentritt. Lábek míval od třicátých let příležitostně výpomocnou sílu např. manžela sestry Anny, Vladimíra Rosenbauma (na měsíc říjen 1931) a v první polovině třicátých let výpomocného dozorce (v té době byl přestavován Chotěšovský dům) – Františka Rejcha (1932) a Karla Šika (1934). Ve zprávě o činnosti muzea z roku 1937 byl však opět veden pouze Lábek s domovníkem jako jediná pracovní síla. Kolektiv autorů, *Zprávy o činnosti Národopisného muzea*, in: *Zprávy o činnosti Národopisného muzea Plzeňska (1919–1945)*. Ročenky národopisného muzea byly vždy zaměřené na určité téma (např. Ze života obce Dodlovce, 1934). Dodatkem v nich byly Lábkovy zkrácené výroční přehledy o činnosti muzea. Seznam ročenek viz např. LÁBEK, L. *Národopisné muzeum za německé nadvlády 1939–1945*. XXIV. *Ročenka Národopisného muzea Plzeňska*. Plzeň, 1945, s. 47–48.

¹¹⁹ AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, dop. kuratoria městské radě, 27. 10. 1927.

¹²⁰ Tamtéž, dop. Jana Bartovského kuratoriu muzea, 18. 10. 1927.

¹²¹ Žádost byla nakonec předána rozpočtové komisi, která ji finálně zamítla. Lábek tedy zůstal na veškerou práci téměř sám. Ve spisu se dále píše, že rozpočet muzea byl neustále stlačován na minimum. Muzeu bylo v té době navíc již potřetí zamítnuto zřízení telefonní linky, neboť i taková položka se zdála být městským úředníkům zbytečná. Tamtéž, dop. muzejního kuratoria městské radě, 27. 10. 1927. Pro srovnání je třeba uvést, že ostatní plzeňská muzea v té době telefonní linkou disponovala. KRÍŽ, F. *Město Plzeň 1919–1924*, s. 105.

pociťován nedostatek telefonu i výpomocné síly, která by mohla zdolávat rozsáhlou agendu a byla by k ruce i k průvodu po sbírkách a k informování jednotlivců, kteří vyhledávají musejní kancelář v nejhojnější míře. Tu jest ústav opatřen vpravdě „lidově“, to jest chudě, že neskýtá ani nejmenšího pohodlí a opatření. Vědečtí pracovníci, kteří stále hojněji v muzeu čerpají, sdílejí jediný stůl s musejním úředníkem.“¹²²

Velikou oporou mu v tomto směru byly jeho sestry, které bez nároku na honorář obětovaly muzeu mnoho času. Práce v muzeu byla pro jediného placeného odborníka nesmírně náročná, neboť rok od roku přibývalo značné množství darovaných i zakoupených exponátů, bylo zapotřebí vybudovat muzeum od samotných základů, a to jak metodicky, tak v praktickém provedení. Jednou proto Lábek s nadsázkou uvedl: „*Nebyt příležitostných výletů nebo sporadicky klidnější neděle, praskly by mi nervy nadobro.*“¹²³

Lábek se řídil svými radami, a protože nechtěl mít z muzea jen sklad hodnotných věcí, všemožně pracoval nejen na zdokonalení muzejních sbírek, ale také na výstavních prostorách, pro které již ve dvacátých letech naléhavě potřeboval nové místnosti. Ve třicátých letech tak prostřednictvím Národopisné společnosti získal nadační dům Jany Koutecké (Jenny Kautetzské) tzv. Chotěšovský dům.¹²⁴ Národopisná společnost pak následně ze svého fondu „Kostincův fond k podpoře národopisné práce na Plzeňsku“ najala a restaurovala větší část z celého objektu.¹²⁵ Adaptaci a opravu domu pro muzejní účely provedl architekt a stavitel Karel Krůta ve dnech 5. září až 7. prosince 1932, čímž muzeum rozšířil o celých šestnáct místností.¹²⁶ Přízemí domů sloužilo k ukázce denní práce městského a venkovského domu, první poschodí zachycovalo kulturu města a druhé kulturu venkova. Tím dostal Lábek více prostoru pro uložení i instalaci muzejních exponátů. Spojení obou domů vrcholilo od podzimu roku 1932. Muzeum v té době čítalo na čtyřicet místností včetně výstavního sálu. Pro Lábka tyto měsíce znamenaly období těžké dřiny i další zásah do rodinného rozpočtu, neboť do

¹²² KRÍŽ, F. *Město Plzeň 1925–1928*, s. 241. Podobnost příjmení Kříže s rodným příjmením Lábkovy manželky Ludmily není čistě náhodná. František Kříž byl bratrancem Lábkovy ženy. Ve svých rozsáhlých pamětech k tomu Kříž uvádí: „*Úplně bez ohledu na to, že je manželem mé sestřenice, rád stejně jako mnoho jiných lidí, velebím Lábka za jeho práci. Bylo snadné budovatí ostatní muzea, byly ústavy městskými, Národopisné muzeum vzniklo ze soukromé snahy a píce.*“ AMP, František Kříž, sign. 5c157, *Moje cesta životem, paměti*, díl 1., s. 643–644. Vzhledem k Lábkově finanční situaci a těžkostem v muzeu se zdá toto tvrzení více než pravdivé.

¹²³ UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 31. 5. 1920.

¹²⁴ Jenna Kautetzká zemřela 1. května 1927, svůj dům odkázala pro nadační účely. Dle rozhodnutí městského zastupitelstva ze dne 7. května 1928 byl dům ponechán ve vlastnictví plzeňských nadací jako „nadační dům“. Správu domu převzala městská rada 15. března 1929. KRÍŽ, F. *Město Plzeň 1925–1928*, s. 364.

¹²⁵ Veškerá povolení na stavební úpravy domu musela získat Národopisná společnost sama. Též náklady na realizaci stavby hradila z vlastních prostředků. AMP, MÚ Plzeň, kart. 1101, NMP, spis o rekonstrukci muzea, 1932.

¹²⁶ V rámci adaptace muzea byl přístavek (skladiště) v zadním traktu Chotěšovského domu (přiléhající dům čp. 106) dostavěn do výše domu přilehlého, aby bylo docíleno propojení obou staveb v přízemí i v patrech. Rekonstruována byla i střecha nádvorního traktu Gerlachovského domu, aby tak muzeum získalo propojovací chodbu mezi domy – tedy i další možné výstavní místo. Tamtéž.

přestavby mecenášsky věnoval nemalé částky ze svých prostředků, které plynuly např. z rodinného podnikání. Odměnou bylo Lábkovi nejen nově upravené muzeum, ale také větší kancelář o dvou místnostech, kde mohl nerušeně pracovat a rozvíjet své další projekty. Gerlachovský dům pak Lábek pojal jako ukázkou dobového bydlení i každodennosti a do Chotěšovského domu přemístil kanceláře s depozitáři.¹²⁷ Poté mohlo muzeum odstartovat celou řadu významných výstav jako „Sto let české školy v Plzni“ (1921), „Počátky plzeňské fotografie“ (1924), „Památky svatováclavské v západních Čechách“ (1927), „Jubilejní výstava poštovních známek“ (1929), „Plzeň v letech čtyřicátých“ (1935), „Za okupační čarou“ (1938) aj.

Muzeum se již od svého vzniku věnovalo kromě výstavní činnosti též odborným přednáškám. Jednu z prvních na téma „O dějinách lidového kroje českého“ přednesl v roce 1920 kulturní historik a etnograf Čeněk Zíbrt. Přednášku „O krajkách“ představila téhož roku etnografka Regína Bíbová a o rok později pak Marie Lábková přednášela o své knize „Lidový kroj na Plzeňsku“. V roce 1922 měl přednášku i Lábek, a to na téma „Lidové umění na Plzeňsku“.¹²⁸ Neméně zajímavé jsou vzdělávací kurzy, které Lábek na začátku dvacátých let pořádal. V roce 1922 pořádal dvacetihodinový vlastivědný kurz pro děti, o rok později pak čtyřicetihodinový národopisný kurz pro učitelky.¹²⁹

V prvorepublikové době se Lábek stal navíc i členem „Komise pro ochranu památek v západních Čechách“, jejímž jednatelem byl Fridolín Macháček. Se vznikem Československé republiky a novým uspořádáním hranic státu se totiž naplno rozhořela snaha o záchranu a zachování památek, kterým hrozilo zcizení. V hektické době byly na dočasnou dobu přizvány na pomoc i nejrůznější regionální osobnosti a pro oblast západních Čech byli povoláni třeba Ladislav Lábek, Fridolín Macháček a historik umění Jindřich Čadík. Jejich úkol spočíval předně v ochraně movitých památek před vývozem do ciziny. Výše jmenovaní měli dohlížet nad památkami a zabezpečit inventáře před zcizením, přičemž oporou jim byly vojenské a ústřední orgány, které měly být nápomocné ve vstupu do potřebných objektů apod.¹³⁰

Podpora však byla nutná nejen u památkových objektů, ale i v oblasti muzejnictví, jehož organizace byla tehdy v počátcích. Nermalou oporou státu byla právě drobnější regionální muzea a jejich nadšení pracovníci, mezi kterými měl své místo též Ladislav Lábek. V rámci reorganizace muzejní sféry byl Lábek v roce 1919 vybrán do muzejního kuratoria

¹²⁷ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 89-90.

¹²⁸ KŘÍŽ, F. *Město Plzeň 1919–1924*, s. 200.

¹²⁹ AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, osobní složka Ladislava Lábka, dop. Lábka městské radě, 20. 7. 1923.

¹³⁰ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 110-111.

Uměleckoprůmyslového a Historického muzea v Plzni (s platností od ledna roku 1920). Při výběru členů měl veliký vliv právě Zdeněk Wirth, který ho využil k tomu, aby mohl Lábek v Plzni zasahovat do odborných muzejních záležitostí a vyvážit svůj vliv oproti řediteli Škorpilovi a jeho stoupencům, s nimiž se často dostával do konfliktu. Kuratorium mělo následně za úkol pořádat pravidelná setkání, podávat zprávy o činnosti, a co bylo neméně důležité – Lábek dostal od Wirtha za úkol vytvářet si takřkajíc styky, které mu do budoucna měly pomoci při prosazování jeho projektů.¹³¹

Lábek se snažil na základě rad kolegů i přátel a samozřejmě svých zkušeností o hledání nejvhodnějšího řešení pro celkovou organizaci menšího regionálního muzea. Své poznatky sepsal roku 1926 do patrně první příručky podobného typu, a to do „Nástinu praktické museologie pro krajinská musea vlastivědná“, v níž řešil např. pojetí muzea, inventarizování a katalogizování sbírek, fyzické uložení a konzervování vystavovaných exponátů, výstavnictví, ochranu i reklamu muzea.¹³² Lábek se svou prací nesnažil o podání jednoznačného stanoviska, jak vést a upravovat regionální muzea, ale usiloval o otevření rozsáhlejší diskuze o upozornění na nezbytné otázky, které by mělo každé muzeum minimálně zohlednit. Zajímavé je v tomto ohledu jeho stanovisko k zahraničnímu muzejnictví vůbec, které možná zbytečně rychle odsoudil slovy: „*Nedbal jsem přitom úmyslně vzorů z ciziny, protože se na naše poměry (chudobné) nehodí a pak si snad dovedeme udělat pořádek po svém.*“¹³³

Snad díky dobrému přijetí Lábkova Nástinu, snad pro Lábkovy úspěchy s Národopisným muzeem Plzeňska vyvstala na podzim roku 1932 zajímavá myšlenka. V té době se v Praze schylovalo ke sloučení Náprstkova a Národního muzea a na pořadu dne byla rázem otázka úpravy, inventarizace a katalogizace sbírkových předmětů obou institucí. Tehdy se dokonce objevila myšlenka, že s úkolem by vypomohl plzeňský muzejník Ladislav Lábek. Iniciátorem nebyl nikdo jiný než Zdeněk Wirth, jenž zasedal v komisi, která měla celou otázku na starosti. Z projektu sice sešlo, nicméně to ukazuje na vážnost, jakou měl Lábek u některých odborníků.¹³⁴

Do rychle se rozvíjející etapy národopisného muzea však přišla nečekaně těžká rána – druhá světová válka. Toto válečné období bylo pro Lábka dalším z nejtěžších etap v jeho životě, kdy bojoval nejen o existenci rodiny, ale také muzejních sbírek. Jeho práce byla téměř po celou válečnou dobu sabotována a reorganizována, nehledě na zastrasování od německých

---

¹³¹ Tamtéž. *Lábek a Wirth*, s. 111-112.

¹³² LÁBEK, L. *Nástin praktické museologie pro krajinská musea vlastivědná*. Praha, 1927.

¹³³ Tamtéž, s. 67.

¹³⁴ AMP, Lábek, kart. 384, sl. 1926–1932, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 22. 9. 1932, a tamtéž, 25. 9. 1932.

úřadů. Lábek svou situaci popsal v létě roku 1943 slovy: „*Jsem v trojím ohni, neboť jak úřad, tak obchody i domov přináší mně denně nové rány i události a každá z nich by byla kdysi stačila, aby se o ní uvažovalo i mluvilo celý měsíc.*“¹³⁵

Ke dni 1. července roku 1941 byl Lábek oficiálně penzionován, ale jeho (samozřejmě bezplatné) působení v muzeu bylo tolerováno. Před penzionováním Lábek obdržel srozumění, že do penze může odejít dobrovolně, jinak bude tzv. odejit úřední cestou. Na rozhodnutí měl dva týdny.¹³⁶ Lábkovi hrozilo, že se dostane do finanční nouze, neboť mu do důchodu nebylo započteno pět odsloužených válečných let ani předchozí práce pro muzeum. Neměl tedy nárok na plný důchod a dle jeho slov byl vystaven „*nebezpeční značně snížené životní úrovni*“. V dopise městské obci proto s předstihem žádal, aby mu byla do důchodu (do kterého se dobrovolně odebral) započtena léta 1911–1918, kdy pracoval pro národopisné muzeum a bojoval na frontách první světové války.¹³⁷ Lábkovi byla následně připočtena válečná léta a stanovená roční penze ve výši 32 035 K, oproti původní předpokládané částce, která se pohybovala kolem 25 000 K.¹³⁸

Lábek na svém místě v muzeu setrval z dobré vůle, aby ochránil muzejní sbírky. Wirthovi k tomu poznamenal: „*...nejsou lidi, tak dělám dál jako by nic a zadarmo!*“¹³⁹ To ale nebyl jen osud Ladislava Lábka. I mnoho jiných odborných činitelů kulturního života v Plzni bylo postupně penzionováno, propouštěno nebo jim bylo alespoň znemožněno věnovat se osvětové činnosti. Vše muselo být poplatné německé propagandě.¹⁴⁰ Snad nejhorší etapa začala pro muzeum dne 15. března 1943,¹⁴¹ kdy do muzea přišel nový správce, Ulrich Nicolai z Eisenachu, jenž byl pověřen správou a reorganizací plzeňských muzeí.¹⁴² Podle Lábkových slov: „*Řádil v místnostech po svém, od sklepa až na půdu, že mu zřízenec muzea nestačil ani posluhovati.*“¹⁴³ Plzeňská regionální literatura potvrzuje, že v letech 1939–1945 muzea jen těžce čelila stupňujícímu se tlaku protektorátních úřadů, které znesnadňovaly jejich činnost. Ze strachu o muzejní sbírky uschovali plzeňští muzejníci některé exponáty ze sbírek

¹³⁵ UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 4. 7. 1943.

¹³⁶ Tamtéž, 23. 6. 1941. Srovn. Autor neuveden. Direktor L. Lábek 60 Jahre alt. In *Úřední list města Plzně XX*, 1. 2. 1942, č. 3, s. 21. Podrobnosti k Lábkově penzionování viz AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, osobní složka Ladislava Lábka, dop. vládního komisaře ze dne 22. 2. 1941.

¹³⁷ K dopisu přiložen seznam literárních prací. Tamtéž, dop. Lábka městské radě, 7. 6. 1941.

¹³⁸ Tamtéž, rozhodnutí vládního komisaře, 16. 6. 1941.

¹³⁹ UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 23. 6. 1941.

¹⁴⁰ LÁBEK, L. *Za německé nadvlády*, s. 5–6.

¹⁴¹ Respektive od začátku roku 1943. V tu dobu se začali šířit zvěsti o novém německém „odborníkovi“, který měl vést reorganizaci plzeňských muzeí. LÁBEK, L. *Za německé nadvlády*, s. 7.

¹⁴² Plzeňská městská muzea (historické a uměleckoprůmyslové) převzal do vedení fakticky Bohdan Bayer, který se snažil zmírňovat dopady Nicolaiovy muzejní politiky. LÁBEK, L., *Za německé nadvlády*, s. 5.

¹⁴³ UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 4. 7. 1943.

v památkových objektech v Plasích, Manětíně či Žinkovech, odkud je po válce svázeli zpět do Plzně. Přesto ale mnoho cenností zmizelo v nenávratnu.¹⁴⁴ Ochránit vše se nepodařilo.

V říjnu roku 1943 začala pro plzeňská muzea náročná etapa vývoje, neboť Ulrich Nicolai představil svou koncepci reorganizace plzeňských muzeí, čímž po všech stránkách přetvořil „Lábkovo dílo“ – tedy zavedený muzejní systém.¹⁴⁵ Lábek obdržel na dvaceti stranách instrukce o novém nakládání se sbírkami v muzeu. Dlouho nečekal a napsal městské správě patnáctistránkovou odpověď se svými připomínkami, které pochopitelně nebyly vyslyšeny, naopak Lábkovi ještě přitížily. Na to mu Nicolai odvětil, že buď vezme Lábek své připomínky zpět, nebo bude svého úřadu zcela zbaven a dán k dispozici pracovnímu úřadu. V poslední naději na záchranu více než třicetileté práce napsal Lábek vrchnímu starostovi v Plzni Waltru Sturmovi, aby muzeum ušetřil. Dostal ale přímý rozkaz, aby do čtyř neděl provedl změny dle původních nařízení a navíc se musel osobně dostavit k novému správci k podání vysvětlení svého vzdoru. To ale nebyl nejhorší důsledek celé věci. Lábek byl novým správcem poučen, že pokud by i nadále kladl odpor, musel by mu starosta odpovědět „gestapem“. Lábkovi nezbylo nic jiného než provést nařízené změny, které se citelně dotýkaly expozice v Chotěšovském i Gerlachovském domě, kde původní řemeslnické a zemědělské oddělení nahradila zbrojnice, již musel Lábek s těžkým srdcem pomáhat osobně stěhovat. Při stěhování sbírky trpěly nejen poškozením, ale také ztrátami. Nicolai v muzeu přestavěl všechny místnosti, přičemž nedbal významu ani časového zařazení vystavovaných předmětů. Lábka tedy v následujících letech čekal přetěžký úkol – bezmocně přihlížet rozkrádání muzejních sbírek, osobně asistovat při přetvoření evidence a stěhování materiálu z muzea do nových prostor ve sklepení nebo výstavním sále v budově dnešního Západočeského muzea v Plzni. V průběhu roku 1944 Lábek chtěl nechtěl musel odevzdat klíče od muzea, byl mu zamezen přístup do sbírek, a tak Nicolai získal volné pole působnosti pro své další muzejní plány. Naštěstí ale Lábek nejcennější věci ze sbírek před svým odchodem uschoval. Ztrátám se ale muzeum ubránit nemohlo.¹⁴⁶

---

¹⁴⁴ FRÝDA, František – METLIČKOVÁ, Jarmila. Plzeňská muzea, střediska hmotné paměti západních Čech. *Západočeský historický sborník 1. Plzeň – 700 let krajské metropole*. Plzeň, 1995, s. 169–172. O rozkradení muzejních sbírek v Plzni hovoří také články v periodiku „Nový den“ na začátku měsíce června roku 1945. V nich se uvádí, že nejen Národopisné muzeum Plzeňska, ale také další muzea (např. Uměleckoprůmyslové muzeum v Plzni) utrpěla značné ztráty ve svých muzejních sbírkách. I zde byl prý na vině správce Nickolaie a bývalý starosta Plzně Walter Sturm. Některé zajímavosti sbírek se podařilo na poslední chvíli zachránit, jiné se již do muzeí nevrátily, třeba z důvodu nuceného „darování“ důstojníkům německé armády jako upomínku na jejich odchod z Plzně na přelomu dubna a května roku 1945. Rozkradení uměleckých předmětů však nebyl problém jen našeho území, ale mnoha dalších, kde se německá armáda či správa vyskytovala. PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 130.

¹⁴⁵ Podrobný návrh na reorganizaci národopisného muzea viz LÁBEK, L. *Za německé nadvlády*, s. 15-20.

¹⁴⁶ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 130-132. Též viz LÁBEK, L. *Za německé nadvlády*, s. 1-14.

Po druhé světové válce byl Ladislav Lábek reaktivován zpátky do správcovství národopisného muzea. Zasadil se o to ve druhé polovině roku 1945 Bohdan Bayer, vedoucí Osvětového úřadu města Plzně (a přímluva Podnikové rady veřejných zaměstnanců města Plzně). Bayer žádal o Lábkovu znovuuvedení do úřadu z důvodu nenahraditelnosti jeho osoby, coby největšího odborníka na problematiku národopisného muzea vůbec. V žádosti na Osobní oddělení Městského úřadu v Plzni uvedl, že Lábek muzeum nejen vybudoval, ale zasadil se i o jeho ochranu ve válečné době. Bayer v dopise vyzdvihl Lábkovu neohroženost, s níž bojoval proti správci Nicolaiovi a cílevědomou práci, kterou zde po svém penzionování vykonával zcela zadarmo. Poněvadž byl Lábek na konci války již v penzijním věku, musel Bayer žádat o Lábkovu reaktivování na základě dekretu prezidenta republiky ze dne 24. srpna 1945, číslo 68 Sb., § 3, který umožňoval povolání zaměstnance v penzijním věku pouze v případě naléhavosti a samozřejmě v souladu s národní a státní spolehlivostí. Lábek se „papírově“ do úřadu navrátil koncem roku 1945 se služebním ročním platem 48 204 Kčs.¹⁴⁷ V říjnu téhož roku mu byla navíc schválena měsíční náhrada ve výši 1 200 Kčs za dobrovolné a nehonoranované vedení muzea od května do listopadu roku 1945.¹⁴⁸

Konec druhé světové války neznamenal jen začátek „nového života“,¹⁴⁹ ale také nové starosti, kterých, jak podotkl Lábek, nebylo v poválečné době málo: „*Probrali jsme se již z prvního opojení (...). Snažíme se nyní zachránit něco z toho, co bylo Němci rozkradeno v muzeích. Největší krádeže u mne, kterou si ponechali na poslední chvíli, jsem v posledním okamžiku zmařil.*“¹⁵⁰ „*Mnoho se přihodilo v poslední době, ač jsem leccos z toho očekával. Nečekal jsem však takové jančení našeho dělnictva a stejně ne tak chudou kulturní úroveň kulturních i jiných činitelů, kterým jest svěřeno vedení našeho života v obcích. Doufáme přesto, že jsou to nutné dětské nemoci a že se z nich brzo dostaneme (...). Za Němců bylo té trpkosti dost, ale teď se zdá, že je ve všem a všude. Likvidace této války bude pro nás bolestná.*“¹⁵¹

Po válce čekalo na Lábka hned několik nelehkých úkolů. Musel znovu obnovit zašlou slávu Národopisného muzea Plzeňska, pomoci svým sestrám zachránit rodinné obchody a začít znovu šířit osvětu o staré Plzni. Tentokrát nejen prostřednictvím přednášek, článků, vycházek, ale také rozhlasu, který Lábka doslova strhl k další činnosti. Lábek nehleděl na svůj

---

¹⁴⁷ V návrhu se též uvedlo, že při té příležitosti mohlo by dojít ke sloučení městského historického a národopisného muzea. AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, osobní složka Ladislava Lábka, zpráva o reaktivování Lábka, listopad 1945.

¹⁴⁸ Tamtéž, zpráva Podnikové rady MNV Plzeň o náhradě Ladislavu Lábkovi, 31. 10. 1945.

¹⁴⁹ UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi Tamtéž, 27. 4. 1945.

¹⁵⁰ Tamtéž, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 10. 5. 1945.

¹⁵¹ Tamtéž, 30. 6. 1945.

věk či potíže, jichž se mu za války dostávalo z mnoha stran a vrhl se do práce se stejným entusiasmem jako na počátku 20. století. Válka pro něj byla sice trpkou zkouškou, ale pouhé přihlížení k problémům neměl zkrátka nikdy v povaze. Na „znovuobnovování“ muzea ovšem nebyl sám. Byla tu řada odborníků na slovo vzatých, jako např. Jindřich Čadík, Fridolín Macháček nebo Zdeněk Wirth. Ti všichni společnými silami usilovali o poválečnou obnovu a organizaci v plzeňských muzeích. Nebylo tedy času k dlouhému otálení, proto začal Lábek s novou reorganizací bezprostředně po květnovém povstání. Muzeu nemálo pomohla i široká veřejnost. Ať už návštěvou výstav, kde morální či finanční podporou. Již v prvních dnech svobody se do muzea začaly opět dostávat hodnotné dary i příspěvky.¹⁵²

Lábek musel z vlastní iniciativy a navíc za pomoci vlastních finančních prostředků, kterých během války markantně ubylo, shánět řemeslníky pro úpravy Gerlachovského i Chotěšovského domu a instalaci sbírek v nich uložených. Mnoho předmětů, které ukrývali za války plzeňští muzejníci za městem, bylo třeba nyní převézt zpět do Plzně. Přestože tedy podmínky nebyly právě nejvhodnější, do konce roku 1945 zvládl Lábek základní rekonstrukci muzea, úpravy depozitářů, kanceláře i výstavních prostor, vydal spis o muzejní činnosti za války a zahájil první poválečnou výstavu – „Co jsme ukrývali před Němci“, kterou Lábek představil veřejnosti necelý měsíc po osvobození Plzně. V letech 1945–1949 měl Lábek k ruce navíc hned tři pomocné síly, a to truhláře-restaurátora, správce depozitáře a od 8. října 1945 též budoucí etnografku Marii Ulčovou, se kterou zůstal v muzeu od roku 1950 sám. Po Lábkově odchodu do důchodu v roce 1961 pak Ulčová zůstala v čele muzea až do roku 1986. Přestože tedy v poválečné době Lábek dostal do muzea k dispozici hodnotnou pracovní sílu, stále nedostával odpovídající finanční prostředky na provoz ani mzdu. Po odchodu do důchodu pak ze skromné částky asi 600 Kčs živil sebe, manželku a sestry, které rovněž pobíraly jen skromný důchod.¹⁵³

Významným mezníkem byl pro muzeum rok 1948, kdy se stalo součástí plzeňských muzeí, které společně utvořily Západočeské muzeum v Plzni. Důvodem toho byla správní roztržičnost a konkurenční zápasení mezi jednotlivými muzei. V květnových dnech roku 1945 se plzeňské veřejnosti představily hned tři koncepce s návrhem řešení reorganizace muzeí. Ředitel Historického muzea v Plzni Bohdan Bayer navrhl sloučení Historického a Uměleckoprůmyslového muzea v Plzni, proti čemuž vystoupil ředitel

---

¹⁵² LÁBEK, L. *Národopisné museum v Plzni se obnovuje*. In *Nový den* 1, č. 28, 14. 6. 1945, s. 3.

¹⁵³ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 147-150. Otázka mzdy viz UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 22. 9. 1953 a též viz tamtéž, 12. 12. 1954. Obě sestry dostávaly důchod po zhruba 300 Kčs. Tamtéž, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 23. 8. 1959.

¹⁵³ Tamtéž, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 23. 8. 1959.

Uměleckoprůmyslového muzea Jindřich Čadík, který navrhoval zachovat dosavadní stav. Spor se prostřednictvím Lábka dostal ke Zdeňku Wirthovi, jenž zkoušel najít kompromis. Wirth navrhoval osamostatnění městského archivu a vědecké knihovny, dále vznik muzea se zaměřením historickým, národopisným, přírodovědným i technickým, v neposlední řadě také ustavení samostatného uměleckoprůmyslového muzea s galerií a nakonec lidovýchovné ústavy, kde měla být zastoupena celá kulturní a osvětová scéna v Plzni. Problém nakonec vyřešilo až poúnorové vedení města, které se v roce 1948 zasadilo o sloučení všech tří plzeňských muzeí (Historického muzea v Plzni, Uměleckoprůmyslového muzea v Plzni a Národopisného muzea Plzeňska) v jediné, pod názvem Západočeské muzeum v Plzni, které mělo čtyři odbory (národopisný, historický, uměleckoprůmyslový a přírodovědný). Po čtyřech letech se název muzea změnil na Krajské muzeum v Plzni. Po letech se název opět vrátil k původnímu, tedy Západočeskému muzeu v Plzni. V roce 1954 vznikla v Plzni nová instituce Krajská galerie v Plzni (od roku 1960 Západočeská galerie v Plzni).¹⁵⁴

Mezi jeden z Lábkových významných a badateli dodnes oceňovaných počinů, kterým se krátce po převratu intenzivně věnoval, patří uspořádání muzejní knihovny tehdy již Národopisného oddělení, která měla v té době více než 9 000 svazků.¹⁵⁵ V poúnorové době Lábka v muzeu nejvíce trápila jeho bezmoc při rozhodování o některých zásadních záležitostech či organizaci, neboť se prý tu a tam objevily myšlenky na vystěhování či přetvoření muzea na „politicky přínosnější“ instituci. V dalších letech pak pracoval na celé řadě výstav např. „Plzeňští zámečníci. Pohled do jejich života a práce“ (1947), „Plzeň v letech šedesátých, vznik Občanské záložny“ (1947), „Počátky českého knihtisku“ (1948), „Traktát o plzeňských impresorech“ (1947), „Lidové řezby západních Čech“ (1949), „Lidové hračky západních Čech“ (1950), „Plzeňské krojové pleny“ (1952) „Začátky plzeňského školství“ (1957), „Obrazy Plzně. Od nejstarších pohledů po současné“ (1957), „Od Matěje Kopeckého k dnešku“ (1959) aj.¹⁵⁶ Kromě výstav, práce v muzeu, Kroužku a Národopisné společnosti se Lábek věnoval i publikační činnosti.

Lábek měl od konce války v muzeu více než napilno. Práci mu ztěžovala přílišná byrokracie, neochota státu muzeum finančně lépe zabezpečit a v neposlední řadě i ústrky ze strany režimu, který se k moci dostal nedlouho po druhé světové válce a jehož pádu se Lábek už nedočkal. Lábkovo působení v muzeu ve druhé polovině dvacátého století velice dobře

---

¹⁵⁴ FRÝDA, F. – METLIČKOVÁ, J. *Plzeňská muzea*, s. 153–186. Podrobněji viz PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 173–176.

¹⁵⁵ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 157.

¹⁵⁶ Podrobný přehled výstav Národopisného muzea Plzeňska viz Výstavy pořádané NMP, *Historie VII*, s. 107–112.

vystihuje dopis z roku 1947: „Úřadování v muzeu stalo se pro mne beztak utrpením, které jsem ve svém stáří neočekával a také jsem netušil, že v našem národě se projeví tolik špatných a nízkých charakterů, kteří úplně ovládnou, a proti nim nebude odvolání. Jelikož nemohu z muzea odejít, protože by to znamenalo jeho úplnou zkázu, musím se smířiti s osudem a trpět dál.“¹⁵⁷

1.11 Obchodní činnost

Koloniální obchod Františka Lábka spolu s papírenským obchodem Ladislava a Marie Lábkových byly vždy rodinou považovány za společné podniky, neboť se na jejich vzniku i rozvoji podíleli všichni členové rodiny.¹⁵⁸ Později otevřený obchod Svéráz a Vlastivědné nakladatelství a knihkupectví Marie Lábkové nebyly rodinou vnímány jinak. V pozadí vzniku těchto podniků stálo veliké úsilí nejen Lábka, ale předně i jeho sester, na které se někdy zapomíná. V případě Svérázu i papírnický promyslel každyčkový detail, pojetí obchodu, vedení knižní agendy, uložení i skladování zboží, reklamu aj. právě Ladislav. Byly to ovšem Božena a Marie, které fakticky vypomáhaly se vším potřebným a dle Lábkových rad i instrukcí přiváděly obchody takříkajíc do chodu. Přestože obchod Svéráz otevřely Lábkovy sestry za doby první světové války teoreticky samy, o veškerých náležitostech od výběru polic po dodavatele zboží rozhodoval Lábek. Největší práce však spočívala přímo na sestřích a rodičích, kteří své děti v obchodování všestranně podporovali. Svérázu se ale budeme věnovat podrobněji v samostatných kapitolách za doby první světové války, kdy byl uveden do provozu.

Představám o vlastním nakladatelství propadli Lábkovi již dávno. Jedny z prvních písemných zmínek o této úvaze lze dohledat v dopisech Lábka své sestře v době první světové války: „Kdybychom přišli o všechno, začneme dělat toto řemeslo.“¹⁵⁹ Pravdou ale je, že Lábkovi si chtěli nakladatelství zřídit i v případě prosperity svých již zavedených podniků, k čemuž také v poválečné době došlo. Na přelomu let 1928/1929, kdy se rodině alespoň částečně podařilo finančně se vzpamatovat ze stavby rodinné vily, začali Lábkovi intenzivně pracovat na otevření posledního rodinného podniku – knihkupectví s nakladatelskou licencí, které vstoupilo do povědomí coby „Vlastivědné nakladatelství a knihkupectví Marie

---

¹⁵⁷ UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, nedatovaný dop. z druhé poloviny měsíce ledna roku 1947. O úplném opuštění NMP Lábek přemýšlel mnohokrát. Ve svém dopise Zdeňku Wirthovi si např. postěžoval, že by byl udělal lépe, kdyby odešel již v roce 1945. Tamtéž, 29. 6. 1948.

¹⁵⁸ Podle dosavadního stavu bádání se dá předpokládat, že František Lábek vedl svůj obchod až do dvacátých let minulého století.

¹⁵⁹ AMP, LÁBEK kart. 398, dop. č. 890 L. Lábka M. Lábkové, 10. 4. 1918.

Lábkové“. Začátkem ledna roku 1929 obdržela rodina Lábkových od přítele Wirtha přímluvu,¹⁶⁰ kterou přiložili k dalším asi třiceti intervencím od nejrůznějších kulturních spolků či vědeckých pracovníků.¹⁶¹ Přímluvy sehrály v celém procesu zřizování koncese nemalou roli, neboť se proti novému nakladatelství postavila početná skupina knihkupců, která neváhala zakročit na nejvyšších místech. Napjatá až nepřátelská atmosféra panovala v Plzni kvůli existenčním obavám ostatních obchodníků.¹⁶² Přestože byla žádost o koncesi v létě roku 1929 zamítnuta, podali ji Lábkovi znovu. Z ministerstva průmyslu a obchodu však přišla zamítavá odpověď: „...aby se uchránili dosavadní držitele před přílišnou konkurencí.“¹⁶³ Miloslav Bělohlávek k tomu pro představu uvádí, že v roce 1931 bylo v Plzni celkem 25 knihkupců a čtyři nakladatelé a do roku 1938 klesl počet nakladatelů o deset a naopak se zvýšil počet knihkupců na 19. V první polovině třicátých let pak zvýšená knižní produkce, ve spojení se světovou hospodářskou situací, způsobila fakticky krizi v oboru. Knižní produkce první republiky vykazovala 8–12 000 vytištěných titulů všeho druhu, ale v letech hospodářské krize 1929–1934 její produkce klesla na 5 500–6 000 knih (včetně hudebnin). Zajímavé je, že naučná literatura, na kterou se Lábkovi orientovali přednostně, zaujímalá kolem 70–80 procent celkové produkce. Zamítnutí žádosti Lábka bylo v té době tedy spíše opodstatněné. Lábek se cítil celým procesem odmítnutím dotčený, celou záležitost bral jako útok na svou osobu.¹⁶⁴

Začátkem roku 1931 proto žádali Lábek s Marií o koncesi znovu. Tentokrát jel Lábek do Prahy osobně, aby naposledy zkusil své štěstí, a to dokonce přímluvou u samotného viceprezidenta zemského úřadu Richarda Bienerta. Snad díky Bienertovi, snad díky apelaci Wirtha došlo k posunu věcí kupředu. Koncem roku 1931 Lábkovi netrpělivě vyčkávali oficiální vyjádření o své koncesi, neboť měli informace o jejím kladném vyřízení. Ve hře ale stále ještě byli plzeňští knihkupci, kteří se mohli oficiálně odvolat. Největší potíže vězely pravděpodobně v samotném znění koncese. Wirth navrhl Lábkovi, aby jeho sestra Marie žádala pouze o koncesi speciální, tedy neúplnou – „*pro vlastivědnou literaturu*“ (poučnou,

---

¹⁶⁰ Lábek dlouho zvažoval pomoc od přítele Wirtha. Nakonec se přeci jen osmělil a o možnou přímluvu na příslušných místech ho požádal, nicméně s odůvodněním: „*Připomínám, že k tomuto kroku jsme byli takřka vyprovokováni jednáním zdejších knihkupců, kteří by nás pro tu vydavatelskou činnost nejráději zaživa zahrabali.*“ UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 14. 1. 1929. Před odesláním žádosti Lábek Wirthovi napsal: „*Ted' ještě další doklady a pak už začne boj s plzeňskými knihkupci, kteří by na nás psí hlavu nastrčili, jen kdyby mohli.*“ Tamtéž, 20. 1. 1929.

¹⁶¹ UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1927–1930, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 14. 1. 1929.

¹⁶² Tamtéž, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 10. 4. 1929.

¹⁶³ Tamtéž, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 1. 1930.

¹⁶⁴ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 98.

nikoliv zábavnou), o kterou měli Lábkovi tak jako tak největší zájem. Tím dali knihkupcům najevo, že svou živnost chtějí provozovat v jiném rozměru a neusilují o likvidaci ostatních.¹⁶⁵

Koncese byla Marii Lábkové nakonec udělena 17. října 1932.¹⁶⁶ Začátkem roku 1933 se plzeňští knihkupci rozhodli naposledy dovolávat svých práv, a proto na ministerstvu průmyslu a obchodu ohlásili: „...*nebývalou omezenou koncesi na vědeckou literaturu, a to prý ku pohaně knihkupeckého stavu*“.¹⁶⁷ Tím se knihkupcům naskytla možnost, jak zlikvidovat nové nakladatelství, a sice zamítnutím všech možných titulů, které sami považovali za neodborné. O tom, že úkolu se zhostili dobře, píše Lábek v dopisu Wirthovi: „*Pánové kdeco považovali za zábavné či za pouhý umělecký předmět*“.¹⁶⁸ V důsledku toho musela Marie Lábková zažádat o udělení nové koncese, tentokrát úplné, kterou obdržela na přelomu let 1934–1935. Lábek tehdy Wirthovi napsal: „*Bude tedy nyní konečně pokoj!*“¹⁶⁹ Ačkoliv se Marii Lábkové podařilo získat tzv. úplnou koncesi, udržovala v nakladatelství vědecký směr.¹⁷⁰

Z důvodu snazší organizace obchodní činnosti a finanční úspory přemístili Lábkovi na jaře roku 1937 knihkupectví do prostoru Svěrázu. Umělecký průmysl a „*krojovna*“, která byla součástí Svěrázu, dostala tak samostatnou místnost, čímž došlo k praktickému i estetickému oddělení obou podniků a zároveň k usnadnění organizace pro celou rodinu. Ladislav Lábek si nyní vzal na starost část správy obchodu za sestru Marii, aby jí ulehčil s výkonem nového zaměstnání a mohl se alespoň částečně věnovat své oblíbené obchodnické činnosti. Pro Lábků to znamenalo zásadní změnu v organizaci volného času. Knihkupectví i muzeum mu od té doby zabíralo většinu dne, a tak na úřední či domácí záležitosti zbývaly někdy jen pozdní večery.¹⁷¹

Až do začátku druhé světové války šel vývoj v obchodech poměrně nerušeným tempem. Zlom ale nastal na podzim roku 1939. Zajištění rodiny a úřadu zabralo Lábkovi většinu z jeho dne. Mimo to ale velkou část volného času trávil v rodinném knihkupectví, zejména od Vánoc roku 1939, kdy z obchodu odešla pomocná síla. Lábek se musel čím dál více „ohánět“, aby se svými sestrami udrželi obchody v chodu a zajistili tak dobrý finanční

---

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 98-99.

¹⁶⁶ UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1931–1935, dop. L. Lábků Z. Wirthovi, 17. 10. 1932.

¹⁶⁷ Tamtéž, dop. L. Lábků Z. Wirthovi, 22. 1. 1933.

¹⁶⁸ Tamtéž, dop. L. Lábků Z. Wirthovi, 2. 1. 1935.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Právě v tomto zaměření viděli Lábkovi vítězství: „*Lidé, kteří hledají seriózní věci, raději jdou k sestře nežli jinam, protože je při výběru nezatěžuje prostý brak*“ Tamtéž.

¹⁷¹ Lábek pracoval v knihkupectví od čtyř hodin ráno do osmi hodin večer a po náročném pracovním dni ho navíc po večerech očekávalo ještě úřadování pro národopisné muzeum a starost o svou zahradu. PEŘINOVÁ, A., *Lábek a Wirth*, s. 100.

základ pro rodinu. Ve volném čase, kterého se Lábkovi již téměř nedostávalo, zkoušel obchod reorganizovat. Navzdory nepříznivé době Lábkovi existenci obchodu obhájili.¹⁷² I přes velké přičinění Lábka a celé jeho rodiny to nic neměnilo na situaci, že rodina za války strádala, stejně jako mnohé jiné: „*Doma jsme všichni zdraví a bídu zatloukáme společným úsilím. Doufáme pevně, že to již do konce vydržíme*“.¹⁷³

Přes hospodářsky nepříznivá období udrželi Lábkovi rodinné podnikání až do začátku padesátých let minulého století (1952–1953), a to přes veškerou snahu úřadů, kterou se jim snažili činnost znesnadnit.¹⁷⁴ Obchody museli uzavřít z důvodu nástupu nového politického režimu v tehdejší Československu, který nebyl soukromému podnikání nijak nakloněn. Marie a Boženě pak navíc uškodilo i jejich katolické vyznání, neboť byly některými tehdejšími plzeňskými komunisty vnímány jako doslova „*fanaticky nábožensky založené*“.¹⁷⁵

Ztráta rodinných obchodů, kterým Lábkovi obětovali vše, znamenala veliký zlom obzvláště pro Marii, která vysněné živnosti zasvětila takřka celý život. Navzdory svým zdravotním problémům, které ji začaly sužovat právě po odejmutí obchodů, vypomáhala bratrovi v muzeu, zcela zadarmo, bez nároku na honorář.¹⁷⁶ Významná část rodinného příjmu byla tedy nenávratně pryč.¹⁷⁷

1.12 Vybrané projekty Ladislava Lábka

Od návratu z první světové války Lábek usilovně pracoval nejen na rozvoji muzea, ale také na svých „povinnostech“ v Kroužku.¹⁷⁸ V poválečné době se s dalšími nadšenci opět zasadil o záchranu mnoha památek. Mezi projekty Kroužku patří např. oprava kaple

---

¹⁷² Tamtéž, s. 125-126.

¹⁷³ UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 4. 1945.

¹⁷⁴ AMP, Kartotéka zrušených živností, Božena Lábková a Marie Lábková. Lábkovi byli nuceni zlikvidovat řadu knižních titulů jako kdokoli jiný, takže jejich dávný sen o kvalitní odborné literatuře v knihkupectví vzal významně za své. UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 25. 1. 1950. Domnívám se, že nakladatelství Marie Lábkové ukončilo svou činnost začátkem druhé světové války.

¹⁷⁵ Navíc se údajně měli věnovat agitaci mezi lidmi pro účast na bohoslužbách. Státní oblastní archiv v Plzni, Národní výbor Plzeň, nezařazeno, č.j. VB-0017-52/02-1953, spisy. Rodina Lábkových byla v měřítku tajné police velmi dlouho. Po Lábkově účasti na demonstracích v Plzni v červnu roku 1953 pak rodině dokonce hrozilo vystěhování z Plzně. Tématu se dlouhodobě věnuje Adam Skála. Viz např. SKÁLA, Adam, Pokusy o hromadné vystěhování plzeňských občanů z města a je a jeho realizace po protestech po měnové reformě v létě 1953 (pracovní název), *Minulostí západočeského kraje XLVII*, 2012 (v tisku).

¹⁷⁶ PĚRINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 143.

¹⁷⁷ Tamtéž. O ztrátě obchodů rodiny Lábkových se zmiňuje též Miloslav Bělohlávek. BĚLOHLÁVEK, M., *Původce po fondech a sbírkách*, s. 378.

¹⁷⁸ Během své vůbec první poválečné schůzky Kroužek uvažoval, že by se k Národopisné společnosti připojil jako jeho odbor. Po vyjednávání, která vzal na sebe Lábek, od toho bylo upuštěno, neboť stanovy Národopisné společnosti neumožňovaly připojení odboru. Kroužek by se tak mohl stát pouze členem. AMP, Kroužek přátel starožitností (KPS), sign. 10 f 4, kniha zápisů schůzí Kroužku 1912–1920 (nestránkováno), 13. 1. 1919 a 20. 1. 1919.

Sternberské (1924), oprava kostela Všetech Svatých (1926), oprava kostela sv. Mikuláš (1920), oprava kaple U Ježíška (1920), úprava a oprava staré vodárny v Pražské ulici (1922), restaurování portálu z roku 1606 na domě čp. 82 v Pražské ulici (1923), oprava hradu Velhartice u Sušice (1923), oprava kaple v Horomyslicích (1923), oprava kaple sv. Peregrina v Dolanech (1921), účast na archeologických vykopávkách v Plasích (1920), záchrana kolomazné pece u Kamenného rybníka v Bolevci (1928), opravy Mariánské Týnice (1919–1921) aj.¹⁷⁹

Jeden z nejintenzivnějších bojů o zachování tváře staré Plzně byl ve znamení zachování Mlýnské strouhy v Plzni, o což bylo usilováno od devadesátých let 19. století, odsunul světový válečný konflikt do prvorepublikového období. Mlýnská strouha dotvářela kolorit města a dodávala mu tak na půvabu a romantickém rázu.¹⁸⁰ Na konci 19. století vzrostla potřeba regulace plzeňských řek, v rámci které měla být Mlýnská strouha zasypána.¹⁸¹ To však mezi Plzeňany rozvířilo nejrůznější debaty. Po mnoha jednání dospělo město k finálnímu rozhodnutí – úsek od bývalého Královského jezu byl zasypán až k Pražskému mostu a zbylá část byla zasypána jen na úroveň vodní hladiny.¹⁸² Lábek spolu s Václavem Kleinem, Kroužkem i Klubem Za starou Prahu apelovali od počátku sporu na plzeňský městský stavební úřad, památkový úřad, zemskou regulační komisi i ministerstvo školství, aby jim pomohlo významnou památku města Plzně zachránit.¹⁸³ Mlýnská strouha v Plzni byla navzdory nemalým snahám v letech 1921–1922 postupně zasypána.¹⁸⁴ Kroužku se sice nepodařilo zabránit zasypání plzeňských Benátek, ale patřil alespoň k těm, kteří proti záměru bojovali. Mlýnská strouha nazývaná „Plzeňské Benátky“ prožívá v posledních letech doslova znovuzrození, neboť po více než sto letech došlo k dokončení její podoby sérií rybníčků, kterým však Lábek nikdy příliš nakloněn nebyl.¹⁸⁵

Další akcí, na níž se Lábek s Wirthem podíleli, ale bohužel opět bez výsledků, byla snaha o zamezení stěhování prodejen a skladů Elektrických podniků města Plzně do prostor

¹⁷⁹ BĚLOHLÁVEK, M. *Inventář Kroužku*, s. 4–10.

¹⁸⁰ V té době Mlýnská strouha odbočovala z Radbuzy před budovou dnešního Západočeského muzea a ústila do Mže u Střelnice (nyní Středisko volného času a mládeže v Pallově ulici). Před budovou muzea za Královským jezem ji překonával Královský most a před Plzeňským dvorem (Continental) Červený (Pirnerovský) most. Další úsek strouhy pokračoval okolo Masných krámů až k Pražskému mostu, za kterým (proti proudu) leží ony plzeňské Benátky. Jedním z důvodů zasypání bylo i hygienické hledisko, neboť Mlýnská strouha (stoka) často nelibě zapáchala. JANDA, Jan – KRČMÁŘ, Luděk. *Pět plzeňských řek*. Domažlice, 2009, ISBN 978-80-87316-04-7, s. 24–30.

¹⁸¹ Projekt k zasypání strouhy byl předložen již v roce 1894. Regulace řeky Radbuzy probíhala v letech 1915–1916, 1919–1923. Tamtéž, s. 35.

¹⁸² A největší rozepře směřovaly právě do této oblasti – určení výšky vodní hladiny. UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 10. 2. 1919.

¹⁸³ Tamtéž, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 10. 2. 1919, a tamtéž, 12. 3. 1919 a tamtéž, 10. 5. 1919.

¹⁸⁴ Tamtéž, sl. 1921–1922, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 8. 3. 1921.

¹⁸⁵ JANDA, J. – KRČMÁŘ, L. *Pět řek*, s. 30.

bývalého německého gymnázia u kostela sv. Anny, k čemuž došlo ve třicátých letech minulého století.¹⁸⁶ Lábek označil takové nakládání s památkovými objekty za „*hanebné kšeftaření*“ či „*jídášské dílo*“.¹⁸⁷ Celá budova vyžadovala v té době značné stavební úpravy a s tím spojené velké finanční prostředky, které město ani kulturní spolky neměly. Lábek tehdy žádal spolu s Kroužkem o pomoc ve Společnosti přátel starožitností českých v Praze, aby svým vlivem vypomohla a apelovala na obec, aby splnila původní záměr – přetvořit objekt na kulturní „Husův dům“.¹⁸⁸ V roce 1936 přišlo po dlouhých jednáních město se záchranným projektem, v rámci kterého složili městské elektrické podniky nájemné na dvacet pět let dopředu a zavázaly se k provedení rekonstrukce. Objekt bývalého gymnázia byl opraven pro sídlo firem, prodejen, skladů, a vzorkoven Elektrického podniku města Plzně. V prostorech našly uplatnění rovněž sociální byty a zbylo i na část pro obecní knihovny s čítárnou vědeckých knihoven.¹⁸⁹

V poválečné době pak Lábek na plzeňskou scénu přivedl zcela nové unikátní periodikum věnující se historii, národopisu a ochraně památek. Řeč je o časopisu „Plzeňsko“ (1919–1936), který si velmi záhy získal oblibu u široké veřejnosti. Ve dvacátých letech oživily časopis přílohy „Kulturní věstník Plzeňska“ (1924–1925) a „Věstník plzeňských muzeí“ (1922–1928), které vycházely v jednotlivých číslech jedenkrát nebo dvakrát do roka. Ačkoliv se „Plzeňsko“ těšilo nemalé pozornosti, neuniklo finančním potížím, v důsledku kterých nakonec zaniklo, třebaže s pověstí nejkvalitnějšího periodika podobného zaměření vůbec. V dalších letech se Lábek pokoušel oživit jeho vydávání, nicméně z plánů nakonec sešlo. Dalším oblíbeným listem, který Lábek založil, se po válce stala „Mladá stráž: noviny pro mládež západních Čech“ (1918/1919 – 1940/1941), vydávaná na podporu „Stráže: lidového měsíčníku pro západní Čechy“ (1919 – 1920). „Mladá stráž“ byla určena mladým čtenářům, jimž měla pomoci s rozvojem dovedností, znalostí, měla pobavit a vzbudit zájem o kulturní dění.¹⁹⁰ Lábek tedy nezapomněl ani na nejmenší Plzeňany, u nichž chtěl již od kolébky podporovat vlastenectví a zájem o památkové bohatství jejich rodného kraje.

---

¹⁸⁶ Klášterní život ukončily reformy Josefa II. v roce 1782. O rok později připadl objekt městu. Zprvu sloužil ke vzdělávacím potřebám (Hlavní škola a gymnázium) a pro bytové prostory učitelům. Na místě, kde dříve žilo na dvacet šest jeptišek, muselo se následně vyjít na osm set lidí. Po dvaceti letech prošel celý objekt přestavbou, aby vyhovoval potřebám gymnázia a ústavu pro filozofická studia. S první světovou válkou propadl objekt vojenským účelům, díky kterým značně zchátral. Po válce zde byly postaveny nouzové byty pro chudé (1924). HORÁKOVÁ, Ivana. *Kronika 60 let Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje*. Plzeň, 2009, 978-80-86944-32-6, s. 7–15.

¹⁸⁷ UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1936–1943, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 12. 10. 1936. Viz příloha 12.1-V.

¹⁸⁸ Tamtéž, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 2. 3. 1936.

¹⁸⁹ KLEIN, Václav. Přestavba budovy bývalého německého gymnázia, dům čp. 179 v ul. Fodermayerově v Plzni, *Architekt SIA* 36, 1937, č. 8, s. 126–127.

¹⁹⁰ UDU, Wirth, kart. 145, sl. 1919–1920, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 6. 4. 1919. Viz příloha 12.1-I.

Jedním z posledních periodik, které Lábek tentokrát spíše nepřímo inspiroval, je dodnes vycházející sborník „Minulostí západočeského kraje“, vydávaný v letech 1958 – 1960 pod názvem „Minulostí Plzně a Plzeňska“. Spoluredaktorem tehdejšího prvního čísla nebyl nikdo jiný než Zdeněk Wirth a vydáván začal být k příležitosti sedmdesátých pátých narozenin Ladislava Lábka. Sborník mohl vzniknout díky silnému postavení městského archiváře Miloslava Bělohávka, který jeho vznik inicioval.¹⁹¹ Sborník byl pojat nejen jako dar pro Ladislava Lábka, ale také jako uznání. Nermalou pozorností měl být i narozeninový večírek, k němuž měl ale Lábek „kategorický odpor“, jak poznamenal Wirthovi: „Šlo by o naprostou komedii, která by měla zakryti všichni tu nízkost i neupřímnost, kterou v museu dnes prožívám.“¹⁹² Večírek na počest Lábka se pravděpodobně vůbec nekonal, jak naznačuje korespondence Zdeňka Wirtha a Marie Lábkové.¹⁹³ Wirth Lábkovu rozhodnutí večírek odmítnout podpořil s plným pochopením, neboť Lábka znal již řadu let a věděl o jeho vztazích s plzeňskou odbornou veřejností. Spolu s Miloslavem Bělohávkem si ale přál, aby sborník přijal jako vyjádření hluboké úcty k jeho práci i dílu.¹⁹⁴ Lábek celou záležitost ohledně oslavy jeho narozenin i vydání sborníku prožíval s určitými rozpaky: „Nejraději bych se přes ty dny někam ztratil, abych se vyhnul i těm stereotypním gratulacím, za nimiž převážně vězí skrytá radost, že už je čas, abych jednou zmizel a tady nepřekážel. Po nějakých 10–20 letech budou o mne mluvit jako o chudáku Škorpilovi, jehož práce se hanobí až hrůza a nejen to, ale soustavně ničí, tak jako se bude ničit moje, jakmile jednou odejdu z muzea.“¹⁹⁵ V takových pocitech Lábka utvrzovala i skutečnost, že v té době ještě neměl vybraného vhodného zástupce, přestože se od nástupu předpokládalo, že Ulčová jednou zastane pozici vedoucí muzea.¹⁹⁶ Těch krásných sedmdesát pět let života ho zkrátka těšilo i děsilo zároveň, protože mu připomínaly závěrečnou etapu života a on přitom stále ještě toužil po další práci.¹⁹⁷ Lábek se ale z výsledného sborníku nakonec přeci jen radoval, i když se do poslední chvíle domníval, že doba jeho vydání zastaví.¹⁹⁸ Koneckonců „sborník prolomil úplně dřívější

¹⁹¹ BĚLOHLÁVEK, M. Vzpomínka na Ladislava Lábka. *Minulostí západočeského kraje* XVIII, 1982, s. 275.

¹⁹² UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 12. 1956.

¹⁹³ AMP, Lábek, kart. 385, sl. 1949–1961, dop. Z. Wirtha M. Lábkové, 28. 12. 1956.

¹⁹⁴ Wirth k tomu Lábkově sestře napsal: „Doufám, že mu uděláme Sborníkem radost, protože z něho vycítí, že mu stavíme upřímně literární pomník.“ Tamtéž.

¹⁹⁵ UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 12. 56.

¹⁹⁶ Marie Ulčová nastoupila do muzea jako dvacetiletá dívka po absolvování reálného gymnázia. Svůj zájem o národopis musela doložit přihlášením se na Karlovu univerzitu v Praze, kde si doplnila národopisné vzdělání. Na starosti měla stejně jako Lábek správu sbírek, především krojové oddělení, kde prováděla i potřebné opravy, dále pak muzejní knihovnu a vedení výstřižkové agendy z časopisů, v nichž se nacházeli zprávy o národopisu na Plzeňsku. AMP, MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, složka Ladislava Lábka, zpráva o nástupu Marie Ulčové do národopisného muzea, nedatováno.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1951–1961, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, nedatovaný dop., září-prosinec 1958.

hráz (od roku 1948) nezájmu a podceňování vlastivědných témat ...“¹⁹⁹ a s velikou prestiží vychází dodnes.

Neméně zajímavý je rovněž projekt z padesátých let na zřízení Pivovarského muzea v Plzni. Jedny z prvních zmínek jeho zřízení sahají do roku 1929, přičemž k ustavení muzejního výboru došlo až o pět let později. Pivovarské muzeum mělo od svého vzniku shromažďovat památky související s historií pivovarnictví, které byly do té doby uloženy v plzeňském pivovaře nebo v rodinách tehdejších právovárečných měšťanů. V roce 1936 začalo shromažďování muzejních sbírek, ale druhá světová válka zastavila další vývoj až do faktického zřízení v roce 1958 v budově bývalé sladovny ve Veleslavínově ulici. Lábek se na vzniku podílel již od počátku, kdy pomáhal budoucímu řediteli pivovarského muzea Janu Hejtmánkovi s pojetím muzea, se zřízením, výběrem materiálů i s otevřením.²⁰⁰

V roce 1954 Lábek rovněž usiloval o zachování dvora u kostela u sv. Anny v Plzni, jehož vnitřní prostory byly adaptovány na čítárnu tehdejší Státní vědecké knihovny v Plzni. Stavba proběhla rychle a patrně bez řádných povolení. Přestože Lábek spolu se Svazem československých architektů navrhoval využití přízemních prostor přiléhající budovy gymnázia a zachování dvora objektu, stavba dostala posvěcení. Nepomohly žádosti, apely ani přípisy ze strany Zdeňka Wirtha.²⁰¹

Patrně méně známým Lábkovým úsilím je jeho a Wirthova práce na záchraně ředitele Uměleckoprůmyslového muzea Jindřicha Čadíka (1891–1979), který spolu s Ladislavem Lábkem a Fridolínem Macháčkem „povznesl plzeňské muzejnictví na evropskou úroveň“.²⁰² Stejně jako Lábek, ani Čadík nedokázal ve válečných letech přihlížet nacistické okupaci a rozhodl se postavit do čela plzeňské odbojové skupiny.²⁰³ V roce 1943 byl zatčen a odsouzen k trestu smrti. Šťastnou souhrou osudu Čadík rozsudku unikl, neboť prokurátor, který měl trest potvrdit, zemřel při bombardování Drážďan v únoru 1945.²⁰⁴ Čadík se po válce

---

¹⁹⁹ Tamtéž, 20. 8. 1958.

²⁰⁰ K době zřizování muzea zachytila Lábkova kolegyně Marie Ulčová zajímavou historku: „Můj kolega, historik, člověk neobyčejně chytrý, ale v jistém směru podivín, štilil se a bál pro mne nepochopitelně veškeré havěti pernaté a chlupaté. Na pozvání pana Hejtmánka reagoval tehdy prozíravým dotazem: „A pane řediteli, nejsou tam krysy?“ Načež pan ředitel odpověděl s ochotou a patrnou radostí, že může odpovědět: „Ó pane doktore, tam jich je!“ A pan doktor, jak se říká, šel do kolen.“ ULČOVÁ, Marie. *Moji milí, drazí. O časech minulých, lidském štěstí a osudech*. Plzeň, 1998, s. 160–161. ISBN 80-238-3011-2. Srovn. PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 168.

²⁰¹ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 162.

²⁰² MORÁVKOVÁ, Naděžda. *Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola. Cesty plzeňského odborného dějepiscectví. Část I. (od počátků do roku 1965)*. Plzeň, 2008. s. 168. ISBN 978-80-7291-202-5.

²⁰³ Ta, jak uvádí Jan Bouzek, byla napojena na Londýn a pracovala proti nacistům zřejmě déle než kterákoliv jiná skupina. BOUZEK, Jan, *Profesor Jindřich Čadík, Ústav pro klasickou archeologii, datum zveřejnění neuvedeno* [cit 2010-5-10]. URL: <http://ukar.ff.cuni.cz/CZ/dejiny_ustavu.html>.

²⁰⁴ MORÁVKOVÁ, N. *Miloslav Bělohlávek*, s. 169. Od prvních dní osvobození vítala Plzeň a řada dalších měst či obcí bývalé vězně koncentračních táborů. Jen do konce května 1945 prošlo Plzní na 18 000 osob, které se

navrátil do Plzně, kde ho čekalo jen pár poklidných let, neboť ani v případě komunistické vlády nedokázal přihlížet totalitnímu řádění.²⁰⁵ V roce 1950 padl Čadík do léčky. Údajně měl svému příteli, nejmenovanému francouzskému vyslanci, předat jakési protistátní materiály. Třebaže měl o akci pochybnosti, nedokázal mlčky přihlížet. Za svou snahu zaplatil trestem odnětí svobody na dlouhá léta. Ve dnech 28.-30. června 1951 se celá Plzeň stala v Odborovém domě Peklo svědkem vykonstruovaného procesu s protistátní špionážní skupinou – „*nebezpečnou záškodnickou buňkou*“, ve které mezi obžalovanými, Antonínem Čechem, přednostou plzeňské transfuzní stanice, a Josefem Sporkou, důstojníkem SNB, figurovalo i jméno Jindřicha Čadíka. Jemu hrozil trest nejvyšší, stejně jako Sporkovi. Čadík měl dostat s Čechem doživotní vězení, ale díky svým řečnickým schopnostem (obhajoval se zcela sám), byl nakonec odsouzen k dvaceti letům vězení. Čadíkovi byl rozsudek později změněn na třináct let vězení, z nichž si ve skutečnosti odseděl „pouhých“ deset. Jeho dřívější propuštění mohlo být zapříčiněno i chatrným zdravotním stavem, za kterým stálo prostředí nacistického a následně komunistického vězení. Celou kauzu od začátku sledovali Čadíkovi přátelé, známí a mnoho vlivných osobností, kteří neváhali intervenovat za jeho omilostnění. Jedněmi z nich byli také Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth. Ten na základě domluvy s Lábkem zaslal tehdejšímu prezidentu republiky Antonínu Novotnému žádost o amnestii. Lábek si přál zaslat na podporu i svůj osobní dopis, ale vzhledem ke statutu „*režimu nepohodlné osoby*“ tak udělat nemohl, třebaže si to přál. Lábek tedy mohl fungovat alespoň jako „*spojka*“. Dodával Wirthovi potřebné informace a mapoval situaci přímo v centru dění. Osvobození Čadíka sice nedocílili, ale neváhali postavit se za správnou věc. I snížení trestu alespoň o několik let bylo nemalým triumfem.²⁰⁶ Čadík se sice domů navrátil, nicméně mu i milovaná Plzeň byla do konce života svým způsobem vězením. Naplno nemohl psát, pracovat ani bádát. Na adresu procesu Čadík v pozdější době uvedl: „*Gestapo, to byli ještě slušní lidé – ještě mne ani nepopravili, a už začali ženě vyplácet vdovskou penzi, ale komunisté nečekali ani na rozsudek a už vyhodili ženu a dceru z bytu a zaměstnání.*“²⁰⁷ V roce 1968 byl Jindřich Čadík rehabilitován.

Nedoceněnou Lábkovou snahou byla jeho podpora plzeňské odbojové činnosti, pro kterou rozšiřoval ilegální letáky, které schovával v rodinném obchodě a v Gerlachovském

---

hlásily u repatriačního odboru při Národním výboru v Plzni. Do těchto počtů ke svému štěstí náležel také Jindřich Čadík, neboť ještě mnoho dalších dní poté přicházeli do Plzně bývalí vězni, kteří se vraceli z koncentračních táborů domů. Autor neuveden. Z koncentračních táborů. In *Nový den* 1, č. 14, 30. 5. 1945, s. 1.

²⁰⁵ MORÁVKOVÁ, N. *Miloslav Bělohávek*, s. 169.

²⁰⁶ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 177.

²⁰⁷ BOUZEK, J. *Profesor*, staženo 10. 5. 2010.

domě dokonce ukrýval zbraně pro případ potřeby.²⁰⁸ Lábek detaily o své činnosti v odboji dopisům raději nesvěřil a jen sporadicky svému příteli naznačil, že ochrana věcí z muzejních sbírek „před nálety a jiným nebezpečím“ neprobíhala tak „čistě“, jak by se mohlo zdát. Zdeňku Wirthovi v jednom z dopisů poznamenal: „Bohdá, že Vám to někdy podrobně vylíčím.“²⁰⁹ Přestože se Lábkovi za války nepodařilo zachránit vše tak, jak si předsevzal, svou houževnatostí a odhodláním národopisné muzeum uhájil.²¹⁰

Po odchodu do důchodu v roce 1961 Lábek i nadále pracoval na záchraně plzeňských památek. V letech 1966–1968 bojoval s Jindřichem Čadíkem, coby signatáři petice kulturních pracovníků, v poslední Lábkově památkové kauze – v boji o zachování hotelu Central v Plzni, který nakonec musel ustoupit modernější stavbě nového hotelu Ural (dnes opět Central).²¹¹ Plzeň sice ztratila další historickou budovu, avšak její odchod alespoň nález středověkých předmětů v základech stavby, který je dnes součástí sbírek Západočeského muzea v Plzni.²¹²

V létě roku 1968 se však náhle Lábkův zdravotní stav podlomil a o dva roky později zemřel v kruhu rodinném, s největší pravděpodobností na následky mozkové mrtvice.²¹³

---

²⁰⁸ SYNKOVÁ, J. *Poslední Plzeňák*, s. 61.

²⁰⁹ UDU, Wirth, kart. 146, sl. 1944–1950, dop. L. Lábka Z. Wirthovi, 27. 4. 1945. Viz příloha 12.1-XI.

²¹⁰ PEŘINOVÁ, A. *Lábek a Wirth*, s. 146-147.

²¹¹ MARTINOVSKÝ, Ivan a kol., *Dějiny Plzně*, s. 478.

²¹² Tamtéž, s. 481.

²¹³ SYNKOVÁ, J. *Poslední Plzeňák*, s. 72.

4 Ladislav Lábek v 1. světové válce

„Trpělivost železo láme a všeho jednou konec.“²¹⁴

„Válčí se takovou prudkostí, že to nemůže dlouho trvati...“²¹⁵

„Naše odloučení jest z Boží vůle a jak v jedné básni se praví „i pro Vás“. Vzpomeňte, že miliony jiných mají příčinu k žalu jistě vážnější.“²¹⁶

1.13 Branná povinnost

Dříve, než se podrobněji podíváme na Lábkův život na frontě, odbočme k jeho brannému výcviku, od kterého se následně odvíjely možnosti zařazení v armádě. Již branný zákon z 5. prosince 1868 zavedl do armády všeobecnou brannou povinnost, zavazoval k vojenské službě veškeré fyzicky i psychicky schopné muže od 19 do 42 let věku, odstranil četná osvobození od vojenské povinnosti, která se nově vztahovala na všechny bojeschopné muže bez výjimky a celkově modernizoval rakousko-uherskou armádu. Odvodní povinnost se za Lábkových časů vztahovala v Rakousko-Uhersku na muže ve věku od 20 do 22 let a služební povinnost trvala oficiálně 12 let (tři roky prezenční služba ve vojsku, čtyři roky u námořnictva, sedm roků v záloze a dva roky v zeměbraně). Náhradní záložníci nebyli zprvu v době míru k činné službě vůbec přibírání a od roku 1889 ji dle nového branného zákona vykonávali jen po dobu osmi týdnů.²¹⁷

Lábek měl po dovršení 20 let věku nastoupit tříroční prezenční službu ve vojsku, ale nakonec byl zařazen coby náhradní záložník zeměbrany. Z jeho rodinných dopisů vyplývá, že se tak patrně mohlo stát přičiněním jeho otce.²¹⁸ Do náhradní zálohy bývali přiřazováni držitelé zděděných statků, pokud výtěžek stačil na uživení pětičlenné rodiny, aniž tuto míru čtyřnásobně překračoval, živitelé rodin s ohledem na rodinné poměry, učitelé a učitelští kandidáti, kteří byli na cvičení povoláváni v době školních prázdnin a kandidáti duchovního

²¹⁴ AMP, Lábek, kart. 398, dop. L. Lábka rodině, 3. 9. 1914.

²¹⁵ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 9. 9. 1914.

²¹⁶ Tamtéž, dop. č. 70 L. Lábka M. Lábkové, 13. 12. 1914.

²¹⁷ PROCHÁZKA, Zdeněk a kol. *Vojenské dějiny Československa. II. díl (1526–1918)*. Praha, 1986, s. 398, ISBN 28-005-86.

²¹⁸ Korespondence mezi Ladislavem Lábkem a jeho rodiči o možnosti zkrácení vojenské služby viz dopisy: AMP Lábek, inv. č. 1/224, kart. 2156, dop. L. Lábka rodičům 2. 12. 1902; tamtéž, 22. 1. 1903 a tamtéž, inv. č. 1/97.

stavu, kteří byli zproštěni cvičení i služby.²¹⁹ Náhradní záloha byla určena pro brance, kteří z různých důvodů (např. existenčních) byli povoláváni pouze v omezeném rozsahu.²²⁰ Vojáci v záloze měli k branné moci několik povinností – dle potřeby se hlásit vojenským úřadům, konat cvičení ve zbrani a v případě mobilizace nastoupit válečnou službu. Samotná cvičení neměla trvat déle jak čtyři týdny, směla se konat pouze jednou za rok a pokud možno měla připadat na prvních osm let zálohy. Branci zařazení do náhradní zálohy společného vojska i zeměbrany měli pouze povinnost zúčastnit se desetitýdenního základního vojenského výcviku, tří cvičení v celkové délce maximálně 12 týdnů a v případě potřeby nastoupit válečnou službu.²²¹

Odvozy se konaly každoročně v březnu a v dubnu podle obvodů, do nichž byli branci zařazováni na základě domovské příslušnosti. Odvodní obvod každého pluku byl navíc pevnou součástí vojenského systému, ze kterého se doplňovaly určité jednotky. Celé generace rodinných příslušníků sloužily u konkrétního armádního tělesa, což pomáhalo utvářet pevné svazky mezi obyvateli a jejich vojenskými útvary v regionu. U odvodní komise zasedali úředníci a lékaři politické správy a důstojníci a lékaři společného vojska a zeměbrany. Ti pak na základě brancových tělesných i duševních schopností rozhodli o jeho zařazení v branné moci. O přidělení do náhradní zálohy mohli žádat branci právě při odvodu.²²²

V případě umístění Lábka to byl pochopitelně slavný plzeňský pěší pluk Pětatřicátníků, který vstoupil do povědomí veřejnosti svými úspěchy, schopnostmi, ale také disciplínou, neboť právě o Pětatřicátnících se říkávalo, že vždy „defilírovali“ (ve vojenském smyslu pochodovali) vyrovnaně v řadě jako podle „špagátu“.²²³

Po jarních odvozech roku 1904 bylo i Lábkovi zřejmé, co ho čeká a nemine v podzimních měsících. Dle zápisů z Lábkovy vojenské složky víme, že osmitýdenní cvičení absolvoval zhruba od 3. října do 27. listopadu 1904.²²⁴

Vojenské cvičení z roku 1904 zachytil Lábek ve svých pamětech na celkem šesti stranách. Vyprávění začíná příjezdem do Prachatic a Markétiných Lázní, kde byla jeho štábní

---

²¹⁹ Do náhradní zálohy tedy směřovaly dříve neodváděné profese, studenti, učitelé, duchovní, někteří úředníci atd. NEDOROST, Libor. *Češi v I. světové válce*, s. 63. Do náhradní zálohy tedy směřovaly dříve neodváděné profese, studenti, učitelé, duchovní, někteří úředníci apod.

²²⁰ PROCHÁZKA, Z. *Vojenské dějiny*, s. 398.

²²¹ NEDOROST, L. *Češi ve válce. 1. díl*, s. 65.

²²² Tamtéž, s. 62-63.

²²³ Humornou i posměšnou hospodskou historku o „defilování“ vojáků 35. pěšího pluku a jejich povinnosti nosit vždy u sebe potřebný provaz k řádnému vyrovnaní, zachytil ve svých pamětech Josef Lada. LADA, Josef. *Kronika mého života*. Praha, 1954, 3. vyd., s. 49-50.

²²⁴ VHA, Lábek, s. 1.

setnina po dobu manévru ubytována. Polovina vojáků spala na slámě v jídelně, ostatní dostali ubytování v jiných prostorách lázní. Pravidelné denní cvičení probíhalo s odpolední přestávkou od 7. hodiny ranní do 7. hodiny večerní. V neděli mívalo mužstvo volnější režim a tak jeho většina vyrážela obvykle do hospody „Na Kovárně“. Lábek na vojně mezi ostatní kolegy příliš nezapadal, naopak býval často terčem posměchu, neboť místo utužování kolektivu v restauračním zařízení, vyrážel na procházky po pamětihodnostech a okolní krajině. Vojenský život pro Lábka zkrátka nebyl. Hovoří o tom např. jeho pohled na život v armádě: „... a mně se zvláště hnusil ten primitivní nízký život ...“²²⁵ Neméně o Lábkově postoji k armádě vypovídá samotné pojetí přísahy: „I tu ruku mnozí vystrčili jen tak napolo a já s nimi.“²²⁶ Jedno ze závěrečných cvičení při pobytu v Prachaticích absolvoval Lábek s mužstvem v horském terénu, kde měl se zátěží na zádech prokázat svou dovednost. Místo splnění zkoušek zdatnosti si ale vymkl kotník a s otokem skončil v nemocnici, čímž se dle jeho zápisů alespoň zachránil před posledními těžkými tělesnými zkouškami. Lábkova hospitalizace přinášela jisté výhody, které byly na straně druhé doprovázeny drobnými nepříjemnostmi: „V nemocnici bylo mně lépe na stravu, ráno bílá káva i ostatní vše lepší. Jen společnost byla tu špatná, ostatní hoši vesměs s venerickými nemocemi, což se mně opravdu hnusilo.“²²⁷ Lábkova služba se ale již chýlila ke konci a tak po nasloužení čtyř dnů odjel domů.²²⁸

Další vojenské cvičení čekalo Lábka 14.–27. srpna 1907, o dva roky později se ho zúčastnil ve dnech 17. – 29. května. V předválečné době byl naposledy povolán k manévrum v roce 1911, a to od 12. do 24. června.²²⁹ Další Lábkovy vojenské kroky už vedly jen na frontu první světové války.

1.14 Začátek války a východní fronta v roce 1914

Evropskou politiku dlouhého devatenáctého století sužovalo již dlouho napětí mezi jednotlivými mocenskými státy, sdružených koncem 19. století do Trojspolku (Německo, Rakousko-Uhersko, Itálie) a Trojdhody (Velká Británie, Francie a Rusko), které vygradovaly v létě roku 1914 první světovou válkou. Určité řešení k rozhodnutí sporných otázek nabídla nečekaná záminka. Po sarajevském atentátu na rakouského následníka trůnu

---

²²⁵ AMP, Lábek, Můj život II, s. 96.

²²⁶ Tamtéž, s. 98.

²²⁷ Tamtéž, s. 99.

²²⁸ Fyzická cvičení v terénu Lábka nijak nebavila, na druhou stranu ale nad ostatními vynikal střelbou naostro do terče, ze které si z branného výcviku odvezl zvláštní pochvalu. Tamtéž, s. 97-99.

²²⁹ VHA, Lábek, s. 1-2.

Františka Ferdinanda d'Este dne 28. června 1914 v Sarajevu, následných diplomatických jednáních a vypršení již předem k nezdaru odsouzeného rakouského ultimáta, čekali obyvatelé jednotlivých států na vyřčení závěru, který tušili mnozí již od počátku. Rakouské požadavky z 23. července obsahující oficiální omluvu Srbska, zákaz protirakouské propagandy v Srbsku, rozpuštění iredentistických organizací, potrestání spoluviníků atentátníka Gavrila Principa a rakouské vyšetřování na srbské půdě spojené s potlačením protimonarchistického hnutí, nemohly být Srbskem přijaty. Zamítavá odpověď ze dne 25. července znamenala začátek války, která neskončila ani do švestek ani do třešní... Předpokládaná blesková válka se rázem změnila v rozsáhlý světový konflikt, který svět do té doby ještě nezažil.²³⁰

Dne 28. července vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku, které požádalo o pomoc Rusko. To začalo 30. července mobilizovat. Po odmítnutí německého ultimáta o zastavení mobilizace, vyhlásilo 1. srpna Německo Rusku válku. O dva dny později vyhlásilo Německo válku i ruskému spojenci – Francii. Vstupem Německa do neutrální Belgie při postupu na Francii, zavedlo Německo podnět Velké Británii ke vstupu do válečného konfliktu (4. srpna). Po dvou dnech pak Rakousko-Uhersko vyhlásilo válku Rusku a do týdne vyhlásily Rakousko-Uhersku válku Černá Hora, Velká Británie a Francie. Koncem srpna se na stranu Trojdhody přidalo Japonsku a začátkem listopadu pak na stranu Trojspolku Turecko. Během let 1914–1918 bylo do války zataženo více než třicet států. Na počátku války zůstala neutrální Itálie, která pod vidinou silnějšího spojence a větších územních zisků vstoupila do války až 23. května 1915 na straně Trojdhody. Od května 1915 přibýlo k východní, západní a balkánské frontě (boje ukončeny v listopadu 1915) i italské bojiště, kam později odjel i Ladislav Lábek. Předtím ale musel strávit ještě několik let na východní frontě.²³¹

V létě 1914 očekávalo německé a rakousko-uherské velení na základě Schlieffenova plánu rychlé vítězství na západní frontě a následně pak uvolnění sil pro východní a balkánskou frontu. Do dvou měsíců měly být boje vyhrány. Rakousko-uherské síly se na východní frontě rozprostíraly v prostoru od horního Dněstru, přes Lvov až po San.²³² Vedlejší síly pak bránily vpádu Rusů do východní Haliče. Mezi významné bitvy, které se v prostoru

---

²³⁰ PEČENKA, Marek – LUŇÁK, Petr a kol. *Encyklopedie moderní historie*. Praha, 2009, 3. vydání, s. 86-87. ISBN 978-80-85983-95-1.

²³¹ Tamtéž, s. 396-400.

²³² Mezi pevností Přemyšl a ústím Sanu se rozmístila 1. rakousko-uherská armáda generála jezdeckta Viktora Freiherr von Dankla. Severovýchodně měla útočit 4. armáda generála jezdeckta Moritze Ritter von Auffenberg, pod kterou spadala i Lábkova 19. pěší divize. Levý bok sestavy chránila německá armádní skupina Kummer a pomocná 3. armáda měla za úkol bránit postupu ruských vojsk od východu. Vojáci 1. a 4. armády měli coby hlavní síla útočit severním směrem. DRNEK, J. – VONDROVSKÝ, V. *Hoši jako květ.*, s. 190.

východní fronty v roce 1914 odehrály, patří vítězná bitva u Krasniku (23.-25. srpna) a u Komarówa (26. srpna až 1. září), ve které se zvláště vyznamenala 19. pěší divize, ke které náležel i Lábek. Během nasazení vojáků v bitvě u Komarówa se v té době o něco severněji oslabila pozice vojáků u Lvova, jejichž v té době první bitva o Lvov skončila 27. srpna ústupem. Až začátkem září, kdy se uvolnily posily, mohli vojáci na Lvov opět zaútočit (2.-3. září). Po obrovských ztrátách však byla 11. září bitva přerušena, rakousko-uherská a německá vojska se stáhla z východní Haliče a došlo k nově definované linii na Sanu. I v této bitvě se 19. pěší divize nemálo vyznamenala, když vypomohla 3. rakouské armádě v ústupu. Po krátké době se vojáci museli stáhnout i ze střední Haliče a postavení na Sanu zcela opustit. Období mezi 3. říjnem až 3. listopadem byl ve znamení podzimní ofenzivy, jejíž hlavní myšlenkou bylo zintenzivnit tlak na Varšavu a Ivangograd a uvolnit část rakousko-uherských sil, které by přes Přemyšl dobyly Lvov. Výsledkem byl ústup do západní Haliče a na hřebeny Karpat. V následující zimní ofenzivě se část vojáků přesunula severněji na Lodž, kde měla ohrožovat ruské vojáky, a část ke Krakovu (kde byl i Lábek), kde měli bránit průchodu Rusů přes Duklu až do Uher. Zimní ofenziva skončila úspěšně, neboť se podařilo zabránit průchodu Rusů dál do říše. Fronta se ustálila na linii řek Pilica – Nida – ústí Dunajce a město Gorlice. Boje nabraly charakter vleklé zákopové války.²³³

1.15 Pomocný účetní písař Lábek

V noci ze dne 25. na 26. července byla vojákům v Rakousko-Uhersku vyhlášena částečná mobilizace. V důsledku toho se ze dne na den začali sjíždět do sídelních míst jednotlivých pluků povolání vojáci. V případě Plzně to byli zmínění vojáci 35. pěšího pluku. V následujících dnech se Plzeň proměnila ve vojenský tábor, ze kterého v srpnových dnech odjížděli do boje první vojáci. Největší loučení zažila Plzeň ve středu 19. srpna, kdy odjela velká část Pětatřicátníků. Po 21 dnech od mobilizování odjel 18. srpna v 11 hodin večer s 19. pěší divizí i záložní pěšák Lábek.²³⁴ Již zprávu o částečné mobilizaci a následně pak o vyhlášení války přijali Plzeňané smířeně a neradostně a mnohdy si i přáli, aby vítězové stanuli na straně rakousko-uherských nepřátel. Po Plzni se po vypuknutí války říkávalo, že do posvícení na sv. Václava se vojáci vrátí domů a v Praze budou nad svatováclavskými husami

²³³ ŠEDIVÝ, I. *Češi a Velká válka*, s. 71-83.

²³⁴ Díky přímluvě profesora Treybala nemusel Lábek cestovat v nákladních vozech s ostatními vojáky nižší hodnosti, ale s vyššími šaržemi v příhodnějších podmínkách vagonu č. 5081. AMP, Lábek, inv. č. 6, kart. 2159, deník 1914, s. 1. Srovn. VHA, Lábek, s. 2.

hodovat vítězní Rusové.²³⁵ České obyvatelstvo vykazovalo oproti německému nedostatek nadšení pro válku, což bylo bráno jako projev neloajality k císaři, ke státu i armádě.²³⁶ Náhledy českých vojáků na válku se v boji začali projevovat takřka okamžitě. Některé z nich budou v jednotlivých kapitolách této práce přiblíženy.

Od 28. července 1914 do svého odjezdu do Haliče pobýval Lábek v plzeňských kasárnách a přemýšlel, kam ho válečné kroky dovedou. Již 14. srpna 1914 obdržel zprávu, že na frontu s určitostí odjede mezi 18.–20. srpnem. Místo jeho působení i zařazení u vojska zůstalo ovšem tajemstvím až do poslední chvíle.²³⁷ Coby pomocný účetní u zásobovacího oddělení obstarával Lábek v kasárnách potřebnou kancelářskou agendu a doufal, že jeho pozice mu umožní bezpečné zařazení v týlu namísto jisté smrti v poli. Jeho přání se k nemalé radosti celé rodiny naplnilo.²³⁸

Po celou dobu měl však o svou úřednickou pozici obavy. Přál si, aby mohl zastávat jakoukoliv administrativní práci v týlu, kde by mohl zůstat alespoň v relativním bezpečí. Dokazují to vybrané pasáže z jeho dopisů: „*Bojím se, co přijde.*“²³⁹ „*Snad zůstanu při svém péru a kanceláři.*“²⁴⁰ „*Jako písař u štábu doufám, že zůstanu chráněn od namáhání a setkání s nepřitelem.*“²⁴¹ „*Jdu do toho s klidnou odevzdaností. Kdyby byla taková jako dosud, neměl bych si nač stěžovat.*“²⁴²

Vůbec první „úřadování“ v provizorní kanceláři na frontě čekalo Lábka v neděli po pěti dnech od svého odjezdu z Plzně. Provizorní prostory kanceláře bývaly v nejrůznějším prostředí – od pohodlné světnice, útulného stanu po vlhké studené místnosti, rozbořené domy, stáje a stodoly nebo jen příhodné místo pod širým nebem.²⁴³ Jak ale Lábek nejednou

---

²³⁵ ŘEHÁČEK, K. *Dopady války*, s. 279–280.

²³⁶ NEDOROST, L. *Češi ve válce*. 1. díl, s. 175.

²³⁷ AMP, Lábek, kart. 398, dop. L. Lábka rodině, 14. 8. 1914.

²³⁸ Přestože v průběhu války Lábkovi několikrát hrozil odchod do zákopů, setrval na relativně bezpečné pozici v týlu až do roku 1918.

²³⁹ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 4. 8. 1914.

²⁴⁰ Tamtéž, dop. L. Lábka M. Lábkové 14. 8. 1914.

²⁴¹ Tamtéž, dop. L. Lábka A. Lábkové 31. 7. 1914.

²⁴² Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 4. 8. 1914.

²⁴³ V Lábkově dopisech i denících se velmi často dočteme o nejrůznějších příbytcích, které si v provizorních podmínkách Lábek s vojáky zřizovali. Za rok 1914, kdy Lábek vystřídal mnoho typů „ubikací“, je z těch příjemnějších výmluvný např. následující popis: „*Jsmé právě ve velkém hospod[ářském] dvoře, ale není k poznání, jak jest zpustošen. Usadili jsme se ve světnici, která snad byla úřadovnou. Máme elektrické osvětlení, ale rozbité, jednoduchá i dvojitá okna, dle toho, kolik z nich zůstalo, kamna snad ještě tento týden vydrží, pláty jsme přinesli z jiné chalupy. Dvěře jsme sháněli v býv[alých] ruských zákopech, kam téměř všechny zanesli, ale ty naše asi spálili, tak tu máme plátno ze stanu a dva staré máme přes to. Jedna nádherná židle odněkud ze zámku a jeden stůl kulatý o šesti nohách (musí býti ale o zeď opřen) doplňuje naši garnituru. Matrace máme na zemi, ale jen slámu bez povlaků. Topíme o všecko pryč (?) a vaříme, co se dá. Jsme úplně spokojeni, neb takový komfort není každý den.*“ Tamtéž, dop. č. 67 L. Lábka rodině, 10. 12. 1914.

poznámek: „*Není nač si stěžovat.*“²⁴⁴ Každý dle něj přinášel válce oběti a byli vojáci, kteří ani zdaleka neměli takové výhody, jakých se Lábkovi za války dostalo.

Výběr fronty v případě Lábka, stejně jako u dalších převážně českých vojáků, byl od počátku zřejmý. Než balkánskou frontu, raději Halič pro očekávanou mírnost bojů s Rusy, krásu divoké přírody i možnost obživy: „*Tam člověk snáze dostane něco na přilepšenou.*“²⁴⁵ Po Lábkově příjezdu do Haliče si v deníku poznámek: „*Bůh dal, abychom raději zde, neb boje v Srbsku nemohou nám přinésti nic dobrého.*“²⁴⁶

Z Lábkových záznamů vyplývá, že na frontě zastával oficiálně pozici pomocného účetního (Rechnungs-Hilfsarbeiter) a písaře u štábu.²⁴⁷ Mezi jeho běžnou náplň práce můžeme zařadit vedení účetní dokumentace, provádění měsíčních uzávěrek, vybírání peněz na válečnou půjčku, přerozdělování pošty i přidělů, rekvírování dobytka, nákupy proviantu aj.

Dle úředních ustanovení byli pomocní účetní vybíráni na základě schopností, dovedností a potřebných předpokladů. Za pomocného účetního bývala zvolena osoba s absolvovanou reálnou školou, gymnáziem nebo obchodní školou. Lábek sice neměl obchodní školu dostudovanou, nicméně měl bohatou zkušenost z praxe, obdržel již zmíněný certifikát o železničních tarifech, obchodní školu studoval alespoň částečně a v krátké době se vypracoval na majitele prosperujícího papírenského obchodu. Účetní písaři ze své pozice odpovídali za správné, přesné a včasné vedení svěřené agendy jejich úřadu. Při vykazování dobrých výsledků mohli být po uplynutí zkušební doby povýšeni nebo přeřazeni na vyšší pozice ve vojenských účetních kancelářích, vojenských účetních kontrolních úřadech, jejich odděleních apod. Pomocní účetní byli podřízeni vedoucímu kanceláře, ale z disciplinárního hlediska spadali pod proviantního důstojníka nebo velitele příslušného nižšího oddělení, ve kterém byli umístěni. Měli nárok na služební příspěvek, jejich počet se odvíjel od potřeby armády a v případě války pak měli právo na finanční přídavek.²⁴⁸

Lábek neměl na starosti pouze účetní agendu nebo přerozdělování přidělů. U zásobovacího oddělení byl často vyslán pro zajištění nákupů potravin a jiných potřeb.²⁴⁹

---

²⁴⁴ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 23. 8. 1914. Srovn. viz citace z dopisu z 13. 12. 1914.

²⁴⁵ Tamtéž, dop. L. Lábka A. Lábkové, 4. 8. 1914.

²⁴⁶ Tamtéž, inv. č. 6, kart. 2159, deník 1914, 28. 12. 1914, s. 23.

²⁴⁷ Lábek tedy zůstal u štábu jako při jeho zařazení v době branného výcviku. VHA, Lábek, s. 1-2. Srovn. AMP, Lábek, Můj život II, s. 96-99.

²⁴⁸ V osmdesátých letech 19. století mívali pomocní účetní okolo 10 – 20 krejcarů na den, v době války byl mezi celkový počet těchto pracujících rozdělen přídavek 20 krejcarů. Viz např. VHA, Sběrka příkazů a nařízení (příkazy rakouské), A-20, Dienstvorschrift für die Truppen-Rechnungsführer und Rechnungs-hilfsarbeiter, 1886, § 18-20.

²⁴⁹ Nakupování potravin zajišťovali kuchaři pod dozorem poddůstojníka. Tamtéž, s. 112.

ale ani tady v sobě zkušeného obchodníka nezapřel. Nákupy neobstarával jen pro potřeby úřadu, ale také jednotlivých vojáků a v neposlední řadě i pro rodinu a známé z Plzně. V letech 1914–1918 si Lábek přilepšoval tzv. frontovým obchodem. Vojákům na frontách dodával vše možné od dopisního papíru, obálek, tužek, pohlednic, sponek na papír, kalendářů, hracích karet, sirek, kuřiva až po struny na housle. Co se neprodalo v plzeňském zázemí, dodávaly Lábkovy sestry bratrovi na frontu a naopak. Co chybělo Plzeňanům a dalo se sehnat v blízkosti fronty, zasílal Lábek domů. Kromě papírenských potřeb, masových konzerv nebo třeba vajíček, posílal Lábek do rodinných obchodů nejrůznější starožitnosti, pentle, hračky a dokonce i křehké sklo a v pozdější etapě války i pravý benátský porcelán.²⁵⁰ S frontovým prodejem začal Lábek začátkem prosince roku 1914, kdy rodině prvně napsal o vzorek padesáti starších pohlednic, které chtěl zkusit na frontě rozprodat.²⁵¹ Na konci měsíce pak domů vzkazoval, že ani na vojně není o obchody nouze.²⁵² Přestože se mu dařilo, koncem roku bylo jeho frontové obchodování teprve v úplných začátcích. Naplno se rozvinulo až v následujícím roce.

Lábkovým nadřízeným ve vojenské účetní kanceláři byl Johann Hüttner. Lábkova korespondence naznačuje, že jeho vtahy s Hüttnerem byly po celou dobu války značně napjaté. Hüttner Lábkovi častokrát vyhrožoval deportací do bojové linie, šikanoval ho výběrem pracovních úkonů a podporoval jeho pozdější odjezd na válečnou dovolenou. Dalším spolupracovníkem Lábka ve válce byl Ladislav [?] Holub, s nímž rovněž nebývaly pro Lábka pracovní podmínky právě nejpříznivější.²⁵³ Útěchu měl Lábek v kolegovi Homolkovi, se kterým ho i v poválečné době spojovalo upřímné přátelství. Na frontách společně často diskutovali o válečných novinkách, vedli hovory o rodině, kultuře, filozofii, památkách i politice, navštěvovali společně kostely i nedělní mše a v příhodné době pročetli či recitovali básně i písně z Homolkovy tvorby. Dalšími kolegy Lábka byli např. Josef Kastner, [?] Lederer aj.

---

²⁵⁰ PEŘINOVÁ, A. *Výbuch*, s. 336.

²⁵¹ AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 62 L. Lábka rodině, 2. 12. 1914.

²⁵² Lábkovy sestry nezasílaly materiál jen bratrovi na frontu, který pak se zbožím dále nakládal, ale dle instrukcí ho někdy posílaly z obchodu přímo vybraným vojákům. Tamtéž, dop. č. 78 L. Lábka rodině, 30. 12. 1914.

²⁵³ Ve svém deníku si o Holubovi Lábek poznamenal: „Dovídám se, že H. o mně mluvil, že mne nepotřebuje atd., že jen píše svoji korespondenci ...“ AMP, Lábek, inv. č. 7, kart. 2159, deník 1914–1915, 26. 12. 1914, s. 22. O Štědrém dnu roku 1914 Lábek dokonce světil deníku, že na krátko zauvažoval o sňatku Holuba s jednou ze sester (patrně Marií). Pro Holubovu „obhroublost“ a jiné povahové rysy od tohoto záměru dočista upustil. Tamtéž, 24. 12. 1914, s. 20. Později pak o Holubovi napsal: „H[olub] jest smělý, neomalený a bezohledný mladík, protivný někdy až do krajnosti. Jen moje hloupá dobrota na to tak často zapomíná.“ Tamtéž, inv. č. 7, kart. 2159, deník 1914–1915, 12. 4. 1915, s. 83.

1.16 Lábkův odjezd na východní frontu

Za doprovodu písní „Kde domov můj“, „Hej Slovane“ nebo „Zachovej nám Hospodine“ doprovázeli lidé v českých zemích ve všech vlakových stanicích vojáky, kteří odjížděli do války. Na cestu dostávali drobné domácí dobroty jako koláče, perník, chléb, ovoce nebo i limonádu, kuřivo aj. Někteří muži vzpomínali na bojištích nad těmito drobnými poctami z domova i řadu dalších dní. Pohoštění vojáci pak následně opouštěli rodné kraje ve vagónech, které jim lidé nazdobili nejrůznějšími květinovými věnci, stuhami, nápisy apod.²⁵⁴ Každou stanicí, kterou vojáci projeli, naplnilo rázem veliké vítání, vřelé přijetí i pláč nad jejich odchodem do pole. Lábek tuto cestu popsal jednoduše, přesto výstižně: „*Naše cesta jest triumfální.*“²⁵⁵ Druhý den strávený na cestě do boje oznamoval Lábek smířeně domů: „*Jsem úplně klíden a odevzdán osudu.*“²⁵⁶ Válka byla pro všechny teprve v začátcích.

Dne 21. srpna skončilo dle Lábkových záznamů pro vojáky pohoštění ve vlakových stanicích a před všemi se rázem otevřel pohled do chudé haličské krajiny: „*J sme v Haliči. Vítání přestalo a dary taky. Zde spíše pobíhají otrhané děti kolem trati a prosí Pane, chleba!*“²⁵⁷ Přestože byl Lábek v počátku války stále ještě dobré mysli a doufal v brzký obrat událostí, příjezd do Polska s prvními viditelnými znaky války a močálové krajiny zapůsobil mocně na jeho psychiku. Válka se najednou zdála být o tolik skutečnější.²⁵⁸

A právě v Haliči čekal na Lábka úplně první válečný pochod. Pětihodinové trmácení písčitou a zaprášenou cestou z Žeravice u Přerova přes Walawu do Stubna doprovázely rozpaky, první vyvagonování, první povozy rozbité pod tíhou nákladu, první setkání s válečnou drahotou, první noci ve vojenských ležení či nejrůznějších stavebních ruin, první mytí v chladné řece a první zvuky neutichající denní i noční střelby.²⁵⁹ Třebaže byl Lábek díky své pozici chráněn nejhorších bojů, všudypřítomné války byl nedílnou součástí. Začátkem září rodině vzkazoval: „*Chvilé a dojmy, jaké jsem nikdy nezažil, v nejlepším líčení nevystihuje ani zdaleka skutečnost.*“²⁶⁰

Po pěti dnech bloudění v Haliči čekal na některé vojáky Lábkovy divize vůbec první pohled na těžce raněné v bitevním poli u Tomašova.²⁶¹ Lábek takové setkání se smrtí zachytil slovy: „*Dojem ten byl prvním, účinkoval na všechny mocně. Bylo mně horko při pohledu na*

²⁵⁴ Tamtéž, inv. č. 6, kart. 2159, deník 1914, 18.-20. 8. 1914, s. 1.

²⁵⁵ Tamtéž, kart. 398, dop. L. Lábka rodině, 20. 8. 1914.

²⁵⁶ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 19. 8. 1914.

²⁵⁷ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 21. 8. 1914.

²⁵⁸ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 21. 8. 1914.

²⁵⁹ Cesta ze Žeravice do Stubna se uskutečnila 22. září. Tamtéž, inv. č. 6, kart. 2159, deník 1914, 20.-26. 8. 1914, s. 2-3.

²⁶⁰ Tamtéž, kart. 398, dop. L. Lábka rodině, 7. 9. 1914.

²⁶¹ Tamtéž, rkp. inv. č. 33360, sign. 34 b 2, Letopisy Pětatřicátníků č. 2, s. 159.

krvácející pány“.²⁶² Přestože válka trvala teprve několik málo dní, začali se v Lábkově divizi objevovat sebevražedné záměry, často spíše nezkušených mladých vojáků, první popravy dezertérů či zvěďů a první smrtelné úrazy nedostatečně proškolených vojáků.²⁶³

Trasy, kudy Lábek s vojáky v Haliči projížděl, plnily se nejrůznějšími věcmi, municí, nábojnicemi i výzbrojí, padlými vojáky, koňmi a dobyt看em. Všude bylo vidět vozy či jejich torza, které převážely materiál, raněné a v jednom případě dokonce i porouchané letadlo. Válka byla v plném proudu. Nikdo nezůstal ušetřen. Lábek k tomu v deníku poznamenal: „*Před městem [Lubice] opět stopy války, poražené tyče telegrafní, přetrhané dráty, vypálená stavení. V jednom u krbu uděšená slepice. Jinde na spáleništi stará žena. Tu jsme obdarovali penězi i jídlem.*“²⁶⁴ Podobných případů zničených a vydrancovaných vesnic i zmařených lidských osudů přibývalo každým dnem.

Čím dál častěji vídal Lábek cestou požáry, raněné, zbytky výstroje, zničená obydlí a jejich zařízení, zmatek i beznaděj. Jeden z dojmů po příjezdu do takové oblasti zachytil Lábek v deníku: „*Přichází vyhnání obyvatel předních osad. Pláčí a nuzný svůj majetek nesou na zádech ... Obyvatelé zoufalí, plačícce pobíhají kol hořících stavení. Prodírám se v žáru ohně na dvorky, sháníme krávy a vepře. Kupuje se za babku. Předemnou zapálil nějaký voják stoh obilí. Veliký vepř s vyhrěznutými vnitřnostmi, jsa vojákem proboden, pobíhá kolem. Vidím starce, jemuž koule ustrělila bradu. Krev se mu řine z rány.*“²⁶⁵

Coby zkušený národopisec si Lábek do deníku nezaznamenával jen osobní dojmy a pocity z války. Všiml si různých krojů, zapisoval netradiční potraviny, které ochutnal (např. karč (boršč) – bramborová polévka s červenou řepou), popisoval města i krajinu a zařízení některých stavení či kostelů.²⁶⁶ V Haliči si Lábek např. poznamenal, že na všech křesťanských domech visely četné obrázky svatých, které měly obyvatele uchránit před násilnostmi a krutostí Rusů.²⁶⁷ Našel-li Lábek nějaký zajímavý pohozený předmět či dokument s výpovědní hodnotou, který ale bylo zároveň možné vzít a odeslat domů, neváhal

²⁶² Tamtéž, inv. č. 6, kart. 2159, deník 1914, 26. 8. 1914, s. 4.

²⁶³ V noci ze 30. srpna na 1. září se v Lábkově divizi zastřelil komandant Warta, který za zvuků silné noční kanonády propadl pocitu zoufalství, že tábořiště přepadli Rusové. Před strachem zajetí ukončil svůj život raději sám. Tamtéž, 1. 9. 1914, s. 6. V řadách českých vojáků na jednu stranu takový strach z Rusů obecně nepanoval, neboť i za války byli bráni za slovanské bratry. Na druhou stranu kolovaly o ruských útocích a drancování příběhy, které málokoho mohly nechat klidným.

²⁶⁴ Tamtéž, 30. 8. 1914, s. 5. Jako správný katolík a morálně zásadový člověk dával Lábek drobnou almužnu i chudým dětem, sirotkům či jiným potřebným, které potkával.

²⁶⁵ Tamtéž, 29.–30. 8. 1914, s. 6–7.

²⁶⁶ Kromě stručnějšího popisu najdeme v Lábkově pozůstalosti i obrazovou dokumentaci. Tamtéž, kart. 400, fotografie 1914–1918. V Lábkově deníku se rovněž dočteme o zajímavostech nářečí či komolení jazyků, např. žargon polského žida: „*Unsu Here Gut sole gabe mer habe Glück un gabe imo drubesich*“. Možný překlad: Náš Pán vám dá více štěstí a lásky. Tamtéž, deník 1914, 9. 9. 1914, s. 15.

²⁶⁷ Tamtéž, 3. 9. 1914, s. 10.

jej uschovat. Takto se do Plzně dostávali různé fotografie, literatura a obrázky, části krojů nebo drobné rukodělné šperky. Lábkovým poznámkám však neunikly ani zvyklosti či oslavy, u nichž si většinou zapsal jen stručnou poznámku nebo nevšední zajímavost jako např. církevní oslavy na venkově nedaleko Gliniku: „*Židé mají čábec [Šábcs], chodí ve zvláštních čepicích s liščím ohonem.*“²⁶⁸ O den později pak Lábek navštívil katolickou mši v nedalekém kostele: „*V sedm hod. byl jsem v katolickém kostele na mši sv. Zpočátku přijde kněz s křížem, jest motlitba se zpěvem. Potom odchází. Přijde znovu. Začne zvonění, otevře svatostánek a vyjme ciborium, které postaví nahoru. Sejme je až po mši. Pěkný zpěv sborový.*“²⁶⁹

Velikou událostí byla pro mnohé vojáky zářijová návštěva arcivévody Karla na východní frontě, kterou ale Lábek ve svém deníku odbyl jen stručnou poznámkou, neboť více než po návštěvě budoucího monarchy toužil po návratu domů: „*Návštěva arcivévody následníka u divize o druhé hodině... Mocná touha po domově, plakal jsem skrytě.*“²⁷⁰

Touha po domově působila zároveň nejrůzněji na šířící se zvěsti o míru. Již od začátku války kolovaly na frontě velmi často nejrůznější zprávy o míru, které vojákům dodávaly naději a posilovaly jejich víru v návrat domů. S každou přibývajícím „zaručenou“ zprávou o konci války, rostla však zároveň skepse i nedůvěra v podobná sdělení. Mnozí vojáci se však nedokázali bránit vizím na jejich naplnění, přestože tolikrát přišlo trpké vystřízlivění. Velmi dobře takovou skutečnost zachytil Lábek v jednom deníku: „*Francie prý nabízí mír. Ač máme pochybnosti o pravosti té zprávy, panuje přec radostná nálada. Leháme a sotva jsme usnuli, náhle alarm a pochod...*“²⁷¹ Zprávy o míru střídaly bitvy a pochody. Podlehli-li Lábek naději o uzavření míru, následovalo téměř okamžitě rychlé „probuzení“.

Jen pár týdnů po začátku války se blížil svátek sv. Václava a Lábek v skrytu duše tajně doufal, že snad patron českých zemí přinese svým věrným poddaným onu vytouženou zvěst o uzavření míru a konci války. Přání ale zůstalo nevyslyšeno. Nadešel podzim, který kromě chmurných pohledů na usínající přírodu přinášel tolik obávané počasí plné dešťů a bahna, znemožňující nejen přesuny vojsk, ale i důstojné přespání a odpočinek znavených mužů. Po více než měsíci na frontě přinesl Lábek o svém působení u armády tyto zprávy: „*Dosud mohu jen Pánu Bohu děkovati za vše, že mne uchránil nejhoršího. Dosti snadno snáším svízele válečné a ponenáhlu se přizpůsobuji. Ovšem činím to v neustálých vzpomínkách na domov a vše, co mě bylo tak drahým. Mé postavení jest poměrně bezpečnějším, a tím naděje na*

---

²⁶⁸ Tamtéž, 19. 9. 1914, s. 22.

²⁶⁹ Tamtéž, 20. 9. 1914, s. 23.

²⁷⁰ Tamtéž, 2. 9. 1914, s. 9.

²⁷¹ Tamtéž, 10. 9. 1914, s. 16. Později v Lábkově deníku najdeme konstatování: „*Doslech o míru! Bude-li?*“ Tamtéž, inv. č. 6, deník 1914, 22. 11. 1914, s. 3.

*šťastné vrácení stoupá, ale vše záleží na Boží Prozřetelnosti a důvěra v Nejvyššího jest jediný posilující lék.*²⁷²

Na podzim se pro německé a rakousko-uherské vojáky na východní frontě chystala ofenzíva, směřující na Varšavu (německá armáda), Přemyšl a Lvov (druhá bitva o Lvov). Dne 3. října začala německá armáda postupovat na Varšavu a rakouská vojska na posádku v Přemyšlu, kterou obsadili 9. října. Od 12. října obsadila rakouská vojska západní břeh Sanu až po jeho ústí do Visly, kde se vyčerpaný útok zastavil. Rakouská vojska usilovala o přechod řeky Sanu a vytvoření předmostí u Sieniawy. Při tomto pokusu se opět vyznamenala 19. pěší divize, která posílená o několik praporů přešla San a v oslabení udržela pozici až do 18. října. Po dalších neúspěších byla vojska postupně stažena.²⁷³

V Jaroslavi ale čekalo na Lábka mnoho nevšedních zážitků. Náročné pochody v Haliči po místy doslova zaplavených cestách bahnem vystřídal 12. října pohled na město Jaroslaw, které Lábek popsal slovy: „*Dojem mimořádný v mé duši, když jsem po dlouhé době zase krácel po chodníku a upravenými výstavními ulicemi. Města dosud projeta slula svou špínou a neupraveností. Byla jak vesnice.*“²⁷⁴ A právě v Jaroslavi zasedl Lábek po dlouhém čase k prostřenému stolu v čisté světnici, kde ho polská rodina pohostila pro vojáky již nevšední lahůdkou – čerstvým chlebem s domácí marmeládou a pravou černou kávou.²⁷⁵ Vrchol hostiny tvořily konzervy s brambory a čaj s malinovou šťávou. O zábavu Lábka a jeho kolegů se postaraly polské dívky, které s nimi hrály celý večer domino.²⁷⁶ Jiní vojáci holdovali s ženami zcela jiné zábavě, což ale Lábek kategoricky odmítal. Konkrétně to dokládá například jedna s příhod z Lábkova deníku: „*Večer a v noci se Hü[tner] a hlavně Lederer zachoval tak nestydatě, že jsem se vzteky a studem třásl. Bude to u nás co nevidět jako v bordelu ...*“²⁷⁷ V Jaroslavi Lábek dokonce navštívil lázně, aby ulevil tělu i duši. Ačkoliv zařízení lázní hodnotil jako zcela „*mizerné*“, návštěvu si přeci jen užil: „*... to víte, jaké to bylo pookřání, ač se téměř každodenně myji až po pás. Hledím si čistoty, neb je té havěti, kam se jen podívá, ale mne se téměř vůbec nedotkne.*“²⁷⁸ Nemalé veselí zažil v Jaroslavi Lábek o svátku sv. Havla: „*Držíme Havelské posvícení. Četníkům se zdánilo*

²⁷² Tamtéž, kart. 398, dop. L. Lábka rodině, 29. 9. 1914.

²⁷³ DRNEK, J. – VONDROVSKÝ, V. *Hoši jako květ*, s. 192.

²⁷⁴ AMP, Lábek, inv. č. 6, kart. 2159, deník 1914, 12. 10. 1914, s. 36.

²⁷⁵ V Jaroslavi se Lábkovi na stravu celkově dařilo. Mezi pochoutky, které tu ochutnal, patřil např. guláš, pečeně se zelím a knedlíky, pirohy, bramborové placky, švestkové knedlíky, uzené maso, zákusky, karbanátky s brambory aj. K jídelníčku si do deníku poznamenal: „*Tak jako tu jsme se ještě neměli.*“ Tamtéž, 29. 10. 1914, s. 46. Skladba jídelníčku byla den ode dne velmi různá. Některý byl ve znamení blahobytu, další pak vojáci trpěli hladem i několik dní.

²⁷⁶ Tamtéž, 23. 10. 1914, s. 42.

²⁷⁷ Tamtéž, 27. 10. 1914, s. 45.

²⁷⁸ Vstupné do lázní stálo 1 K. Tamtéž, kart. 398, dop. č. 45 L. Lábka rodině, 28. 10. 1914.

*sehnati někde před Rusy uschovaný soudek piva a jest u nás v cimře veselá společnost a o žerty a zpěv není nouze, ač nedaleko zuří bitva prudčeji jak kdy jindy.*²⁷⁹ Tak úplně idylické to samozřejmě nebylo ani zde, neboť právě v Jaroslavi zuřila válka. Při jednom z nákupů pro vojsko, které tam Lábek absolvoval, přišel téměř o život, když nedaleko něj explodoval granát. Oběti byly v tomto případě na stranách civilistů, Lábkovi se nic nestalo.²⁸⁰

Po nejtěžších bojích v oblasti Jaroslavi sděloval zpětně Lábek do Plzně: *„Posledních několik dnů máme trochu klidu a dobrého bydla, to jest vždy, když staneme déle na jediném místě. Předtím bylo hůře, veliké svízelné pochody a pak jsme byli vysazeni neustále nebezpečí života. Šrapnely padaly kolem jako kroupy, jednou bych to byl málem popad.*“²⁸¹

Po necelých třech týdnech od příjezdu do Jaroslavi čekalo na přelomu října a listopadu i na Lábka trpké loučení s městem, odkud vojáci odjížděli do Karpat, kde hned od začátku museli čelit zimním nástrahám horské oblasti.²⁸² V říjnu navíc uhodily tuhé mrazy, které vojáci snášeli jen s velkými obtížemi: *„Mrznem, chodím celý den v dešti, spím na slámě a hladovím. Jsem sice zdráv jako buk, ale ošklivím si okolí, s nímž přicházím ve styk. Všude špíny na prst.*“²⁸³ Lábek pod tlakem cenzury nemohl rodině uvést přesné místo svého nového stanoviště, nicméně se neubráníl, aby pro jejich klid alespoň nevedl: *„Hlavní věc, jsme Vám zase blíž, a to „tam kde Hromy divo bijú“.*²⁸⁴

Pobyt v horských podmínkách zaznamenal Lábek následovně: *„Mrzne velice. Kdyby Bůh dal již nějaké rozhod[nutí]. Vojsko zkouší nesmírně. Doktoři tvrdí, že [je] to vůbec šílenství, že se dělá to jen proto, aby lidí ubylo.*“²⁸⁵ Vojáci sice na zimu fasovali teplé oblečení i obuv, nicméně výbava to byla více než nedostatečná, a tak vojákům nezbylo než se zkrátka zaopatřit dle svých možností. Jejich počínání přibližuje v dopise i Lábek: *„Pomalů bude ta naše setnina zajímavě vypadat. Každý si opatřil něco proti zimě, polské kožichy, všemožné čepice, boty, některého nelze věru poznati, jaké jest charche [šarže]. K tomu se druží – mnohé co odňato Rusům, jest to pestrá směsice.*“²⁸⁶ Na pořizování různorodého nevojenského

²⁷⁹ Tamtéž, dop. č. 41 L. Lábka B. Lábkové, 18. 10. 1914. Svátek sv. Havla je slaven 16. 10. Jak je vidět, vojáci si na okolní válečnou vřavu rychle zvykli a pozvolna se přizpůsobovali okolnostem. Příležitost k oslavě a odreagování byla zkrátka potřebná i na frontě.

²⁸⁰ Tamtéž, inv. č. 6, kart. 2159, deník 1914, 18. 10. 1914, s. 39.

²⁸¹ AMP, KPS, inv. č. 166, kart. 483, sl. různá korespondence 1914, dop. L. Lábka Karlu Treybalovi, 29. 10. 1915.

²⁸² Tamtéž, inv. č. 6, deník 1914, 13. 11. 1914, s. 53.

²⁸³ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 42 L. Lábka M. Lábkové, 21. 10. 1914. O hygienických podmínkách v Polsku hovoří i další Lábkovy dopisy. Viz např.: *„O polské nečistotě by každé líčení nepodaló dostatečný obrázek, jest to v prvém slova smyslu kletba jejich a kdož ví, nezavleče-li se to teď těmi vystěhovalci i do Čech.*“ Tamtéž, dop. L. Lábka B. Lábkové, 6. 12. 1914.

²⁸⁴ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 51 L. Lábka rodině, 13. 11. 1914.

²⁸⁵ Tamtéž, inv. č. 6, kart. 2159, deník 1914–1915, 24. 11. 1914, s. 4.

²⁸⁶ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 56 L. Lábka rodině, 23. 11. 1914.

zimního oblečení upozorňuje i historik Peter Jung. Na dochovaných fotografiích z první světové války je např. patrné, že nejen řadoví vojáci, ale i vyšší důstojníci a generálové si na své vojenské stejnokroje pořizovali teplejší civilní kabáty, kožešिनové límce aj.²⁸⁷ Zhruba za týden po příjezdu do Karpat pochodovali vojáci opět směrem ke Krakovu a pak dále do Ruska. Od konce listopadu pobýval Lábek s vojáky v Haliči.

Koncem října začala vojáky Lábkovy divize stále více sužovat epidemie cholery, o které se Lábek zmiňoval výrazněji na přelomu srpna a září.²⁸⁸ V důsledku šíření epidemie museli být vojáci hned několikrát plošně přeočkováváni, do konce roku 1914 celkem třikrát. Cholera se nejčastěji šířila kvůli špatným hygienickým podmínkám a znečištěné vodě. Tou se obvykle hned zkraje nakazili nově příchozí nováčkové na frontu, kteří pili nezkušeně vodu nepřevařenou.²⁸⁹ Měsíc od prvních příznaků stouply výrazně případy nakažených a prudce přibývaly i počty obětí. Hromady mrtvých těl, které představovaly pro další vojáky veliké ohrožení, byly bez meškání svázeny k pohřbení. Většinou se tak stávalo narychlo bez sebemenších pietních akcí: „*Fúra naložených mrtvol na cholery zemřelých vojáků jako dříví jede kolem na hřbitov. Nohy a ruce čouhají ze žebřin ven.*“²⁹⁰ Takové nakládání s mrtvými nesl pravověrný katolík Lábek zpočátku velmi těžce. Časem ale i on podobné zážitky vnímal jen okrajově, neboť byly takřka na denním pořádku. Mnoho vojáků, Lábka nevyjímaje, přivyklo těmto zkušenostem a bralo je do určité míry jako běžnou součást válečného dění. Přestože Lábka během prvních válečných měsíců trápilo občas nachlazení, špatné zažívání, únava, bolesti zubů či odřené a otláčené nohy jako důsledek dlouhých pochodů, žádné vážné nemoci či úrazu nepodlehli.

Nastal prosinec, blížil se Štědrý den a s ním závěr roku 1914. Ve válečné vřavě vojáci vzpomínali na vzdálený domov, mysleli na své blízké a chystali své první válečné vánoční svátky, o nichž Lábek v dopise Marii předznamenal: „*Slzy mně vstupují do očí, vzpomenu-li si na ten Štědrý den, který daleko od Vás a za okolností tak těžkých budu trávit, ale kolik milionů srdcí a duší sdílí stejný a snad daleko horší osud, zvláště když vzpomínají už jen do*

²⁸⁷ JUNG, Petr – PAVLOVIČ, Darko. *Rakousko-uherská armáda*, s. 5.

²⁸⁸ Případy cholery se objevovaly v denním tisku od poloviny září, kdy epidemie začala pronikat do Čech díky přicházejícím vojákům z východní fronty. Koncem října se choroba dostala i do Plzně. ŘEHÁČEK, K. *Sociální důsledky války*, s. 262.

²⁸⁹ AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 47 L. Lábka M. Lábkové, 1. 11. 1914. Srovn. viz tamtéž, dop. č. 78 L. Lábka rodině, 30. 12. 1914.

²⁹⁰ Tamtéž, inv. č. 6, kart. 2159, deník 1914 – 1915, 24. 10. 1914, s. 42-43. Ani s jinými mrtvými (a to nejen se zrádci) nebyvalo při pohřbívání nakládáno o nic lépe. Přibývajícím mrtvým bylo vždy třeba už jen z hygienických důvodů co nejdříve odklidit. Všudypřítomná smrt otupila vnímání mnohých vojáků. Přihlížení pohřebním „rituálům“ tak nebylo pro Lábka nijak lehké: „*Jest to smutná podívaná. Právě vezli v jedné rakvi dva zastřelené, rakev pootevěřená, nohy vykukovaly neb se tam nemohly vtěsnati.*“ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 45 L. Lábka M. Lábkové, 28. 10. 1914.

*záhrobí svých drahých. Proto snažte se klidně přestat tuto zkoušku, jakou jsme dosud žádný nezažil a doufejte, že Všemohoucí ve dny, kdy jeho jméno zahlaholí všude „Pokoj lidem dobré vůle“ dopřeje i nám útěchy a přispěje nějak k brzkému skončení tohoto krveprolití.“*²⁹¹ S nemalým předstihem vyhlíželi vojáci na frontě vhodný vánoční stromek, bezvýsledně lovili ryby v rybníkách a vyčkávali na první dárkové balíčky od svých rodin.²⁹² Stesk po domově byl všudypřítomný a naděje na konec války v nedohlednu. Předvánoční čas těžce dopadal na psychiku všech na frontách i v zázemí, stejně jako na Lábka: „*Vzpomínky na domov v poledne nutí mně slzy do očí. Opět se domnívám, že válka bude bez konce. Nic rozhodného se nestane celý čas.*“²⁹³

Štědrý den Lábka na frontě se na první pohled nijak nelišil od Štědrého dne v zázemí. S kolegy poklízal světnici, zdobil vánoční smrček jablky a svíčkami a jako řádný katolík držel půst. Myšlenky na domov mu ale ani na okamžik nedaly chvíli klidu, proto hledal útěchu v procházkách mrazivého dne. Stesk po domově ho sužoval více než kdykoliv jindy.²⁹⁴ Ke štědrovečerní večeři měl Lábek s kolegy nachystané maštěné nudle, pečenou slepici, kompot ze sušených švestek a dokonce i jablečný závin. Ryby byly výsadou jen důstojníků a vyšších hodností. Takové pohoštění se samozřejmě nedostalo všem vojákům. I Lábek v dopisech přiznává, že leccos mohl sehnat právě díky své výhodné pozici u zásobovacího oddělení. Po večeři se Lábek sešel s několika vojáky, zpívali, veselili se a o půlnoci pak s některými zašel do kostela na půlnoční mši, kde bylo kromě velkého počtu jiných řadových vojáků přítomna i celá generalita, opěrní zpěvák a dva houslisti, kteří měli přítomným co nejvíce zpříjemnit vánoční čas. Závěr mše i Štědrého večera nedoprovázely zvony jako obvykle, ale hřmění děl a pušek.²⁹⁵

Ani další dny však Lábkovi nepřinesly příznivější náladu a neméně pak pozitivní zprávy o vývoji války. Proslýchalo se leccos, další přesuny, mírová cesta domů a dokonce i možnost boje na Lábkem obávané balkánské frontě: „*H [?] přináší zvěst, že 19. divize má*

²⁹¹ Tamtéž, dop. č. 63 L. Lábka rodině, 3. 12. 1914.

²⁹² Rodina posílala Lábkovi dobroty i pozornosti pravidelně a ani o Vánocích na něj nezapomněla. Posílala např. dobroty na přilepšenou (cukroví a vánočku) nebo teplé oblečení. Lábek zaslal v předvánočním čase domů drobné dárky (nalezené, darované i koupené) z Haliče např. židovskou krabičku s modlitbami, nalezené tiskopisy (pro Fridolína Macháčka), ruskou brašnu a košili, jakýsi plechový obrázek, čaj, obrázky svatých aj. Tamtéž, dop. č. 73 L. Lábka rodině, 20. 12. 1914. Většinu vánočních dárek obdržel Lábek až na Silvestra. Tamtéž, dop. č. 79 L. Lábka rodině, 31. 12. 1914. Mezi ruskými vojáky v zajetí, od nichž i Lábek získával suvenýry, a těmi českými, panovali na frontě většinou spíše přátelské vztahy. Čeští vojáci s nimi obvykle diskutovali nebo třeba hráli karty. Za všechny je třeba uvést alespoň citaci z jednoho Lábkova dopisu z prosince roku 1914 o podmínkách zajatců v jejich táboře: „*Zajaté Rusy máme u nás každou chvíli, jsou to zajímavé typy, jako zvl. Čorkesové a jiní asiatictí. Chutná jim jak náleží a s našimi vyměňují si čile peníze atd., na památku.*“ Tamtéž, dop. č. 67 L. Lábka rodině, 10. 12. 1914.

²⁹³ Tamtéž, Tamtéž, inv. č. 6, deník 1914–1915, 22. 12. 1914, s. 19.

²⁹⁴ Tamtéž, 24. 12. 1914, s. 20-21.

²⁹⁵ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 75 L. Lábka rodině, 24. 12. 1914.

*přijít do Srbska, ale jistá vysoká osobnost staví se tomu na odpor. Kdyby Bůh dal, abychom raději zůstali zde, neb boje v Srbsku nemohou nám přinésti nic dobrého. Jsou to hrozné počiny a slabá naděje, že počátkem příštího roku bude snad k nám blíže rozplývající se v míru. Naopak dle zpráv z rozpisů nelze ani pomyslet na něco podobného.*²⁹⁶ Závěr roku 1914 ale vojáci strávili na východní frontě, stejně jako roky následující.

1.17 Lábkovi na „plzeňské frontě“

Válečný život ale se nezastavil ani u Lábkovy rodiny v Plzni. Ba právě naopak. Nastala válečná draha, potraviny a zboží denní potřeby ubývaly a poptávka po nich rychle stoupala. Mohla za to od prvních dní války panika, v rámci které lidé vykupovali vše možné a tím hned od počátku roztočili spirálu nedostatku, předražení a prosperity černého trhu. Jednotlivé obce nabádaly k šetrnosti a varovaly před neuváženými nákupy, což se projevilo na kvalitě zboží, neboť výrobci začali téměř okamžitě spořivě vyrábět a draze prodávat. V domácnostech se jako mávnutím proutku začaly objevovat nejrůznější náhražky jednotlivých potravin i celých receptů. Doprava zboží i osob v soukromé sféře a jiné služby byly již od prvních srpnových dnů prakticky nemožné, neboť veškeré požadavky byly podřízeny potřebě armády.²⁹⁷

Obchody rodiny Lábkových měly nyní na starosti Lábkovy sestry, které veškeré úkony obstarávaly téměř samy. Vzhledem k Lábkově pozici v obchodech, jeho zkušenostem i praxi, s ním však jednotlivé kroky vždy předem konzultovaly. Kvůli častému zpoždění pošty tak bylo třeba pružně odpovídat, přizpůsobit se trhu, reagovat na požadavky zákazníků a s předstihem promyšlet objednávky zboží i jeho uskladnění. Lábek z fronty instruoval sestry ve výběru zboží i dodavatelů, čím bylo potřeba zaopatřit obchod a co bylo Lábkovi hned v prvních měsících války zřejmé – investice do zboží se vyplácela spíše než hromadění peněz, u nichž hrozilo rychlé znehodnocení.²⁹⁸ Zboží ale nebylo možné bezmyšlenkovitě objednávat a donekonečna skladovat, třebaže jisté prostory k uschování nabízel rovněž obchod Františka Lábka.²⁹⁹ Kromě nákupů papírenského zboží nebo třeba lidové keramiky dostala Lábkova

---

²⁹⁶ Tamtéž, 28. 12. 1914, s. 23.

²⁹⁷ ŘEHÁČEK, K. *Dopady války*, s. 288-302.

²⁹⁸ Zároveň Lábek cítil, že společně vybudovaný obchod více již náležel sestřám: „*Sdílím s Vámi těžké starosti, které dnešní draha působí, a jen si přeji, abyste můj obchod zatím považovaly za svůj a co snad vynese, to všecko použili k zmírnění svých vlastních nesnází. Bylo by jistě bezúčelné schovávatí snad ještě nyní peníze!*“ AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 61 L. Lábka rodině, 2. 12. 1914.

²⁹⁹ Z dopisů vyplývá, že do zásoby nakupovaly např. umělecké nádoby, keramiku, sklo, hračky, sošky, kreslířské barvy aj. Lábkovy sestry se snažily zaopatřit nejvíce tím, o co měla plzeňská veřejnost zájem, případně o to, kde měly pocit, že by mohla ustát výroba.

sestra Marie na starosti shánění starožitností, které byly od počátku nedílnou součástí jejich papírenského obchodu. Lábek věřil v sestřino uvážení, a poněvadž sama Marie měla určité pochybnosti o správnosti svého výběru zboží, s nadhledem zkušeného obchodníka jí Lábek sděloval: „Úzkostlivost v objednávání (palety) není snad na místě, jedná-li se o dobré zboží, nevadí, zbyde-li něco na skladě, to se prodá vždycky, hůře když nevyhovíš. Nehodí-li se ti něco ke koupi ze starožitností, jednej rázně, nevadí, zda-li neznalostí věcí někdy se napálíš, to vynahradí zase jiná koupě.“³⁰⁰

Práce přibývala nejen v obchodech, ale také v domácnosti.³⁰¹ Lábka tížila představa, že všechen chod rodinných povinností a obchodů musely nově zastat pouze mladší sestry a staří nemocní rodiče. Vzhledem k vývoji války proto již na podzim Lábek apeloval na Marii, aby pro výpomoc sehnala pracovní sílu (knihařského pomocníka, sluhu nebo učně), která by docházela alespoň během školního roku, kdy bylo papírnictví využíváno nejvíce. Koncem listopadu se proto ze studií vrátila Anna Lábková, načež otázku další výpomoci mohli Lábkovi ponechat na příští rok.³⁰² Z praktických důvodů si Lábek přál, aby po návratu Anny domů byla i ona zasvěcena do rodinného obchodování i reality běžného dne. Studium považoval Lábek samozřejmě za zcela zásadní pro život, neboť rozšiřovalo obzory i vědomosti člověka, ale teprve následný praktický život a osobní zkušenost mohla dle jeho mínění studentovi nabídnout řádné uplatnění ve společnosti. Lábek proto domů vzkazoval: „Od Aninky si toužebně přeji, aby pochopila vážnost života a snažila se vši silou pomáhati Vám všem k usnadnění živobytí. V Pensionátech se mnoho sice naučí, ale jest to příliš idylický život oproti boji praktického života.“³⁰³ Další studia pak již Anna neabsolvovala a zůstala na vyučenou v obchodě s Marií.³⁰⁴

³⁰⁰ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 4 L. Lábka M. Lábkové, 18. 10. 1914. V citovaném dopise úzkostlivě poznamenáno: „Dnes dva měsíce – ještě v Plzni“. Bylo tomu na den přesně osm týdnů, kdy Lábek opouštěl milovanou Plzeň.

³⁰¹ V obchodech pracovaly sestry denně od brzkého rána do pozdního odpoledne, a přesto všechnu práci nestíhaly. Tamtéž, kart. 395, dop. č. 26 M. Lábkové L. Lábkovi, 15. 12. 1914.

³⁰² Annu vzali Lábkovi ze studií především proto, aby vypomáhala v rodinném papírnictví. Tamtéž, kar. 398, dop. L. Lábka A. Lábkové 21. 8. 1914. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 9. 1914. Anna chtěla zůstat v Bystřici až do Vánoc. Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 24. 9. 1914 (srovn. tamtéž, dop. č. 10 M. Lábkové L. Lábkovi, 28. 10. 1914).

³⁰³ Tamtéž, dop. č. 65 L. Lábka M. Lábkové, 6. 12. 1914. Anna pobývala v ústavu pro dívky a pečovatelky o malé děti u řádu Chudých školských sester v Bystřici nad Úhlavou u Nýrska.

³⁰⁴ Spíše než po zaučování v obchodě, toužila Anna po návratu ke studiu. Dokládá to korespondence Lábka a sestry Boženy: „Anče nechť jen zapomene a váží si domova, pobyt v klášteře bude jí v životě luzným snem a pozná jistě během doby, že takové chvíle se nevrátí a vrátiti nemohou.“ Tamtéž, dop. L. Lábka B. Lábkové, 6. 12. 1914 (Srovn. tamtéž, kart. 395, dop. č. 18. M. Lábkové L. Lábkovi, 22. 11. 1914). Zaškolení Anny v rodinném obchodě ale nebylo bráno jako určující směr jejího dalšího života. V nelehké době bylo zkrátka zapotřebí, aby i nejmladší dcera vypomohla s domácností a živností a zároveň se přiučila praktickým dovednostem. Tamtéž, kart. 398, dop. L. Lábka č. 69 A. Lábkové, 12. 12. 1914. I v dalších letech zůstala Anna Lábková v kontaktu s bystřickými vychovatelkami. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 27. 6. 1915 a též viz tamtéž, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 26. 12. 1916.

Lábkovy sestry se již od léta 1914 pečlivě připravovaly na začátek školního roku a žádaly své známé, aby školní potřeby odebírali právě od nich.³⁰⁵ Školní rok začal v plzeňských školách různě. Obchodní akademie královského města Plzně začala vyučovat 18. října, státní školy, u nichž ještě začátkem září nebylo jisté, kdy školní docházku zahájí, začaly vyučovat většinou 16. října. Některé školy byly přeměněny na nemocnice pro raněné vojáky z fronty.³⁰⁶ Zboží Marie objednávala s větším předstihem, aby bylo pro „obecenstvo“ včas dostupné. Dopředu se nakupovaly hlavně sešity, papírové čtvrtky, barvy nebo papírové bloky.³⁰⁷ Některé plzeňské školy kupovaly zboží (především sešity) ve velkém právě v Lábkově papírnictví.³⁰⁸ Navzdory válečné situaci si Lábkův obchod vedl do konce roku 1914 velmi dobře, dokonce i tržby byly nad očekávání více než uspokojivé.³⁰⁹ Patrně nejlépe se u Lábkových celkově dařilo prodeji uměleckých dopisnic, mincí, lidové keramiky a nejrůznějších starožitností.³¹⁰ Po dobu války odebírali Lábkovi zboží např. od Moravské ústředny pro lidový průmysl umělecký v Brně (dále Ústředna),³¹¹ Zádruhy – Družstva ku povznesení lidového průmyslu, hlavně uměleckého, v Praze (dále Zádruha),³¹² Hořického

---

³⁰⁵ Tamtéž, kart. 395, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 30. 8. 1914.

³⁰⁶ Zároveň se ale proslýchalo, že všechny školy se 30. 10. uzavrou, neboť očekávali veliký příjem raněných. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi 14. 10. 1914. Koncem října se proto v budově plzeňského učitelského ústavu konaly maturitní zkoušky, aby od 1. listopadu mohla být budova adaptována pro novou nemocnici. Tamtéž, dop. č. 10 M. Lábkové L. Lábkovi, 28. 10. 1914. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 17. 9. 1914. Mnohé plzeňské i mimoplzeňské školy byly přeměněny na vojenské ubytovny (školy v Komenského a Fodermayerově ulici, v Husově a Jungmannově třídě a v Kopeckého sadech) či lazarety (školy na Chodském, Husově a Mikulášském náměstí, v Jablonské ulici a nad Hamburkem). Vyučovací prostory pro žáky se pak velmi často porůznu stěhovaly. Podrobněji viz ŘEHÁČEK, K. *Dopady války*, s. 315-321.

³⁰⁷ Marie si bratrovi stěžovala, že na podzim roku 1914 nekupovaly školy na kreslení dřevěná prkna, ale nověji spíše levnější papírové bloky. Tamtéž, dop. č. 9. M. Lábkové L. Lábkovi, 27. 10. 1914.

³⁰⁸ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 10. 1914. Marie k tomu napsala: „*Mám dojem jakoby od nás brali letos všechny třídy.*“ Tamtéž, M. Lábková L. Lábkovi, 17. 10. 1914. Některým školám, jako např. plzeňské obchodní akademii, prodávali Lábkovi zboží ve velkém na dluh. Právě obchodní akademie platila na podzim roku 1914 dluh za předešlý rok v hodnotě 79 K. Tamtéž, dop. č. 10 M. Lábkové L. Lábkovi, 28. 10. 1914.

³⁰⁹ Tamtéž, dop. č. 16 M. Lábkové L. Lábkovi, 16. 11. 1914.

³¹⁰ Tamtéž, dop. č. 18 M. Lábkové L. Lábkovi, 22. 11. 1914. Srovn. tamtéž, dop. č. 26 M. Lábkové L. Lábkovi, 15. 12. 1914. Dobře se rovněž prodávaly ručně vyráběné korálky Karla Havla ze Zásady. Tamtéž, dopis č. 25 M. Lábkové L. Lábkovi, 13. 12. 1914. Lábek Marii v podnikání a koupi nového zboží plně podporoval, přesto ji ale vždy kladl na srdce, aby dbala na umělecké věci domácího původu a vyvarovala se bazarovým výrobkům. Tamtéž, dop. č. 65 L. Lábková M. Lábkové, 6. 12. 1914.

³¹¹ Nynější podnik Moravská ústředna Brno existuje od roku 1909. Od svého začátku se zaměřoval na udržení a rozvoj lidového umění. Zprvu se Ústředna zaměřovala např. na krajky, výšivky, kraslice, drobný nábytek, keramiku aj. V současné době je orientována na textilní a plyšové hračky. Více viz Autor neuveden, Moravská ústředna Brno slaví 100 let. Sdružení hračky, 9. ledna 2009 [cit 2012-05-05]. URL: <http://www.sdruzenihračky.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=66:moravsksta-brno-slav00-let&catid=1:aktuality&Itemid=35>.

³¹² Současný pražský podnik Zádruha 1900, s. r. o. existuje již řadu let. V současné době se zaměřuje především na šátky, šály a kravaty. V minulosti dodávala Zádruha do obchodu Boženy Lábkové např. též klobouky, čepce aj. Lábek se snažil podpořit Zádruhu a známost jejího zboží u zákazníků, aby ukázal kvalitu a estetiku umělecký výrobků oproti „*továrnickému braku*“, jak je často nazýval.

družstva, Lidové malírny Národní jednoty pro jihozápadní Moravu v Telči (dále Lidová malírna),³¹³ Artělu aj.³¹⁴

Lábek si nesmírně vážil těžké práce, kterou jeho sestry v obchodě odváděly, a hrdě je podporoval nejen pod vidinou finanční pomoci rodiny, pověsti podniku, ale také pro jejich schopnosti i možnosti dalšího uplatnění a kulturního přínosu společnosti. Věděl, že za jeho pomoci vyrostou ze sester uznávané a schopné obchodnice. O prosperitu obchodu se zasloužily právě ony, proto budoucnost rodinného podnikání viděl Lábek v jejich zastoupení, k čemuž během války a oficiálně pak po jejím konci skutečně došlo.

1.17.1 Kroužek a Národopisné muzeum Plzeňska

Ve válečném roce 1914 neustal ve svém působení ani plzeňský Kroužek, přestože se jeho možnosti vlivem válečných událostí značně omezily. S odchodem Lábka na frontu došlo k pozastavení instalace muzea a tím i plánované zahajovací výstavy, která měla ještě v roce 1914 muzeum oficiálně otevřít.³¹⁵ Ačkoliv se začátkem války přestaly konat veškeré schůze Kroužku, došlo k jejich obnovení v prvních zářijových dnech.³¹⁶ Hned na první schůzi bylo stanoveno, že odchodem Lábka na frontu převzal předsednictví spolku Karel Treybal.³¹⁷ Ještě před koncem roku 1914 sepsal jednatel Kroužku Klein výroční zprávu, v níž přednesl za zbylé členy prosté přání: „... Zbytek náš však chce pracovati stále a připravovati materiál pro doby klidnější, bychom pak zvýšený tempem dohonili to, o co nás připravila válka ...“³¹⁸

Ze své nové pozice začal Treybal v závěru roku apelovat na to, aby Národopisné muzeum pokročilo ve své činnosti a uspíšilo faktický provoz muzea. Usilovně tedy začal

---

³¹³ Lidová malírna založila svůj podnik roku 1909. S obměnou názvu přečkala až do roku 1961. Lidová malírna existovala jako umělecká škola s keramickou a malířskou dílnou, která zhotovovala či dekorovala např. džbány, vázy, dlaždice, květináče, nejrůznější kuchyňské nádobí (talíře, mísy, cukřenky aj.) a další drobné dekorativní předměty. AMP, Lábek, kart. 395, leták Lidové malírny, dopisy z května 1916.

³¹⁴ Artěl – Ateliér pro výtvarnou práci – vznikl v roce 1908 jako sdružení výtvarníků z různých oborů užitého umění. Jednotlivé výrobky Artěl nevlastnil, nýbrž přijímal do komisního prodeje, případně zadával výrobu objednaných výrobků dle dodaných plánů. Hlavní úkolem Artělu byl boj proti „továrním šabloně“ – průmyslově vyráběným předmětům. Zakladateli byli malíři Jaroslav Benda a Vratislav H. Brunner, architekti Pavel Janák a Otakar Vondráček, keramička Helena Johnová, malíř Jan Konůpek, textilní výtvarnice Marie Teinitzerová, a bankovní úředník Alois Dyk. Od 20. let minulého století Artěl hojně vystavoval a přijímal další umělecké osobnosti do svých řad jako architekta a designéra Rudolfa Stockara nebo výtvarníka a malíře Františka Kyselu. Artěl se od svého vzniku potýkal s finančními problémy, které vyvrcholily roku 1934 konkurzem podniku. ŠVĚSTA, Jiří – VLČEK, Tomáš. *Český kubismus 1909 – 1925*. Praha, 2006, s. 284-288. ISBN 80-239-6658-8. Téměř po celou dobu existence tohoto podniku ho Lábkovi podporovali a odebírali pro svůj obchod nejrůznější umělecké předměty. Podrobněji k odebíránímu zboží Lábkovými obchody viz např. AMP, Obchody Lábkových, rkp. inv. č. 20 803, sign. 10 b 156, účetní kniha 1909 – 1919.

³¹⁵ AMP, KPS, inv. č. 192, kart. 484, jednatelská zpráva Kroužku za rok 1913–1914, 15. 11. 1914.

³¹⁶ Tamtéž, sign. 10 f 4, kniha zápisů schůzí Kroužku, 1912 – 1920, rok 1914 (nestránkováno).

³¹⁷ Lábek byl z Kroužku „vyreklamován“. Tamtéž, schůze 10. 9. 1914.

³¹⁸ Tamtéž, inv. č. 192, kart. 484, jednatelská zpráva Kroužku za rok 1913 – 1914, 15. 11. 1914.

prosazovat instalaci sbírek a uvedení muzea do chodu se začátkem roku 1915. Z dopisů vyplývá, že finální část projektu muzea chtěl převzít do své režie.³¹⁹ V záměru brzké instalace ho podporoval i Fridolín Macháček, který na základě nevole některých členů Kroužku (předně Marie Lábkové a Václava Kleina) navrhoval alespoň přemístění sbírek do prostorů muzea a „*jen tak umístit*“ s tím, že by se „obecenstvu“ umožnila občasná návštěva – jinými slovy – muzeum postupně otevřít a zcela zpřístupnit veřejnosti.³²⁰ Lábek se takových ukvapených akcí obával a razantně proti nim vystupoval, neboť chtěl být u závěrečných prací na otevření muzea přítomen. Rozčiloval se nad Treybalovými jednáními a byl plně rozhodnut, že pokud by se mělo muzeum ubírat jiným směrem, než jaký pro něj společně připravili, odebral by ze sbírek všechny své darované předměty a práce pro muzeum by se vzdal. Přestože se na vzniku muzea podílel Kroužek ohromnou měrou, všechny žádosti, akce, výstavy, petice aj. inicioval především Lábek. Vzniku muzea nevěnoval jen myšlenku a několik hodnotných starožitností, ale předně veškerou svou snahu i energii, finance a nakonec i jmění v podobě sbírek. Nebyl to ale pochopitelně jen Lábek, který se v Kroužku angažoval. Další jeho členové i sympatizanti, kteří usilovali o změnu vnímání památek a podporovali jejich zachování, odvedla na frontu válka.³²¹ I oni se chtěli podílet na dalších krocích Kroužku. Konec konců, válka přeci neměla trvat dlouho. Bylo jen otázkou času, než se všichni navrátí zpět domů.

Lábek žádal prostřednictvím dopisů Marii, aby v případě, kdy by nemohl o situaci v muzeu rozhodovat sám, rozhodovala jeho jménem alespoň ona a pomohla tak naplnit společnou (předně tedy Lábkovu) vizi o uspořádání muzea.³²² Pro rozmístění i evidenci sbírek měl Lábek připravenou vlastní koncepci, na které pracoval řadu let. Snahám o ukvapené zpřístupnění sbírek se proto pochopitelně bránil. Lábka v jeho postoji plně podporoval Klein, kterému byla přestavba Gerlachovského domu svěřena. Klein v dopise Lábkovi sděloval, že dům pro muzeum oficiálně nepředá, dokud se Lábek nevrátí, aby mohl otevření muzea

---

³¹⁹ Tamtéž, Lábek, kart. 395, dop. č. 14 M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 11. 1914.

³²⁰ Tamtéž, dop. č. 18 M. Lábkové L. Lábkovi, 18. 11. 1914. V průběhu vánočních svátků inicioval Macháček přenos sbírkových předmětů do muzea, aby se všechny řádně revidovaly. Tamtéž, dop. č. 27. M. Lábkové L. Lábkovi, 19. 12. 1914.

³²¹ Mezi členy Kroužku patřili např. Josef Valenta, Antonín Kostinec, Václav Kraus, Karel Krůta, Václav Drnec a Jaroslav Hlavatý, jemuž Lábek z fronty zasílal starší čísla kulturně zaměřených časopisů, které v Haliči získal. Hlavatý v jednom z dopisů Lábkovi dokonce navrhoval, že by měl být jmenován korespondentem pro Halič. K tomu ale oficiálně pravděpodobně nikdy nedošlo. Tamtéž, dop. J. Hlavatého L. Lábkovi, 26. 7. 1915. Členové Kroužku viz např. AMP, KPS, sign. 10 f 4, kniha zápisů schůzí Kroužku, 1912 – 1920, rok 1914 (nestránkováno).

³²² Lábek své pocity o Treybalových a Macháček akcí popsal následovně: „*Myslím tak na svůj návrat jako vůbec na návrat všech, kteří mají právo spolurozhodovat a kterým se tím chystá špatný uvítání pěstí do tváře.*“ Tamtéž, Lábek, kart. 398, dop. č. 74. L. Lábka M. Lábkové, 22. 12. 1914. O instalaci a uspořádání muzea bude pohovořeno v kapitole věnované válečnému roku 1915.

osobně koordinovat.³²³ Ještě před bouřlivou diskuzí členů Kroužku o zpřístupnění muzea došlo v něm ale k vážné nehodě. Před zraky Josefa Škorpila se v prvním patře probořil vzácný kazetový strop, v důsledku čehož muselo být následně muzeum na několik neděl uzavřeno. Celou událost Škorpil před členy Kroužku tajil, neboť se bál výtek o nedbalém provedení rekonstrukce, na jejímž vedení se podílel.³²⁴ Po měsíci opravných prací se v muzeu nad schodištěm objevily nové velké trhliny, v důsledku kterých musel být rekonstruován i strop v dalších prostorách.³²⁵

Kromě rozsáhlých stavebních úprav, vymalování místností a nových parket v prvním poschodí přibyl do muzea např. i opravený historický nábytek. Náklady v hodnotě 500 K hradila v tomto případě Marie Lábková, neboť se správně předpokládalo, že nábytek bude sloužit pro Lábkovu kancelář.³²⁶ Správcem (či spíše domovníkem) nově vznikajícího muzea byl od 21. července 1914 Vratislav Tázler,³²⁷ který byl až do roku 1919 jedinou stálou placenou silou muzea. Do muzea nastoupil ve 24 letech coby zdravotně zcela způsobilý, takže i jemu hrozil v průběhu války odchod na frontu. Tázlerova pozice v muzeu však byla obhájena.³²⁸ Paradoxně tak podobu války zůstala v muzeu pomocná síla a Lábek coby zakladatel muzea i organizátor většiny akcí v muzeu přečkal na frontě.

Dle dopisu Marie probíhaly práce na opravě muzejní budovy tak pomalu, že ani nebylo poznat, že by se vůbec něco dělalo. Veškeré záležitosti bylo třeba zdlouhavě řešit písemným podáním a jednáním se stavebním úřadem.³²⁹ Macháček navíc využil Lábkovy nepřítomnosti a nechal bez konzultace se členy Kroužku setřít původní barvu portálu na Gerlachovském domě, což vzbudilo vlnu nevole. Jeho počínání bylo i Lábkovými rázně odsouzeno. Dle Marie a Ladislava přestavbě domu na muzeum Macháček příliš nepomáhal, naopak jejich záměr podobnými úmysly nejednou prý spíše pokazil. Samotné stěhování národopisných sbírek do budovy muzea mělo pod jeho vedením způsobit zmatek a chaos ve sbírkových předmětech.³³⁰

Během roku 1914 Kroužek muzeum neotevřel, zato se alespoň zasadil o opravu božích muk a jejich přenesení ze Sirkové ulice k budově I. české reálky v Plzni na roh dnešní Sedláčkovy a Veleslavínovy ulice, kde dnes sídlí Pedagogická fakulta Západočeské univerzity

---

³²³ Tamtéž, kart. 395, dop. Václava Kleina L. Lábkovi, 24. 11. 1914.

³²⁴ Tamtéž, dop. č. 20 M. Lábkové L. Lábkovi, 28. 11. 1914.

³²⁵ Tamtéž, dop. č. 21 M. Lábkové L. Lábkovi, 1. 12. 1914.

³²⁶ Restaurování nábytku provedl plzeňský truhlář Brašna. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 23. 8. 1914.

³²⁷ Podrobněji k Vratislavu Tázlerovi viz tamtéž, Národní výbor města Plzně (osobní oddělení), kartotéka personálních spisů magistrátních úředníků, Vratislav Tázler.

³²⁸ O Tázlerově odchodu na frontu viz např. Tamtéž, dop. F. Macháčka L. Lábkovi, 14. 12. 1916.

³²⁹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 3. 10. 1914 (druhý dopis stejného data).

³³⁰ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 10. 1914 (druhý dopis stejného data).

v Plzni.³³¹ Další aktivitou, kterou Treybal v prvních válečných měsících prosazoval, bylo pokračovat ve vydávání Edice Kroužku přátel starožitností. Válečné číslo chtěl věnovat Kladrubům, Křimicím anebo Gerlachovskému domu.³³² Kroužek se spíše přikláněl k číslu o budově muzea, proto Treybal oslovil Kleina, kterému chtěl svěřit hlavní literární práci. Ten ale pro nesympatie k Treybalovým způsobům odmítl.³³³ Treybal proto přišel s novým návrhem o věnování Edice barokním oltářům ve františkánském klášteře v Plzni s cílem podtrhnout zásluhu Kroužku na jejich existenci.³³⁴ K jejímu vydání ale již nedošlo. Poslední číslo Edice bylo ještě před válkou věnováno plzeňské části Lochotín.³³⁵

Během prvních měsíců války zažil Lábek mnoho nového a nevšedního. Musel se vypořádat s válečnými útrapami, přizpůsobit potřebám války a pomoci alespoň na dálku své rodině, aby udržela obchody a zabezpečila svou existenci před jeho návratem domů. Přestože události na frontě působily na Lábka velice silně, dokázal se již na začátku postavit všemu čelem – s rozhodnutím vytrvat až do samého konce: „*Dosti snadno snáším svízele válečné a ponenáhlu se přizpůsobuji.*“³³⁶

---

³³¹Tamtéž, dop. Václava Kleina L. Lábkovi, 24. 11. 1914. Srovn. AMP, KPS, inv. č. 192, kart. 484, jednatelská zpráva Kroužku 1913 – 1914, 15. 11. 1914. Muka byla na novém místě osazena 13. listopadu 1914. AMP, KPS, sign. 10 f 4, kniha zápisů schůzí Kroužku 1912–1920, 16. 11. 1914.

³³² AMP, Lábek, kart. 395, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 13. 9. 1914.

³³³ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 3. 10. 1914. Kniha o Gerlachovském domě vyšla o tři roky později. Věnovat se jí budeme v pozdější kapitole v roce 1917.

³³⁴ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 10. 1914 (třetí dopis stejného data). Srovn. tamtéž, dop. V. Kleina L. Lábkovi, 7. 10. 1914.

³³⁵ LÁBEK, Ladislav. *Lochotín. Edice Kroužku přátel starožitností* 4, č. 1, 1914.

³³⁶ AMP, Lábek, kart. 398, dop. L. Lábka rodině, 29. 9. 1914.

5 1915

„Jeden z našich důstojníků prorokuje válku do roku 1918.“³³⁷

„Chvillemi zdá se mi, že ztrácím víru v Boží smilování, nemohu pochopiti, jak málo platnými jsou neustálé prosby těch milionů nevinných dětí a sirotků, žen a matek.“³³⁸

„Oh, jak se těším na nový život, na práci, na zvýšení úrovně vzdělání mého milého národa.“³³⁹

1.18 Východní fronta v roce 1915

Po celou zimu a začátek jara zkoušeli vojáci obou válčících stran proniknout do nepřátelské části fronty, avšak bezvýsledně. Na jaro 1915 byl naplánován německo-rakouský útok v oblasti Gorlice, jímž měla být zvrácena situace na východní frontě. Ve směru Ropica Ruska – Gorlice – Staszówka – Rziepiennik útočila nově zformovaná (převážně německá) 11. armáda. Na pravém křídle postupovala nově reorganizovaná 4. rakouská armáda. Dne 2. května ohlušila východní frontu dosud vůbec největší kanonáda od začátku války. Po třech dnech se fronta výrazně posunula kupředu a ruská vojska začala ustupovat. Dne 6. května se spojenečtí vojáci objevili severně od Dukly. O další čtyři dny později postoupili až k Přemyšlu, který byl dobyt 3. června, čímž získaly Ústřední mocnosti kontrolu nad střední Haličí.³⁴⁰

Dne 13. května zaútočila 11. spojenecká armáda mezi Přemyšlem a Jaroslawí. Přestože se o deset dní později otevřelo vstupem Itálie do války nové (italské) bojiště, útok na Rusy pokračoval v Haliči se stejnou razancí. V důsledku dobře provedené operace byla pevnost Přemyšl dobytá (3. června). Méně úspěšní byli v této bitvě vojáci 36. a 21. pěšího pluku 3. rakousko-uherské armády u Sieneawského předmostí, kde 27. května Šestatřicátníci dobrovolně složili zbraně do rukou Rusů, v důsledku čehož byli vojáci tohoto pluku exemplárně potrestáni ostudným rozpuštěním pluku.³⁴¹ A právě proto, aby se zabránilo přechodům a bratření s nepřítelem byly rakouské a uherské pluky na frontě vyměněny.

³³⁷ AMP, Lábek, inv. č. 7, kart. 2159, deník 1915, 29. 3. 1915, s. 74.

³³⁸ Tamtéž, inv. č. 8, kart. 2159, deník 1915, 23. 6. 1915, s. 23.

³³⁹ Tamtéž, inv. č. 7, kart. 2159, 12. 4. 1915, s. 83.

³⁴⁰ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi a Velká válka*, s. 96-97.

³⁴¹ Stejný osud potkal v dubnu 1915 i 28. pěší pluk, který se při pokusu prolomit frontu (v prvních měsících roku 1915) dostal do bezvýchodné situace, ve které viděl jediné možné východisko – dobrovolné se odevzdání do rukou Rusů. Ačkoliv byl celý pluk rozpuštěn, jeden pěší prapor dostal možnost „vykoupit svou vinu“ na italském bojišti. V březnu následujícího roku byl na základě prokázaných schopností 28. pěší pluk opět obnoven. JUNG, P. – PAVLOVIČ, D. *Rakousko-uherská armáda*, s. 12.

Pětatřicátníci byli 14. června posláni do Székesféherváru v Uhrách a uherští vojáci přešli na haličskou frontu.³⁴²

Po krátkém oddechu a přeskupení byla 3. rakouská armáda rozpuštěna mezi 2. a 4. armádu. Zbytek odjel na italskou frontu. Ve dnech 20.–22. června byl dobyt Lvov, čímž i východ Haliče připadl pod kontrolu spojenců. Gorlická operace tím skončila.³⁴³

Přestože němečtí a rakouští vojáci získali do léta kontrolu nad střední a východní Haličí, jihozápadní fronta byla stále v ruském držení. Další postup na východ již nepřinášel další úspěchy, proto 11., 4., 1. a nová armáda Bug dostaly za úkol přemístit se na sever do pásu mezi Vislou a Bugem a zabrat Brest Litevský, který ve dnech 23.–26. srpna spojenci skutečně dobyli. Do začátku září pak spojenci obsazovali ruské pohraničí pevnosti.³⁴⁴

Během letního tažení se v rámci jižní armády generála Lisingena vyznamenali plzeňští Pětatřicátníci, jejichž tři prapory v noci z 22. na 23. června u vesnice Perlowce zdolaly řeku Dněstr. Část vojáků se vydala po pontonovém mostě, část brodila divokou rozbouřenou řeku. Dalšího dne (24. srpna) se řeka rozvodnila natolik, že nebylo možné zásobovat vojáky na druhém břehu – posilami, zdravotní pomocí, střelivem ani jídlem. Až do 27. srpna, kdy klesla voda a přebroděným vojákům mohl pomoci 88. berounský pluk, sváděli Pětatřicátníci boj s ruskými vojáky. Po bitvě byly ony tři prapory Pětatřicátníků staženy do Haliče. Se zbytkem pluku se spojily až začátkem roku 1916.³⁴⁵

Po měsících bojů se na východní frontě ustanovila linie Černovice – Dubno – Pinsk – Barenoviči. Rusko sice prozatím z války vyřazeno nebylo, ale bylo zahnáno dál z Haliče. Od září do jara roku 1916 pobývali vojáci v Haliči opět v zákopech. Na konci listopadu 1915 bylo Srbsko definitivně poraženo, čímž bylo uvolněno mnoho vojáků pro italskou a východní frontu.³⁴⁶

1.19 Lábek kuchařem

Dříve, než se podíváme na zajímavosti ze života Lábka a jeho rodiny v roce 1915, je třeba zmínit i další jeho funkce, kterým se kromě písařské a účetní agendy věnoval. Jeden z nejoblíbenějších Lábkových vojenských úkolů, který míval na frontách tu a tam na starosti, zahrnoval přípravu a vaření jídla, což v polních podmínkách vyzkoušel Lábek poprvé patrně až v roce 1915. Bohužel však s jistotou nevíme, pro jak velkou skupinu Lábek na frontě

³⁴² DRNEK, J. – VONDROVSKÝ, V. *Hoši jako květ*, s. 193.

³⁴³ Tamtéž, s. 194.

³⁴⁴ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi a Velká válka*, s. 99-100.

³⁴⁵ AMP, rkp. inv. č. 33360, sign. 34 b 2, Letopisy Pětatřicátníků č. 2, s. 160.

³⁴⁶ DRNEK, J. – VONDROVSKÝ, V. *Hoši jako květ*, s. s. 195.

nejčastěji vyvařoval. Zda pro menší okruh jeho kolegů z proviantní kanceláře, což se zdá méně pravděpodobné či pro štábní setninu nebo snad pro větší skupinu vojáků. Počet Lábkových strážníků se ale patrně velmi lišil.³⁴⁷ Lábek se v kuchyni nerealizoval jen při vaření, ale někdy též při její organizaci, jak vyplývá např. korespondence z roku 1918, kdy Lábek dokonce zřizoval zvláštní kuchyni pro šikovatele a četaře. Slova z jeho dopisu Marii jsou více než výstižná: „*To víš, ani na vojně nedám usnouti mému organisatorskému duch.*“³⁴⁸

Kromě kadetů a jednoročních dobrovolníků bývali při vaření nápomocni obecně vojáci s nižší hodností, aby se dostatečně vaření vyučili a mohli být pak následně k vaření nápomocní.³⁴⁹ Lábkův běžný vojenský jídelníček tvořila např. černá káva k snídani, k obědu polévka s rýží či brambory, masem, fazolemi, zelím nebo hrachem, večer káva a půl bochníku chleba na den.³⁵⁰ Pestrost stravy se odvíjela od možností armády, doručitelnosti zásob, úrodnosti krajiny, kde vojáci pobývali, ale také od vojenské hodnosti a „šikovnosti“ vojáků. Obecně platilo, že s nižší hodností klesala příležitost k přilepšení. Právě při vaření si ale mohl Lábek, třebaže bez důstojnické hodnosti, přijít na své. Takovou příležitost posuzoval především z existenčního hlediska. Změna rutinní práce mu navíc nabízela jedinečnou možnost určitého útěku od reality bojů a stereotypu úřadování.

Polní kuchyně byla ovšem frontou sama o sobě. Mezi její hrdiny náležel každý, kdo v nepřejících podmínkách vykouznil alespoň trochu přijatelný požitek chuťovým pohárkům. Své kuchařské dovednosti zhodnotil Lábek v jednom z dopisů následovně: „*Já totiž kuchařím jedna radost a aniž bych se chtěl chválit, těší mne to velice a také se daří. Nejčastěji je ovšem něco z vajec, ty dělám na kolik způsobů, ale také dovedu roštěnou, vepřovou pečení, rýži s mlékem atd. a dokonce lívance a omelety! Podle toho ovšem, co se dá někde splástiti, někdy není také nic, ale tu a tam přece něco Hüttner koupí při nakupování sena a dobytka. Pekl jsem už k nejlepší spokojenosti husu, krocána (to minulý rok) a letos vařil [jsem] slepici, smažil ryby apod. Já se za svoji práci přizívám a nestojí to nic. Také z důstojnické kuchyně měl jsem štěstí kolikrát už něco dostat. Vcelku ovšem jím málo a ani mně nepřipadne toužit po něčem*

³⁴⁷ Údaj o počtu Lábkových strážníků máme ze září roku 1916, kdy Lábek uvádí, že vařil hned pro 1 200 lidí. V dopise však naznačuje, že pro tak velikou skupinu běžně stravu nepřipravoval. Pro vojáky tehdy uvařil polévku, maso, krupicovou kaši a kávu. AMP, Lábek, kart. 396, dop. č. 540 L. Lábková B. Lábkové, 6. 9. 1916. Během posledního zářijového týdne téhož roku Lábek v dopisech uvádí, že na stravování měl hned o 400 „*krků*“ více. Základní počet strážníků se sice v korespondenci nevyskytuje, avšak můžeme počítat minimálně s celou setninou. Tamtéž, dop. L. Lábková rodině, 23. 9. 1916.

³⁴⁸ Tamtéž, dop. č. 893 L. Lábková M. Lábkové, 16. 4. 1918.

³⁴⁹ Vaření nezkušených vojáků však nemělo být na úkor kvality menážní stravy. HAVEL, Pavel – HODÍK, Milan – LANDA, Pavel. *Vojenská kuchařka. Totiž Kuchařská kniha c. a k. vojska se 178 recepty, mnoha vyobrazeními a s odbočkami až do současnosti.* Praha, 2010, s. 113. ISBN 80-206-0728-5.

³⁵⁰ AMP, Lábek, kart. č. 398, dopis č. 127 L. Lábková B. Lábkové, 9. 3. 1915. Základem stravy vojáků v době první světové války bývala většinou černá káva, chléb, masová konzerva a polévka. Vojenské předpisy mnohdy určovaly o něco bohatší jídelní menu, ale praxe se od nařízení dosti lišila.

*zvláštním. Sním se stejnou chutí naší pražku a ten kousek masa, na který si dám pravidelně trochu hořčice. Tedy jako se mám já, nemá se každý [...]*³⁵¹ Ne vždy se ale Lábkovi dostávalo ve stravování takových výsad, zato v důstojnických přidělech nemusela být tak často o stravu či její kvalitu nouze, jako u vojáků nižších hodností. Informují nás o tom i např. Lábkovy deníky, kde hodnotí stravování důstojníků a nižších vojáků poté, co si některý z důstojníků stěžoval na kvalitu polévky: *„Co máme říkat my, když ji všechnu vezmou a zbyde nám drobet, který ředí čtyřmi díly vody? Čaj dostáváme bez cukru, vůbec cukr, který nám přísluší, spotřebují páni sami jako spoustu jiného. Nu ovšem. Mezi námi není přec šlechticů, my jsme jen aufgefrosene Bagage.*“³⁵²

V polní kuchyni se vařily nejrůznější recepty, nejčastěji však asi polévky a kaše. Ve „štábní“ kuchyni mohl Lábek ovšem připravit i lepší pochoutky, jak je naznačeno výše. Avšak ani Lábek nebyl ochuzen o proslulé náhražkové „lahůdky“, kterých se objevilo za války nespočet. Informuje o tom např. Lábkův dopis z roku 1917: *„Dnes jsme ochutnali kopřivový špenát a chystáme se na jetel. Také ovesné kroupy fasujeme.*“³⁵³

Celkovou skladbu jídelníčku limitovala zejména surovinová základna. Přestože strava byla v počátečních dnech války ještě poměrně dostatečná, nenechával Lábek nic náhodě a od prvních dní si přilepšoval zakoupeným či darovaným jídlem, stejně jako mnoho ostatních vojáků. Tak činil i v průběhu války, měl-li k tomu příležitost, neboť dobrá strava byla základem přežití v drsných válečných podmínkách. Mezi potraviny, které Lábek sháněl nejčastěji, patřilo mléko, vejce, chléb, tvaroh anebo třeba jablka. V důsledku častých přesunů to ale nebyly jen potraviny, které omezovaly kuchaře v jejich dovednostech. Nemalou úlohu hrál čas pro vaření, potřebné náčiní a vybavení kuchyně, ba dokonce náboženské vyznání: *„Peru se s židovkou při vaření. Má strach, aby to naše trejfe se nedotklo jejího koscher.*“³⁵⁴ Mnohonárodnostní rakouskouherská armáda se musela rovněž vypořádat s různými náboženskými zvyklostmi. Kromě katolíků sloužili ve vojsku rovněž židé. Aby armáda řádně fungovala, toleroval císař i jiné než katolické vyznání a snažil se svým vojákům vyjít pokud

³⁵¹ Tamtéž, dop. č. 283 L. Lábka K. Lábkové, 15. 8. 1915.

³⁵² Tamtéž, inv. č. 8, kart. 2159, deník 1915, 15. 6. 1915, s. 36. Ausgefrosene Bagay je možné přeložit ve smyslu „pakáž nenžraná“. Jindy pak při návštěvě sborového velitele poznamenal Lábek: *„O jídelním lístku možno vyprávěti báchorky.*“ Tamtéž, 29. 7. 1915, s. 43. Je ale třeba připomenout, že z Lábkových dopisů i deníků vyplývá, že oproti jiným vojákům bývalo Lábkovo stravování za války často poměrně kvalitní. Stravování v rakousko-uherské armádě za první světové války bylo celkově nedostatečné. Z tohoto hlediska proto hodnotili někteří vojáci i otázku přechovávání zajatců. Názory některých zachytil pro nás Lábek v deníku: *„Někdy mě hrozí hlava prasknutím pod tíhou myšlének. Přispívají k tomu nemálo i kolegové, kteří praví, lépe vše postřílet, alespoň je nemusíme živit. Ubohá kultura.*“ Tamtéž, inv. č. 7, kart. 2159, deník 1915, 6. 3. 1915, s. 64.

³⁵² HAVEL, P. a kol. *Vojenská kuchařka*, s. 117-121.

³⁵³ AMP, Lábek, kart. č. 399 L. Lábka rodině, 17. 6. 1917.

³⁵⁴ Tamtéž, inv. č. 9, kart. č. 2159, deník 1915–1916, 10. 10. 1915, s. 5.

možno vstříc i v této otázce. Kromě různosti svátků a obřadů hrálo důležitou roli právě stravování.³⁵⁵ Při volbě potravin měly být tedy náboženské požadavky zohledňovány, k čemuž v praxi dle Lábkových dopisů patrně skutečně docházelo, třebaže někdy v omezené míře.

Ustanovení o vojenském stravování v Rakousko-Uhersku se v podstatě zachovala dle služebního a cvičebního řádu z roku 1769 i v době první světové války. Následné menší legislativní změny nepřinesly žádné zásadní úpravy. V pozměněné verzi tedy ustanovení přetrvala až do konce mocnářství. Dle takových předpisů se vojáci měli vyvarovat zkaženým potravinám, udržovat svůj „ešus“ čistý a nedostatek měli snášet v dobrém. Vojákům, kteří měli na starosti finanční hotovost pro nakupování jídla, byla ukládána povinnost řádného hospodaření a bylo zakázáno jakékoliv obohacování, šikana v přidělech atd. Vybraná menážní komise měla dbát na šetrné nákupy, správné ukládání i kontrolování potravin a řádné vyúčtování jednotlivých položek. Všem, kteří se podíleli na pořizování či správě menáže, bylo přísně ukládáno dodržování předpisů, odmítání darů a správnost i svědomitost při plnění svých povinností.³⁵⁶ V praxi ale tato nařízení nebyla tak úplně dodržována. Proviantsní vojáci se často obohacovali na úkor ostatních a využívali příležitosti ke zlepšení svých životních podmínek.

Mezi další Lábkovy úkoly na frontě patřil např. úklid (třeba kanceláře či světnice, kde vojáci pobývali), nošení vody, štípání dříví, praní prádla, sčítání a pohřbívání mrtvých nebo mytí nádobí, což rozhodně nepatřilo k Lábkovým oblíbeným aktivitám, jak naznačují jeho dopisy: „*Ten sprosták H[üttner] mě zas týrá s mytím nádobí.*“³⁵⁷

Za války ale Lábek vynikal i zahradnickými schopnostmi. Pokud to jen trochu umožnily podmínky, zřizoval na frontě v blízkosti svého pobytu malou zahrádku, kde pro přilepšení sobě i ostatním vojákům pěstoval nejrůznější obiloviny a zeleninu. Skladba zahrádky se samozřejmě od zahradnickových možností a podmínek krajiny. Kvůli častým přesunům vojska nebylo ale Lábkovi vždy dopřáno, aby plody své práce náležitě sklídl. I tak mu zahradničení či případné houbaření přinášelo úlevu od každodenních válečných martyrií.³⁵⁸ Na jaře 1915 založil Lábek v Haliči patrně svou první válečnou „zahrádku“ a náležitě o tom rodinu poinformoval: „*Zryl jsem a osel u chalupy políčko a vyfotil, jak se náleží.*“³⁵⁹ Po dvou týdnech však Lábka čekaly další pochody: „*Moje políčko*

³⁵⁵ HAVEL, P. a kol. *Vojenská kuchařka*, s. 117-121.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 109-113.

³⁵⁷ Tamtéž, inv. č. 8, kart. č. 2159, deník 1915, 21. 7. 1915, s. 39.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 36.

³⁵⁹ Fotografie nebyla dohledána. Tamtéž, kart. 398, dop. č. 179 L. Lábka M. Lábkové, 26. 4. 1915.

*jsem opustil, jelikož jsme se přestěhovali. Jestli se to urodí, bude tam všechno možné,[kolegové] házeli tam ze žertu kukuřici atd. a já sil oves.*³⁶⁰ Jak je vidět, opuštění budoucí úrody Lábka zase tolik netrápilo, neboť mu péče o ni poskytla příjemně strávené chvíle na frontě.

1.20 Lábkovy osudy v dalším roce války

Po získání ucelenější představy o Lábkově působení u štábní setniny Pětatřicátníků se můžeme blíže podívat na osudy jeho i rodiny v dalším válečném roce.

Vírou v Boha hluboce věřícího katolíka Lábka nemálo otřáslu uplynulé válečné události. Přesto ale Lábek neztrácel své přesvědčení a i na frontách první světové války se účastnil mnohdy provizorních církevních obřadů. Prostory k tomu určené ovšem na frontě nebyvaly právě nejpříhodnější. Někdy se např. polní mše konaly pod širým nebe, v lepším případě v nějakém kostelíku či kapli. Armáda však při svém postupu využívala i prostory pro uskladnění materiálu či přespání vojska, což Lábek snášel velice těžce. Ranní mše se tak někdy odehrávala v kostele, kde vojáci v lepším případě již nevyspávali, avšak kde po jejich „návštěvě“ zůstávali alespoň nejrůznější pozůstatky jejich pobytu jako alkoholové lahve, které přítomné věřící dráždily coby symbol zhýralé společnosti.³⁶¹ Jindy pak Lábek došel na mši do kostela, kde se mezi církevními atributy povalovaly odhozené kožichy, boty, výstroj aj.³⁶² Podruhé pak mohl kostel připomínat nádraží, na kterém se překládalo nejrůznější zboží a někde v koutku toho všeho kázal farář o morálce a hodnotách. Lábka neuráželo jen zneužití svatostánku pro takové účely, ale též způsob provedení. Nesmeknutá čepice v kostele mohla pro někoho být zbytečnost, obzvláště s ohledem na nevlídné haličské počasí, pro jiného to ovšem symbolizovalo úpadek společnosti, naprostý nezájem a netoleranci vůči ostatním.³⁶³ Válka trvala dlouho, a tak se vojáci stávali vůči podobným událostem postupně imunní.

A stejně jako v roce 1914 i v roce 1915 se za Lábkova přihlížení objevovalo velké množství nehod nezkušených či lehkovážných vojáků končících nejednou vážným zraněním či smrtí. Ani Lábkova divize neunikla podobným případům. Hned začátkem ledna 1915 vypravoval Lábek s kolegy pohřeb jednoho desátníka, kterého v opilosti omylem zastřelil voják. Na rozloučenou mu společně zpívali píseň „Anděl lásky“.³⁶⁴

³⁶⁰ Tamtéž, dop. č. 194 L. Lábka M. Lábkové, 10. 5. 1915.

³⁶¹ Tamtéž, inv. č. 8, kart. č. 2159, deník 1915, 31. 1. 1915, s. 41.

³⁶² Tamtéž, 7. 2. 1915, s. 45.

³⁶³ Tamtéž, 21. 2. 1915, s. 54.

³⁶⁴ Tamtéž, 6. 1. 1915, s. 37.

I nadále nacházeli vojáci na bojištích padlé kolegy, často i velmi mladé dobrovolníky, škoře sotva odrostlé. Jeden z takových případů Lábka obzvláště zasáhl, neboť u takového zabitého chlapce našli Lábkovy kolegové prosebný i vyčítavý dopis matky, která prosila syna o návrat domů. Při pokusu o jeho záchranu zaplatil navíc životem i ošetřovatel, který byl na místě zastřelen.³⁶⁵ Ani následné pietní akce na frontě nebývaly v praxi často dodržovány, jak již bylo naznačeno dříve. Při sepisování mrtvých asistoval čas od času Homolkovi i Lábek. Když pak společně obcházel hromadné hroby a evidovali mrtvé, vojáky přikryli a zkopali.³⁶⁶ Lábek ve svých denících ovšem nejednou zmiňuje, že ani o takovou prostou službu vojákům nejevili ostatní spolubojovníci (zejména prý Němci) zájem: „*Němečtí vojáci nejeví ani tolik citu k svým kolegům, aby jim tuto malou posmrtnou službu prokázali. Jsem zdrcen tím pohledem.*“³⁶⁷ Pomyslnou poslední kapku těchto příběhů přinášelo pro Lábka, ale i jiné vojáky či civilisty, paradoxně jaro a s ním přicházející obleva, která po dlouhé zimě odkrývala bitevní pole i zohavená rozkládající se těla.³⁶⁸

Též v roce 1915 se oproti předešlému roku nikterak nezlepšila zdravotní situace vojáků a obyvatel zázemí. Kromě četných případů cholery, na kterou podle Lábka umíralo např. v letních měsících ve Slaventynech několik osob denně, sužovala vojáky i civilisty úplavice.³⁶⁹ Od března 1915 se navíc začaly výrazněji šířit neštovice a s květnovým oteplením i infekční choroby jako trachom, horečka omladnic nebo tetanus.³⁷⁰ Dle Lábka převládaly mezi vojáky v Haliči nejčastěji cholera,³⁷¹ skvrnitý tyfus a neštovice. V pozadí však nezůstávaly ani pohlavní choroby, kvůli kterým museli vojáci na frontě opakovaně podstupovat lékařské prohlídky.³⁷² Na seznamech zemřelých se tedy čím dál častěji začaly objevovat jako důvod úmrtí nejrůznější nemoci. Lábek k této situaci napsal: „*Ta vojna jest ohromný moloch. Zdraví lidé v proudech k němu se hrnou, ale zpět odchází každý znetvořený neb alespoň nemocný.*“³⁷³ Sestře Marii pak v jednom z dopisů poznamenal: „*Koho nesklátí*

³⁶⁵ Tamtéž, 3. 2. 1915, s. 43.

³⁶⁶ O den později vztyčil Lábek nad hrobem kříž s vyrytým textem „PAX VOBIS 1915“. Tamtéž, 25. 2. 1915, s. 59.

³⁶⁷ Tamtéž, 24. 2. 1915, s. 57.

³⁶⁸ Tamtéž, 30. 3. 1915, s. 76.

³⁶⁹ Tamtéž, inv. č. 8, kart. 2159, deník 1915, 29. 7 1915, s. 43.

³⁷⁰ ŘEHÁČEK, K. *Sociální důsledky války*, s. 268.

³⁷¹ Preventivní lék proti choleře zasílal svým přátelům (Lábkovi a Josefu Valentovi) Václav Klein. AMP, Lábek, kart. 395, dop. č. 107 M. Lábkové L. Lábkovi. Na trhu se v tu dobu objevily nejrůznější možná léčiva. Z Prahy se k Marii dostala lahvička „*záračného léku*“ od jistého doktora Daneše. Stačilo jej užívat třikrát denně po deseti kapkách a zábraky byl „zaručen“. Vzhledem k tomu, že Lábek podobným léčivům příliš nevěřil, ptala se ho Marie v dopisech, zda smí lék na frontu zaslat. Tamtéž, dop. č. 115 M. Lábkové L. Lábkovi. V další korespondenci (přijaté ani odeslané) se již osud záračného léku neřeší. Je ale více než pravděpodobné, že Lábek po něm netoužil.

³⁷² AMP, Lábek, inv. č. 7, kart. 2159, deník 1915, 3. 3. 1915, s. 61. Srovn. tamtéž, 12. 3. 1915, s. 65.

³⁷³ Tamtéž, 22. 3. 1915, s. 70

*kulka, může ho zmařit nemoc.*³⁷⁴ Vzhledem k úzkostlivé potřebě dodržování hygieny, musela rodina každé Lábkem zaslané prádlo z fronty důkladně vyvařit.³⁷⁵ Přes veliký výskyt nemocí na frontě i v zázemí se ale Lábkovi nic vážného nestalo. Dle dochovaných dopisů je patrné, že v roce 1915–1918 trápily Lábka jen drobná onemocnění a stejné neduhy jako v roce 1914.

Oproti těmto vážným chorobám trápily Lábka v roce 1915 na první pohled jen běžné nemoci, ale také zkažené zuby a vymknutý kotník, který o sobě dával častěji znát při náročnějších pochodech.³⁷⁶ Na jaře pak Lábek trpěl vleklým nachlazením, které mu ve válečných podmínkách nemálo ztrpčovalo práci. Aby se zbavil horeček a nastuzení ze sebe řádně vypotil, chodíval obdělávat pole s bramborami.³⁷⁷

1.21 Z Haliče do Karpat a zpět

Teprve začátkem roku 1915 přebírali vojáci na frontě své opožděné vánoční dárky a pročítali korespondenci z domova.³⁷⁸ Začátek ledna byl pro vojáky Lábkovy divize ve znamení dalších úvah, kam asi jejich sestava postoupí, zda do Srbska či do Rumunska. Další válečné dny však ukázaly, že vojáci i nadále setrvávají v Haliči. Dne 15. ledna odcestoval Lábek přes Slotvinu, Brzesko, Osvětím až do Pešti a pak dále na Slovensko do Karpat, odkud se měli vojáci zanedlouho vydat na gorlickou operaci.³⁷⁹ Několik měsíců předtím však vojáci strávili v Toruni v zakarpatské oblasti nedaleko Mukačeva, kam dorazili kolem 28. ledna, a odkud se v Lábkově pozůstalosti zachovalo několik cenných snímků popisujících vojenské bydlení, krajinu Toruně či práci vojáků v horském terénu.³⁸⁰ Ani tamější krása karpatské krajiny však nezůstala válkou ušetřena. Z karpatského bojiště Lábek sděloval domů: *„Viděl jsem tolik hrůzy a utrpení, že se to nedá vypsati a nepřejte si to ani, sám mám toho plnou hlavu.“*³⁸¹ O něco později poznamenal ve stejném duchu: *„Vidím zde obrázky, jejichž hrůza překonává vše, co si může fantazie vytvořit.“*³⁸²

V Karpatech stíhala vojáky krutá zima a mráz klesající pod 20 stupňů celsia. Přestože krajina i počasí byly k vojákům více než nevlídné, Lábek popisoval karpatské končiny jako *„divukrásné okolí“*.³⁸³ Zimní pobyt v horách upřednostňoval před Haličí z prostého

³⁷⁴ Tamtéž, kart. č. 398, dop. č. 133 L. Lábka M. Lábkové, 15. 3. 1915.

³⁷⁵ Tamtéž, dop. č. 138 L. Lábka M. Lábkové, 18. 3. 1915.

³⁷⁶ Tamtéž, inv. č. 7, kart. 2159, deník 1915, 7. 3. 1915, s. 61. Srovn. tamtéž, 12. 3. 1915, s. 64.

³⁷⁷ Tamtéž, 25. 4. 1915, s. 88.

³⁷⁸ Tamtéž, inv. č. 7, kart. 2159, deník 1914–1915, 2. 1. 1915, s. 35.

³⁷⁹ Tamtéž, 15.–24. 1. 1915, s. 31–35.

³⁸⁰ Tamtéž, 28. 1. 1915, s. 39. Fotografie viz tamtéž, kart. 400, fotoalbum I.

³⁸¹ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 103 L. Lábka rodině, 5. 2. 1915.

³⁸² Tamtéž, dop. č. 114 L. Lábka rodině, 23. 2. 1915.

³⁸³ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 102 L. Lábka M. Lábkové, 30. 1. 1915.

důvodu: „*Lépe v horách, nežli v haličském blátě*“.³⁸⁴ Lábkova rodina se neustále obávala o Ladislavovu zimní výbavu, kterou tu a tam zlepšovala zasíláním teplých spodků, ponožek, košil a jiného ošacení. Ladislav pro jejich klid často sděloval: „*O moji výstroj proti zimě nemějte starosti, jsem opatřen, jak náleží, žádný nedostatek necítím a znovu připomínám, že jsem mnohem a mnohem otužilejší nežli doma, jak se samo sebou rozumí při takovém cikánském životě*“.³⁸⁵ Někteří vojáci však nástrahy zimního počasí snášeli o dost hůře.³⁸⁶ Nedostatečně vybavení muži tak ze zoufalství brali zajatým Rusům ošacení i obuv a jiní se oblékali do svršků po jejich mrtvých nepřátel. Před mrazy se zkrátka upotřebilo vše, dokonce i spodní prádlo zemřelých.³⁸⁷ Dle Lábkových zápisků se zdá, že takové praktiky podnikali spíše němečtí než rakouští vojáci, anebo si Lábek ostatních vojáků pod vlivem napjatých vztahů mezi českými a německými spolubojovníky tolik nevšímal. Napětí mezi nimi bylo např. v samotném přístupu k válce. Lábek v denících hovoří o tom, že chování ze strany Němců vůči rakouským vojákům vnímal často jako naduté a bezcitné.³⁸⁸

Oproti tomu bratření rakouských a ruských vojáků bylo takřka na pořadu každého dne již od začátku války. Nejruznější historiky zachytil za války i Lábek: „*Vypráví se zaručené příběhy o stykách našich [rakouských vojáků] s Rusy v zákopech. Náš vystrčí bílý papír ze zákopu, Rus totéž. Náš ukáže pak na prstech, že chce hrát karty. Sejdou se pak ve stodole uprostřed fronty a hrají*“.³⁸⁹ Jindy pak dokonce docházelo k případům, kdy vojáci byli odhaleni přímo při činu: „*Sborový velitel při prohlídce navštívil i naše zákopy. Nalezl tam jediného vojáka. Ten zahvízdl a za chvíli vrátili se druzí z ruských, kde byli návštěvou*“.³⁹⁰ Pomyslným vrcholem podobných případů pak byly Velikonoce, kdy na Boží Hod vybrali ruští vojáci dva dobrovolníky a vyslali je se zavázanýma očima a bílým praporem k rakouským vojákům do zákopů. Přinášeli bochánek, dvě vajíčka a přání hezkých svátků. Problém pak následně nastal, jak naložit s takovými vojáky. Rakouská strana zvažovala, že ruské vojáky zajme a nahlásí, ale nakonec je propustila zpět do svých zákopů, neboť se sami

³⁸⁴ Tamtéž, dop. č. 138 L. Lábka rodině, 18. 3. 1915. Ukázka života v haličském blátě na Lábkově fotografii viz tamtéž, kart. 400, fotoalbum II

³⁸⁵ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 105 L. Lábka B. Lábkové, 2. 5. 1915.

³⁸⁶ V únoru Lábek domů dokonce sděloval, že každý metr chůze ve 2 až 3 metrech sněhu při mrazech okolo 20 stupňů Celsia, stál život „*nesčetné oběti*“. Tamtéž.

³⁸⁷ Tamtéž, inv. č. 7, kart. 2159, deník 1914–1915, 31. 1. 1915, s. 40. Srovn. tamtéž, 11. 2. 1915, s. 47.

³⁸⁸ Tamtéž, 30. 1. 1915, s. 40. Dokládaly to mnohé případy, a to nejen vůči rakouským vojákům. Někteří němečtí (ale i národnostně jiní) vojáci si dokazovali svou sílu i na obyčejných obyvatelích Haliče, kteří např. odmítali odevzdávat rekvírované věci (dobytek, slámu aj.). Tamtéž, 17. 3. 1915, s. 68. Důležitým aspektem bylo samozřejmě i sílící národní uvědomění.

³⁸⁹ Tamtéž, 4. 3. 1915, s. 62.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 63.

podíleli na onom přání hezkých velikonočních svátků.³⁹¹ K podobným situacím docházelo na východní frontě velice často.

1.21.1 Dněstr a Bohumil Krs

Nedlouho po skončení jarní ofenzivy, o které však Lábkova korespondence nepřináší bližší zprávy, čekala na vojáky Lábkovy divize jedna z nejnáročnějších bitev války.

V bitvě na Dněstru utrpěli Pětatřicátníci ohromné ztráty, zejména na pontonovém mostě přes řeku, který při jejich přechodu ruští vojáci doslova rozstříleli. Ke zprávám o bitvě Lábek napsal: „*Večer se dozvídám ukrutné podrobnosti. Z[e] 75. pluku zajata celá setnina a velitel němec[kého] dělostřelectva v domnění prý, že to ruské posily, dal vyp[álit] salvu. Účinek ovšem byl hrozný. Oberst [plukovník] Regnic pozoroval zas asi 50 Rusů, kteří se hodlali vzdáti. Také salva a byli rozdrceni. Jeden bez nohou plazil se do žita.*“³⁹²

O několik dní později pak Lábek do deníku naznačil šířící se zprávy o celé události: „*Chauffeur [šofér] vypravuje hrozné podrobnosti o stech úplně zčernalých mrtvol, nejvíce našich. Vše shoduje se v tom, že něco tak hrozného nikdo ještě nezažil. Pak odchází naši četníci k pochování, vypravovali hrozné věci. Naše divize ztratila šest – osm tisíc lidí, armáda šestnáct [tisíc] v posledních několika útocích.*“³⁹³ Když 28. června procházel Lábek s kolegy kolem místa bitvy na Dněstru, od kterého byl v době bitev vzdálený asi dvě a půl hodiny cesty pěšky (myšleno vojenský pochod s „trainem“), připsal si stručně do deníku: „*Cesta přes Dněstr po válečném mostě za řekou, báječné zákopy o mnoha řadách. U hřbitova haldy nepohřbených Rusů.*“³⁹⁴ Místo na něj působilo silným dojmem.

A právě v této bitvě byl vážně zraněn Lábkův přítel Bohumil Krs,³⁹⁵ s nímž se Lábek na frontě nejdou setkal, naposledy zřejmě asi měsíc před celou událostí.³⁹⁶ První jejich vzájemné setkání na frontě zachytil Lábek i ve svém deníku: „*Ráno jsem dočetl Pohorskou*

³⁹¹ Tamtéž, 4. 4. 1915, s. 83.

³⁹² „*Podrobnosti další o včerejším boji, jsou přímo hrozné, jsem celý zdrcen nad tím krveprolitím ...*“AMP, Lábek, inv. č. 8, kart. 2159, deník 1915, 23. – 24. 6. 1915, s. 22-23.

³⁹³ Tamtéž, 28. 6. 1915, s. 26.

³⁹⁴ Tamtéž. Místo bitvy Lábek dokumentoval i fotograficky! Tamtéž, kart. 400, fotoalbum II.

³⁹⁵ Bohumil Krs byl významným plzeňským malířem, ilustrátorem a scénografem i středoškolským učitelem kreslení. Studoval u profesora Emanuela Dítěty a Františka Kysely. V plakátové tvorbě využíval podnětů art deco a ve scénografických návrzích též kubismus. Ilustroval řadu knih (Máchův Máj, Erbenovu kytici aj.), přispíval kresbami do Lidových novin, věnoval se volné grafice a ex libris. MALÁ, Alena (ed.). *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2001*. Ostrava, 2001, s. 221-222. ISBN80-86271-86-X.

³⁹⁶ O Krsově zranění se Lábek dozvěděl až začátkem července. Tamtéž, 8. 7. 1915, s. 32. Krs nastoupil do války 28. července 1914. Na frontě zůstal až do konce června 1915. Během této doby byl střídavě u 1. a 2. čety 1. polní setniny 35. pěšího pluku. LOSENICKÝ, Bronislav. Kreslířská výpověď válečného deníku malíře Bohumila Krse. Frontové osudy jednoho z plzeňských „pětatřicátníků“ z roku 1915. In *Západočeský historický sborník* 7. 2001, s. 279. ISBN 80-238-0260-7.

vesnici³⁹⁷. V tom kol. 10. hod. jdou 35 kolem. Vyběhnu ven, ale nepoznávám nikoho. Za chvíli se dozvídám, že šel kolem také Krs. – Běžím tedy za nimi a doběhnuv, vidím jej hned na kraji. To trpké smutné shledání. Jdu zpět a slzy se derou do očí ... Tesknota nedá pokoje. Byl jsem nucen se jít ven vyplakat.“³⁹⁸ Přestože Lábka s Krsem dělila na frontě vcelku neveliká vzdálenost, setkat se mohli spíše výjimečně, neboť Krs byl oproti Lábkovi přímo na frontové linii. Lábek se tedy snažil alespoň zpozvdálí držet nad mladším přítelem ochrannou ruku.³⁹⁹ O jejich vzájemném vztahu vypovídá např. citace z Lábkova dopisu: „Starám se o něho, jako mohu a v případě, že by se mu něco přihodilo, napíši rodičům ihned.“⁴⁰⁰

O dva měsíce později se Lábek s Krsem setkali ještě jednou. Bylo to v době, kdy Krs obdržel tři dny dovolené, aby se mohl léčit pro „slabost rukou“, kterou zapříčinily revmatické potíže. Tento čas využil nejen k rekonvalescenci, ale také k návštěvě Lábka, jenž o setkání napsal: „To víte, trochu okřeji, vlastně oba. Včera jsme spolu seděli na vršku a dívali se na Čechy, ovšem jen tím směrem, vždyť jsou tak nesmírně daleko.“⁴⁰¹

Během bitvy, kdy došlo ke Krsově zranění, nebylo možné navázat s ním kontakt. Od přelomu června a července nedostávala rodina v Plzni zřejmě žádné zprávy. Lábek se proto snažil přes sanitu a známé vojáky získat jakékoliv informace o jeho existenci. V prvních dnech bylo pátrání bez výsledku. Lábek se zprvu domníval, že Krs padl do ruského zajetí a po téměř dvou týdnech hledání začal vážně uvažovat, že z bitevního pole se mladý Krs patrně vůbec nevrátil a položil svůj život někde u Dněstru.⁴⁰² Během Lábkova hledání přišla 2. července do Plzně zpráva, že dne 23. června byl Krs vážně zraněn a převezen do Mukačeva, odkud byl převezen do plzeňské nemocnice.⁴⁰³ Krsův otec však čekání nevydržel

---

³⁹⁷ Pohorská vesnice. Povídka ze života lidu venkovského od Boženy Němcové vyšla prvně v roce 1856. Lábek mohl číst tehdy nejnovější verzi z roku 1914.

³⁹⁸ AMP, Lábek, inv. č. 7, deník 1915, 16. 3. 1915, s. 67.

³⁹⁹ O Lábkův dohled nad „Milčou“, jak byl podomácku nazýván, prosil skrze dopisy Bohumilův otec učitel Jan Krs. Když 8. března 1915 odjel Bohumil do pole, napsal jeho otec Lábkovi, zda by se mohl přimluvit na příslušných místech, aby syn zůstal alespoň někde u štábu a nemusel přímo do zákopové linie. Navrhoval, že by se Bohumil mohl hodit třeba jako kreslív terénu nebo jiných důležitých záležitostí. Tamtéž, kart. 395, dop. J. Krse L. Lábkovi, 15. 3. 1915. Z osudů mladého Krse však víme, že se tato taktika nevyšla. Z další korespondence je zřejmé, že rodina Krsových udržovala s Lábkovými velmi dobré vztahy. V době, kdy byl Bohumil na frontě, chodíval jeho otec takřka denně k Lábkovým do obchodu a přeptával se na Ladislavovu pozici a zdraví, co nového píše o situaci na frontě aj. Tamtéž, dop. č. 59 M. Lábkové L. Lábkovi, 31. 3. 1915 a srovn. tamtéž, dop. č. 90 M. Lábkové L. Lábkovi, 22. 6. 1915.

⁴⁰⁰ AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 158 L. Lábka M. Lábkové, 4. 4. 1915. Lábek se Krsovi snažil pomoci drobnými radami, např. mu kladl na srdce, aby si hleděl svého zdraví, stravy a dobré hygieny, aby zůstal uchráněn před nejrůznějšími nemocemi, které představovaly pro vojsko vážné ohrožení. Tamtéž, dop. č. 162 L. Lábka M. Lábkové, 8. 4. 1915.

⁴⁰¹ Tamtéž, dop. č. 195 L. Lábka M. Lábkové, 12. 5. 1915.

⁴⁰² Tamtéž, dop. č. 244 L. Lábka M. Lábkové, 5. 7. 1915 a viz tamtéž, dop. č. 246 L. Lábka M. Lábkové, 8. 7. 1915. Srovn. viz tamtéž, dop. č. 248 L. Lábka M. Lábkové, 11. 7. 1915. Takové mínění podpořily i zprávy, které o Krsově „zmizení“ na frontě kolovaly. Tamtéž, inv. č. 8, kart. 2159, deník 1915, 8. 7. 1915, s. 32.

⁴⁰³ Tamtéž, kart. 395, dop. J. Krse L. Lábkovi, 3. 7. 1915.

a za synem do Mukačeva odjel, aby jej do Plzně doprovodil. V důsledku válečného zranění byla Krsovi nakonec v Mukačevě amputována nad kolenem levá noha.⁴⁰⁴ V druhé polovině července byl Krs již v plzeňské nemocnici, kde ho kromě rodiny a známých navštívily i Lábkovy sestry.⁴⁰⁵

V červenci 1915 byl Krs obviněn z pokusu o zběhnutí. Jeho vážné zranění nakonec zapříčinilo zastavení vyšetřování. Pobyť na frontách „Velké války“ tak pro Krse definitivně skončil.⁴⁰⁶ Do roku 1916 pobýval Krs v plzeňské nemocnici a 1. ledna 1917 byl z armády propuštěn.⁴⁰⁷

Po bitvě na Dněstru byl Lábek se třemi prapory 35. pěšího pluku stažen do Prokopiwny. V Haliči vojáci přezimovali u Jezierny v blízkosti trati Lvov – Podwoloczyska a právě v zákopech v nedaleké Prokopiwně.⁴⁰⁸

V červenci, před příchodem do oblasti Jezierny, přešli vojáci Lábkovy divize přes Burstyn, zámek v Sarnki Gorne až do okolí zámku Krasnolesie, kde Láбка zcela okouzila tamější krajina. Po příchodu do zámeckého areálu vojáci zjistili, že místní lihovar i zbylý líh byl zcela zničen (líh patrně zkonzumován) ruskými vojáky, což nemálo z nich téměř oplakalo. Láбка, který alkoholu nikdy příliš neholdoval, trápilo více zničení mobiliáře zámku, zejména šlechtického nábytku a rozsáhlé knihovny.⁴⁰⁹ A právě v Krasnolesje dne 21. července navštívil vojáky 35. pěšího pluku vrchní velitel císařské armády, arcivévoda Bedřich, aby jim osobně vyslovil zvláštní uznání. Událost neunikla ani Lábkovým dopisům, ani jeho objektivu.⁴¹⁰

Z Krasnolesie se Lábek s vojáky vydal ke Slaventyňu v oblasti jižně od Lvova,⁴¹¹ do kterého, vyslán vojenskými úřady, jezdíval nakupovat potřebné potraviny aj.⁴¹² Začátkem

---

⁴⁰⁴ LOSENICKÝ, B. *Kreslířská výpověď Krse*, s. 279. Z Lábkových zápisů vyplývá, že celou situaci na Dněstru s ostatními kolegy v týlu pečlivě sledoval. Dne 26. června si poznamenal, že ačkoliv jsou boje kruté a mohutné, Krs je stále živ a zdrav. Přejít řeku se Krsovi nepodařilo. Tamtéž, inv. č. 8, deník 1915, 26. 6. 1915, s. 25. Ještě 6. července ale nebylo jisté, zda amputace bude nevyhnutelná. Tamtéž, kart. 395, dop. č. 97 M. Lábkové L. Lábkovi, 6. 7. 1915.

⁴⁰⁵ Tamtéž, dop. č. 106 M. Lábkové L. Lábkovi, 28. 7. 1915. Svůj osud ale Krs patrně nenesl tak tragicky, jak by se mohlo zdát. Statečný Krs byl šťasten, že bitvu na Dněstru přežil a do války se již nemusel vrátit. Tamtéž a srovn. tamtéž, dop. F. Macháčka L. Lábkovi, 10. 8. 1915.

⁴⁰⁶ Tamtéž, inv. č. 8, deník 1915, 23. 7. 1915, s. 40.

⁴⁰⁷ LOSENICKÝ, B. *Kreslířská výpověď Krse*, s. 279.

⁴⁰⁸ AMP, rkp. inv. č. 33360, sign. 34 b 2, Letopisy Pětatřicátníků č. 2, s. 160.

⁴⁰⁹ AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 244 L. Láбка rodině, 5. 7. 1915. Srovn. viz AMP, rkp. inv. č. 33360, sign. 34 b 2, Letopisy Pětatřicátníků č. 2, s. 161.

⁴¹⁰ AMP, tamtéž, dop. č. 259 L. Láбка M. Lábkové, 21. 7. 1915. Fotografie viz tamtéž, kart. 400, fotoalbum I.

⁴¹¹ Lvov Láбка zcela okouzil pamětihodnostmi a překvapil životním stylem i hojností potravin. Své postřehy zaznamenal v dopise slovy: „Život tady je pravý pražský Babylon“. Láбка překvapilo množství lidí, které bylo všude kolem něj a uzavření obchodů, což bylo patrně vlivem šábesu. Nikde na ulicích prý nebylo vidět žebráka či otrhance, a dokonce ani běžného vojáka v uniformě: „Raněný neb ušpiněný voják není k spatření, snad je to zakázáno, aby se obecnost mohlo klidně bavit dále...“ Lábek popisoval, že všude ve Lvově bylo k vidění

října se Lábek s vojáky opět vydali na cestu, tentokrát přes Kozłow, Płotyczu, Taurow do Jezierny, kde zůstali až do roku 1916.⁴¹³ I do Jezierny přijel 13. prosince 1915 za vojáky 35. pěšího pluku arcivévoda Bedřich a německý sborový velitel Marshall.⁴¹⁴

1.21.2 Dovolená!

Pomaloučku uplynul válečný rok a některé vojáky čekala vůbec první návštěva doma v podobě dovolené od doby, kdy válečný konflikt začal. Ještě před udělením dovolené v Plzni poznamenal Lábek do svého deníku: „*Dal bych hned 100 K za jediný den, který bych mohl strávit doma.*“⁴¹⁵ V srpnu a září, kdy se dovolená mezi Lábkovými kolegy nejvíce přerozdělovala, utichly zcela debaty o politické i válečné situaci. Na pořadu každého dne byly jen úvahy o vzdáleném domově, pře o udělení dovolené a touhy po brzkém odjezdu.⁴¹⁶ Když ale paradoxně dostal Lábek zprávu, že na dovolenou skutečně odjede, zmocnil se ho veliký strach, neboť se obával okamžiku, kdy pojedou zpět do té obávané „*krvelačné bestie*“. Měl obavy, že následný návrat na frontu psychicky neunes. Lábek proto zcela vážně zvažoval, že na dovolenou domů vůbec neodjede.⁴¹⁷ Rodina byla z Lábkova rozhodnutí nejprve poněkud zaskočena, avšak byla ochotna plně podpořit ho v jeho rozhodnutí.⁴¹⁸ Po dlouhých úvahách se Lábek přeci jen touhám po domově podvolil. Na vytouženou dovolenou odjel Lábek až 9. září 1915 a vrátil se po celých třech týdnech.

Pro některé „vyvolené“, jako třeba u Lábkových zásobovačů, mohla být taková kratší dovolená i častěji než jednou za rok na dobu několika málo týdnů. Vybraní vojáci totiž jezdili do posádkových měst, kde zařizovali potřebné záležitosti od administrativní agendy, financí

---

vzácné zboží, přepych, zábavy a po vážné náladě nikde ani stopy. Pobuřovalo ho, že jen o několik málo kilometrů dál umírali vojáci. Tamtéž, kart. 398, dop. č. 274 L. Lábka M. Lábkové, 7. 8. 1915.

⁴¹² Kromě Lvova jezdil Lábek nakupovat též do Stryje, Slaventyna či vzdálenějšího Krakova (od místa pobytu Lábkovy divize 2-3 dny cesty). Ve Lvově se Lábkovi líbila např. tamější malovaná keramika a různé rukodělné výrobky, proto nijak nelenil a hned si zajistil kontakt na dodavatele („Bazar Krajowy“, Lvov 14), který následně zaslal Marii domů, aby vyřídila podrobnosti o stanovení obchodních podmínek, ceníku apod. Tamtéž, dop. č. 276 L. Lábka M. Lábkové, 7. 8. 1915. Dle pozdější korespondence je patrné, že některé umělecké výrobky (sklo a keramiku) Lábkovi ze Lvova skutečně objednávali. Tamtéž, dop. L. Lábka A. Lábkové, 2. 11. 1915. Ve Stryji se mu podařilo zakoupit prsten polského legionáře, který zaslal sestře Boženě do její sbírky lidových šperků. Tamtéž, dop. č. 272 L. Lábka rodině, 11. 8. 1915. Při dalších cestách do Lvova a Stryje zakoupil i jiné zajímavosti např. památní kapesník, prsten ze šrapnelu, různé obrázky, mapu aj. Tamtéž, dop. č. 289 L. Lábka rodině, 24. 8. 1915.

⁴¹³ Rekonstrukce cesty provedena porovnáním Lábkových dopisů, deníků i fotografií z příslušného období.

⁴¹⁴ Tamtéž, kart. 400, fotoalbum II:

⁴¹⁵ Tamtéž, inv. č. 8, deník 1915, 16. 6. 1915, 19.

⁴¹⁶ Tamtéž, 24. 8. 1915, s. 60.

⁴¹⁷ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 288 L. Lábka M. Lábkové, 13. 8. 1915.

⁴¹⁸ Tamtéž, kart. 395, dop. č. 120 M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 9. 1915.

po nejrůznější pokyny a nařízení.⁴¹⁹ Taková cesta bývala většinou na pár dní a v některých případech i na více jak týden. Přestože Lábek míval možnost účastnit se nákupů pro vojsko v nejrůznějších vesnicích i městech, do Plzně se úředně z fronty nikdy nevydal. Odpověď je možné hledat v Lábkových zápiscích, ve kterých uvádí, že takové cesty povoloval hejtman pouze ženatým vojákům. Při tomto zjištění Lábek do deníku napsal: „*Bylo mi hrozně. Slzy opět se draly do očí... Jsem smuten. Kéž bych měl to štěstí. O co snáze snesl bych další útrapy této války, jejíž konce nelze dohlédnouti.*“⁴²⁰ Otázka ženění strašila Lábka dokonce i ve snech. Ne snad, že by před oltářem utíkal nebo se chtěl naopak za každou cenu oženit, aby se tu a tam podíval z fronty domů, právě naopak. Válka byla v plném proudu, Lábkovi již táhlo na čtyřicet let a nevěsta stále nebyla na obzoru. Lábek stále častěji rekapituloval svůj život, uvažoval o budoucnosti a přál si, aby jednou i on zažil radosti i strasti manželského života.⁴²¹

1.21.3 „Tréňáci“ do zákopu

V pondělí 16. listopadu 1915 se Lábek dozvěděl zdrcující zprávu o odvodech mužů z týlu do zákopů. Na frontě totiž bývalo běžnou praxí, že mladší a bojeschopní vojáci z těchto výhodnějších pozic bývali v případě potřeby přeřazeni do bojové linie a jejich práci si přerozdělili jiní nebo byli vystřídáni dalšími, často nezkušenými, staršími či jinak limitovanými vojáky.⁴²² Po celou dobu války se právě takového přesunu Lábek nejvíce obával, jak již bylo naznačeno dříve. Když se k němu dostali zvěsti, že odvody by mohly zahrnovat i jeho a blízké kolegy, téměř doslova propadl panice: „*Tedy nebude nám dopřáno požívati dosavadní výhody až do konce. Tedy já musím zkusiti strašného života v zákopech*

---

⁴¹⁹ Z Lábkových dopisů vyplývá, že patrně nejčastěji jezdili tito vojáci do Plzně kvůli vyřizování záležitostí ve Škodovce (např. věci ohledně munice, zbraní, dělníků aj.): „*Kdyby nepracovala Škodovka pro vojsko, nedostal by se tam nikdo.*“ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 161 L. Lábka A. Lábkové, 6. 4. 1915. Oproti tomu to byla právě Škodovka, která tolik ovlivňovala atmosféru města Plzně a nálad ve společnosti. Největší zbrojovka monarchie spadala za války plně pod vojenský režim a zaměstnávala tisíce lidí z celého Rakouska. S jejich příchodem do města souvisely úzce vyšší nároky na ubytování, stravování i zdravotní poměry. ŘEHÁČEK, K. *Sociální důsledky války*, s. 201. Vrátime-li se ale zpět k problematice válečných dovolených, nelze vynechat skupinu důstojnicích sluhů, kteří se díky svým pánům častěji dostali do posádkového města blíže domovu. Potvrzují to Lábkovy zápisy: „*Sluhové důstojníků mají časy! Každou chvíli s pány na dovolenou ...*“ Tamtéž, dop. č. 271 L. Lábka rodičům, 1. 8. 1915. A nebyli jen to jen sluhové důstojníků, ale samozřejmě též samotní důstojníci, kteří se domů dostali častěji či alespoň dříve než ostatní vojáci s nižší hodností. Naznačuje to např. dopis Marie Lábkové: „*Všude se mluví o tom, že každý voják, který jest ve frontě od začátku, dostane dovolenou. Nevím, smíme-li se také těšiti na Tvůj příchod. Byli jsme již tolikrát zklamáni a potom, snad to patří zas jen důstojníkům.*“ Tamtéž, kart. 395, dop. č. 104 M. Lábkové L. Lábkovi, 22. 7. 1915.

⁴²⁰ Tamtéž, inv. č. 7, kart. 2159, deník 1914 – 1915, 11. 1. 1915, s. 39.

⁴²¹ Tamtéž, 13. 2. 1915, s. 48 a též viz tamtéž, 25. 2. 1915, s. 59.

⁴²² Přestože Lábek s jejich výhodnější pozicí u týlu souhlasil, doufal, že i on bude mít to štěstí: „*Takový starší plešatí tatíci, kteří raději narukují, mají přec nároky na ty výhody dříve jak my. Ale přesto chovám tutěž naději co Vy, že buď moje zaměstnání neb skromnější síla a zdraví proti ostatním mě nejhorsího uchrání.*“ AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 227 L. Lábka rodině, 20. 6. 1915.

*a jít vstříc téměř jisté smrti. Cítím dobře, že to dlouho nevydržím, neuzná-li mne snad náhodou komise za neschopného. Ale kdo může v tohle doufat. Vždyť nečiní doma rozdílu a odvádí vše, i ty, o nichž vím, že zdraví nejsou. – Ach Bože, Ty víš nejlíp, jak je mi smutno, jak boří se mé naděje v budoucnost, kterou jsem chtěl posvětit práci pro mé drahé a ubohé rodiče i sesrty! Kde hledati smilování? Ani miliony proseb nevinných dětí nepomáhají, oh, hrozné to pomýšlení v jak strašném zvířecím stavu nalézá se celé lidstvo!*⁴²³ Nejistota trvala celé dny. Dne 18. listopadu se k Lábkovi dostala zpráva, že 2. prosince, v únoru a březnu odejde do zákopů velká část mužstva. Panika v případě Lábka přešla po dvou dnech přemýšlení do stavu odevzdanosti: „*Už nedoufám ani v lékařské komisi, jest to ostatně marné, příliš nás prohlížeti jistě nebudou. Děj se vůle Boží!*“⁴²⁴ V dalších dnech se střídavě objevovaly zprávy o zaručenosti i nesmyslnosti odvodu. Někdo měl do zákopu odejít i v případě, že o něm odvodní komise oficiálně nerozhodla a ti zcela nepostradatelní měli být naopak z odvodního seznamu vyjmuti.⁴²⁵ Dne 21. listopadu v odpoledních hodinách začalo zasedání komise, která měla přerozdělovat bojeschopné muže do zákopu. O dva dny později od začátku jednání se na seznamu objevil i Lábek, který doufal, že kolegové Holub a Lederer, jež byli rozhodováni přítomni, vypomohou s udržením jeho výhodné pozice. Do Holuba Lábek příliš nadějí nekládal, ale doufal, že snad Ledererovi se podaří zvrátit běh událostí. Ani 23. listopadu ale nebylo zcela rozhodnuto a otázka odvodu Lábka byla přenechána na 26. listopad. Celých deset dní od prvních zvěstí Lábek stále netrpělivě čekal na finální rozhodnutí. Přestože onen konečný den zpečetil osud 60% vojáků v týlu (celkový počet neuveden), Lábek odvodům unikl. Prozatím se sice mohl radovat, ale sám dobře věděl, že podobná situace se může opakovat znovu během několika málo dní.⁴²⁶

Patrně i z obav před další podobným odvodem, o kterém se mluvilo opět začátkem prosince,⁴²⁷ zažádal Lábek o možnost povýšení, neboť vyšší hodnost mohla pro vojáky znamenat nejrůznější výhody. Ať už v přidělené práci v armádě, uplatnění nebo třeba v možnosti pohybu (jako třeba výběr osob na nákupy či vyřízení úředních věcí v plzeňských kasárnách). Lábkova žádost však byla zamítnuta pro nadbytečnost šarží.⁴²⁸

Uběhl ještě nějaký čas a na Lábka čekal další válečný Štědrý den. Vzhledem k tomu, že před Vánocemi odjel do Plzně Homolka i Holub, Štědrý den strávil Lábek pouze s jedním

⁴²³ Tamtéž, inv. č. 9, deník 1915–1916, 16. 11. 1915, s. 18.

⁴²⁴ Tamtéž, 18. 11. 1915, s. 20.

⁴²⁵ Tamtéž, 20. – 21. 11. 1915, s. 21.

⁴²⁶ Tamtéž, 21. – 26. 11. 1915, s. 23-25.

⁴²⁷ Ukvapenost dalších odvodů totiž Lábek vyhodnotil slovy: „*Zpřádá se to kolem nás více a více*“. Tamtéž, 5. 7. 12. 1915, s. 30.

⁴²⁸ Tamtéž, 10. 12. 1915, s. 32.

kolegou – „*velkohubým a sprostým Němcem*“ Hüttnerem.⁴²⁹ Holuba práce (v dopisech blíže nespecifikována) připadla Lábkovi, který bral tento úkol jako příležitost ukázat své schopnosti. Pochvalu čekat nemohl, nicméně doufal, že v případě povýšení, odvodů nebo třeba dovolených, všimnou si patřičná místa jeho píle...⁴³⁰

Vánoce trávil Lábek u Zborova opět v haličské krajině. Ubytování našel ve vlídné domácnosti, kde na Štědrý den rozprostřeli ve světnici na zemi slámu na znamení místa, kde se Ježíšek narodil, a dle tradice zapálili svíčky na vánočním stromku. Před hodováním vynesli nábytek z místnosti, aby se všichni pohromadě vešli na dlouhou lavici. Poté usedli ke stolu, kde se podával tradiční sváteční pokrm uvařený z pšenice, medu a máku. Toto pro místní symbolické jídlo se podávalo studené a chutnalo prý lahodně.⁴³¹ Dále se jedly pirohy plněné povidly a v neposlední řadě listy naložené zelné hlávky s ječnou kaše, což nazývali „golompky“. Ke štědrovečerní večeři se podávala i jiná jídla, která ale již Lábek nevypsal, neboť prý nepatřila k místním specialitám.⁴³² Atmosféra zborovských Vánoc Lábka zcela pohltila. Domácí pak dle místní tradice podělila všechny přítomné velikou podélnou čtyřhrannou oplatkou s reliéfem ozdoby, kterou si místní nosili z kostela, a pokračovalo se v jídle. Venku v té době už obcházel mnoho koledníků, převlečených např. za pastýře, kteří symbolicky vcházeli do světnic jednotlivých stavení a na chvíli usedali na slámu.⁴³³ Koledníky Lábek podělil cukrovím, koláči a drobnými mincemi. Uprostřed toho všeho však do světnice vtrhl další její dočasný obyvatel – Hüttner, který se svými kumpány a několika mladými děvčaty, bubnem a harmonikou překazil sváteční atmosféru a za doprovodu písně „*Deustchland, Deutschland über alles*“ doslova vypudil Lábka na mráz, neboť se mu rozčílením a studem hruly slzy do očí a ze strachu před posměškem raději opustil společnost světnice.⁴³⁴ Místo rozjímání na půlnoční mši se Lábek tentokrát raději vzdálil na slavník.⁴³⁵

---

⁴²⁹ Tamtéž, 13. 12. 1915, s. 33.

⁴³⁰ Tamtéž, 14. 12. 1915, s. 33. V době nepřítomnosti Hüttnera to býval rovněž Lábek, který přebíral jeho povinnosti. Lábka to však nikterak netrápilo: ... *taková samostatná práce mne těší, musím o ní přemýšlet a mám volné pole pro svoji ctižádostivost.*“ Tamtéž, kart. 398, dop. L. Lábka rodině, 16. 11. 1915.

⁴³¹ V deníku přitom Lábek poznamenal, že příliš chutné toto jídlo nebylo. Tamtéž, inv. č. 9, kart. 2159, 24. 12. 1915, s. 35-36.

⁴³² Tamtéž, kart. 398, dop. č. 365 L. Lábka rodině, 25. 12. 1915.

⁴³³ Tamtéž.

⁴³⁴ Tamtéž, inv. č. 9, kart. 2159, deník 1915–1916, 14. 12. 1915, s. 33.

⁴³⁵ Tamtéž, 24. 12. 1915, s. 35-36.

1.22 Lábkovi na „plzeňské frontě“

„Lidé si pomáhají, aby nemuseli do války. Raději jdou dobrovolně pracovat do Škodovky.“⁴³⁶

1.22.1 „Ať z té války taky něco máme ...“⁴³⁷

Ačkoli během roku 1914 přemýšlela Lábkova rodina o přijetí nové pracovní síly do Ladislavova obchodu, nebylo toho třeba ani v roce následujícím, neboť se od přelomu roku 1914 a 1915 zaučovala v rodinném obchodování nejmladší Lábkova sestra Anna, která zakrátko zastoupila plnohodnotnou pomocnou sílu. S blížícím se jarem roku 1915 a přibývajícemi zkušenostmi Anny začal Lábek přemýšlet, jaká samostatná agenda v obchodě by mladé dívce nejlépe vyhovovala, aby i ona dostala příležitost k rozvíjení svých obchodních schopností,⁴³⁸ neboť jí práce v obchodě velice těšila a toužila po vlastní přidělené práci, kde by mohla prokázat dovednosti samostatné obchodnice.⁴³⁹ Po dlouhých úvahách nakonec Lábek rozhodl, že účetní knihy a expedování případnou právě Anně, která se tyto záležitosti dobře učila a finanční evidence ji nedělala sebemenší potíže.⁴⁴⁰ Lábek nechtěl se zasvěcováním Anny do knižní agendy dlouze otálet. Přál si naučit ji prostřednictvím sester veškerým potřebným obchodním úkonům co nejdříve, aby se v letních a slunečných měsících mohla v obchodě střídát se svými sestrami a pracovat zcela bez jejich pomoci. Volný čas pak mohla každá z dívek střídavě věnovat odoreagování a pobytu v přírodě, poněvadž, jak uvedl Lábek: „Válka tak snadno neskončí.“⁴⁴¹ Na dívky čekalo ještě mnoho úkonů, a tak bylo zapotřebí načerpat síly do další etapy. V dalších měsících pak v dopisech najdeme zmínky o dobrém společném hospodaření dívek a uspokojujících výsledcích v obchodě. Sestry spolu velmi dobře vycházely, k hádkám či hašteřením mezi nimi nedocházelo.⁴⁴² Není pochyb o tom, že v opačném případě by se takové záležitosti, byť jen v náznacích, v dopisech sester bratrovi objevily.

Práce v obchodě přinášela dívkám úspěchy, ohlas u plzeňské veřejnosti, dobré finanční výsledky, ale také potěchu, uznání, osobní růst i soběstačnost. Všechny byly bratrovy vděčné za takovou příležitost i důvěru, kterou do nich vkládal přenecháním jim

⁴³⁶ Tamtéž, kart. 395, dop. F. Lábka L. Lábkovi, 5. 8. 1915.

⁴³⁷ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 275 L. Lábka B. Lábkové, 7. 8. 1915.

⁴³⁸ Tamtéž, dop. č. 138 L. Lábka M. Lábkové, 18. 3. 1915.

⁴³⁹ Tamtéž, dop. č. 156 L. Lábka M. Lábkové, 1. 4. 1915. V dopisech psala Anna Lábkovi: „Ani nevíš, jak jsem tam [v obchodě] šťastná, a jak mě to zajímá.“ Tamtéž, kart. 395, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 14. 2. 1915.

⁴⁴⁰ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 145 L. Lábka M. Lábkové, 23. 3. 1915.

⁴⁴¹ Tamtéž, dop. č. 120 L. Lábka A. Lábkové, 4. 4. 1915.

⁴⁴² Tamtéž, dop. č. 296 L. Lábka M. Lábkové, 31. 8. 1915.

vybudovaného a dobře zavedeného obchodu, přestože jejich úspěch nebyl zadarmo, neboť v obchodech často trávily i sedm dní v týdnu. Všechny sestry zároveň cítily za obchod velkou zodpovědnost a bratrův obchod považovaly pouze za „propůjčený“. Po Ladislavově návratu domů chtěly podnikání vrátit zpět do bratrovy režie. Na druhou stranu doufaly, že i po příjezdu domů uvidí v nich bratr oporu, neboť z lákavé nabídky na vedení obchodu se pro dívky rázem stal smysl života. Takové smýšlení dívek zachycují nejlépe slova Marie Lábkové: *„Za nic na světě bych nechtěla odejít z mého nynějšího zaměstnání, neb obchod mi zrovna přirostl k srdci, čemuž hlavně samostatné vedení přispělo. Jsem v něm úplně šťastna a nepřeji si po celý život nic jiného k rozmnožení spokojenosti, nežli toto. Těší mi práce, prodej, neméně pak měnění výkladů, do kterých vkládám vždy svoji duši a mohu být skutečně hrdá na různé úsudky vážených osob. Všechno v obchodě od nejmenší drobnůstky až do největších předmětů mi nesmírně těší, všechno mám ráda a vděčím osudu, hlavně pak Tobě, drahý bratře, žes mne k sobě vyvolil. Budu Ti za to vděčná, a kdyby se přec jednou stalo, že bychom se musili rozloučiti, nebylo by to nikdy z mé vůle. Změnila jsem se velice ve svůj prospěch a zbavila jsem se mnohých necností, které Ti někdy mržily, též jsem se stala vážnější, moudřejší a pilnější, celkem jsem šťastna a spokojena až na jedno, což mi velmi trápí, a to jest ta moje krátkozrakost. Doufám však, že i to bude lepší, jen až se poměry změní ... Tedy, mou jedinou životní touhou jest býti v obchodě (pouze ale v uměleckém jako máme) a pak chci se též podrobně věnovati studiu o plzeňském kroji a výšivkám. Budeme si nadále rozuměti spolu, a pokud mi nevyhodíš, budu se Tě držet jako klíště, buď beze vsí starosti!“*⁴⁴³

Lábka ovšem ani na okamžik nenapadlo, že by obchod od sester převzal, předělal jejich dosavadní práci a profitoval z jejich úspěchu. Již v roce 1915 uvažoval – či spíše počítal – s variantou osobního spravování Národopisného muzea Plzeňska. Chtěl se této činnosti ujmout za dočasného správce (spíše domovníka) Vratislava Tázlera.⁴⁴⁴ Sestře proto Lábek vzkazoval: *„Jen trýmej kormidlo mého obchodu pevně dále, v duchu Ti držím palce k úspěchům a věř, že si ani nebudu troufati rušiti Tvé panování. Nu, však to už nějak zařídíme.“*⁴⁴⁵

Lábek se vzájemnou spoluprací počítal do budoucna a promyslel ji i za předpokladu, že by jeden z nich vstoupil do manželského svazku. Obchody chtěl pod správou sester rozšířit a pomoci jim s vedením. To vše ale na základě společných úvah a porad. Obchod byl v očích

⁴⁴³ Tamtéž, kart. 395, dop. č. 61 M. Lábkové L. Lábkovi, 13. 4. 1915.

⁴⁴⁴ Případně uvažoval, že místo správce by přenechal svému otci. Dále uvažoval, že dva přízemní pokoje muzea, kde během války Tázler bydlel, zařídil by po starodávnu a zpřístupňoval veřejnosti. Možnost bydlení v nich přitom nevyklučoval. Tamtéž, dop. č. 334 L. Lábková B. Lábkové, 6. 11. 1915.

⁴⁴⁵ Tamtéž, dop. č. 181 L. Lábková M. Lábkové, 28. 4. 1915

Lábka od samého začátku rodinným podnikem, což období první světové války jen utvrdilo: „Ani mne nenapadlo, to musím podotknouti předem, mysliti na to, že bys můj obchod někdy opustila a představoval jsem si tu věc v duchu vždy tak, že i třeba byla vdanou, neb já ženat, budeš skutečnou společnicí mojí a také bys měla jistý díl na zisku z celého obchodu. Kdybys byla vdanou, bylo by to výhodou pro Tebe neb mimo výdělek mužův, byl by tu ještě příjem z obchodu. Ale myslím nyní ještě dále. Vráťm-li se, chci po vykonané instalaci Gerlacha, vzhledem k tomu, že dávám k dispozici svůj čas a většinu svého majetku k užívání veřejnosti, žádati s důrazem, abych byl městem přijat co placený stálý úředník muzejní abych i já měl zabezpečen příjem vedlejší a stálý, na nějž možno spoléhati. A to kdyby se stalo, chci z mého obchodu udělati obchod společný. Vás všech. A proč? Poněvadž vidím, že potřebuje nutně rozšíření a tedy i nových pracovníků. Jak by se to vše provedlo, jest ovšem otázkou času a úvahy rodinné, ale myslím, že prvý krok k tomu přec bude a to ten nejlepší, otevření zamýšleného obchodu s lidovým vyšíváním, který by ve skutečnosti tvořil součást celého podniku. Pak bude nutno rozřešiti otázku knihařství a ještě mnohé jiné. Já bych měl času na vedení všeho v celku a detaily té práce byste provedly samy. Tedy zatím jsou to jen myšlenky a projekty, skutečnost ukáže co nejlépe, co lze uskutečniti. Pokračovalo by se zvolna. Jedno za druhým. Starosti mám největší o zdraví rodičů i Vaše, bez něho nedá se nic dělati, a tedy budu zatím doufati, že nás Bůh neopustí! Zatím jsem šťasten, že mám Tebe, a že práci mou začatou vedeš dále s láskou.“⁴⁴⁶ Konec války byl v očích mnohých v nedohledu. Ať už měl přijít konec kdykoliv za jakýchkoliv hospodářských podmínek, Lábek byl rozhodnut rodinné podnikání udržet: „Dočkám-li se míru, ať jsou poměry sebesthorší, přec doufám, že usilovnou prací a podnikavostí svoji existenci uhájíme.“⁴⁴⁷

I nadále Lábek zdůrazňoval sestřám, aby do zásoby nakupovaly umělecké výrobky, šperky, oblíbené korálky, hodnotné starožitnosti aj., aby např. v případě zastavení výroby některých podniků měly dostatek zboží pro všechny zájemce. Snaha o předzásobení byla i z důvodu zdražování některých surovin i celých výrobků. Lábkovi ale zdražovali jen v případě, kdy sami dodavatelé byli nuceni zvýšit ceny. Nejčastěji tedy v případě, kdy hrozilo prodávání pod cenou. Běžně se ale snažili držet rozumné ceny, aby nepřišly o zákazníky. Ze zvyšování cen se jich asi nejcitelněji dotklo podražení inkoustu v první polovině dubna 1915,⁴⁴⁸ v říjnu pak zvýšení cen papíru.⁴⁴⁹ Aby Lábkovi udrželi zájem o jejich obchod

⁴⁴⁶ Tamtéž, dop. č. 166 L. Lábka M. Lábkové, 13. 4. 1915.

⁴⁴⁷ Tamtéž, dop. č. 193 L. Lábka A. Lábkové, 8. 5. 1915.

⁴⁴⁸ Tamtéž, kart. 395, dop. č. 65 M. Lábkové L. Lábkovi, 12. 4. 1915.

⁴⁴⁹ Arch papíru byli nuceni prodávat nově hned za 3 K, namísto 2 K. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 29. 10. 1915.

a přilákali zájemce, využívali i nadále propagace výkladů, které často tematicky měnili.⁴⁵⁰ Pouze jedinkrát se úprava vitríny nezdařila, a to tehdy, když do vitríny umístila Marie ruské patrony a vojenskou brašnu, kterou patrně zaslal Lábek z fronty. Netradiční výstavka rázem přilákala pozornost četníka, který sice předměty na místě nezabavil, ale nařídil jejich okamžité stažení a následně pak odevzdání brašny na četnickou stanici, neboť vystavování výzbroje nepřítele bylo zakázáno.⁴⁵¹

Lábek začal zároveň sestry povzbuzovat ve sbírání obrázků památek, jejichž zničení zapříčinila válka. Cílem bylo uchovat jejich podobu alespoň v obrazovém materiálu, zachytit stav památek v určitém období a mít případné podklady pro jejich obnovu.⁴⁵² Výhodnou investici viděl Lábek rovněž v nakoupení významných obrazů např. od Augustina Němejce nebo právě Bohumila Krse.⁴⁵³ Lábek totiž plně podporoval názor, že investice do hodnotných uměleckých děl vyplatí se v budoucnu nejvíce. Sám byl mecenášem umění, měl velikou slabost pro umělecká díla, zejména obrazy, a všemožně podporoval české umělce. Ačkoliv může Lábek působit dosti konzervativně, on ani jeho sestry se nikdy nebránili spolupráci s moderními umělci, mezi které patřil např. Karel Votlučka⁴⁵⁴, kterému bylo v roce 1915 teprve 19 let, když přišel k Lábkovým do obchodu a nabídl jim k prodeji několik svých grafických prací (leptů). Přestože byl pro plzeňskou veřejnost neznámým, jeho práce Lábkovi zaujali a rázem se dostaly do jejich výkladní skříně.⁴⁵⁵

Další způsob podpory i propagace Lábkových můžeme vidět v jejich účasti na plzeňských slavnostech na podporu vojenských invalidů. Slavnosti „V Nebí“, „V lese“ nebo

---

⁴⁵⁰ Kupříkladu, již začátkem února připravila Marie vitrínu s jarním podtextem, kde naaranžovala salaš s pasáčky, třešňovými větvičkami a v pozadí s malovanými džbánky. Tamtéž, dop. č. 42 M. Lábkové L. Lábka, 4. 2. 1915. Koncem března změnila výklad do velikonoční tematiky s detailním modelem venkovské světnice, ve které byly malované vázy lidové keramiky s rozkvetlými větvičkami a truhlicí plnou velikonočních vajíček. Tamtéž, A. Lábková L. Lábkovi, 25. 3. 1915. Svátek Mistra Jana Husa (6. července) oslavila Marie v „Husově roce“ velkolepějším výkladem. Ten pro veliký zájem lidí, kteří přinášeli výstavní předměty i z domova, musela hned třikrát obměňovat a doplňovat. Když výklad zrušila, stěžovali si jí Plzeňané, že jej měla nechat alespoň o něco déle. Dominantou byl tentokrát obraz Husa na stojanu, okolo kterého se vinul břečťan. Pod stojanem ležel oranžový hedvábný šátek a po stranách vázy s růžemi. V pozadí ležely lilie a okolo byly umístěny různé mince, knihy, obrázky aj. Tamtéž, kart. 395, dop. č. 98 M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 7. 1915.

⁴⁵¹ Tamtéž, dop. č. 32 M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 1. 1915.

⁴⁵² Tamtéž, kart. 398, dop. č. 270 L. Lábka B. Lábkové, 31. 7. 1915.

⁴⁵³ Tamtéž, dop. č. 339 L. Lábka M. Lábkové, 12. 11. 1915. Jeden z Krsových obrazů se v obchodě Lábkových prodal za 30 K. Tamtéž, kart. 395, dop. č. 49 M. Lábkové L. Lábkovi.

⁴⁵⁴ Plzeňský malíř, kreslíř a grafik Karel Votlučka (1896–1963) studoval u významných malířů, např. Maxe Švabinského, Josefa Loukoty, Vratislava Nechleby aj. Zabýval se volnou (ex libris) i užitou grafikou, grafickým designem a malbou. Vytvořil plzeňská, kutnohorská, pražská, mladoboleslavská, písecká a tábořská domovní znamení a ke 100. výročí Měšťanského pivovaru v Plzni (1942) namaloval 256 právovárečných domů a pivovar. MALÁ, A. *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2009*. Ostrava, 2009, s. 239-240. ISBN 978-80-86171-33-3.

⁴⁵⁵ Jejich prodejní cena byla 1 K 20 hal. a 1 K 40 hal. Do budoucna se domluvily na grafikách s plzeňskou tematikou s prodejní cenou 40 hal. za jeden kus. Tamtéž, kart. 395, dop. č. 113 M. Lábkové L. Lábkovi, 17. 8. 1915.

„Sen v lese“, které pořádal výbor Jednoty paní a dívek v Plzni, bývaly ve Velkém sále Měšťanské besedy v Plzni. Vstupné na takováto (většinou dětská) představení bylo zpoplatněné a výtěžek určen právě na dobročinné účely. Součástí těchto akcí bývaly různé bazary, na nichž plzeňské obchodnice (Lábkovy sestry nevyjímaje) prodávaly nejrůznější zboží, např. umělecké předměty.⁴⁵⁶

Úspěch papírenského obchodu se starožitnostmi neviděl Lábek pouze ve viditelných ziscích, ale předně v obohacení českých domácností o poctivé lidové výrobky namísto rozšiřujícího se nekvalitního „továrního braku“, a právě na to sestry v dopisech často upozorňoval: „*Doufejme, že jednou nastane zlatá doba míru, a že spolu pracovati budeme na povznesení naší domoviny.*“⁴⁵⁷

1.22.2 Počátky plzeňského „Svérázu“

Jak bylo naznačeno v předchozí kapitole věnované roku 1914, Lábek své sestry instruoval z fronty ve většině úkolů, které bylo třeba v obchodě zařídit. Lábka práce v obchodě vždy velice těšila, a tak nyní nesl s těžkým srdcem, že tíhu rodinného hospodaření zanechal z velké části na sestřích a sám nemohl zažívat ony hektické, přesto ale pro Lábka kouzelné předškolní nebo třeba vánoční nákupy, kdy bylo v obchodě vždy o něco živěji.

Lábek na frontě často uvažoval o budoucnosti obchodu. S jeho prosperitou, rozšířením prodejního prostoru a větším zaměřením na umělecké zboží počítal i po válce. Taková orientace obchodu patřila převážně nově budované části podniku Svéráz, kterou Lábkovi hodlali v krátké době otevřít. Nápady na realizaci byly v té době prozatím v rozpracování, plné úvah i nejasností, nicméně o rok později se vize postupně naplnily a Lábkovi další obchod skutečně otevřeli. Již v prvotních úvahách počítal Lábek s prodejem obrazů a grafiky, a to známých i méně známých umělců nejen plzeňského regionu.

Již začátkem roku 1915 Lábek vážně uvažoval, že při tak dobrém prodeji uměleckých předmětů, který rodinný obchod v Plzni vykazoval, vyplatilo by se obchod s papírnictvím a starožitnostmi rozšířit o uměleckou část.⁴⁵⁸ S blížícím se koncem roku Lábek více uvažoval o možnosti otevřít další obchod, který by byl v režii sestry Boženy, a kde by pod firmou Lábek mohla prodávat např. výšivky a umělecké lidové výrobky, o kterých by osobně rozhodovala. Obával se však, že další obchod by dívky i rodiče více fyzicky, časově

---

⁴⁵⁶ Slavnosti probíhaly např. v srpnu, v listopadu a v prosinci. Tamtéž, dop. č. 108 M. Lábkové L. Lábkovi, 2. 8. 1915. Též viz Český denník (3. 11. 1915).

⁴⁵⁷ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 199 L. Lábka M. Lábkové, 18. 5. 1915.

⁴⁵⁸ Tamtéž, dop. č. 126 L. Lábka M. Lábkové, 8. 3. 1915

i finančně zatížil, a že by pro podnik nový mohl ten původní ztratit na atraktivitě či zájmu „obecenstva“. Domů tedy v říjnu 1915 vzkazoval, aby sestry vše důsledně projednaly a popřemýšlely, zda by si troufily do rozšířeného obchodování.⁴⁵⁹ Božena zvažovala, zda budoucí obchod zavést na trh samostatně nebo jako filiálku Ústředny, která se na umělecký průmysl a lidové výrobky orientovala.⁴⁶⁰ Lábek tuto úvahu nezavrhoval, naopak podporoval, ale pouze v případě, že by se jednalo o dočasné spojení, než by Božena obchod dobře zabezpečila a troufla si na samostatné vedení a zajištění chodu podniku. Samostatnost obchodu upřednostňoval Lábek z ohledu na konkurenční boje i kvůli možnosti získávání zboží od různých dodavatelů, v různých cenových relacích apod.⁴⁶¹ Po nějakém čase vzkazoval Lábek domů, zda spojení s Ústřednou nebylo by lepší vyměnit za spolupráci se Zádruhou.⁴⁶²

Dle Lábka odebíraly většinou obě společnosti zboží od stejných či podobných výrobců, takže co do druhu zboží neměl by výběr jedné či druhé žádný zásadní vliv na sortiment obchodu. Zádruha ale měla mít oproti Ústředně více kontaktů na vlivné osobnosti, takže spojení s ní považoval Lábek za příhodnější i jistější. V každém směru, Lábek sestry v otevření dalšího podniku (třebaže coby filiálky jiné společnosti) plně podporoval a trval na brzkém zahájení příprav: *„Na můj návrat se spoléhat nemůžete a byli byste blázínkové, abyste takovou příležitost dali ujít dnes, kdy jest tolik pochopení pro věc a kdy beze všeho rizika snadno se můžeš stát alespoň napolo samostatnou.“*⁴⁶³

Zavedení nového obchodu představovalo pro dívky velikou výzvu i obavy a zároveň další otázky ohledně jejich působení v rodinném podnikání po příchodu Lábka domů, který stále počítal s variantou správcovství muzea a rodinné podnikání sester chtěl skutečně spíše koordinovat. S ohledem na zájem veřejnosti o umělecké výrobky Lábek nanejvýš vítal možnost otevření dalšího obchodu. Obavy v tomto směru považoval za zcela zbytečné: *„Tedy příležitost, která se nabízí, bych chytil všemi desíti, jest tak mnohoslibná a lákavá a přitom beze všeho rizika, že si jen můžeme jí vážit. Ty obtíže, které se dosud v cestu staví, ty se překonají, jen mějte více odvahy a méně nerozhodnosti. Se mnou vůbec nepočítejte, jedněte samostatně jako by Vám patřilo všecko, vrátím-li se dopřeje-li mně to Bůh, tu se srovnáme snadno a povedu závazně naše společné vlastnictví všeho, doplním, co ještě bude třeba a půjdeme společně k jedinému cíli. Jeden za všechny a všichni za jednoho.“*⁴⁶⁴

---

⁴⁵⁹ Tamtéž, dop. č. 324 L. Lábka M. Lábkové, 25. 10. 1915.

⁴⁶⁰ Lábkovi již z Ústředny odebírali např. hračky, límce, polštáře, manžety, čepce, náprsenky, keramiku aj. Tamtéž, Obchody Lábkových, kart. 2094, účty Ústředny.

⁴⁶¹ Tamtéž, Lábek, kart. 398, dop. č. 334 L. Lábka B. Lábkové, 6. 11. 1915.

⁴⁶² Tamtéž, Obchody Lábkových, kart. 2094, účty Zádruhy.

⁴⁶³ Tamtéž, Lábek, kart. 398, dop. č. 353, 8. 12. 1915.

⁴⁶⁴ Tamtéž, dop. č. 354 L. Lábka M. Lábkové, 8. 12. 1915.

1.22.3 Lábkův frontový obchod

Rok 1915 byl ve znamení rozvoje Lábkova frontového obchodu, v rámci kterého dodával Lábek vojákům na frontě nejrůznější zboží. Nejčastěji to však byly pohlednice, dopisní papíry a obálky. Pohlednice Lábek prodával nejčastěji za 10-12 hal. za jeden kus, což patrně bývalo někdy mírně pod cenou, jak vyplývá z korespondence.⁴⁶⁵ Lábek v dopise uvedl, že zvyšování cen pohlednic nebylo možné, neboť pak zásadním způsobem ubývali odběratelé. I tak ale Lábka finální výsledek uspokojoval, neboť se vcelku dobře prodávaly i běžně neprodejně kusy, které ale v dopisech blíže nespécifikoval.⁴⁶⁶ Počet prodaných kusů pohlednic za den byl velmi různý. Někdy Lábek prodal jen pár kusů, jindy několik desítek a jednou dokonce i 400 pohlednic, a to během dvou hodin od doručení zásilky z domova.⁴⁶⁷ Celé obchodování brzdila nejvíce doprava zboží na frontu. Lábek si častokrát v dopisech posteskl, že kdyby bylo možné zasílat objemnější zásilky poštou nebo alespoň využít železnici, jistě by mohl dosáhnout skvělých výsledků. Doprava však nebyla jediným limitem: *„Jest plno předpisů a nařízení, hrozeb a zákazů a konečně, když jsem poslal balíček, zase jej vrátili, že má více než 250 gramů. Kdepak mám vzít váhu!? Těm, kteří jdou domů, jest také přísně zakázáno něco dávat... Prádlo je také zakázáno posílati a nevím co všechno ještě. Konečně jest umění něco koupiti, za každý hadr chtějí hříšné peníze, koupil jsem košilku jednoduchou, téměř bez vyšívání za 6 K. Pro nás to je konečně bezúčelné, my máme své a kupuj do zásoby všechno, co Ti přijde do ruky. Pošlu-li něco, jest to spíše jen na památku.“*⁴⁶⁸ Jak je vidět, zboží nebylo snadné ani dodávat, ani získávat. Podařilo-li se Lábkovi přeci jen sehnat něco zajímavého z cest, byly to předměty určené spíše pro rodinné sbírky či jako dárky pro blízké osoby.

Lábkovo cestování na frontě a nakupování pro divizi mu umožňovalo nejen poznávat různé oblasti a tradice, získávat zajímavé zboží, ale i zkušenosti. Lábka přitahovala myšlenka, že kdyby v míru byla příhodná situace, neváhal by projezdit i vzdálené kraje, kde by získával nejrůznější zboží do rodinného podnikání: *„Tu se člověk zbaví té úzkoprsosti a jezdil bych po*

⁴⁶⁵ Přehled o prodeji počtu pohlednic a jejich cen v měsíci srpnu viz tamtéž, dop. č. 288 L. Lábka M. Lábkové. Přepočty z dopisu dokazují, že pohlednice skutečně stávaly 10 nebo 12 hal. za jeden kus. Denně Lábek prodal např. kolem 25 až 55 kusů, dle velikosti zásilky z domova a možnostech na frontě.

⁴⁶⁶ Tamtéž, dop. č. 187 L. Lábka M. Lábkové, 3. 5. 1915. Obzvláště některé pohlednice vzbuzovaly u vojáků vyšší zájem. Jako příklad uveďme citaci z Lábkova dopisu: *„Božena Němcová se bude dobře prodávat, vyznívá jí z tváře ta mírovost...“* Tamtéž, dop. č. 222 L. Lábka M. Lábkové, 14. 6. 1915. Ve skutečnosti se celkově dobře prodávali pohlednice s českou tematikou či symbolikou např. s husitstvím. Tamtéž, dop. č. 266 L. Lábka M. Lábkové, 27. 7. 1915. Dobře se ale celkově dařilo též umělecký, zamilovaným a loveckým tématům. Tamtéž, dop. č. 305 L. Lábka rodině, 5. 10. 1915.

⁴⁶⁷ Tamtéž, kart. 395, dop. č. 181 L. Lábka M. Lábkové, 28. 4. 1915. Lábek ale nezapomínal ani na svého otce. Pokud i u něho v obchodě zůstaly neprodané pohlednice, bylo samozřejmostí, že je sestry co nejdříve zasílaly na frontu. Tamtéž, kart. 398, dop. č. 268 L. Lábka M. Lábkové, 24. 7. 1915.

⁴⁶⁸ Tamtéž, dop. č. 167 L. Lábka M. Lábkové, 14. 4. 1915.

*světě jak sršán. Plzeň by čuměla na zboží.*⁴⁶⁹ Ačkoliv se může zdát, že to byl jen krátkodobý nápad, Lábek skutečně vážně uvažoval o ježdění po světě a vykupování nejrůznějších starožitností. V případě, že by mu nevyšlo zamýšlené místo stálého obecního úředníka, chtěl si otevřít obchod s obrazy a starožitnostmi. Každý ze sourozenců by tak obstarával jeden z rodinných obchodů (papírnictví, umělecké výrobky, starožitnosti, nakladatelství).⁴⁷⁰

Přestože se v prodeji dařilo Lábkovi na frontě i jeho sestřím v zázemí, otcův obchod s koloniálním zbožím zaznamenával naopak úpadek.⁴⁷¹ Zboží objednával vzhledem k nedostatku na trhu jen s velikými obtížemi, kvalita produktů prudce klesala a cena ještě strměji stoupala. Na jaře roku 1915, kdy se země ocitla zčásti také v důsledku námořní blokády v těžké hospodářské situaci, došlo ke skokovému nárůstu cen potravin a zavedení přidělového systému na mouku a chléb.⁴⁷² Nedostatek masa řešila monarchie od jara 1915 pro tuzemské země zcela netradičně – zavedením a podporou odbytu sušených ryb. Taková pochoutka ovšem nemohla uspět ani u plzeňské veřejnosti.⁴⁷³

V druhé polovině února se např. v Plzni významně projevilo zastavení dopravy s obilím, což způsobilo nedostatek základní denní potravy – chléb.⁴⁷⁴ František Lábek ale zajistil dodání od nezvěstického pekaře Tylla, jehož chléb se u Plzeňanů těšil oblibě, a dále též jistého pekaře Adama, který k Lábkovým vozíval 50 bochníků v pondělí, ve středu a v pátek vždy ve dvě hodiny odpoledne, přičemž ale již v půl druhé bývalo u Lábků jako na přeplněném nádraží. Všechny zákaznicky se uspokojit nedařilo. Pro kvalitní a patrně téměř nešízený chléb chodívali k Lábkovým nejčastěji chudší odběratelé, neboť zkrátka déle vydržel a nasýtil více hladových. Dodávkou dobrého chleba si Lábkův otec zajistil stálé odběratele, kteří u něj vždy dokoupili i jiné potřebné zboží.⁴⁷⁵

Dle dopisů Lábkových sester navíc práce v obchodě Františka Lábka velmi zatěžovala a již v ní neviděl takové potěšení jako před lety. Božena se dokonce v korespondenci

---

⁴⁶⁹ Tamtéž, dop. č. 281 L. Lábka M. Lábkové, 13. 8. 1915.

⁴⁷⁰ Tamtéž, dop. č. 596 L. Lábka F. Lábkovi, 17. 12. 1916.

⁴⁷¹ Prosperitu bratrova obchodu zhodnotila Marie vzhledem k válečné situaci a plzeňským podmínkám na velmi dobrou. Nevšední zisky obchodu souvisely dle Marie převážně silným národním hnutím, které koupí českého zboží podporovalo. Tamtéž, kart. 395, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 12. 12. 1915. Na druhou stranu však nemalé zisky plynuly též od maďarských uprchlíků, kteří byli v Plzni ubytováni. Tamtéž, dop. B. Lábkové M. Lábkovi, datováno v lednu 1915.

⁴⁷² ŘEHÁČEK, K. *Dopady války*, s. 291.

⁴⁷³ Tamtéž, s. 299.

⁴⁷⁴ Během první poloviny března byl chléb již na poukázky. AMP, Lábek, kart. 395, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 12. 3. 1915. Kvůli zhoršující se situaci s aprovizací byl v Měšťanské besedě v Plzni uspořádán 31. března velikonoční nákup mouky, kde si mohly chudé rodiny zakoupit 1 kg mouky za zcela běžné ceny. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 181.

⁴⁷⁵ Tamtéž, kart. 395, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 23. 2. 1915.

zmiňovala, že otec býval častěji unavený, nevrlý a mrzutý. Přesto ale všichni úvahy na zrušení otcova podniku prozatím opustili, neboť ještě stále obchod něco málo vydělával a otec měl ještě stále ještě chuť využívat své obchodnické dovednosti v praxi – ve vlastním obchodě. Na odchodu do penze se zkrátka ještě necítil.⁴⁷⁶

1.22.4 Kroužek a Národopisné muzeum Plzeňska

„*Jsou to strašně trpké pocity, mám-li psát o Gerlachu, asi stejně jako bych byl opustil dostavěný a k nastěhování připravený rodinný domek.*“⁴⁷⁷ Tato slova poznamenal Lábek k plzeňskému národopisnému muzeu, které pomáhal budovat. Nyní mohl jen z fronty přihlížet a čekat na dovolenou, kdy měl příležitost „domek“ upravovat. Nemožnost dohlížet na dostavbu Gerlachovského domu zapříčinila Lábkovi nejednou těžké spaní. Ve snech ho děsila představa, že místo muzea, připadla během války budova galanterii rodině plzeňských obchodníků Krabovských. Živě si tak Lábek představoval obchodnici, co místo poznatků v prohlídkách návštěvníků nabízela u pultu galanterní zboží a nejrůznější sošky. Místo kazetového stropu a umělecké výmalby, dostalo „muzeum“ drátěné stropy a nevkusné tapety.⁴⁷⁸ Ze špatných snů se naštěstí Lábek vždy probudil a pro jistotu zažádal sestru Marii o zaslání aktuálních fotografií muzea.⁴⁷⁹

Zápisy ze schůzí Kroužku naznačují, že začátkem roku 1915 Treybal i Macháček dodrželi ujednání a do muzea sbírky pouze provizorně umístili. Instalace v pravém slova smyslu byla odložena na pozdější dobu.⁴⁸⁰ V červnu se v zápisech objevuje strohé konstatování, že k instalaci sbírek (ve smyslu provizorního umístění) v muzeu přeci jen došlo.⁴⁸¹ O tři měsíce později dostavil se na jednání Kroužku i Lábek, s nímž byly další kroky v muzeu konzultovány.⁴⁸²

---

⁴⁷⁶ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkové, 22. 4. 1915.

⁴⁷⁷ Tamtéž, kart. č. 398, dop. č. 133 L. Lábkova M. Lábkové, 8. 4. 1915.

⁴⁷⁸ AMP, Lábek, inv. č. 7, kart. 2159, deník 1915, 10. 2. 1915, s. 47.

⁴⁷⁹ Tamtéž, inv. č. 9, kart. 2159, deník 1915 – 1916, 19. 10. 1915, s. 8 a tamtéž, 22. 10. 1915, s. 8.

⁴⁸⁰ AMP, KPS, kniha zápisů schůzí Kroužku 1912–1920, 12. 1. 1915.

⁴⁸¹ O přemístění předmětů se nejvíce zasloužil Macháček. Lábka ale celá situace rozčilovala. Instalační práce na muzeu chtěl provádět sám. Po menší výměně názorů napsal Macháček Lábkovi, že mu dá klidně notářsky ověřené oznámení, že instalaci muzea bez něj neprovede. Tamtéž, Lábek, kart. 395, dop. F. Macháčka L. Lábkovi, 12. 4. 1915.

⁴⁸² V následujících letech byla aktivita Kroužku velmi omezená. Tamtéž, KPS, sign. 10 f 4, kniha zápisů schůzí Kroužku 1912–1920, 20. 9. a 18. 10. 1915. Od Lábkova odjezdu z dovolené zpět na frontu v roce 1915 se Kroužek již nesešel. Dvě další schůze se konaly v lednu a březnu roku 1916 a následně pak v únoru, červenci a srpnu 1918. První poválečná schůze proběhla v lednu 1919. Je tedy patrné, že Kroužek svou aktivitu za války zcela nepřerušil, ale pouze omezil, třebaže zásadním způsobem. Schůze bývaly velmi nepravděpodobné a většinou se na nich jednalo o opravách kostela Všech Svatých v Plzni na Roudné, opravě kostela a hrobek na Mikulášském hřbitově v Plzni, obnově Mariánské Týnice u Kralovic aj. Tamtéž, 5. 6. 1915.

Během Lábkova zářijového pobytu v Plzni se mu 26. září 1915 podařilo Národopisné muzeum Plzeňska slavnostně otevřít. Organizační statuta a jednací řád kuratoria pro Národopisné muzeum Plzeňska byla schválena 26. května 1915.⁴⁸³ Regionální deník označil otevření tohoto muzea ve válečném stavu za „*kulturní čin prvního řádu*“. Slavnostní akci byli přítomny významné osobnosti jako purkmistr Václav Peták, advokát a člen plzeňské městské správy Matouš Mandl, architekt Antonín Beneš, František Kříž, členové Kroužku i Národopisné společnosti, sympatizanti a mnoho dalších. Slavnostní proslov přednesl profesor Antonín Kostinec a po pietní akci za zemřelého člena Kroužku a správce sbírek, učitele Josefa Valentu, který padl na východní frontě, provedl všechny zájemce muzeem samotný Lábek.⁴⁸⁴

Výstavní činnosti muzea zahájil Lábek výstavou „Zlato za železo“,⁴⁸⁵ kde představil litinové výrobky západočeských železáren z počátku 19. století. K vidění byly např. sošky, nádobí, medaile, plakety, šperky aj. Výstava probíhala do 28. listopadu 1915, a to vždy v pondělí, ve středu a v pátek od 9-12 a od 14-17 hod. Polovina z vybraného vstupného (30 a 20 hal.) byla věnována na vojenskou invalidní školu.⁴⁸⁶ Návštěvnost prý byla v první den otevření slabší, nicméně v dalších dnech postupně rostla. Do muzea přicházelo od 80 do 200 lidí za den a vykupovali umělecké i plzeňské pohlednice (za 1 ks obvykle 8 hal.), z nichž některé nechal zhotovit i Kroužek.⁴⁸⁷ S prodejem pohlednic, vstupenek, dozorem, prováděním i úpravami exponátů vypomáhala v době návštěvnosti nejvíce Lábkova sestra Božena, o které

---

⁴⁸³ Národopisné muzeum Plzeňska se v něm zavázalo sbírat, zpracovat, i popularizovat městské a venkovské národopisné památky Plzně a širokého okolí. Základ sbírek muzea položila již zmíněná Společnost, která byla pověřena správou, rozmnožením, instalací a konzervací sbírkových předmětů. Město Plzeň naproti tomu přislíbilo prostory Gerlachovského domu, osvětlení, energie, údržbu a čištění. Sbírký i jednotlivé exponáty Národopisného muzea Plzeňska se staly majetkem města Plzně. MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, osobní složka Ladislava Lábka, Organizační statut a jednací řád kuratoria pro Národopisné muzeum Plzeňska, 25. 5. 1915, č. j. 1413/15.

⁴⁸⁴ Autor neuveden. Otevření Národopisného musea v Plzni, *Český denník*, roč. 51, č. 270, 28. 9. 1915, s. 3.

⁴⁸⁵ Po letech uspořádání a úpravy instalace, na což míval Lábek čas jen o vojenských dovolených, došlo 16. května 1919 k oficiálnímu otevření muzea, a to v podobě, kterou Lábek pro muzeum předurčil. Muzejní sbírky tehdy Lábek rozdělil na čtyři základní skupiny – život a obydlí venkovského lidu, život a obydlí městského lidu, zemědělství a řemeslo a obchod. Ve druhém poschodí muzea a v předsíni byla instalována první skupina, tři venkovské světnice a výstavní místnost pro lidové umění. Do prvního poschodí byla dána skupina západočeských krojů, život a obydlí městského lidu a sbírka keramiky a skla. Přízemí zadního traktu bylo věnováno zemědělství a místnosti při malém a velkém dvorku zabraly exponáty řemesla a obchodu. LÁBEK, L. *Národopisné muzeum Plzeňska, zpráva o vzniku a činnosti musea do konce roku 1919*. Plzeň, 1920, s. 4-5. Srovn. viz články Fridolína Macháčka představující národopisné muzeu v Českém denníku (26. 11. 1915, 27. 11. 1915, 30. 11. 1915, 1. – 3. 12. 1916). Další výstavu (na březen 1916) promýšlel Macháček. Chtěl vytvořit výstavu o starých rytinách. Oproti tomu Lábek zvažoval výstavu sbírky krajek a výšivek některé sběratelky. AMP, Lábek, kart. 395, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 19. 12. 1915.

⁴⁸⁶ Autor neuveden, Zlato za železo, *Český denník*, roč. 51, č. 368, 26. 9. 1915, s. 5.

⁴⁸⁷ Viz Lábkovy přijaté dopisy od rodiny a Fridolína Macháčka, zaslané na frontu ve dnech 29. 9. – 29. 10. 1915. Tamtéž, kart. 395.

Macháček napsal, že právě díky ní se „*Gerlach udržel*“.⁴⁸⁸ S inspekci v muzeu vypomáhali nejvíce Antonín Kostinec, který do muzea docházel během všech návštěvních dní a Jan Krs, který obvykle chodil každou středu.⁴⁸⁹ Ačkoliv se tedy Lábek dostal domů jen na krátký čas, mohl den po návratu na frontu poznamenat s klidným svědomím: „*Myslím stále na domov, ale spokojen s výsledkem práce za moji návštěvu.*“⁴⁹⁰

Po zářijovém otevření muzea vzkazovaly v říjnových dnech Lábkovy sestry na frontu, že návštěvnost muzea postupně stoupá.⁴⁹¹ Z dopisů ovšem vyplývá, že tehdejší představy o návštěvnosti byly patně vyšší. Lábek k výtkám podobného zaměření jen podotkl, že dle veřejnosti i Macháčka se instalace výstavy zdařila a k nedostatečné návštěvnosti jen připomněl, že vzhledem ke svému působení na frontě a krátké návštěvě v Plzni, neměl takovou činnost ani zdaleka v popisu práce. Podobné záležitosti měla na starosti právě Národopisná společnost. Lábek naznačil, že v takovém případě mohl muzeum zřídít a vést pouhý jednotlivec. Na Lábkovi se tedy evidentně kladly vyšší nároky, než jakých mohl z fronty dostát. Další výstavu v muzeu plánoval Lábek až na rok 1916. Jako příští téma ho zaujala sbírka výšivek z Plzeňska od některé nadšené sběratelky, která by pro výstavní účely svůj soubor na čas zapůjčila.⁴⁹² To už je ale tématem další kapitoly muzea v roce 1916. Lábek o vývoji a záměrech v Gerlachovském domě napsal: „*Až budou místnosti vzorně upraveny a činnost muzea výstavkami a publikacemi všecko ostatní zastíní, pak bude i Gerlach Gerlachem. Ovšem zaplat' Bůh, že je to aspoň tak, jak to stojí dnes!*“⁴⁹³

1.22.5 „*V práci a věděni jest naše spasení*“⁴⁹⁴

Společenský život v Plzni se nezastavil ani za války. Aby lidé na chvíli utekli od válečných hrůz, stereotypu, strádání či obyčejné nudy, volili nejrůznější druhy zábavy, které jim pomáhaly snášet každodenní život o něco lépe. I ve válečných letech těšily se hojné

⁴⁸⁸ Tamtéž, dop. F. Macháčka L. Lábkovi, 29. 10. 1915.

⁴⁸⁹ Tamtéž, dop. F. Macháčka L. Lábkovi, 7. 10. 1915.

⁴⁹⁰ Tamtéž, inv. č. 8, kart. 2159, deník 1915, 2. 10. 1915, s. 2. Slovo uznání se Lábek dočkal na výstavě i v následně zaslaných dopisech jako třeba od Fridolína Macháčka, který Lábkovi navíc popisoval, jak jeho práci i přístup k činnosti kladně hodnotili návštěvníci muzea, jež Macháček tajně vyslechl. Tamtéž, kart. 395, dop. F. Macháčka L. Lábkovi, 16. 10. 1915.

⁴⁹¹ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 316 L. Lábkovi B. Lábkové, 18. 10. 1915.

⁴⁹² Tamtéž, dop. č. 349 L. Lábkovi B. Lábkové, 27. 11. 1915.

⁴⁹³ Tamtéž, dop. č. 309 L. Lábkovi B. Lábkové, 9. 10. 1915. Kroužek se za válečné situace snažil podílet i na projektu regulace Mlýnské strouhy v Plzni, která začátkem války byla stále ještě aktuální. Kroužek došel s regulační komisí ke shodě ve věci úpravy a sice zahrabáním strouhy s tím, že poté budou některé její části obnoveny v podobě rybníčků. Charakter strouhy tak měl být do určité míry zachován. To ale Lábek zcela odmítal. KPS, sign. 10 f 4, kniha zápisů schůzí Kroužku 1912–1920, tamtéž, 22. 2. 1915. Další úvahy i provedení o regulaci byly odsunuty na poválečnou dobu.

⁴⁹⁴ AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 341 L. Lábkovi A. Lábkové, 15. 11. 1915.

návštěvnosti divadla, kavárny, zahradní restaurace, taneční sály a dokonce i kabarety.⁴⁹⁵ Na frontě bývaly tyto zábavy pro řadové vojáky často omezeny. Lábkův únik z války býval v zahradničení, vaření, fotografování, procházení haličskou krajinou, večerních diskuzí s přítelem Homolkou, dopisováním domů či přátelům, ale též usilovným studiem novin a literatury, kterou na frontě sehnal, a úvahami o budoucím poválečném životě. Některé své názory i úvahy sepsal Lábek v poli a publikoval v plzeňských novinách pod články „Ochrana památek v Plzni I“ a „Ochrana památek v Plzni II“.⁴⁹⁶ Nezahálela však ani Marie, která v té době publikovala svůj první článek „Venkov u Gerlachů“, který pojednával o venkovských světnicích.⁴⁹⁷

Potřebu úniku od všednosti dní připomínal Lábek častokrát i sestřám: „*Není hříchem, ale nutností užívat si zábav ...*“⁴⁹⁸ Božena ale v dopisech zmiňuje, že zábavy v Plzni spíše vážly, neboť kromě divadla nebylo prý takřka kam docházet. Salóny, kde bylo možné pořádat akce, měnily se většinou na vojenské lazarety.⁴⁹⁹ Zdá se však, že ani v roce 1915 Plzeň kulturně nijak neusnula. Dál se pořádala divadelní představení, přestože kvůli financím od léta v omezené míře, taneční hodiny, zábavy, přátelské večery, filmové večery v biografu Elektra („Stíny trůnu“, „Cesta kolem světa“, „Poručík Sanden“ aj.).⁵⁰⁰

Z dopisů Marie je zřejmé, že např. některé plzeňské dámy rády vyhledávaly rozptýlení ve společnosti vojáků, kteří se v Plzni vyskytovali. V okolí kasáren, škol či sadů pak bývalo za pěkného počasí značné množství párečků: „*Zkažené dívky každého uhánějí, málokdy vidíš vojáka samotného.*“⁵⁰¹ Sama Marie ovšem zároveň přiznávala, že „vrtochy“ některých slečen přinášely do Plzně určitý druh rozptýlení a „oživení“: „*To nás také trochu utiňuje neb nebýt právě tolika zkažených slečen, že sami každému nadcházejí, vypadalo by to zde asi strašně.*“⁵⁰²

Na druhou stranu však Lábek zásadně stavěl proti takovým projevům uvolněných mravů či morálky, které rovněž první světovou válku doprovázely. „*Pro naše mladé lidi jest to zkouška dobrá a jen může zesílit vlastní sebevědomí, ale ty potvory, jinak se vyjádřiti*

---

⁴⁹⁵ ŠEIVÝ, I. *Češi za války*, s. 269.

⁴⁹⁶ LÁBEK, L. Ochrana památek v Plzni I, *Český denník*, roč. 51, čís. 342, 10. 12. 1915, s. 5; Týž, Ochrana památek v Plzni II, *Český denník*, roč. 51, čís. 343, 11. 12. 1915, s. 3.

⁴⁹⁷ LÁBKOVÁ, M. Venkov u Gerlachů, *Český denník*, roč. 51, čís. 304, 2. 11. 1915, s. 3. Macháček článek Marie zhodnotil velmi dobře a Lábkovi na frontu poznamenal, že sestřiny články vypadají obdobně jako Lábkovi v počátcích jeho psaní. Předznamenal, že Plzeň tak čeká další významná osobnost. AMP, Lábek, kart. 395, dop. F. Macháček L. Lábkovi, 29. 10. 1915.

⁴⁹⁸ AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 137 L. Lábkovi M. Lábkové, 17. 3. 1915.

⁴⁹⁹ Tamtéž, kart. 395, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, datováno v lednu 1915.

⁵⁰⁰ ŘEHÁČEK, K. *Dopady války*, s. 322-328.

⁵⁰¹ Tamtéž, kart. 395, dop. č. 95 M. Lábkové L. Lábkovi, 2. 7. 1915.

⁵⁰² Tamtéž.

nemohu, zasloužily by veřejné pranýřování. Říká se, že válka suroví, ale jeví se to věru více doma než tady, alespoň v tom ohledu, že mužové zůstávají průměrně mnohem věrnější a čestnější, nežli ženy a děvčata doma. Vím to z četných dopisů vojáků z nejbližšího mého okolí a znám jejich utrpení, které ovšem poroste, čím déle bude vojna trvati. Jest to snadno vysvětlitelné. Těm, kterým doma zůstali, nechybí nic, žijí vesele dále, stesk poněnáhu vyprchá a není těch málo, které s nedočkavostí čekají na smrt' toho, který nyní překáží požitkům života. Oproti tomu voják, který svůj celý život prosedí zde ve vyhrabané vlhké díře zákopu, nezbývá než vzpomínati, těšiti se na shledání a síliti svoji věrnou lásku, která mu připadá daleko krásnější nežli před válkou. On nemá čas na lítání za děvčaty a také celkem mnohem vážněji se chová nežli v civilu. On vidí každý okamžik smrti do očí, duši má prosycenou dojmů a skutečná radost' a zábava nemá tu místa. Zpívá se, aby se zpívalo, uprostřed zpěvu vstane a zamyslí se! Jediný záblesk pravé radosti vidíš, když čte dopis z domova neb od své milé, schová jej do kapsy, aby znovu a znovu jej vyndal a pročítal, častokráte i svým kolegům. O životě vojáka nemáte tam správného ponětí, vyzírá to z celé korespondence a hlavně z tónu v jakém jsou psány noviny.“⁵⁰³ Citací z Lábkova dopisu nejde zobecňovat chování mužů na frontách a žen v zázemí, právě naopak vyvolává otázky o různosti či podobnosti pohledů na tuto problematiku. Na druhou stranu však citace zajímavě ukazuje náhled několika vojáka z fronty na život ve vzdáleném domově, kde přežití přeci jen bývalo mnohdy podobné ba dokonce více náročné – ať už obranou před všudypřítomnými nemocemi či snahou o důstojné uhájení existence rodiny.

Oproti tomu právě ve válce spatřoval Lábek zároveň i příležitost ke zlepšení společnosti. Na frontu viděl často přicházet mladé, nezkušené, ustrašené i nedisciplinované hochy, kteří až tady dospívali a tvořili vlastní hodnoty. Ženy zůstávaly doma samy, zastávaly mužskou práci a dostávaly tak jedinečnou příležitost dokázat svou samostatnost, odhodlání i schopnost zabezpečit rodinu nebo třeba udržet v chodu prosperující podnik: „... ta válka jest kovadlina, na které všechny měkké části náležitě utvrdnou, a mnohý se kouká na sebe jinak. Však i na Vás budou mnohé změny, už to vážné nazírání na svět bude Vám velmi na prospěch. Děvčatům bude teď smutno, zbydou holobrátkové a staří dědci ... Tak si to věru málokdo představoval. Koleso světových dějin točí se dále a nemilosrdně vpřed, na nic se neohlíží a útrapy, které se nám zdají tak veliké, jsou snad pouhým počátkem dalších a mnohem hroznějších. Nepomůže nic, věc musí uzrát a marně dosud doléhají k trůnu Nejvyššího

---

⁵⁰³ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 248 L. Lábka M. Lábkové, 11. 7. 1915.

*miliardy vroucích modliteb, potoky slzí a krve; ještě nenadešla ani jitřenka onoho dne, kdy přijde vykoupení.*⁵⁰⁴

Válka přinášela změny v oblasti politiky, techniky, ale také (z hlediska pojmu i významu tehdy ještě neznámých) genderových vztahů. Posilovala národní uvědomění i touhu po samostatnosti: *„Z celého Tvého dopisu vane neobyčejná láska k Sokolstvu, mám Tě za to rád, jest svrchovaný ušlechtilý onen cit, který Sokol sleduje a z této pekelné lázně vyjde tuším posílen a s novými cíly do budoucnosti. Jen bud' ovšem rozumná a nikdy nepodávej rozum nadšení. Psal jsem již několikrát, že tato krutá válka bude mítí vzápětí změnu života a smýšlení celé společnosti i národů a na Tobě, jak pravíš, se to už jeví. Kdyby tak to účinkovalo na každého, byli bychom šťastným národem. Snad nikdy jsem tak dokonale nepoznal tu žulovou pravdu jako zde, kde jsem ve styku s říšskými Němci, že síla a budoucnost národa spočívá v sebevědomí a národní hrdosti každého jednotlivce a kde možno té vlastnosti čerpati, nežli díváme-li se nazpět do naší slávy plné minulosti, která nám dává nadbytek příkladů. Touže cestou co Ty, kráčel jsem asi sám před léty, první byla láska k vlasti pěstované písněmi a pověstmi, pak se z toho vyvinula láska k české minulosti, tudíž k historii a tím postupně i láska k památkám, nebo mně byly pomníky a doklady té historie. Ovšem já jsem šel hluboko na kloub, a to nelze každému... Ještě něco zpřijemňuje život, a to jest zájem o umění a přírodu. Nebýti toho, byl bych tu vskutku zplna nešťasten, ale vážné a divukrásné hory a národopisné zvláštnosti dopřejí mému zraku i duši mnoho krásných chvil, které zmírňují hrůzy všecko vůkol nás obklopující. Škoda, že duch jest tak sklíčen, bylo by to tady cestování! Nuže, bud' zdráva a klidné mysl! Snad Bůh přec dá, že z tohoto požáru nevyvine trvalé neštěstí, a že to vezme také jednou konec.*⁵⁰⁵

Od usilovného vzdělání a poznání očekával Lábek zásadní obrat ve vývoji společnosti a postupný ekonomický růst. Vědomosti tedy neměly člověka pouze duševně povznášet, ale zároveň zlepšit jeho existenční podmínky: *„Bude-li stoupati průměrná vzdělanost národa, bude růst i zámožnost a úcta i sebevědomí dostaví se samo sebou.*⁵⁰⁶

Lábek ve svých dopisech nezanedbával ani tuto oblast života sester. Stejně jako podporoval Marii v zájmu o český kroj, pomáhal Boženě, aby se blíže seznámila s českým malířstvím. Lábek kladl sestrám na srdce, že nejdůležitější je problematice skutečně porozumět, pochopit zvláštnosti oboru, celkový vývoj a rozeznat nejdůležitější umělce. Pouhé „biflování“ nemohlo přinášet ani uspokojení, ani smysluplný výsledek a prospěch. K tomu

⁵⁰⁴ Tamtéž, dop. č. 212 L. Lábka sestrám, 2. 6. 1915.

⁵⁰⁵ Tamtéž, dop. č. 105 L. Lábka B. Lábkové, 5. 2. 1915.

⁵⁰⁶ Tamtéž, dop. č. 141 L. Lábka B. Lábkové, 20. 3. 1915.

Lábek poznamenal: „*Prospěješ sobě i celku, neb tak si představuji emancipaci žen, že budou se snažiti zvýšiti úroveň svého vzdělání a pak nám mohou ovšem vychovati jiné lepší pokolení. Aby sis všímala také domácnosti, to by bylo nošení dříví do lesa, vím, že se celá upachtíš starostí, a proto myslím, že takový zájem o jiné věci Tobě velmi prospěje a myšlenky trochu rozptýlí.*“⁵⁰⁷

Ze všech sester právě nejmladší Annu vedl Lábek za války více k zájmu o literaturu a vědění a více ji v dopisech nabádal ke studiu a přemýšlení nad životem, aby ve znalostech i vědomostech nezaostávala za staršími sestry a vyrostla v uvědomělou vzdělanou ženu. Častokrát proto spolu diskutovali o nejrůznějších tématech, nejčastěji patrně z oblasti literatury. Lábek nikdy neváhal poskytnout Anně potřebné rady, aby sestru motivoval a zároveň nezahlcovoval přemírou informací.: „*Tedy již se počínáš zajímati o literaturu, nemysli však, že musíš všecko pročíst! Jen pěkně prakticky a sbíráti pilně zmínky o knihách a spisovatelích napřed a pak, když z toho sbírání dostaneš přehled v celkové české literatuře, čísti jen to nejdůležitější, protože na vše jest život krátký a ten drahý čas obětuj jen věcem nejlepším. Díváš se dosud na všecko naivně, a to se ztratí, až se do toho vpravíš, což dokážeš pouze sběratelskou prací bez ohledu na to, zdali si to či ono četla. Miltonův „Ztracený ráj“ jest krásná kniha, ne však česká. Naším a podobným dílem, se stejnými cíli a v téže době vzniklým, jest Máchův „Máj“. Mácha tvořil pod vlivem romantických básníků – snílků, hlavně anglického Byrona (čti Bayrona) v době, která sama byla romantismem a cituplností prosáklá. Jest to i dnes ovšem třeba, ale jen zčásti. Dnešní doba diktuje trochu tvrdší a přísnější názory na svět, výbojnost, tvrdošijnost, pevnost povahy, a to i tomu „něžnému“ pohlaví. Abys porozuměla, nemám nic proti čtení té knihy, ale abys rozuměla, co čteš ...*“⁵⁰⁸

Z dopisů je rovněž patrné, že Lábek ve svých radách a výkladech podporoval české smýšlení sester a snažil se o probuzení jejich zájmu nejen o starší či soudobou literaturu, ale také o aktuální dění a úvahy o budoucím uspořádání společnosti.

Práce v obchodě, studium literatury i domácnost zabíraly Anně většinu času. Lábek ji proto kladl na srdce, aby neopomínala ani soukromý život a snažila se navzdory válečné době a pracovní vytíženosti začlenit do společnosti jako jiné mladé dívky. Přál si, aby měla po boku partnera a nezůstala svobodnou jako ostatní sourozenci: „*Přitom samozřejmě užívej také života, jako každá jiná dívka, nemám nic proti tomu, půjdeš-li do tanečních, to je učení ve věci nutné. Ale současně se ovšem starati o to, abys nezůstala jen tak všední dívkou, aby ses nebavila pouze o počasí a hloupostech, ale jevila zájmy vyšší. Jen v tom případě můžeš*

---

⁵⁰⁷ Tamtéž.

⁵⁰⁸ Tamtéž, dop. L. Lábka A. Lábkové, 2. 11. 1915.

*počítati s tím, že získáš si přízeň a zájem u vzdělanějšího, který též jest zároveň zárukou snazší a lepší existence a tím šťastné budoucnosti.*⁵⁰⁹ Kromě studia literatury nebo třeba návštěv pamětihodností upozorňoval Lábek všechny své sestry na sledování aktualit v novinách, aby získávaly přehled o nejnovějším dění na domácí i zahraniční scéně. Na druhou stranu si dobře uvědomoval, že ani noviny nenabízí kompletní a vždy zaručeně správné informace.: *„Jest to pro Vás mladá děvčata důležité, zvědět něco o světě, bohužel dnes jsou v novinách jen některé věci a mnohé chybí ...*⁵¹⁰

---

⁵⁰⁹ Tamtéž, dop. č. 318 L. Lábka A. Lábkové, 18. 10. 1915.

⁵¹⁰ Tamtéž, dop. č. 341 L. Lábka A. Lábkové, 15. 11. 1915.

„Boj o existenci je těžký, ale boj o život nejhorší, proto nezoufejte.“⁵¹¹

„Vrátím-li se domů, budu již starým válečníkem.“⁵¹²

„Symptomem doby je Krs, který má radost, že neztratil hlavu.“⁵¹³

Po bojích v druhé polovině roku 1915 byl na východní frontě relativní „klid“. Až do května následujícího roku se na haličském bojišti neproběhla žádná významnější střetnutí.

V květnu roku 1916 začala na západní frontě bitva o Verdun a na italské frontě ofenzíva v jižním Tyrolsku. Pro ruská vojska na východní frontě tak přišla jedinečná možnost, jak využít „odčerpání“ vojsk z haličského bojiště směrem na západní frontu a pokusit se o průlom na frontě východní a zvrát celou válečnou situaci. Na základě dohodové konference v Chantilly (prosinec 1915), následných ruských jednáních o bojovém postupu (březen 1916) a finálního rozhodnutí vojenské strategie v Mogylevu dne 14. dubna, došlo k vytvoření plánu postupu ruských vojsk na východní frontě tzv. Brusilovovy ofenzívy.⁵¹⁴

Z pohledu Ústředních mocností byla v té době ruská fronta rozdělena do dvou částí. Severně od pripjaťských bažin kontrolovalo oblast německé velení, jižně pak rakousko-uherské. Ruská armáda, která měla početní převahu, avšak citelný nedostatek dělostřelectva a munice, rozprostírala v této oblasti síly ve třech frontách od severu k jihu. Brusilovova ofenzíva nepočítala se soustředěním sil do jednoho místa a následný průlom, jako to bylo doposud obvyklé, ale s průlomem ze tří oblastí od ustálené bojové linie (Černovice – Dubno – Čortorijsk) na jihozápadní části východní fronty útokem na město Luck, na silnici Tarnopol – Jezierna a na nejj jižnějším křídle rakousko-uherské fronty pak postupem v oblasti Okny. „Rakušané“, kteří s takovým postupem počítali, spoléhali především na svou vybudovanou obrannou linii, respektive na její první nejpropracovanější část s „liščími norami“. Dne 4. června ve 4 hod. 30 min. ráno ohlásilo ruské dělostřelectvo začátek Brusilovovy ofenzívy.⁵¹⁵

Boje během 4. června nepřinesly v oblasti Olyka – Luck žádné zásadní změny ve vývoji frontové linie. Dalšího dne však razantním ruským útokem pronikli nepřátelé až do první části rakouské obranné linie. Zálohám, které se nacházely příliš blízko, nezbyval než

⁵¹¹ AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 462 L. Lábka rodině, 17. 5. 1916.

⁵¹² Tamtéž, dop. č. 391 L. Lábka B. Lábkové, 2. 2. 1916.

⁵¹³ Tamtéž, kart. 396, dop. F. Macháčka L. Lábkovi, 14. 12. 1916.

⁵¹⁴ DRNEK, J. – VONDROVSKÝ, V. *Hoši jako květ*, s. 196.

⁵¹⁵ ŠEDIVÝ, I. *Češi a Velká válka*, s. 105-109.

čelní útok, který se nezdařil a vojáci rakousko-uherské armády se dali na ústup. Dne 6. června ustoupili vojáci nejprve k čáře Vierchovka – Romanov – Zviriv – Vertepa a později až ke Garazdže – Višinev k řece Styr do vybudovaného luckého předmostí. Po dalších neúspěších se během dvou dnů stáhli vojáci až k potoku Sierna, kde se připravovali k chystané protiofenzivě.⁵¹⁶

Během bojů u Okny a Dobrounce byli útočící ruští vojáci pouze vytlačeni k první části obranné linie. V dalších dvou dnech uhájila rakousko-uherská vojska téměř celou oblast Okny, vyjma západního okraje. Oproti tomu však severněji pronikli Rusové ve dnech 6.–10. června do Bučače, čímž posunuli frontu o celých 15 km. O den později, při ústupu rakousko-uherských vojsk je ruští protivníci pronásledovali až do Bukoviny.⁵¹⁷

Třetí směr útoku první fáze ofenzivy směřoval právě na jihozápadní část východní fronty, kde se mezi rakousko-uherskými a německými vojáky nacházel i Lábek. První den bojů uhájili vojáci 19. pěší divize strategickou pozici silnice Tarnopol – Jezierna, avšak méně úspěšní byli jejich kolegové v oblasti u Sapanova, kde Rusové prolomili obranu a čelili.⁵¹⁸ Dne 7. června dalo rakousko-uherské velení pokyn k ústupu. O tři dny později se fronta i v této části stabilizovala. Onoho dne ovšem ruská vojska podnikla další útoky hned na několika místech fronty. Rakousko-uherské vojáci se dali na ústup.⁵¹⁹

Dne 16. června byla zahájena akce generálplukovníka Alexandra von Linsingena tzv. Linsingenova protiofenziva na Luck. 4. rakousko-uherská armáda zahájila postup na východ a na jejím pravém křídle se k jihu stáčely skupiny generálů Berdnardiniho a Marwitze (X. německý sbor, německá 108. pěší divize, českoněmecká 29. pěší divize). Ke střetu došlo v horním toku řeky Stochod, kde proběhly jedny z nejkrvavější bojů východní fronty. Do 3. července Linsingenův útok postupně zeslábl. Dalšího dne zahájili Rusové ofenzivu, v důsledku které zatlačili nepřátelská vojska od Styru zpět ke Stochodu. V jižní části fronty se Rusové do 7. července dostali až ke karpatským průsmykům, ale do konce července se díky posilám z Balkánu podařilo ruský ústup zarazit a vrátit se opět k poziční válce.⁵²⁰ Linie se v druhé polovině roku 1916 ustálila na pozici Pinsk – Brody – Břežany – Černovcy – Sibiu.

Po bojích v létě 1916 musela rakousko-uherská armáda hořce konstatovat, že do ruského držení padla Bukovina i východní Halič. Po srpnovém dobytí Stanislavova se navíc objevilo přímé ohrožení Lvova a Přemyšlu. Ruská ofenziva se nakonec vyčerpala

---

⁵¹⁶ Tamtéž, s. 109-111.

⁵¹⁷ Tamtéž, s. 113-114.

⁵¹⁸ NEDOROST, L. *Češi v 1. světové válce. 3. díl*, s. 45.

⁵¹⁹ Tamtéž, s. 112-113.

⁵²⁰ DRNEK, J. – VONDROVSKÝ, V. *Hoši jako květ*, s. 197.

nedostatkem střeliva i zmatky v týlových složkách své armády. Brusilovova ofenziva ovlivnila konečný vstup Rumunska do války po boku Dohodových států⁵²¹ a zasadila největší porážku rakousko-uherské a německé armádě od začátku války. Obě síly byly zasaženy a oslabeny z hlediska ztrát v počtech mužstva, materiálu i výrazným oslabení své pozice na východní frontě.⁵²²

1.23 Lábek na frontě i v zázemí v roce 1916

Již od druhé poloviny roku 1915 trávili Pětatřicátníci v oblasti Prokopiwny dlouhé měsíce, a tak měli čas i příležitost, aby své tamější zákopy zvelebili a uzpůsobili delšímu pobytu. Na jaře roku 1916 se postupně vytrácela ze zákopů voda i bláto a v jejich blízkosti se začaly objevovat malé letní pavilony a dokonce i zahrádky, kterými vojáci vylepšovali své vojenské menu.⁵²³ A ani Lábek v dalším roce války se zahrádkou nezahálel. Pobyt v zákopech se pro vojáky v Prokopiwně tak stával alespoň o něco snesitelnějším. Atmosféru začínajícího jara popsal Lábek na východní frontě následovně: „*Začíná tu jaro, ale zeleň ještě nevidět. Zato nálada jest tak krásná, lidská a mírová, že si musím stále opakovati, že je válka.*“⁵²⁴

Život na východní frontě během první poloviny roku 1916 zachytil Lábek prostřednictvím svých fotografií. Zajímavé snímky ze života vojáků v Jezierně a Prokopiwně mapují několikaměsíční pobyt vojáků v zákopech, těžkou vojenskou techniku, zimní krajinu, jarní práce, bydlení místních obyvatel ale i vojáků v jejich příbytcích. Od začátku války je to patrně Lábkův nejlepší a zároveň nejucelenější soubor fotografií mapující každodennost vojáků na frontě.⁵²⁵ Avšak vzhledem ke zmíněné absenci deníkových zápisů z let 1916–1918

---

⁵²¹ Od počátku války udržovalo Rumunsko neutralitu a povolovalo rakousko-uherským i německým jednotkám přechod přes jeho území na pomoc tureckému spojenci. Ruské tažení v létě roku 1916 však zásadně změnilo rumunský pohled na válečné události. Pod vidinou územních zisků (oblast Sedmihradska až po řeku Tisu, Bukovinu až po řeku Prut a celý Banát) vyhlásilo dne 27. srpna Rakousko-Uhersku válku. Doufalo v úspěšný postup Ruska a oslabení nepřitele. Rusko však při rumunském vstupu do války již bylo oslabeno a rakousko-uhersko reagovalo pružněji, než se očekávalo. Několikanásobně početnější rumunská vojska zaútočila pod vidinou snadného úspěchu na konci srpna do Sedmihradska, avšak nedostala se přes horskou opevněnou linii. Díky včasnému vyslání německých i rakousko-uherských vojsk byli nakonec Rumuni zpacifikováni v bojích u Sibiny i Brašova, odkud byli začátkem října vytlačeni zpět za uherskou hranici. Vzhledem k velikému nasazení svého vojska v Sedmihradsku nebylo Rumunsko schopno odolávat bulharskému útoku v Dobrudži, kam Bulhaři vtrhli již 3. září. Po obsazení Bukurešti německými vojsky se rumunští vojáci začali stahovat do Besarábie, kde se spojili s ruskými silami. NEDOROST, L. *Do hořkého konce*, s. 71-74.

⁵²² Tamtéž, s. 69-71.

⁵²³ Tamtéž, rkp. inv. č. 33360, sign. 34 b 2, Letopisy Pětatřicátníků č. 2, s. 161.

⁵²⁴ Tamtéž, Macháček, kart. 1632, inv. č. 320, dop. L. Lábka F. Macháčka, 29. 3. 1916.

⁵²⁵ Tamtéž, Lábek, kart. 400, fotoalbum III, fotografie z roku 1916.

se z Lábkových písemností nedozvídáme další zajímavosti o jeho životě za války, pohybu na frontě anebo třeba zdravotním stavu, ubytování či skladbě jídelníčku.⁵²⁶

Lábkovy vojenské „kolegy“ čekaly v roce 1916 další pochody, bitvy, časté strádání v zákopech a marné naděje na posun fronty či konec války. K letní ofenzivě a postupu vojsk předznamenal Lábek dne 12. června: „*Neuvede-li se fronta v pohyb jinde, myslím, že u nás sotva.*“⁵²⁷ Výše uvedený konečný výsledek vývoje frontové linie v druhé polovině roku 1916 ukazuje, že fronta se posunula na všech místech, třebaže v omezenějším rozsahu, než s jakým ruské velení původně počítalo.

O něco dříve, dne 10. června, zastihlo vojáky Lábkovy divize denní příměří, během kterého zaznamenal Lábek v dopise náhledy některých ruských vojáků, jejichž „nadšení“ pro válku rok od roku ochabovalo. Tento den využili vojáci obou zneprátelených táborů limitované mírové podmínky pro vyhledávání raněných či mrtvých a sběru vojenského materiálu. Při této příležitosti, kdy se vojáci obou táborů dostali beztrestně do styku, sdělil Lábek do zázemí nejnovější zprávy o životě v ruském táboře, kde vojáci dle sdělení strádali hladem, maso již ani neměli v paměti a starý plesnivý chléb, který zcela běžně fasovali, přinesli dokonce rakousko-uherským vojákům na ukázkou. Někteří z ruských vojáků (převážně ze zdravotního personálu) využili tohoto dne k přechodu do rakouského zajetí.⁵²⁸

Ačkoliv se po bojích v druhé polovině roku 1916 život v zákopech opět relativně ustálil, již v listopadu začaly všeobecné přípravy na jarní a letní tažení. Rok 1917 měl být pro většinu lidí ve znamení velikých změn a konce vleklé války, stejně ale jako roky předešlé.⁵²⁹ Lábek doufal, že již brzy vymění potulný „*cikánský život*“ v Haliči za poklidné plzeňské zázemí.⁵³⁰ Zpříjemnění mu v té době přinášela alespoň pohodlná kancelář, patrně nejlepší, kterou od začátku války na frontě obýval: „*Zařídili jsme si (vlastně já sám) kancelář, že taková ještě nebyla, proto se musím pochlubit. Jen abychom ji také užili a aby zas brzy nepřišlo nějaké nebezpečí. Obstaral jsem pěkný velký stůl u truhláře a také novou postel, kterou každý den stelu a přikrývám zajímavou lidovou pokrývkou. Pak jsem z pěkných českých uměleckých lístků udělal na stěnu ozdobný pás (v paspartách) kolem dokola a co*

---

⁵²⁶ Na druhou stranu nám Lábkovy dopisy přibližují např. jeho denní režim během první poloviny roku 1916, tedy „poklidného“ období před vypuknutím ofenzivy, v důsledku které se pravidelná organizace dne každého vojáka zásadně změnila a podřídila bojovým výsledkům. V poklidnější době tak Lábek vstával kolem 6. hodiny ranní a usínal kolem 9. hodiny večerní. Před zavedením letního času, který byl v Rakousko – Uhersku prvně v praxi ustanoven právě na 1. května 1916, byl Lábkův režim posunut o hodinu zpět. Tamtéž, kart. 398, dop. č. 450 L. Lábka B. Lábkové, 5. 5. 1916.

⁵²⁷ Tamtéž, kart. 398, dop. L. Lábka M. Lábkové, 12. 6. 1916.

⁵²⁸ Tamtéž.

⁵²⁹ Tamtéž, dop. L. Lábka K. Lábkové, 19. 11. 1916.

⁵³⁰ Tamtéž, dop. L. Lábka M. Lábkové, 9. 11. 1916.

*nejzajímavějšího, dostali jsme sem i elektrické světlo! Jest to tu velice příjemné nyní a pečují stále o pořádek. Jen jak říkám, abychom se z toho mohli dlouho těšit!*⁵³¹ Je zajímavé, že vzhledem k přesunům vojska, které ale na druhou stranu nebyly zase tak časté, nicméně mnohdy neočekávané či ukvapené, nelitoval Lábek investic do zařízení svého ubytování, které obýval. Na druhou stranu to ukazuje, jak někteří vojáci toužili po civilním nebo alespoň kulturnějším životě a běžných životních podmínkách.

Během roku 1916 se Lábek dostal z fronty domů hned dvakrát. Poprvé odjel do Plzně 28. února a vrátil se 23. března.⁵³² Odjezd domů byl ale již od přelomu roku 1915 a 1916 plný nejistot. Často docházelo k odkladu termínu odjezdu, měnil se počet vojáků, kteří směli na dovolenou odjet a jednotliví vojáci se snažili nejrůzněji prosadit, např. skrze svou hodnost či pozici, aby odjeli přednostně. Začátkem února Lábek dokonce zvažoval podání žádosti na armádní velitelství s nadějí, že se domů podívá alespoň o něco dříve, avšak od tohoto záměru nakonec po domluvě s otcem upustil a vyčkával na přidělený termín.⁵³³ Mezi vojáky panovala v udílení dovolených nemalá rivalita, neboť chtěl každý odjet domů co nejdříve. Lábek však v obavách o své výhodné postavení u štábu raději přešel na vyčkávací taktiku: *„Rve se vše o tu dovolenou jako hladoví vlci a sobectví kvete jako při žádné jiné příležitosti. Rvát se o nic nebudu, protože musím dbáti, abych proti sobě nikoho nepoštvál.*“⁵³⁴

Během Lábkovy dovolené v Plzni byla v národopisném muzeu otevřena výstava „Blahopřejné lístky a navštívenky“ a v průběhu měsíce dubna i výstava „Malby jehlou“, pojednávající o drobných městských výšivkách z let 1780–1840.⁵³⁵ Návštěvnost druhé výstavy nebyla zpočátku příliš dobrá, pohybovala se zhruba kolem 30 návštěvníků za den.⁵³⁶ Ale díky pomoci Václava Kleina, který pro potřebu muzea a výstavy zhotovil poutavé plakáty, zvýšila se návštěvnost až na 80 osob na den.⁵³⁷ Třebaže se podařilo připravit

---

⁵³¹ Tamtéž, kart. 396, dop. č. 580 L. Lábka A. Lábkové, 28. 11. 1916.

⁵³² Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 24. 3. 1916.

⁵³³ Tamtéž, dop. č. 391 L. Lábka rodině, 2. 2. 1916. Srovn. viz tamtéž, dop. č. 388 L. Lábka M. Lábkové, 30. 1. 1916.

⁵³⁴ Tamtéž, dop. č. 407 L. Lábka M. Lábkové, 26. 2. 1916. K vytrvalosti a trpělivosti s udílením dovolených ho opakovaně vybízel otec František i Marie: *„Bez jistoty raději ani hnout!“* Tamtéž, kart. 396, dop. č. 50 M. Lábkové L. Lábkovi, 14. 2. 1916.

⁵³⁵ Výstavy pořádané NMP, *Historie VII*, s. 108.

Srovn. tamtéž, dop. F. Macháčka L. Lábkovi, 17. 1. 1916. Plán s návrhem úpravy výstavy s podrobnými instrukcemi zaslal Lábek do Plzně na začátku roku. Tamtéž, dop. č. 37 M. Lábkové L. Lábkovi, 6. 1. 1916.

⁵³⁶ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 11. 4. 1916.

⁵³⁷ Na prvním plakátu byl znázorněný kolovrátek s džbánkem a šátkem, u nichž byly informace o otevírací době, a druhý zachycoval plzeňské prostředí. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 16. 4. 1916.

prostřednictvím Lábkových sester,⁵³⁸ Fridolína Macháčka nebo třeba Václava Kleina novou výstavu, plánů na realizaci dalších projektů měl Lábek daleko více, což naznačují jeho dopisy.⁵³⁹ Jejich uskutečnění ovšem bránil Lábkův pobyt na frontě. Příležitostné návštěvy v plzeňském zázemí pro řádný chod muzea nestačily. Lábek si posteskl, že kdyby mohl odjet na dovolenou každé tři měsíce: „... *to by ty výstavy lítaly*“.⁵⁴⁰ Vzdálenost od domova, muzea i práce v něm stále více probouzela touha po systematické vědecké činnosti. Jak uvedl v dopise sestře Marii, před válkou se o národopis a kulturu zajímal spíše ze zájmu a nadšení, avšak nyní toužil po důkladnějším bádání a větším přínosu společnosti: „*Moje Mařko, ani nevíš, jakou mám chuť na práci národopisnou. Kdybych byl doma, jen bych sobě i tobě sháněl materiály a zjišťoval i fotografoval* ...“⁵⁴¹

Na základě Lábkovy dochované korespondence vyplývá, že v plzeňském národopisném muzeu neprobíhaly od roku 1916 žádné zásadní stavební úpravy, ale spíše běžné opravy. Částečně tomu nasvědčuje i otevření muzea v předešlém roce, kdy velká část stavebních úprav byla vykonána. Kroužek i Národopisná společnost byly patrně od roku 1916 i mnohem méně aktivní ve své činnosti. Příčinou byl postupný odchod členů a sympatizantů na frontu i nedostatek finančních prostředků. Muzeum bylo sice veřejnosti zpřístupněno, přesto se systematická přednášková, evidenční, poradenská i sbírková činnost mohla naplno rozvinout až v poválečné době, jak již bylo uvedeno dříve.⁵⁴²

Zdá se, že během této Lábkovy dovolené došlo v Plzni k jednání o jeho převelení z fronty do Plzně. Lábek se ucházel o místo kancelářského úředníka v Městském historickém muzeu. Upozorňuje na to dopis Fridolína Macháčka, v němž Lábkovi radí, aby na podanou žádost rezignoval, neboť se situace nevyvíjela příznivě a Macháček považoval za příhodnější odstoupit než obdržet zápornou odpověď.⁵⁴³ K takovému rozhodnutí ho mohly vést zcela praktické důvody – Lábek se chtěl ucházet o trvalé místo obecního úředníka – nejlépe samozřejmě v nějaké kulturní instituci, přičemž odmítnutá žádost se dle Macháčka mohla v budoucnu negativně promítnout do dalších vyjednávání. O místo ve zcela nově zavedeném národopisném muzeu, které svou existenci mělo teprve obhájit, nebylo možné prozatím žádat.

---

⁵³⁸ I v tomto roce přispěly ohromně Lábkovy sestry s realizací výstavy i zajištěním jejího provozu. Při výstavě opět prodávaly různý sortiment jako pohlednice či drobné umělecké výrobky např. hračky nebo drobné dětské oblečky. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 26. 3. 1916.

⁵³⁹ Další výstava se v národopisném muzeu konala během listopadu – prosince téhož roku. Tamtéž, kart. 398, dop. L. Lábka M. Lábkové, 3. 9. 1916 a srovn. viz tamtéž, Macháček, kart. 1632, inv. č. 320, dop. L. Lábka F. Macháčkovi, 5. 11. 1916.

⁵⁴⁰ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 375 L. Lábka B. Lábkové, 10. 1. 1916.

⁵⁴¹ Tamtéž, dop. L. Lábka M. Lábkové, 22. 7. 1916.

⁵⁴² Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 24. 3. 1916.

⁵⁴³ Tamtéž, kart. 396, dop. F. Macháčka L. Lábkovi, 18. 4. 1916.

Jeho vznik byl mimo jiné umožněn díky částečné finanční „soběstačnosti“, respektive spolufinancování Národopisné společnosti, což by přijetím nové pracovní síly nebylo možné dodržet.⁵⁴⁴ Absence dopisů týkající se této skutečnosti vede k závěru, že ke stažení Lábkovy žádosti nakonec skutečně došlo.

Na další dovolenou odjel Lábek patrně 3. října a vrátil se s denním předstihem o dvacet pět dní později. Po příjezdu do blátivé Haliče na něj čekalo rychlé vystřízlivění, neboť celý měsíc, kdy pobýval v rodném městě, v Haliči intenzivně přšelo.⁵⁴⁵ Rozmary této krajiny snášel Lábek s rozporuplnými pocity, jak již bylo řečeno dříve, avšak z národopisného hlediska to pro něj bylo neobyčejné místo plné nových zážitků i zkušeností. I nadále pozoroval tamější církevní život, kterého se osobně též účastnil, každodennost rodin, úpravu obydlí, zvyky i tradiční odívání, které všechny doma, z rodiny pak zejména Marii a Boženu, nemálo zajímalo. Podle Lábkova zkoumání odložili lidé z oblasti Haliče lidový kroj mezi lety 1906–1910. Do té doby chovala téměř každá rodina ovce a z vlny pečlivě zhotovovala krojové doplňky, zejména kožichy. Hotovému kroji dominovala vysoko upravená („načepená“) pokrývka hlavy. Kromě oděvů zhotovovali místní lidé též koberce a předložky s lidovými motivy, které Lábek tolik obdivoval. Již za války však bylo dle Lábka patrné, že od tohoto řemesla pomalu upouštěli.⁵⁴⁶ Lábek v dopisech rovněž zmiňuje, že podobné poklady, obzvláště lidové kroje, schovávali často místní před Rusy do truhel nebo je dokonce zakopávali mimo dům. Jednou se Lábkovi podařilo přemluvit ukrajinskou dívku, aby domácí kroj výjimečně oblékla a umožnila mu pořízení studijní fotografie.⁵⁴⁷ Z Lábkových válečných fotoalb je ovšem zřejmé, že Haličané tu a tam fotoaparátům ochotně zapózovali.⁵⁴⁸ Při svých cestách Haličí Lábek nemálo obdivoval tamější památky, zejména pak polské církevní stavby a hrdost místních lidí na své tradice i historii. Přestože na něj města jako Lvov či Krakov mocně zapůsobily, krásu památek z Čech mu ani zdaleka vynahradit nemohly.⁵⁴⁹

Stejně jako v předešlých letech i v roce 1916 viděl Lábek v Haliči mnoho nevšedností i zajímavostí. Halič Lábka na jednu stranu pohlcovala a na straně druhé odrazovala špinavostí a všudypřítomným blátem, které i v dalším roce války tolik znepríjemňovalo život vojáků.⁵⁵⁰ Při sebemenším dešti se proto tamější cesty proměnily v nepřístupný rozbahněný terén,

---

⁵⁴⁴ MÚ Plzeň, kart. 1011, NMP, dokumentace ke vzniku a založení národopisného muzea, různé spisy.

⁵⁴⁵ Tamtéž, Lábek, kart. 398, dop. č. 554 L. Lábka rodičům, 29. 10. 1916. Srovn. viz tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 28. 10. 1916.

⁵⁴⁶ Tamtéž, dop. č. 375 L. Lábka M. Lábkové, 10. 1. 1916.

⁵⁴⁷ Tamtéž, dop. č. 387 L. Lábka M. Lábkové, 28. 1. 1916. Srovn. viz tamtéž, kart. 396, dop. č. 47 M. Lábkové L. Lábkovi, 4. 2. 1916.

⁵⁴⁸ Tamtéž, kart. 400, válečná fotoalba, I-VI.

⁵⁴⁹ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 507 L. Lábka M. Lábkové, 23. 7. 1916.

⁵⁵⁰ Tamtéž, dop. č. 511 L. Lábka sestrám, 25. 7. 1916.

v němž pochody i boje bývaly někdy takřka nemožné.⁵⁵¹ Co ovšem Lábek snášel s nemenším odporem, byla častá přítomnost blech, much i vší. Stejně jako v předešlých i v následujících válečných letech se musel s těmito nezvanými hosty často vypořádat. O Haliči Lábek mnohokrát poznamenal: „*J sme v bleší krajine*“.⁵⁵² Po dvou letech na frontě si tak Lábek mnohem více vážil zdánlivých maličkostí každodenního života: „*Když člověk cestuje, ledacos vidí a všelijaké zkušenosti nabyde. Zním nyní téměř celou Halič dokonale. Ledacos pěkného jsem viděl, ale také mnoho špatného. K tomu poslednímu patří nejvíce špína, kterou jako by byli vše nakazili polští židé, u nich je špíny všude na centy. Ono to ani u nás není však bezvadné a velmi často, zvláště na venkově, vlezte člověk místo do sednice do hnojníku, ale vcelku jsme přec jen mnohem čistější, nejméně jednonásobně. Upravenosti v bydlení a v jídlu i šatu vážil bych si dnes mnohem více, nežli dříve. V tom jest veliká rozkoš života. Jest to přímo překvapení, když ti dejme tomu přinese v hostinci kávu na čistém tácku s čistým hrnečkem atd., nemluvě ani o vkusu, tolik nelze vůbec žádati. A přec polský národ má mocnou uměleckou tradici ...*“⁵⁵³

Co ovšem mohlo v roce 1916 přinést zásadnější změny v Lábkově postavení na frontě, byla obměna jeho vykonávané práce a převelení do oddělení likvidatury,⁵⁵⁴ u které býval Lábkův přítel Homolka. Jak již bylo zmíněno a Lábkem nejednou v dopise uvedeno, Lábek se snažil využívat vhodných příležitostí k poukázání na své schopnosti. Ať už to bylo příkladným plněním svěřených povinností či suplováním úkolů některého z kolegů, který se nacházel na dovolené, nebo třeba na „úředních“ nákupech. Takovou možnost měl Lábek v červenci roku 1916 při zcela prvním samostatném provedení měsíční účetní uzávěrky ve vojenské kanceláři.⁵⁵⁵ O několik týdnů později se před Lábkem objevila nečekaná možnost změny místa a přesunu do oddělení likvidatury na výpomoc s uzávěrkami, kde se uvolnila pozice povýšením jednoho z Homolkových kolegů. Zdá se tedy, že Lábkova první samostatná uzávěrka dopadla velmi dobře. Lábek změnu pozice rozhodně vítal, nicméně se to událo v době, kdy jeho hejtman pobýval na dovolené, což situaci značně komplikovalo. Nabídka o převelení do likvidatury Lábkovi velice lichotila, avšak vzhledem ke skutečnosti, že přesun neprobíhal řádně dle předpisů, především tedy se souhlasem hejtmana, cítil Lábek určité

---

⁵⁵¹ Tamtéž, dop. č. 527 L. Lábka rodině, 21. 8. 1916.

⁵⁵² Tamtéž, dop. č. 524 L. Lábka M. Lábkové, 16. 8. 1916.

⁵⁵³ Tamtéž, dop. č. 511 L. Lábka sestřám, 25. 7. 1916.

⁵⁵⁴ Likvidatura byla někdy nazývána též průkazna. Jedná se o místo, kde úředníci prozkoumávají pravost, správnost či oprávněnost finančního požadavku, a to ještě předtím, než je předán pokladníkovi k vyřízení. KUKLA, Karel. *Velký lidový slovník naučný*. Praha, 1907, s. 1223.

⁵⁵⁵ AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 494 L. Lábka rodičům, 4. 7. 1916.

obavy.⁵⁵⁶ Začátkem srpna však již Lábek radostně oznamoval domů, že na místo v likvidatuře byl přeci jen dosazen, nicméně s podmínkou, že po návratu hejtmana dojde k oficiálnímu odsouhlasení či zpětnému převelení do proviantní kanceláře.⁵⁵⁷ Nová náplň práce Lábka velmi těšila, ovšem nejistota před návratem hejtmana mu nedala chvíli klidu.⁵⁵⁸ Lábkův hejtman se na frontu vrátil již 10. srpna, avšak hejtmanovo rozhodnutí o Lábkově návratu k užšímu štábu u proviantury bylo oznámeno patrně až o tři dny později.⁵⁵⁹ Lábek v dopisech zmiňuje, že práce v likvidatuře byla výhodnější, bezpečnější a vzhledem se vztahy s kolegy i mnohem příjemnější. Hejtman ovšem o schopného písaře Lábka natolik stál, že ho po svém návratu na frontu převelel zpět do proviantní kanceláře.⁵⁶⁰

Ačkoliv se zdá, že se Lábek pro své schopnosti těšil mezi nadřízenými dobré pověsti, ani v roce 1916 se nevyhnul obavám před odvodem do zákopů. Hned začátkem roku přišel z velitelství pětatřicátého pluku rozkaz o novém vystřídání účetních poddůstojníků a písařů do 32 let věku.⁵⁶¹ Přestože Lábkovi bylo již o dva roky více, obával se změny věkové hranice, která přišla jen o několika dní později. Vystřídání měli být tedy pouze účetní poddůstojníci a písaři do 30 let, což Lábka ze seznamu odvedenců opět vyřadilo.⁵⁶² Další větší střídání sil u štábu přišlo začátkem dubna, kdy bylo do zákopů odveleno na 50 mužů. Těžké loučení s kolegy a „*bolestný dojem*“ z jejich odchodu Lábka na chvíli poznamenal, nicméně si mohl oddechnout, že i tentokrát zákopové „oprátce“ unikl.⁵⁶³ Uplynulo ještě několik měsíců, než odvody opět zaklepaly na dveře. Pro Lábka však přišla příjemná zpráva – škrtnutí jeho osoby z generálního seznamu odvodů, čímž na několik dalších měsíců získal jistotu, že do zákopů nepůjde.⁵⁶⁴

---

⁵⁵⁶ Tamtéž, dop. č. 516 L. Lábka rodině, 2. 8. 1916. Srovn. tamtéž, dop. č. 535 L. Lábka M. Lábkové, 31. 8. 1916.

⁵⁵⁷ Tamtéž, dop. č. 517 L. Lábka M. Lábkové, 4. 8. 1916. Srovn. tamtéž, dop. č. 519 L. Lábka M. Lábkové, 9. 8. 1916.

⁵⁵⁸ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 8. 8. 1916.

⁵⁵⁹ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 10. 8. 1916 a srovn. tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 15. 8. 1916.

⁵⁶⁰ Tamtéž, dop. č. 527 L. Lábka rodině, 21. 8. 1916.

⁵⁶¹ Tamtéž, dop. č. 368 L. Lábka rodině, 1. 1. 1916.

⁵⁶² Tamtéž, dop. č. 380 L. Lábka M. Lábkové, 16. 1. 1916.

⁵⁶³ Tamtéž, dop. č. 418 L. Lábka rodině, 4. 4. 1916.

⁵⁶⁴ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 30. 8. 1916.

1.24 Lábkovi na „plzeňské frontě“

„Vše je drahé, ceny stále stoupají a neví se, co bude dál.“⁵⁶⁵

Rok 1916 byl pro Plzeň dosud nejtěžším rokem od začátku války. Obyvatelé města se v důsledku nedostatečného zásobování a špatných pracovních podmínek škodováckých dělníků potýkali s prvními demonstracemi a potyčkami, o kterých nás však dopisy Lábkových blíže neinformují, neboť k nim vždy došlo v době, kdy Lábek pobýval na dovolené v Plzni. První protesty, orientované na zlepšení sociální otázky a zvýšení mezd dělníků, zde propukly 20. března ve Škodových závodech. Další vyostření atmosféry přinesl nedostatek potravin, převážně brambor, v důsledku čehož došlo v prvních srpnových dnech (3.–10. srpna) k hladovým demonstracím a dokonce i k útokům na plzeňské okresní hejtmanství.⁵⁶⁶ K vyhocené situaci jistě přispělo červnové zavedení nekvalitního, téměř nepoživatelného chleba s přísadou kukuřičné mouky, která byla v červnu plzeňským aprovizačním úřadem rozdávána. Z dopisu Anny Lábkové vyplývá, že nekvalitní mouku odmítaly Plzeňanky přijmout.⁵⁶⁷ V dalším měsíci pak byly v důsledku nedostatku masa nařizeny rakousko-uherskými úřady dva bezmasé dny (středa a pátek).⁵⁶⁸ Vše ale jako by bylo jen předzvěstí něčeho většího.

Rok 1916 byl celkově pro Lábkovi především ve znamení obchodu. V případě Františka Lábka však nikoliv v pozitivním slova smyslu, neboť z důvodu nedostatku potravin a kuřiva, který se výrazně odrazil na prosperitě jeho obchodu, docházelo k úpadku jeho dlouholeté vybudované živnosti. Začátkem května navíc obdržel nepříjemné oznámení o šestiprocentním zvýšení nájmu v obchodě. Ladislavův otec se proti navýšení ohradil a snažil se s pronajímatelem Bedřichem Friedlem vyjednávat, neboť kvůli nedostatku potravin a zboží neměl často ani co prodávat. Výdělky Františka tedy spíše postačovaly na pokrytí životních výloh a nezbytných nákladů. Pronajímatel mu nakonec oznámil, že pokud jeho příjmy neumožní řádné splácení, má si zažádat o příspěvek u svých dětí, kterým se kvůli odlišnosti prodávaného sortimentu dařilo velmi dobře.⁵⁶⁹ Na takovou výzvu pobouřený a hrdý

⁵⁶⁵ Tamtéž, kart. 396, dop. č. 42 M. Lábkové L. Lábkovi, 24. 1. 1916.

⁵⁶⁶ MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 182-183.

⁵⁶⁷ Tamtéž, s. 183. Srovn. AMP, Lábek, kart. 396, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 25. 6. 1916.

⁵⁶⁸ MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 183.

⁵⁶⁹ AMP, Lábek, kart. 396, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 12. 5. 1916.

otec nereagoval.⁵⁷⁰ Ladislava celá záležitost nesmírně roznítla, neboť se nemohl zbavit dojmu, že k tomu došlo kvůli závistivosti pronajímatele, neboť jen několik málo dní před obdržáním oznámení otevřely Ladislavovy sestry nový obchod, který se hned od začátku těšil dobré návštěvnosti. Marie zkoušela bratra uklidnit, proto mu obratem sdělila, že ke zvýšení nájemného došlo i u ostatních obchodníků.⁵⁷¹ A jak uvedla, otec nemohl být výjimkou.⁵⁷² Od prvních válečných měsíců (patrně ale již dříve) platili mladí Lábkovi 60 K měsíčně svým rodičům na přílepenou, ubytování a stravu. Z dopisů je zřejmé, že tuto částku po změně nájmu zvýšili. Nová částka ale není v dopisech uvedena.⁵⁷³

Stejně jako v roce 1915, též v dalším roce války uvažovali Lábkovi o zrušení a uzavření obchodu Františka Lábka. Mladý Lábek navrhoval otci, aby obchod prodal, nejlépe některému známému, který by jej vedl pod dosavadním jménem. Otcí doporučoval ponechání si části obchodu – trafiky – aby měl možnost finančního přílepení a odreagování.⁵⁷⁴ Ke zrušení živnosti ale František Lábek ještě nedospěl, obchod se snažil udržet co nejdéle.

Je-li řeč o obchodování Lábka staršího, je třeba pro představu uvést ceny potravin v Plzni v květnu roku 1916, kdy 1 kg sádla stálo 13 K, máslo 1.60 K, vepřové maso 8.80 K, jedno vejce 26 hal., pokud ovšem bylo vůbec k sehnání.⁵⁷⁵ Z důvodu sucha i dalších odchodů mužů do války očekávali navíc lidé v zázemí další žalostnou válečnou úrodu. Zásoby potravin byly mnohde takřka vyčerpány.⁵⁷⁶ Zdražování i nedostatek se samozřejmě dotýkal i papírenského obchodu, nicméně oproti koloniálnímu obchodu Františka Lábka ve zcela omezené míře. Ladislavovy sestry řádně dodržovaly instrukce, které jim Ladislav při odchodu do války (a samozřejmě i v dalších letech) náležitě připomínal. S co největším předstihem nakupovaly zboží, aby pro své zákazníky zajistily dostatek artiklů a vyhnuly se alespoň částečně zdražování. Příkladem může být nákup pro nový školní rok 1916/1917, pro který začaly Lábkovy sestry zajišťovat zboží již v polovině února.⁵⁷⁷ Začátkem roku 1916 totiž papírenské zboží podražilo o 20 % a další zdražování se očekávalo zakrátko. Poněvadž

⁵⁷⁰ Tamtéž, dop. F. Lábka L. Lábkové, 8. 5. 1916.

⁵⁷¹ Důvodem toho byla vyšší daňová zatíženost, zejména na stočném. Tamtéž, dop. Bedřicha Friedla, 21. 11. 1918.

⁵⁷² Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 26. 5. 1916.

⁵⁷³ Tamtéž, kart. 395, dop. č. 14 M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 11. 1914. Prozatím není zřejmé, o kolik byla částka zvýšena. Tamtéž, kart. 396, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 12. 5. 1916.

⁵⁷⁴ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 596 L. Lábka M. Lábkové, 17. 12. 1916.

⁵⁷⁵ Předchozí ceny však dopisy Lábkových neprozrazují. Pro srovnání viz přílohy (mapy, plány, tabulky, přehledy a grafy).

⁵⁷⁶ V Plzni v té době navíc kolovaly zvěsti o situaci v Prusku, kde byli lidé kvůli nedostatku potravin odkázáni na polní kuchyni, kde dostávali polévku na přiděl. Tamtéž, kart. 396, dop. M. Lábková L. Lábkovi 26. 5. 1916.

⁵⁷⁷ Tamtéž, dop. č. 50 M. Lábkové L. Lábkovi, 14. 2. 1916. Nákupy pro nový školní rok uspíšily dívky z obav před „bouřlivým“ školním rokem. Tamtéž, M. Lábkové L. Lábkovi, 11. 9. 1916. Účetní záznamy ukazují, že z pohledu tržeb byly měsíce září a říjen roku 1916 od roku 1913 těmi neúspěšnějšími. Tamtéž, Obchody Lábkových, rkp. inv. č. 20 803, sign. 10 b 156, účetní kniha 1909–1919.

se Lábkovi zbožím značně předzásobovali, ocitli se záhy před problémem jeho skladování. Prostory papírenského obchodu, ale i úložného místa v obchodě u Františka Lábka byly již zcela zaplněny.⁵⁷⁸ V době, kdy nedostatek potravin a nevídané zvyšování cen zasáhly již všechny vrstvy plzeňské společnosti, přemýšleli Lábkovi o rozšíření obchodu a zajištění nového skladu. Zhruba v polovině ledna téhož roku vzrostly navíc ceny papírenského zboží o dalších 20 % (což bylo od nového roku plných 40 %). Papír se pomalu stával nedostatkovým zbožím; kdo si nevytvořil zásoby předem, nákup se mu razantně prodražil. To ale ovšem nebyl případ Lábkových, kteří s touto variantou počítali. V době výrazného nárůstu cen měli již slušné zásoby.⁵⁷⁹ V květnu toho roku přišlo ale další velké zdražení papírenského zboží. Deníky, které ještě v lednu stály 30 hal., stály nyní 40 hal. Inkoust podražil z 20 a 30 hal. na 24 a 36 hal., čtvrtky z 3 a 6 hal. na 6 a 8 hal. Některé sešity podražily až o neuvěřitelných 300 %.⁵⁸⁰ Tužky stály od 6 do 12 hal. Koncem května konstatovaly Lábkovy sestry, že papírnické zboží obecně podražilo od nového roku o 100 %.⁵⁸¹ Přestože v dalších měsících tržby v papírenském obchodě Lábkových klesaly, nákupy na nový školní rok a následné vánoční nákupy zisky opět významně zvýšily.⁵⁸²

Od předešlých let se nabízený i poptávaný sortiment v obchodech Lábkových nelišil. I nadále bylo v oblibě výtvarné umění a lidové výrobky.⁵⁸³ Obchod se čím dál častěji těšil veliké podpoře veřejnosti, významné osobnosti nevyjímaje.⁵⁸⁴ Opětovně sem docházeli nakupovat členové plzeňské rodiny Škodových, kteří zde např. v době Vánoc pořizovali velké množství hraček, anebo malíři z jižního Plzeňska Josef Matějka a Jaroslav Mašek.⁵⁸⁵ Dle Lábkových dopisů je patrné, že početnou skupinu zákazníků tvořili škodováčtí dělníci s rodinami. Zvýšený počet dělníků v Plzni se obvykle odrážel v lepších tržbách obchodu.⁵⁸⁶ Nejednou na tuto skutečnost Lábek v dopisech upozornil: „*Plzeň má zvláštní postavení s tím*

⁵⁷⁸ Tamtéž, Lábek, kart. 396, dop. č. 37 M. Lábkové L. Lábkovi, 6. 1. 1916.

⁵⁷⁹ Tamtéž, dop. č. 40 M. Lábkové L. Lábkovi, 17. 1. 1916.

⁵⁸⁰ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 24. 1. 1916. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábka L. Lábkovi, 19. 5. 1916.

⁵⁸¹ Tamtéž, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 22. 5. 1916. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 26. 5. 1916.

⁵⁸² Tamtéž, Obchody Lábkových, rkp. inv. č. 20 803, sign. 10 b 156, účetní kniha 1909–1919.

⁵⁸³ Úspěch zaznamenaly např. práce mladého malíře Votlučky, který o rok dříve přišel k Lábkovým s nabídkou prodeje. Roku 1915 byly jeho práce nejen běžnou součástí prodeje, ale též výkladu obchodu Svěráz. Tamtéž, Lábek, kart. 396, dop. č. 38 M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 1. 1916.

⁵⁸⁴ Stálí, ale i noví zákazníci (dokonce i z vyšších kruhů) dokladovali, že obchod se těšil oblibě i vážnosti nejen mezi Plzeňany. Důvodem byla dle Lábka kombinace poctivá práce a výběr zboží – umění ruční výroby domácího (českého) původu. Tamtéž, kart. 398, dop. č. 370 L. Lábka A. Lábkové, 8. 1. 1916.

⁵⁸⁵ Tamtéž, kart. 396, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 26. 12. 1915.

⁵⁸⁶ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 551 L. Lábka rodině, 26. 9. 1916. Srovn. viz tamtéž, dop. č. 377 L. Lábka M. Lábkové, 13. 1. 1916. Roku 1910 činil počet obyvatelstva v Plzni 80 445. Během válečného stavu se zvýšil počet obyvatel o čtvrtinu a v rámci okresu o celou šestinu. Důvodem takového nárůstu byl předně příliv dělníků do plzeňské Škodovky. Ta měla do poloviny roku 1917 na 60 000 pracujících. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 605. Srovn. ČEPELÁK, V. *Dějiny Plzně II.*, s. 226.

válečným průmyslem, které do města přináší úžasné množství kapitálu, proto je obchod živý a něco z toho bohatství zbyde i po válce.“⁵⁸⁷

Zavedení letního času a zejména od podzimu důrazná upozornění na šetrnost v nakládání s topivem i svítivem ve školách, závodech, úřadech atd., sledovalo snížení spotřeby energie i nákladů.⁵⁸⁸ Lábkovi proto upravovali otevírací dobu v obchodech, kde od podzimu pobývali od ranních hodin do sedmé hodiny večerní, a po zavedení příkazu na popud městské elektrárny koncem listopadu, kdy bylo zakázáno osvětlení výkladů na celkem tři dny v týdnu, zavedli si Lábkovi dne 27. listopadu osvětlený výklad petrolejovou lampou.⁵⁸⁹ Zdá se, že k tomuto kroku přistoupili v Plzni jako jediní obchodníci, což budilo pozornost mnoha kolemjdoucích.⁵⁹⁰

Ani v roce 1916 nezůstal Lábek pozadu s obchodováním na frontě. Opět se velice dařilo prodeji papíru, obálek, pohlednic s nejrůznější tematikou nebo třeba kalendářů. Vyšší prodej byl jako obvykle zaznamenán např. v době Velikonoc či Vánoc, kdy Lábek prodával pohlednice doslova po stovkách.⁵⁹¹ Někdy trvalo Lábkovi více dní, než zásilku z domova rozprodal, jindy pak prodal pohlednice během jedné či několika málo hodin. To se stávalo většinou v případě, kdy došlo k přerušení obchodního spojení mezi frontou a zázemím.⁵⁹² Lábek ovšem ani v dalším roce války nezanedbával svou proviantní kancelář, kterou zásoboval nejčastěji tužkami, deskami, kancelářským papírem nebo třeba inkoustem.⁵⁹³ I v roce 1916 se rovněž díky Lábkově nákupům dostávaly z fronty do Plzně zajímavosti pro obchody Lábkových, které Marie a Božena obvykle vystavovaly ve výkladní skříni. V roce 1916 se jednalo např. o lidovou keramiku z Krakova,⁵⁹⁴ malované truhly ze Lvova (patrně menších rozměrů), které se v Plzni těšily oblibě,⁵⁹⁵ dále Lvovské pohlednice⁵⁹⁶ nebo třeba

---

⁵⁸⁷ Lábek tedy očekával, že obchodu se podaří natolik dobře, že i po válce nebude o „přežití“ nouze. AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 369 L. Lábka rodině, 2. 1. 1916.

⁵⁸⁸ ŘEHÁČEK, K. *Dopady války*, s. 294-295.

⁵⁸⁹ Lábek původně zvažoval, že by se do interiéru obchodu daly dát 2 nebo 3 malé lampičky na baterie (při ceně jedné 90 hal. – 1 K), které by světlo namířily na zboží a výlohy. Od tohoto plánu ale nakonec sešlo. AMP, Lábek, kart. 398, dop. č. 578 L. Lábka M. Lábkové, 27. 11. 1916.

⁵⁹⁰ AMP, Lábek, kart. 396, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 27. 11. 1916. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 9. 12. 1916. Poměrně kuriózně působí Lábkovy dopisy, v nichž jsou sestry upozorňovány na bezpečné nakládání s petrolejovými lampami. Tamtéž, kart. 398, dop. L. Lábka M. Lábkové, 30. 11. 1916.

⁵⁹¹ Např. týden před Vánocemi zaslal Lábek domů žádost o dodání 500 pohlednic. Zároveň však sděloval, že by byl schopný prodat i 2 000 kusů. Tamtéž, kart. 398, dop. č. 598 L. Lábka M. Lábkové, 19. 12. 1916.

⁵⁹² Tamtéž, dop. č. 531 L. Lábka A. Lábkové, 26. 8. 1916.

⁵⁹³ Tamtéž, dop. č. 43 M. Lábkové L. Lábkovi, 26. 1. 1916.

⁵⁹⁴ Např. v létě roku 1916 zakoupil Lábek při jedné návštěvy Krakova keramiku za 100 K. Tamtéž, kart. 398, dop. L. Lábka rodině, 19. 8. 1916. Srovn. viz tamtéž, dop. č. 504 L. Lábka rodině, 21. 7. 1916.

⁵⁹⁵ Tamtéž, dop. č. 558 L. Lábka M. Lábkové, 3. 11. 1916. Srovn. viz tamtéž, dop. č. 568 L. Lábka rodině, 12. 11. 1916. Srovn. viz tamtéž, kart. 396, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 7. 11. 1916.

⁵⁹⁶ Tamtéž, kart. 398, dop. L. Lábka rodině, 2. 9. 1916.

gobelíny, u nichž byl ovšem problém s drahou přepravou z Polska do Plzně.⁵⁹⁷ Logistická otázka představovala pro Lábkovo frontové obchodování nemalé starosti. Se všeobecným nedostatkem potravin, spotřebního zboží, oděvů aj. rozvíjel se nejen černý trh, ale také krádeže, které se nevyhnuly ani útokům na „bedničky“ pro vojáky na frontách, jak v dopisech pobouřeně informuje Lábek: „*Nikdy nebyvala taková zlodějna na poštách jako právě teď, kdy se jedná o ubohého vojáka. Jest to strašné sobectví, kterým už je nakaženo celé lidstvo.*“⁵⁹⁸

1.24.1 „Svéráz Božena Lábková“

„*Ženská paráda zůstatne, co svět světem stojí, kdyby na sůl nebylo.*“⁵⁹⁹

Dne 1. května roku 1916 došlo u Lábkových k významnému obchodnímu i kulturnímu počínu, a sice k otevření vytouženého obchodu s lidovými uměleckými výrobky a moderními oděvy zvaný Svéráz, který provozovala Lábkova sestra Božena. V poctivém lidovém umění, které přežilo staletí, viděl Lábek budoucnost obchodu.⁶⁰⁰

Již začátkem roku 1916 uvažoval Lábek s Marií o co nejrychlejším otevření obchodu, neboť se i v jiných plzeňských obchodech začalo objevovat drobné zboží druhu svéráz. V obavách před možnou konkurencí proto Marie apelovala na bratra, aby jednání o realizaci začaly co nejdříve. Božena měla z uspíšení projektu vážné obavy kvůli své jazykové průpravě, neboť v Plzni žilo mnoho německých rodin a kvůli Škodovce se sem navíc stěhovali další a další dělníci různých národností. Božena měla pocit, že její zdatnost dorozumět se v německém jazyce k prodávání zkrátka stačit nebude.⁶⁰¹ Lábek ji však oponoval: „*Domluví se každá zelinářka na trhu, neřku-li ty.*“⁶⁰² Zároveň zde byla možnost využít výborné znalosti němčiny nejmladší Anny Lábkové.⁶⁰³ Lábek navíc zastával názor, že nejlépe se Božena naučí jazyku přímo od německých zákazníků.⁶⁰⁴

Obavy z rozšíření obchodní živnosti měl především Ladislavův otec. Jednak kvůli válečné situaci, nevyzpytatelným hospodářským poměrům a růstu nájmu, jednak kvůli

⁵⁹⁷ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 570 L. Lábka B. Lábkové, 16. 11. 1916.

⁵⁹⁸ Tamtéž, kart. 398, dopis č. 405 L. Lábka M. Lábkové, 25. 2. 1916.

⁵⁹⁹ Tamtéž, dop. č. 369 L. Lábka rodině, 2. 1. 1916.

⁶⁰⁰ Tamtéž, dop. č. 574 L. Lábka B. Lábkové, 21. 11. 1916.

⁶⁰¹ Tamtéž, kart. 396, dop. č. 35 M. Lábkové L. Lábka, 1. 1. 1916.

⁶⁰² Tamtéž, kart. 398, dop. č. 369 L. Lábka B. Lábkové, 4. 1. 1916.

⁶⁰³ Tamtéž, kart. 396, dop. č. 35 M. Lábkové L. Lábka, 1. 1. 1916.

⁶⁰⁴ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 456 L. Lábka M. Lábkové, 10. 5. 1916.

potřebě dalších prostorů pro ukládání zboží.⁶⁰⁵ Z dopisů je patrné, že obavy z neúspěchu nového obchodu Lábek rozhodně neměl, jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole. Spíše se ale obával možnosti, že by se z války domů vůbec nevrátil. V takovém případě se klonil k názoru, aby sestry obchod prodaly anebo našly vhodnou obchodní společnici, která by tíhu podnikání nesla společně s nimi.⁶⁰⁶ Otázka finanční hotovosti rodinu Lábkových tolik netrápila, neboť jen na vkladních knížkách Lábkových sester bylo k dispozici 11 200 K, které posloužily jako vstupní kapitál pro zřízení a vybavení nového obchodu.⁶⁰⁷

Problémem byl již zpočátku samotný název obchodu. Lábek původně navrhoval, aby se obchod jmenoval „Lidová malírna“, nikoliv „Svéráz“, a to s ohledem na případné změny prodáváného zboží. Obával se, že pokud by došlo ke snížení zájmu zákazníků o tradiční výrobky „českého“ původu, musel by se obchod přetransformovat na jiné, třeba zahraniční, artikly. Němci navíc pro Lábkovi představovali silnou kupní sílu, bylo tedy třeba počítat i s jejich poptávkou.⁶⁰⁸ Začátkem května, po otevření obchodu „Svéráz Božena Lábková“ zaregistrovala proto Marie na plzeňském hejtmanství a berním úřadě orientaci obchodu na umělecký průmysl, zvláště lidový, umělecké obrazy, ruční práce a přípravy k nim.⁶⁰⁹

Název pro obchod Svéráz navíc zcela odmítal Lábkův přítel Wirth, který toto označení považoval za nevhodné i nešťastné, neboť v něm docházelo ke spojení slov ženského a mužského původu. Navíc ho vnímal jako nečeský a „*proti duchu jazyka*“.⁶¹⁰ Lábkovu definici o významu „uměleckého průmyslu v módě“ Wirth naprosto akceptoval z pohledu pestrosti nabízeného zboží i významu, avšak ve spojení s heslem „*umělecký program*“ jej neschvaloval a dokonce označoval takovou souvislost za zpátečnické: „... „*Evropské umění je a musí být naším heslem a duše česká se v něm projeví sama. (...) Netřeba sahat do dob sta či více let nedávných pro odumřelou formu. Móda, ano, s Pánembohem, dokonce hezká móda to je, ale ne umělecký program.*“⁶¹¹

Při otevření obchodu docházelo nejčastěji ke sporu, co vlastně oblečení pod označením svéráz znamená. Někteří považovali módu svérázu za výhradně krojovou tradiční záležitost, avšak Lábek s takovým výkladem nesouhlasil a důrazně upozorňoval, že se jedná

⁶⁰⁵ Tamtéž, dop. č. 370 L. Lábková A. Lábkové, 8. 1. 1916. Srovn. tamtéž, kart. 396, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 25. 2. 1916.

⁶⁰⁶ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 571 L. Lábková M. Lábkové, 17. 11. 1916.

⁶⁰⁷ Anna měla k dispozici 3 500 K, Božena 3 500 K a Marie 4 200 K. Po válce (k 1. lednu 1919) měly dívky na knížkách dohromady 6 200 Kč (Anna 1 500 Kč, Božena 2 000 Kč a Marie 2 700 Kč). Tamtéž, Obchody Lábkových, rkp. i. č. 10 b 156, účetní kniha, s. 126.

⁶⁰⁸ Tamtéž, Lábek, kart. 398, dop. č. 414 L. Lábková sestrám, 31. 3. 1916. Úvahy o rozšíření zboží z českého na zahraničí potvrzuje i pozdější korespondence. Viz např. tamtéž, dop. č. 553 L. Lábková B. Lábkové, 28. 9. 1916.

⁶⁰⁹ Tamtéž, kart. 396, dop. M. Lábkové L. Lábková, 10. 5. 1916.

⁶¹⁰ Tamtéž, kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 18. 5. 1916.

⁶¹¹ Tamtéž, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 18. 5. 1916, 6. 9. 1916.

o moderní českou módu s kořeny v lidových vzorech, která je proměnlivá, nicméně pomalým tempem, a to díky její kvalitní umělecké hodnotě oproti šablonovitému oblečení tovární výroby, které často rychle zákazníky omrzelo.⁶¹² Lábek nechtěl oživit národní kroj, ale šířit moderní odívání.⁶¹³ Oblečení ve stylu svéráz mělo základ v moderních návrzích českých umělkyně.⁶¹⁴ Lábek zároveň upozorňoval, že co do vzorů a motivů je taková móda již na první pohled bohatší a zářivější.⁶¹⁵

Z dopisů vyplývá, že oblečení ve stylu, které Lábkovi nabízeli, bylo v Plzni opravdu velmi oblíbené. Pokud si některá z dam nemohla oblečení či výšivky zakoupit, vyšívala si jej sama (dle fantazie či inspirace) nebo si pořídila návrhy předloh třeba u Lábkových. I takový sortiment byl u nich samozřejmě k sehnání. Ze 30 kusů po 1.20 K se do poloviny května prodaly téměř všechny.⁶¹⁶ Začátkem května Božka sdělovala bratrovi na frontu, že na ulicích již není takřka vidět dámy, která by neměla nějakou lidovou výšivku.⁶¹⁷ O měsíc a půl později tuto skutečnost potvrzovala a dodala, že ne všechny druhy a úpravy výšivek dodávaly Plzeňankám na kráse. Některé svým „*nevkusem*“ působily dle Boženy dokonce negativně na význam celého stylu.⁶¹⁸ Je tedy patrné, že šíření této módy braly sestry velmi vážně, stejně jako Ladislav. Nešlo pouze o zisk, jako dokládá citace z Lábkova dopisu: „*To musí hřáti, když můžeš říci, že uvádíš vkus a umění mezi lid.*“⁶¹⁹ Lábek si přál, aby oblečení ve stylu svéráz bylo vidět zejména na dětech, neboť právě ony představovaly budoucnost národa a pěkně upravené působily jako nejlepší reklama.⁶²⁰ Důležité pro Lábka pochopitelně bylo i to, aby módu i orientaci obchodu propagovaly sestry na sobě samých – oblékáním předkládaného zboží.⁶²¹

Vraťme se ale k realizaci projektu otevření obchodu. V kapitole věnované roku 1915 bylo uvedeno, že Lábkovi s předstihem zvažovali, jak svůj sen o zřízení nového podniku co nejlépe uchopí. Nabízí se tedy otázka, který ze způsobu zřízení si nakonec vybrali.

Přestože i v roce 1916 upřednostňovali Lábkovi reprezentační filiálku Zádruhy, došlo k otevření samostatného obchodu, nicméně s výhodným uzavřením smluvní spolupráce, díky

---

⁶¹² Tamtéž, kart. 398, dop. č. 426 L. Lábka sestrám, 13. 4. 1916.

⁶¹³ Tamtéž, dop. č. 460 L. Lábka B. Lábkové, 13. 5. 1916.

⁶¹⁴ Tamtéž, dop. č. 421 L. Lábka sestrám, 7. 4. 1916.

⁶¹⁵ Tamtéž, dop. č. 421 L. Lábka sestrám, 7. 4. 1916.

⁶¹⁶ Tamtéž, kart. 396, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 19. 5. 1916.

⁶¹⁷ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 3. 6. 1916.

⁶¹⁸ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 19. 7. 1916.

⁶¹⁹ Tamtéž, dop. č. 478 L. Lábka B. Lábkové, 7. 6. 1916.

⁶²⁰ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 496 L. Lábka B. Lábkové, 25. 5. 1916.

⁶²¹ Tamtéž, dop. č. 401 L. Lábka M. Lábkové, 16. 2. 1916.

kteří Lábkovi prodávali zboží za zvýhodněných podmínek – za menší procentuální přírůžku na zboží. Smlouva byla nejprve dohodnuta se Zádruhou. Většinu celého procesu vyjednávání měla ovšem na svých bedrech právě Marie. Zdá se, že ze všech sester měla pro obchodní diplomacii a smlouvání největší vlohy i zkušenosti. Se Zádruhou a později i Ústřednou projednávala podmínky nejprve písemně, později se osobně několikrát vydala do Prahy, ačkoliv původně chtěla v případě osobního kontaktu jednat prostřednictvím bratra. Osobní schůzky navíc upřednostňovala i např. Zádruha.⁶²² Většinu organizačních věcí spojených se zřízením obchodu zařídila tedy právě Marie.

Dne 6. února navštívila obchod Zádruhy v Praze, aby dojednala spolupráci a prohlédla si dodávané zboží (výšivky, keramiku, krajky, hračky, korálky aj.), které ale dobře znala již z dřívějších dodávek do Lábkova papírenského obchodu.⁶²³ Došlo k ujednání o otevření obchodu na dnešní Klatovské třídě u evangelického kostela, k počátečnímu placení režie obchodu Zádruhou, ke stanovení zhruba 20% slevy pro Lábkovi na dodávané zboží, 5% přírůžky na zboží a k uložení zálohy ve výši 2 000 K na spořitelní knížku u některé z pražských bank. Zároveň se zástupci Zádruhy s Marií dohodli, že spolupráce nesměruje proti konkurenční Ústředně v Brně, která s Lábkovými rovněž obchodovala. Vzhledem ke skutečnosti, že Lábkovi obchod neotevřeli jako filiálku, měli i nadále volné ruce ve výběru zboží u dalších dodavatelů.⁶²⁴

První zboží od Zádruhy (v hodnotě 4 845.55 K) obdržely Lábkovy sestry 27. února. Již předtím ale začala Marie vyjednávat smlouvu (patrně za stejných podmínek) i s Ústřednou, které rovněž poukázala na spořitelní knížku (Sporobanky) zálohu ve výši 2 000 K.⁶²⁵

Prostory, zboží i podmínky byly zajištěny, nezbývalo tedy než dokončit úpravu a instalaci obchodu a pustit se do dalšího podnikání. Regály, prodejní pult i police vyhotovil

---

⁶²² Zvýhodněný prodej měl být jen dočasným způsobem zřízení obchodu. Po ukončení válečného konfliktu měla být z obchodu utvořena filiálka. Tamtéž, kart. 396, dop. č. 39 M. Lábkové L. Lábkovi, 14. 1. 1916. Dokonce se objevila možnost, že k přeměně na filiálku mohlo dojít i po roce od uzavření smlouvy. Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 18. 2. 1916.

⁶²³ Během této pražské návštěvy Marie navštívila již zmíněnou výstavu Svěrázu v Obecním domě. Tamtéž, dop. č. 48 M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 2. 1916. Při další obchodní cestě do Prahy se navíc osobně seznámila s Renátou Tyršovou při jedné z pražských výstav. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 13. 6. 1916. Pro zajímavost uvedme, že Tyršová byla místopředsdkyní pražské Zádruhy, se kterou Lábkovi obchodovali. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 3. 5. 1916. Na různé výstavy se Marie dostávala i v následujících letech, kdy do pražské Zádruhy dojížděla přebírat zboží pro obchod Svěráz.

⁶²⁴ Tamtéž, dop. č. 48 M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 2. 1916. Srovn. tamtéž, dop. č. 49 M. Lábkové L. Lábkovi, 11. 2. 1916. Se Zádruhou se Marie navíc domluvila, že neprodejné věci budou zasílat zpět na výměnu za zboží žádanější. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 29. 8. 1916.

⁶²⁵ Tamtéž, dop. č. 49 M. Lábkové L. Lábkovi, 11. 2. 1916 a srovn. tamtéž, dop. č. 56 M. Lábkové L. Lábkovi, 30. 2. 1916. Podrobnosti též viz tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 21. 4. 1916. Pro zachování dobrých vztahů sdělili Lábkovi Ústředně podrobné podmínky a připomněli, že záloha je skutečně jen záloha – tedy majetek Lábkových. Tamtéž, kart. 398, dop. č. 420 L. Lábka M. Lábkové, 6. 4. 1916.

známý plzeňský truhlář Brašna, některý nábytek pak dodatečně majitel truhlářského závodu v Plzni František Líd. ⁶²⁶ Zajímavou informací bezesporu je, že malované obrázky do pultu i některých regálů dodal malíř prof. Jan Konůpek, stejně jako vývěsní ceduli „Svéráz Božena Lábková“. ⁶²⁷ Dne 20. dubna již vrcholily přípravy na otevření, instalovalo se zboží a zdobila se výloha (perníčky, lidovými šátky a dalšími uměleckými předměty). Do nově otevřeného obchodu dodal několik obrazů Lábkův přítel Krs a pomohl i s pořízením prací od některých umělců z Prahy. ⁶²⁸

Z dopisů je patrné, že sestry se snažily zasílat Lábkovi průběžně fotografie o stavu obchodu i podrobné informace v dopisech. Jednotlivé kroky s ním konzultovaly a změny, které navrhoval či žádal, vždy pečlivě plnily. „Puntičkářství“ Lábka je ale v tomto případě až zarážející. Sestrám v dopisech vytýkal i nejmenší detaily – zavěšení plakátu výše na stěnu, otočení poličky na šperky anebo větší pečlivost při výběru zboží do výkladu, které mělo být laděno i druhově ne jen tematicky. Kupříkladu paličkované a vyšíváné dečky nebylo dle Lábka možné umístit do skříně společně, neboť se vzájemně „ubíjely“ odlišným rázem. Není dečka jako dečka. V úvodu dopisu o výtkách však Lábek dívkám vzkazoval: „*Jsou to jen pokyny, neb vcelku jsem velmi spokojen.*“ ⁶²⁹ V jiném případě pak sestrám předepsal dokonce i druh a barvu záclon do obchodu (v hnědém provedení s černobílou výšivkou a pruhem ve spodní části, nad nímž měl být ležatým písmem umístěn název Svéráz). Úsměvně pak působí dodatek v témže dopisu: „*Jen samostatně jednající člověk pokračuje a jen takové těší výsledku vlastní práce.*“ ⁶³⁰ Jindy, když dívky dostaly např. za úkol narovnat poličky, seříznout zrcadlo a nechat vyhotovit kvalitnější skoby na zavěšení zboží, napsal Lábek důrazněji: „*Považuji za svoji povinnost vyčísti každou chybičku, kterou vidím, jen tak vytřibíte svůj vkus dokonale a nespokojíte se krátce s tím, co Vám kdo nastrčí.*“ ⁶³¹ Zdá se, že bratrovo „rádcovství“ a kvalita tehdejších fotografií mohla být sestrám někdy i na obtíž. Ty ovšem statečně přijímaly bratrovy výtky, neboť měly na mysli jen prosperitu a pověst podniku.

Po sedmi letech a sedmi měsících tak Lábkovi otevřeli nový obchod. Zahájení prodeje proběhlo nad očekávání velmi dobře. Velká návštěvnost i výborný prodej odstartovaly slibně

---

⁶²⁶ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 11. 4. 1916. Srovn. tamtéž, M. Lábková L. Lábkovi, 4. 11. 1916.

⁶²⁷ Cedule byla laděna do světla modrého odstínu s červenými písmeny stejně jako cedule Lábkova papírnictví. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 13. 4. 1916.

⁶²⁸ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 24. 4. 1916. Do obchodu Svéráz dodal Krs čtyři obrazy s tematikou jaro, léto, podzim a zima. Tamtéž, dop. M. Lábka L. Lábkovi, 5. 5. 1916.

⁶²⁹ Tamtéž, kart. 396, dop č. 508 L. Lábka B. Lábkové, 22. 7. 1916. Lábek dívkám připomínal i podrobnosti jako pořízení mucholapek (lepů proti mouchám) nebo zvonku na ohlášení zákazníků. Tamtéž, dop.č. 457 L. Lábka sestrám, 11. 5. 1916 a srovn. tamtéž, dop. č. 466 L. Lábka B. Lábkové, 22. 5. 1916.

⁶³⁰ Tamtéž, dop. č. 441 L. Lábka B. Lábkové, 27. 4. 1916.

⁶³¹ Tamtéž, dop. č. 487 L. Lábka B. Lábkové, 23. 6. 1916.

se vyvíjející budoucnost obchodu, který oproti jiným nemusel po otevření zdlouhavě vyčkávat na uvedení ve známost.⁶³² Doslova „skvostně“ tržby v obchodě Boženy vyvolávaly hned od prvních dní prodeje drobné obavy Marie, která si již zpočátku tak trochu posteskla, že nakonec budou lepší „kšefty“ u sestry než v původním obchodě. Lábkovi byli ale celkově samozřejmě potěšeni a neméně i skutečností, že do obchodu nepřicházeli pouze přátelé a známí, ale mnoho cizích a pro ně dosud neznámých zájemců.⁶³³ Do obchodu jezdívali nakupovat dokonce i lidé ze vzdálenějšího venkova.⁶³⁴ Vkusně upravený krám a výzdoba vitríny Svěrázu lákala všechny kolemjdoucí.⁶³⁵

Zbývalo již jen dořešit poslední otázku, a to vytíženost sester v obchodě a posílení pracovního kolektivu. Myšlenky na přijetí pomocníka či pomocnice do obchodu se objevovaly od roku 1914. Rok 1916 ale definitivně potvrdil, že přijetí další osoby do obchodu je zkrátka nutností. Ještě před otevřením obchodu pracovaly sestry do pozdních večerních hodin. Nový obchod by možná zastaly samotně, ale s velkým vypětím sil a bez nároku na volný čas. Již v lednu proto Marie předložila návrh na hledání učnice z dobré rodiny, která by pomáhala v papírnictví a později i u Boženy.⁶³⁶ Na přelomu května a června, kdy byl již v provozu nový obchod, začala se Marie poptávat u známých a učitelek měšťanských škol, aby včas obstarala výpomoc. Učnici chtěla přijmout jen na úvazek dvou let, s několika měsíci zkušební doby, kdyby válečný vývoj či zručnost a povaha dívky neprospívaly obchodu nebo sesterskému kolektivu. Po dohodě s otcem navrhovala Marie honorovat dívku nejprve symbolicky 10 K za měsíc a od dalšího roku pak 20 K měsíčně. V obchodě měla vypomáhat od rána do zhruba půl osmé večer, v poledne měla mít nárok na hodinu a půl přestávky, aby si došla na jídlo a odpočinek domů.⁶³⁷ Přestože se zdálo, že učnice nastoupí k Lábkovým již koncem června, k přijetí došlo nakonec až v červenci.⁶³⁸ Dne 15. července nastoupila k Lábkovým na výpomoc mladá Alžběta Šeflová.⁶³⁹ Hned o počátku se zdálo, že do „obchodní rodiny“ Lábkových zapadla velmi dobře.⁶⁴⁰

---

⁶³² Přesto byla raději do novin umístěna upoutávka oznamující začátek prodeje. Autor neuveden, Český denník, roč. 52, č. 128, 13. 5. 1916. Srovn. AMP, Lábek, kart. 398, dop. L. Lábková sestřím, 16. 5. 1916.

⁶³³ Tamtéž, kart. 396, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 5. 1916. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 12. 5. 1916.

⁶³⁴ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 19. 7. 1916.

⁶³⁵ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 22. 5. 1915. Marie upravovala vitrínu obchodu konzervativněji než Božena. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 18. 5. 1916.

⁶³⁶ Tamtéž, dop. č. 37 M. Lábkové L. Lábkovi, 6. 1. 1916.

⁶³⁷ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 4. 6. 1916.

⁶³⁸ Do obchodu měli Lábkovi vyhlídnutou Marii Skalovou z Kolárovy ulice čp. 34. Tamtéž. Z jednání ale nakonec sešlo, jak vyplývá z další korespondence. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 25. 6. 1916.

⁶³⁹ Nazývané též Lidka či Eliška. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 15. 7. 1916.

⁶⁴⁰ Tamtéž. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 24. 8. 1916.

1.24.2 Třicatero obchodních zásad Lábkových sester

V roce 1916 měly již Lábkovy sestry od svého otce i bratra určité zkušenosti se samostatným vedením a obstaráváním potřeb obchodu, avšak nově zavedený podnik se svou specifickou orientací zboží přinášel více starostí, organizace i práce. Ačkoliv Lábek sestrám v tomto směru zcela důvěřoval, měl již zkrátka v povaze připomínat častěji hlavní zásady i povinnosti dobrých obchodníků. Cílem této malé odbočky je proto nastínit, které z těchto náležitostí či hodnot Lábek vyzdvihoval. Vzhledem k pečlivosti a poslušnosti sester, které tyto zásady dodržovaly, můžeme zároveň poukázat na atmosféru Lábkových obchodů v Plzni.

1. Obchodník je jako vojevůdce, který má na očích celek a o jednotlivce se nestará⁶⁴¹
2. Ve vyjednávání a vystupování je obchodník diplomat⁶⁴²
3. Vzdělávat se v oboru je nutností (obchodnice – odbornice)⁶⁴³
4. V případě Svérázu vysvětlovat zaměření i pojetí podniku⁶⁴⁴
5. Základem je řádná účetní evidence⁶⁴⁵
6. Pro obchod je nutné zajistit co největší výběr zboží⁶⁴⁶
7. Obchod musí být salónem klidu, umění a úsměvů, Svéráz – „*krám je chrám umění*“⁶⁴⁷
8. Investice do zboží se vyplatí více než pouhé ukládání peněz do finančních ústavů⁶⁴⁸
9. Není dobré zcela opomíjet finanční ústavy – uložení peněz (zlatá střední cesta)⁶⁴⁹
10. Je důležité zaměřit se na ohlas nově otevřeného obchodu – upoutat reklamou, pozváním, pobídnutím. Obecenstvo je náročnější⁶⁵⁰
11. Vždy ukázat zákazníkovi více, než čeho žádá⁶⁵¹
12. Nenechat zákazníka odejít, dokud prodávající nezkusí všestranně štěstí v prodeji⁶⁵²
13. Vystavovat nejlepší a nejhodnotnější věci, dbát na jejich elegantní prezentaci⁶⁵³

⁶⁴¹ Tamtéž, dop. č. 478 L. Lábková B. Lábkové, 7. 6. 1916.

⁶⁴² Tamtéž, dop. L. Lábková sestrám, 27. 7. 1916.

⁶⁴³ Tamtéž, dop. č. 489 L. Lábková M. Lábkové, 28. 6. 1916.

⁶⁴⁴ Tamtéž, dop. č. 457 L. Lábková sestrám, 11. 5. 1916.

⁶⁴⁵ Tamtéž, dop. L. Lábková A. Lábkové, 2. 11. 1916.

⁶⁴⁶ Tamtéž, kart. 398, dop. č. 408 L. Lábková M. Lábkové, 26. 3. 1916

⁶⁴⁷ Tamtéž, dop. č. 441 L. Lábková B. Lábkové, 27. 4. 1916.

⁶⁴⁸ Tamtéž, dop. č. 422 L. Lábková sestrám, 8. 4. 1916.

⁶⁴⁹ Tamtéž, dop. č. 376 L. Lábková M. Lábkové, 12. 1. 1916.

⁶⁵⁰ Tamtéž, dop. č. 430 L. Lábková B. Lábkové, 17. 4. 1916.

⁶⁵¹ Tamtéž, dop. č. 424 L. Lábková sestrám, 11. 4. 1916.

⁶⁵² Tamtéž, dop. č. 441 L. Lábková B. Lábkové, 27. 4. 1916.

⁶⁵³ Tamtéž, dop. č. 425 L. Lábková sestrám, 12. 4. 1916.

14. Nikdy zákazníka „netahat za nos“. Co je vystaveno a přislíbeno, to v nejlepší kvalitě kupující obdrží⁶⁵⁴
15. Sledovat přání odběratelů, stále překvapovat novými artikly⁶⁵⁵
16. Neprodejné či špatné věci hned stahovat z prodeje⁶⁵⁶
17. S předstihem zajistit sezónní sortiment (Vánoce, Velikonoce, začátek školního roku) a včas odprezentovat (výklad obchodu aj.)⁶⁵⁷
18. Nelitovat finančních prostředků do vybavení interiéru – nákupu polic, regálů aj.⁶⁵⁸
19. I v obchodě musí být čisto jako v lékárně⁶⁵⁹
20. Otevírací dobu uzpůsobit letnímu času – návštěvnosti⁶⁶⁰
21. Vždy řádně rozdělovat zboží do příslušného obchodu (papírenské a starožitné věci X umělecké výrobky, módní oděvy aj.)⁶⁶¹
22. Předně ve Svěrázu je třeba zajistit zázemí pro návštěvníky (pohodlný koutek s křesly, stolkem a čerstvými květinami)⁶⁶²
23. Oba obchody se musí podporovat a zároveň jeden druhému konkurovat (reklama, úprava)⁶⁶³
24. Rozvržení času (pracovní povinnosti X volný čas)⁶⁶⁴
25. Je-li menší návštěvnost, to signál pro úklid, úpravy zboží, organizaci skladu aj.⁶⁶⁵
26. Plánovat již nyní budoucnost a rozšíření obchodů po válce⁶⁶⁶
27. V obchodě je nutné používat výhradně české názvy⁶⁶⁷
28. Osobní či obchodní záležitosti nesmí být řešeny před zákazníky⁶⁶⁸
29. Pracovní prostředí v obchodech bezkonfliktní – učnici zajistit „druhý domov“⁶⁶⁹
30. Nehrát si v obchodě!⁶⁷⁰

---

⁶⁵⁴ Tamtéž.

⁶⁵⁵ Tamtéž, dop. č. 423 L. Lábka sestřám, 10. 4. 1916.

⁶⁵⁶ Tamtéž, dop. č. 556 L. Lábka A. Lábkové, 1. 11. 1916.

⁶⁵⁷ Tamtéž, dop. č. 430 L. Lábka B. Lábkové, 17. 4. 1916.

⁶⁵⁸ Tamtéž, dop. č. 432 L. Lábka M. Lábkové, 18. 4. 1916.

⁶⁵⁹ Tamtéž, dop. č. 432 L. Lábka A. Lábkové, 18. 4. 1916.

⁶⁶⁰ Tamtéž, dop. č. 439 L. Lábka B. Lábkové, 26. 4. 1916.

⁶⁶¹ Tamtéž, dop. č. 439 L. Lábka B. Lábkové, 26. 4. 1916.

⁶⁶² Tamtéž.

⁶⁶³ Tamtéž, dop. č. 443 L. Lábka M. Lábkové, 30. 4. 1916.

⁶⁶⁴ „V krámě jsi obchodník, nic víc, doma jsi svojí, v krámě nemysli na život, doma nemysli na obchod. Jedině to je správná cesta.“ Tamtéž, dop. č. 449 L. Lábka B. Lábkové, 4. 5. 1916.

⁶⁶⁵ Tamtéž, dop. č. 456 L. Lábka M. Lábkové, 10. 5. 1916.

⁶⁶⁶ Tamtéž, dop. L. Lábka A. Lábkové, 3. 11. 1916.

⁶⁶⁷ Tamtéž, dop. č. 574 L. Lábka B. Lábkové, 21. 11. 1916.

⁶⁶⁸ Tamtéž, dop. č. 591 L. Lábka M. Lábkové, 11. 12. 1916.

⁶⁶⁹ Tamtéž, dop. č. 491 L. Lábka A. Lábkové, 28. 6. 1916.

⁶⁷⁰ Lábek se obával, aby mladá děvčata nepodlehla „divokosti“ učnice Lidky a z obchodu si nedělala hřiště: „Nejvíce by škodilo, kdybyste si některá s ní v obchodě hrála neb dováděla.“ Tamtéž, dop. č. 479 L. Lábka M. Lábkové, 9. 6. 1916.

1.24.3 Lábkovy sestry a kulturně-společenský život v Plzni

Kulturní život se ale přese všechno v Plzni nezastavil. Plzeňané i nadále toužili po odreagování a zábavě. Začátkem roku Plzeň ožila tanečními kurzy, kterých se účastnila i mladá Anna Lábková. Od ledna do března chodívala za rodinného doprovodu dvakrát až třikrát týdně do kurzu v Měšťanské besedě. Mezi tanečnický byla natolik oblíbená, že mívala zadané tance i na několik lekcí dopředu.⁶⁷¹ Pořizování nové a opravu staré „garderoby“ zajišťovala většinou její sestra Božena, což pomáhalo snižovat rodinné náklady a dávalo příležitost k propagaci Boženina obchodu i služeb.⁶⁷²

Ve druhé polovině ledna se v Plzni konala tolik očekávaná přednáška plzeňské národopisné pracovnice a odbornice na lidové oděvy Amálie Kožmínové, kolegyně Renáty Tyršové. Na její návštěvu Měšťanské besedy dne 23. ledna, slíbenou výstavu a předně odborný výklad se již několik týdnů těšila předně Marie Lábková.⁶⁷³ Přestože celkovou přednášku hodnotila Marie kladně, po vědecké stránce Kožmínová před plzeňskou veřejností zřejmě neobstála. Výklad prý postrádal praktické zkušenosti, které by jí pomohly jednoznačně rozeznat a určit různé druhy krojů či jejich součástí (krajky, výšivky). Výklad byl dle mínění Lábkové odvozen pouze na základě studia obrázků a literatury. Účast na akci nebyla nakonec nijak velká, výstava se nekonala a celkový dojem z přednášky kazilo doslova „bídné“ osvětlení.⁶⁷⁴ To ale souviselo s apely úřadů, které vyzývaly k úspoře energií.⁶⁷⁵

Lákavou akcí, která se v Plzni roku 1916 udála a které se rovněž účastnily Lábkovy sestry, byla jarní výstava pražského spolku Svěrázu v budově plzeňské sokolovny v centru města. Výstavu spolupořádal i „Osvětový svaz pro Plzeň a okolí“⁶⁷⁶ a Ladislav Lábek, označovaný v novinách za „federovatele národního umění“.⁶⁷⁷ Kromě spolku „Svěráz“ vystavovaly své práce i podniky jako „Záduha“, „Slovácké muzeum z Uherského Hradiště“, „Sdružení moravských umělců v Hodoníně“, „Lidová Malírna v Telči“ aj.⁶⁷⁸ Lábkovy sestry

⁶⁷¹ AMP, Lábek, kart. 396, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 19. 1. 1916. Srovn. tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 24. 1. 1916.

⁶⁷² Božena Lábková nebyla jen zručnou obchodnicí, ale také švadlenou. Dokázala ušít drobné oblečky na panenky i lidový kroj. Tamtéž, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 9. 2. 1916. Srovn. tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 19. 1. 1916.

⁶⁷³ Tamtéž, dop. č. 38 M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 1. 1916.

⁶⁷⁴ Tamtéž, dop. č. 42 M. Lábkové L. Lábkovi, 24. 1. 1916.

⁶⁷⁵ ŘEHÁČEK, K. *Dopady války*, s. 294-295.

⁶⁷⁶ Osvětový svaz pro Plzeň a okolí (1906–1945) byl ustanoven za účelem šíření vzdělanosti a povznášení lidu. Spolek sdružoval nepolitické organizace v plzeňském a stříbrském okrese, kde pomáhal zřizovat knihovny, čítárny, pořádal přednášky, divadelní a hudební představení aj. BĚLOHLÁVEK, M. *Archív města Plzně*, s. 291.

⁶⁷⁷ Mezi další podporovatele patřily kromě Lábka i některé umělkyně jako Anuše Dostálové, Valerje Hachlová-Myslivecká aj. Autor neuveden. Český denník, roč. 52, č. 80, 18. 3. 1916, s. 2.

⁶⁷⁸ Nejčastěji to byly dodavatele zboží do obchodů Lábkových, s nimiž Ladislav spolupracoval. Tamtéž.

tak měly možnost seznámit se přímo v Plzni se zajímavými styly a druhy ručně vyráběného lidového odívání či průmyslu.⁶⁷⁹

Další akcí bylo v té době pořádání březnové tělocvičné akademie Sokolskou župou plzeňskou, což bylo pro veliký úspěch v dubnu opakováno.⁶⁸⁰ Následný červencový sjezd cvičitelských sborů z plzeňské župy, oslavy 20 let od výstavby sokolské budovy v Šafaříkových sadech v Plzni a veřejná sokolská cvičení přinesly Lábkovým nejen příjemné rozptýlení, ale také nemalé zisky do rodinné pokladny, neboť to byly právě Lábkovi, kteří pomáhali obstarávat pro účastníky sjezdu kroje, a to výpůjčkou či prodejem. Zajímavé zisky, ale také prestiž, získali Lábkovi prodejem dárků pro některé cvičitele aj.⁶⁸¹

Volný čas, kterého se Lábkovým sestrám dostávalo kvůli obchodování spíše méně, věnovaly dívky tradičně studiu české literatury, malířství a lidovému odívání. V létě, v době školních prázdnin, chodily obvykle denně na plzeňský Lochotín, aby procházkou utužovaly své zdraví a zpříjemnily si náročné pracovní dny. O nedělích chodily většinou do Plzně-Zábělé na celodenní procházky.⁶⁸²

---

⁶⁷⁹ AMP, Lábek, kart. 396, dop. č. 2 M. Lábkové L. Lábkovi, 23. 3. 1916.

⁶⁸⁰ BOHÁČOVÁ, Barbora. *Vznik a vývoj Sokola v Plzni* (diplomová práce). Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 59-60. Březnový „Tělocvičný večer sokolské Župy plzeňské“ se konal 11. března 1918 v plzeňské sokolovně v centru města. Slavnostního večera se zúčastnil i plzeňský Hlahol. Po cvičebních ukázkách následovala volná přátelská zábava. Autor neuveden. Český denník, roč. 52, č. 71, 11. 3. 1916, s. 4.

⁶⁸¹ AMP, Lábek, kart. 396, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 6. 7. 1916.

⁶⁸² AMP, tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 4. 8. 1916.

„Na mír vůbec nevěřím, to jsou zase jen peněžní a bonusové prskavky. Ale déle to nevydrží, tak rok ještě, do toho času se to rozhodě, ať už na kterýkoliv způsob.“⁶⁸³

„Viděl jsem půl světa, zkrátka tolik, že si to ani milionář hned nedopřeje, a poznal jsem tolik, že si jen přeji dočkati se doby míru, abych to vše také dostatečně užil.“⁶⁸⁴

1.25 Lábek na frontě ve čtvrtém roce války

Od druhé poloviny roku 1916 pobýval Ladislav Lábek s vojáky v oblasti Hodówa (Hodiv) v Ternopilské oblasti, a to až do bitvy u Zborova, nedlouho po které byl převelen na italskou frontu.⁶⁸⁵

Zatímco na západní frontě válka roku 1917 ustrnula a Italové se vyčerpávali nerozhodnými ofenzivami na Soči, pro východní frontu znamenal tento rok zásadní přelom. V únoru došlo v Rusku ke svržení cara, ruská armáda se rozpadla, začala se šířit anarchie a ruští vojáci po tisících opouštěli frontu, aby získali díl z nově přerozdělované půdy a majetků v zázemí.⁶⁸⁶ Nový ruský ministr vnitra Alexandr Kerenskij se snažil obnovit pořádek v armádě a zvrátit dosavadní stav na frontě, k čemuž měla pomoci ofenziva na město Lvov chystaná proti 1. německé a 2. rakousko-uherské armádě, jejíž součástí byla nově též 19. pěší divize 35. pěšího pluku, tedy i Ladislav Lábek. Při této ofenzivě vystoupili poprvé jednotně českoslovenští legionáři. Nedostatečně vycvičení a vyzbrojeni šli v noci 21. června do boje. V úseku mezi Pohrebicemi a Jozefówkou u Zborova obsadili šesti a půl kilometru dlouhé území a dne 29. června zaútočili proti nepříteli. Po dvou dnech vyčerpávajících bojů se nedaleko Břežan dala díky ruskému útoku fronta do pohybu. Ve stejnou dobu napadly u Zborova 19. pěší divizi hned tři ruské divize.⁶⁸⁷

Hlavní a rozhodné boje nastaly pro Lábkovy kolegy až o den později, 2. července, v ranních hodinách, kde proti převážně české 19. pěší divizi zaútočila na ruské straně zcela nečekaně československá legie. Po počátečních úspěších legionářů, kteří frontu posunuli o celých pět kilometrů, těžkých bojích, přechodech českých vojáků do zajetí, mnoha ztrát na

⁶⁸³ AMP, Lábek, kart. 399, dop L. Lábka M. Lábkové, 24. 9. 1917.

⁶⁸⁴ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 28. 8. 1917.

⁶⁸⁵ Tamtéž, kart. 400, fotoalbum III.

⁶⁸⁶ Lábek k situaci na východní frontě a bojovému nasazení Rusů poznamenal: „Válka u nás usnula. Zdá se mi, že je u Rusů pravá anarchie, a že se jim naprosto nechce do nějaké ofenzivy. Tam je náležitý chaos a nechutí k válčení.“ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 719 L. Lábka B. Lábkové, 17. 6. 1917.

⁶⁸⁷ J. DRNEK – V. VONDROVSKÝ. *Hoši jako květ*, s. 197.

životech a odmítavému stanovisku ruských vojáků pronásledovat nepřátele, skončila ruská ofenziva u Zborova nezdarem. Ruskou válečnou morálku se nepodařilo zmobilizovat ani v dalších částech Haliče. V důsledku protiútoků Ústředních mocností v druhé polovině července roku 1917 se fronta zastavila na řece Zbrucz, přibližně na starých hranicích monarchie, která tak opět kontrolovala Halič a Bukovinu a vyčkávala na mírová jednání, která začala 3. prosince v Brestu Litevském. Výsledkem bylo nejprve příměří a od 3. března 1918 i uzavření míru s Ruskem.⁶⁸⁸

19. pěší divize, která v bojích ztratila na 7 000 mužů, přestala de facto existovat. Pětatichtníci ztratili 2. července 1 800 mužů, vojáci 75. pěšího pluku 2 500. Oba české pluky této divize byly staženy z fronty a „rozdrobeny“ po italském bojišti, kde se bojová morálka českých vojáků od východního bojiště diametrálně lišila a kde v tu chvíli probíhala 11. bitva na řece Soče (18. srpna–23. září 1917),⁶⁸⁹ spolu s 10. bitvou dosud nejkrvavější řez na italské frontě vůbec.⁶⁹⁰

Po bitvě u Zborova měli být vojáci 19. pěší divize rozpuštěni a ztrestáni, avšak vyšetřování nakonec dopadlo v jejich prospěch.⁶⁹¹ Lábek byl zvěstmi o Zborově, které se šířily na frontách i v zázemí, zcela otřesen: „*Nejnovější obžalování, že 35. a 75., kteří byli zajati, když přecházeli Jeziernou, zpívali. Pokud vím dle očitých svědků, při posledních událostech naši 35. dokonale vykrváceli.*“⁶⁹² Sám ovšem připouštěl, že nejlepším rozhodnutím by bylo převelení 19. pěší divize na jinou frontu, kde vojáci mohli lépe prokázat svou „oddanost“ a vyvrátit všechny „pomluvy“.⁶⁹³ Vojáci byli následně staženi z ruské fronty a posláni coby „*lítačí divize k zalepování děr*“ do již zmíněné Itálie. Přestože Lábek doufal, že změna působiště bude jen k lepšímu,⁶⁹⁴ zanedlouho se ukázalo, že měl být s dalšími vojáky z týlu převelen do zákopu.⁶⁹⁵ Naštěstí se ale tento plán nakonec neuskutečnil, Lábkova výhodná pozice u proviantu zůstala zachována. Lábek byl navíc patrně na základě

⁶⁸⁸ Mír s Ukrajinou byl uzavřen již v únoru téhož roku. I. ŠEDIVÝ, *Češi a Velká válka*, s. 121-122.

⁶⁸⁹ J. DRNEK – V. VONDROVSKÝ. *Hoši jako květ*, s. 199-201.

⁶⁹⁰ FUČÍK, J. *Soča*, s. 5. V rámci jedenácté bitvy na Soči, v níž se stejně jako v předešlých bojích snažili Italové dobýt strategický přístav Terst, pokoušela se italská armáda prolomit nepřátelskou obrannou linii v oblasti Banjšice a okolí Monte San Gabriele (Monte del morte). Rakousko-uherská armáda sice v bojích obstála, nicméně za cenu obrovských lidských ztrát. Italská strana zaznamenala ztrátu 150 000 vojáků (z toho 40 000 padlých), rakousko-uherská zhruba 100 000 (z toho 10 000 padlých). Tamtéž, s. 56-57.

⁶⁹¹ AMP, Lábek, kart. 399, dop. č. 738 L. Lábka M. Lábkové, 14. 7. 1917.

⁶⁹² Tamtéž, dop. č. 756 L. Lábka M. Lábkové, 13. 8. 1917.

⁶⁹³ Tamtéž.

⁶⁹⁴ Tamtéž, dop. č. 736 L. Lábka rodině, 12. 7. 1917.

⁶⁹⁵ Tamtéž, dop. č. 746 L. Lábka A. Lábkové, 27. 7. 1917.

odpracovaných let u vojska a dobrých výsledků povýšen dne 26. září 1917 do hodnosti desátník (Korporal) titulovaný četař. Dalšího povýšení se během války již nedočkal.⁶⁹⁶

Ještě před odchodem do jižních Tyrol pobýval Lábek nějaký čas s vojáky na haličském území a stejně jako před třemi lety v Plzni, přemítal i zde, kam povedou jeho další válečné kroky.⁶⁹⁷ Podmínky ale tentokrát nebyly tak příhodné jako v plzeňských kasárnách. Přestože počasí bylo obstojné a ubytování snesitelné, jídla se vojákům tolik nedostávalo. Situace se zásobováním nutila vojáky k obstarávání jídla na vlastní pěst, což ostatně na frontě nebylo rozhodně žádnou novinkou. Peníze však ztrácely rychle na hodnotě, a proto v době, kdy Lábek s ostatními vojáky pobýval v Rudě Brodské (červenec – srpen 1917), přecházeli tamější obyvatelé na výměnný obchod.⁶⁹⁸

Po zborovské události se Lábek se zbylými vojáky 19. pěší divize přemístil ve dnech 5.–10. července se do Baile a následně do Rudy Brodské, odkud se kolem 21. srpna vydal s vojáky směrem na italskou frontu. Po celých třech letech tak Lábek opustil Halič. Jeho kroky vedly do Uher, kolem Balatónu a pak dále přes slovinská města Celje (Zilli) (25. srpna), Ajdovčina (1.–4. září), Idrija (6. září), Gora (10.–14. září), Tribuša (15. září) až do severní Itálie do měst Caldonazzo (18. září), Chiesa (19.–28. září) a Ghertele (4.–6. října). V závěru roku pobýval Lábek v horské oblasti v okolí náhorní plošiny Lavarone nedaleko Tridentu.⁶⁹⁹

V průběhu září a října roku 1917 se rakousko-uherské a německé velení intenzivně připravovalo na rozhodující útočnou akci proti 1. a 2. sočské armádě, které držely obrannou linii od Terstu k hornímu toku řeky Soči. Mohutné soustředění sil, materiálu i zásob pro vojsko a markantní zatížení dopravy, včetně civilní, přinášelo pro obyvatele zázemí kolaps v organizaci zásobování potravin, spotřebního i průmyslového zboží. Nadcházející dlouhá mrazivá zima zasadila vojákům i civilistům další těžkou ránu. Vygradování tohoto stavu se v zázemí projevilo stávkami a bouřemi ve všech větších městech monarchie.⁷⁰⁰

Dne 24. října se na italské frontě naplno rozjela „dvanáctá“ sočská bitva – tzv. bitva u Kobarid (Caporetta). Rakousko-uherský útok v horském terénu mezi Bovcem (Flitsch) a Tolminem na Caporetto se ukázal být dobrým strategickým krokem. Pod tlakem rakousko-uherských a německých divizí se zcela zhroutila obranná linie 2. italské armády, která

---

⁶⁹⁶ VHA, Lábek, s. 3.

⁶⁹⁷ AMP, Lábek, kart. 399, dop. č. 749 L. Lábka M. Lábkové, 30. 7. 1917. Srovn. tamtéž, dop. L. Lábka M. Lábkové, 13. 8. 1917.

⁶⁹⁸ Tamtéž, dop. L. Lábka M. Lábkové, 8. 8. 1917.

⁶⁹⁹ Též Lábková válečná cesta za rok 1917 je velmi dobře zdokumentována na jím pořízených fotografiích, kde opět najdeme jedinečné snímky ze života obyvatel zázemí i vojáků, a to od každodennosti, přes vojenskou techniku po jedinečné snímky o postupu trainu v italských horách. Tamtéž, kart. 400, fotoalbum III-V.

⁷⁰⁰ FUČÍK, J. *Soča*, s. 57-60.

doprovázena ústupem 3. italské armády postupovala k řece Tagliamento a Livenza. Ústup se začátkem listopadu zastavil na řece Piavě. Posunutí fronty dál bylo sice více než reálné, nicméně takový postup by znamenal i další prodloužení zásobovací linie, což vzhledem k dosavadní situaci nebylo rozhodně žádané.⁷⁰¹ Italové ve dvanácté bitvě mezi Sočou a Piavou přišli o více než 330 000 mužů včetně výstroje, 3 150 děl všech ráží a 1732 minometů.⁷⁰² Zanedlouho se opět přiblížily Vánoce, přelom roku a několik měsíců na to následovala i další velká ofenziva.⁷⁰³

K Lábkově pobytu v jižních Tyrolech se jistě nabízí mnoho zajímavých otázek. Předně to může být Lábkovo vnímání pobytu na východní a následně pak na italské frontě. Změna krajiny Lábka samozřejmě zcela okouzila. Již krajina Slovinska působila na vojáky jako balzám, jak napovídají dochované dopisy: „*Romantika přírody jest tak podivuhodnou, že nálada vybočuje k důvěřivosti v budoucnost.*“⁷⁰⁴ Přestože neznámá krajina a horské oblasti Lábka uchvátily, krása rodného kraje se rovnat nemohly: „*Není nad naše Čechy. Úplně bez přehánění.*“⁷⁰⁵ Na druhou stranu však na vojáky čekalo ještě větší strádání: „*Zdá se, že je tu mnohem větší bída než v Haliči.*“⁷⁰⁶ Oproti bleší blátivé frontě v Haliči oslňovala nově příchozí vojáky čistota a úprava měst.⁷⁰⁷ Dříve byl Lábek zvyklý pobývat spíše v haličských vískách, nyní se ocitl v horské lesní samotě,⁷⁰⁸ kde zima byla mnohem náročnější a nepříznivější.⁷⁰⁹ Pobyt v Itálii zhodnotil Lábek slovy: „*Vůbec myslím, že na této frontě je všecko přísnější, nežli bylo v Haliči.*“⁷¹⁰ A pozadu nezůstala ani cenzura, která na italské frontě nabrala na síle. Během Lábkova „cestování“ do Itálie docházelo k neustálému zpoždování doručování pošty. Podpora rodiny i zprávy ze zázemí dostávali tak vojáci se značným zpožděním, což nepříjemně působilo na jejich psychiku.⁷¹¹

---

⁷⁰¹ Tamtéž, s. 58-59.

⁷⁰² I. ŠEDIVÝ, *Češi a Velká válka*, s. 141.

⁷⁰³ Předposlední válečné Vánoce dopadaly na Ladislava stejně těžce jako předešlé. Vojenský život ho čím dál častěji vrhal do melancholických stavů. Před štědrovečerním gulášem v důstojnické kuchyni dával přednost izolovanému večeru v lesní chýši italských hor. Štědrý večer s vojáky a jejich oplzlými sprostými vtipy, vyměnil za samotu a tiché vzpomínky na domov. Přál si, aby takové „*hrozné Vánoce*“ byly již poslední. AMP, Lábek, kart. 399, dop. L. Lábka rodině, 24. 12. 1917.

⁷⁰⁴ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 28. 8. 1917.

⁷⁰⁵ Tamtéž, dop. č. 762 L. Lábka M. Lábkové, 29. 8. 1917.

⁷⁰⁶ Tamtéž.

⁷⁰⁷ Tamtéž, dop. č. 765 L. Lábka B. Lábkové, 9. 9. 1917.

⁷⁰⁸ Tamtéž, dop. č. 773 L. Lábka M. Lábkové, 30. 9. 1917.

⁷⁰⁹ Tamtéž, dop. č. 829 L. Lábka M. Lábkové, 19. 12. 1917.

⁷¹⁰ Tamtéž, dop. č. 795 L. Lábka M. Lábkové, 4. 11. 1917.

⁷¹¹ Tamtéž, dop. č. 775 L. Lábka M. Lábkové, 1. 10. 1917. Srovn. tamtéž, dop. L. Lábka M. Lábkové, 23. 10. 1917.

1.25.1 „Bože ten čas letí, vrátím-li se jednou, to budu dědkem“⁷¹²

Rovněž v roce 1917 setrval Lábek na pozici účetního písaře a věnoval se převážně účetním uzávěrkám.⁷¹³ Již začátkem roku se opět objevily snahy o jeho přeložení, tentokrát ale do generálštábní kanceláře, kam ho ale k Lábkově radosti hejtman nepustil.⁷¹⁴ Lábkův přesun byl patrně motivován stejnými důvody jako v roce 1916, kdy mu bylo za dobré výsledky „nabídnuto“ lepší místo v likvidatuře. U proviantní kanceláře neměl Lábek možná tak významné místo a jistotu bezpečnější pozice, zato zde měl díky vojenským zásobám a možnosti nákupů o něco příhodnější podmínky. O přemístění na jinou pozici již Lábek ani nestál. Potěšila ho ale pochvala od nadřízeného účetního kontrolora, který mu na začátku nového roku revidoval výsledky uzávěrky.⁷¹⁵ A se stejným hodnocením dopadla též pozdější revize Lábkem vedených účetních knih.⁷¹⁶

Jako v předešlé době se Lábek podílel na rekvírování dobytka, otopu nebo třeba úrody pro vojenské účely.⁷¹⁷ Po jeho příjezdu z květnové dovolené na frontu ho ani tato práce neminula. Rekvírování dobytka se na frontě dotklo takřka každé rodiny, neboť se nejpozději od května roku 1917 běžně zabavovalo vše nad povolený jeden kus dobytka.⁷¹⁸ Zpříjemnění zaměstnání přinášelo mu i nadále zahradničení, sběr hub a lesních plodů.⁷¹⁹ Teplé a sušší léto na druhou stranu zpomalilo úrodu Lábkovy zahrádky a tak mu nezbyvalo, než záhony důkladně a často zalévat.⁷²⁰ Ačkoliv v předešlých letech nepřečkala jeho zahrada spíše kvůli pochodům, tentokrát byly na vině ruské granáty, jak poněkud rozmrzele informuje Lábek v jednom z dopisů: „*Tak jsem se namořil se zahrádkou a teď je samá dvoumetrová díra od ruských granátů. Ale to už je tak na vojně. Zde se pracuje, aby se ničilo.*“⁷²¹

Ani předposlední rok války nezůstal Lábek ušetřen obav před odvodem do zákopů. Ačkoliv se začátkem roku zdálo, že výhodné místo u týlu by Lábek mohl opustit, jeho postavení bylo opět upevněno. Do zákopu ale odešlo několik známých tváří, většinou muži ve věku kolem 32 let, a jejich místa nahradili jednadvacetiletí mladíci. Přestože tito vojáci byli na první pohled v dobré fyzické kondici, chyběl jim řádný výcvik a často i jakákoliv

⁷¹² Tamtéž, dop. č. 751 L. Lábka M. Lábkové, 3. 8. 1917.

⁷¹³ Tamtéž, dop. L. Lábka M. Lábkové, 1. 1. 1917.

⁷¹⁴ Tamtéž, dop. č. 609 L. Lábka rodině, 5. 1. 1917.

⁷¹⁵ Tamtéž.

⁷¹⁶ Tamtéž, dop. č. 624 L. Lábka rodině, 18. 1. 1917.

⁷¹⁷ Tamtéž, dop. č. 697 L. Lábka rodině, 28. 4. 1917.

⁷¹⁸ Tamtéž, dop. č. 698 L. Lábka rodině, 26. 5. 1917.

⁷¹⁹ Tamtéž, dop. č. 745 L. Lábka M. Lábkovi, 25. 7. 1917. Srovn. tamtéž, dop. č. 746 L. Lábka rodině, 12. 7. 1917.

⁷²⁰ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 3. 6. 1917. V roce 1917 se Lábek navíc stal i chovatelem páru sýkorek, které přes zimu nechával za oknem, aby je uchránil před silnými mrazy. Další osud sýkorek však v korespondenci nebyl vysledován. Tamtéž, dop. č. 658 L. Lábka M. Lábkové, 26. 2. 1917.

⁷²¹ Tamtéž, dop. č. 736 L. Lábka rodině, 12. 7. 1917.

dovednost, jak přibližuje Lábek v dopisech: „*Nedovedou vzít pušku ani do ruky. A v sobotu jednoduše nasadí na hlavu ty škatulky, ruce ováží řemínky a brebentí o závod.*“⁷²²

Vzhledem k dostatku „volného času“ na frontě měl Lábek mnoho příležitostí k promýšlení svého dalšího působení v poválečné době. Touhy po životě v zázemí i po domově byly s každým válečným rokem intenzivnější, stejně jako touha po práci v plzeňském muzeu. Lábek na frontě promyslel nikdy nerealizovaný plán o správčovství v národopisném muzeu a dozoru v něm. Chtěl žádat město o vedoucí místo v muzeu a možnost užívat bytové prostory, ve kterých za války bydlel domovník Tázler s rodinou. Chtěl tak mít muzeum pod dozorem ve dne v noci, zajistit pro něj stálou péči, schopné domovnice i obětavé pracovníky. Zároveň by tím rodičům pořídil důstojnější a prostornější bydlení, a to bez nájmu a přímo v pokladnici jejich celoživotní práce. Po smrti purkmistra Petáka a s příchodem starosty Mandla na plzeňskou radnici očekával navíc Lábek podporu i v těchto kruzích.⁷²³ Po úsilí, které do muzea vložil, a práce, již pro ně vykonal, odmítal smířit se jednoho dne s místem řadového muzejního sluhy, které bylo vzhledem k Lábkově studiu a ochotě plzeňského magistrátu na obzoru.⁷²⁴

Nebyly to ale jen úvahy o muzejnictví či soukromém bydlení, kterým se Lábek na frontě věnoval. I v tomto roce sepisoval drobné články (např. s uměleckou, obchodní či muzejní tematikou), dokumentoval krajinu i život na frontě prostřednictvím dopisů i fotografií, sbíral poznatky o životě v Itálii, coby dopisovatel pomáhal s organizací muzea aj. Takové činnosti Lábka povznášely a dodávaly mu odvalu do dalšího boje s válečným osudem: „*Kdybych neměl ty záliby, musel bych rozhodně jako jiní sáhnouti po rumu, kouření a kartám.*“⁷²⁵ Touha po národopisné a památkové činnosti Lábka neopustila ani po letitém pobytu na frontě: „*... za tři roky, více jak 1000 dnů, nedovedla válka utlumiti ve mne chuť k životu kulturnímu, naopak že ji ještě vystupňovala. To je také jedinou nadějí pro budoucnost, nejen pro moji osobu vlastní, ale i pro celou naši kulturu.*“⁷²⁶

1.26 Lábkovi na „plzeňské frontě“

Z hlediska potravinového zásobování se Plzeň začátkem roku 1917 dostávala do hlubší a trvalé krize. Zlepšení zásobovacích poměrů se ale Plzeňané do konce války

⁷²² Tamtéž, dop. č. 613 L. Lábka M. Lábkové, 8. 1. 1917.

⁷²³ Lábek byl ochoten Tamtéž, dop. č. 662 L. Lábka B. Lábkové, 2. 3. 1917.

⁷²⁴ Tamtéž, dop. č. 672 L. Lábka M. Lábkové, 13. 3. 1917.

⁷²⁵ Tamtéž, dop. č. 788 L. Lábka rodině, 28. 10. 1917.

⁷²⁶ Tamtéž, dop. č. 747 L. Lábka rodině, 27. 7. 1917.

nedočkali.⁷²⁷ Z dopisů je patrné, že rodina Lábkových přijímala v tomto roce častěji potravinovou výpomoc od Ladislava, který zasílal do Plzně např. máslo, pohanku, suchary, špek, brambory, konzervy, rýži, houby aj.⁷²⁸ Dost zajímavé jeví se zasílání vajíček z fronty do zázemí, které Lábek dodával do Plzně méně často, zato ale v poměrně hojném počtu.⁷²⁹

Rodina naopak zasílala Lábkovi spíše drobné pečivo na přilepšenou, jako bochánek, placky, buchty nebo vánočku.⁷³⁰ Vzhledem k tomu, že patrně již od roku 1916 chovali Lábkovi ve sklepě tajně husy (nazývané rodinou též „*krmníky*“), zajišťovali pro potřebu svou i Ladislava kromě příležitostného masa zejména hodnotné sádlo.⁷³¹

Lábkovi se snažili zajistit si dostatek potravin i z plzeňské aprovizace, ale předně z venkovských obcí u Plzně, které, přestože byly často stíhány rekvizicemi, vždy pro sebe dokázaly zabezpečit část úrody. Od známých z Malesic získávali Lábkovi např. brambory,⁷³² od přátel z Partotic u Nepomuku kromě brambor i mouku z místního mlýna, máslo, tvaroh, mléko, kroupy anebo ovoce (jablka).⁷³³ V Horomyslicích se pro ně na podzim našla jablka, hrušky i ořechy.⁷³⁴ Dvakrát týdně pak Lábkovic učnice Alžběta jezdila do Chrástu u Plzně pro mléko.⁷³⁵ V létě Marie zvažovala, že by v rámci národopisného bádání podnikla výlet do Domažlic, kde měla u známých rovněž možnost obstarat něco málo do zásoby. Tam však došlo (stejně jako v jiných městech) k zastavení vývozu potravin a k důsledným kontrolám zavazadel, zejména na vlakovém nádraží, v rámci kterých bylo veškeré nalezené jídlo ihned zabavováno.⁷³⁶ Na druhou stranu se v létě roku 1917 urodilo na Plzeňsku hodně hub, které obyvatelům města i vesnic přinášely zpestření jídelníčku. Pro orientaci uveďme, že navzdory

---

⁷²⁷ Obyvatelům zázemí chyběly základní potraviny a mnohým Plzeňanům dokonce i dobré plzeňské pivo, které kvůli nedostatku kvalitních surovin ztrácelo na síle, na chuti a v samotném důsledku i na množství. Nápoj, který v rozumné míře posiloval tělo i ducha, stal se za války nedostatkovým zbožím. Lábek proto apeloval na sestru, aby pomohla pro otce nějaké zajistit: „*Kdybys viděla, že tatínek ze šetrnosti pivo si nekoupí a mohl by jej dostat, tu se o to sama postarej a kup mu třeba lahvové. On úžasně sešel, co nepije jako dříve.*“ Tamtéž, dop. č. 822 L. Lábka M. Lábkové, 11. 12. 1917.

⁷²⁸ O potravinové výpomoci rodině viz Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 2. 1. 1917; tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 28. 3. 1917; tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 31. 3. 1917; tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 11. 8. 1917; tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 20. 8. 1917. Srovn. též viz tamtéž, kart. 399, dop. L. Lábka M. Lábkové, 4. 8. 1917.

⁷²⁹ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 626 L. Lábka M. Lábkové, 20. 1. 1917. Srovn. viz např. tamtéž, dop. č. 634 L. Lábka M. Lábkové, 28. 1. 1917.

⁷³⁰ V dopisech Lábkových z roku 1916 nebyly zaznamenány zmínky o chovu hus, nicméně dopisy z následujícího roku této skutečnosti nasvědčují. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 15. 1. 1917. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 26. 8. 1917.

⁷³¹ Lábek tak jednou za čas obdržel z domova husí jatýrka nebo kousek pečeně. Tamtéž, 5. 1. 1917. Úlohu krmiče sehráli v rodině zejména František Lábek a dcera Marie, které Lábek v dopise poznamenal: „*Zajímalo mě, že doma kuchařič a pečeš šišky pro husy. Je dobře, když člověk umí všecko. Já už také na vojně provozoval všecko možné řemeslo.*“ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 608 L. Lábka M. Lábkové, 5. 1. 1917.

⁷³² Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 11. 8. 1917.

⁷³³ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 13. 8. 1917. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 20. 8. 1917.

⁷³⁴ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 1. 10. 1917.

⁷³⁵ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 9. 2. 1917.

⁷³⁶ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 17. 8. 1917.

dobré úrodě se nákup hub v Plzni pohyb okolo 3 K za větší hříbek a 2 K za menší hříbek, přičemž např. 1 kg brambor z městské aprovizace vyšel na 1.30 K.⁷³⁷ Rodina Ulčových navíc pomohla Lábkovým zajistit na okraji Plzně dvě brázdy z pole o délce přibližně 160 m, kde vysázely brambory.⁷³⁸

Další velkou zkouškou byla pro Plzeňany epidemie úplavice, jež sužovala obyvatele města od začátku července do začátku září.⁷³⁹ Lábkova rodina však byla ušetřena i těchto zkoušek. Obyvatele města postihl navíc ve čtvrtém roce války veliký nedostatek topiva, svítiva a kvalitního teplého oblečení. V zimě v roce 1917 proto v důsledku velkých mrazů, které dosahovaly v Plzni během ledna a února až k -30° C, docházelo k uzavírání škol, divadel, biografů, kaváren i úřadů.⁷⁴⁰ V Lábkově národopisném muzeu, kde přes zimu bývalo doslova jako v lednici, nechávali kvůli vysokým mrazům stabilně puštěnou kohoutkovou vodu, neboť hrozilo zamrznutí a následné popraskání trubek. Protékající voda ale přesto do určité míry zamrzala a při průtoku vytvářela „skleněný“ vodopád. K vážným škodám na vodovodním rozvodí však nedošlo.⁷⁴¹ Kvůli nedostatku uhlí mívali podobné podmínky i Lábkovi, a to v obchodě i doma, kde jim v zimních měsících dokonce přimrzaly dveře.⁷⁴² Velice těžce snášel vysoké mrazy Ladislavův otec, který si přál, aby další takovou zimu již v obchodě trávit nemusel, neboť s ohledem na jeho stáří i zdravotní stav vnímal setrvání v promrzlém obchodě téměř jako mučení.⁷⁴³

Přestože s příchodem jara začala Plzeň co do teplotních změn počasí pookřívát, v důsledku stálého nedostatku potravin rostlo čím dál více napětí ve společnosti, které 23. března vyústilo před plzeňským okresním hejtmanstvím demonstrací zhruba 3 000 žen, které se dožadovaly přidělu brambor. V následujících měsících přibývaly protesty proti zásobování, drahotě, ale i pracovním podmínkám dělníků, zejména v plzeňské Škodovce.⁷⁴⁴ Pomyslným spouštěčem či eskalací nálad byl pro Plzeňany výbuch bolevecké muničky u Plzně dne 25. května 1917, v jehož důsledku zemřelo odhadem na 200 lidí. Přestože se úřady snažily zpočátku obyvatelstvo mystifikovat a celou událost zamést pod koberec,

⁷³⁷ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 24. 8. 1917.

⁷³⁸ Kvůli údržbě pole si Lábkovi museli obstarat rýč a motyku. Hrábě ale nebyly k sehnání. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 5. 7. 1917.

⁷³⁹ ŘEHÁČEK, K, *Sociální důsledky války*, s. 281. Srovn. AMP, Lábek, kart. 399, dop. č. 754 L. Lábka B. Lábkové, 10. 8. 1917.

⁷⁴⁰ Týž, *Dopady války*, s. 295-298.

⁷⁴¹ AMP, Lábek, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 12. 2. 1917.

⁷⁴² Při únorové návštěvě jednoho z Ladislavových vojenských kolegů, který Lábkově rodině do Plzně donesl balíček, zůstala mu v ruce klika, kterou v důsledku velikých mrazů nechtěně snadno urazil. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 9. 2. 1917.

⁷⁴³ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 11. 2. 1917.

⁷⁴⁴ MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 184.

Plzeňané se umlčet nedali. V době výbuchu měl být Lábek na dovolené v Plzni, nicméně jeho termín byl hned několikrát přesunut. Na dovolenou odjel dříve, než se plánovalo, takže v době, kdy munička explodovala, byl již na cestě na frontu.⁷⁴⁵ Bolevecká tragédie, která se dotkla snad každého Plzeňana, nemohla uniknout ani dopisům Lábkových.⁷⁴⁶ Od května do srpna zmítala Plzeň jedna stávka nebo demonstrace za druhou. Důvody byly stejné jako v době před boleveckou katastrofou, nicméně účast, dopady i intenzita nabraly na síle.⁷⁴⁷

Mnohé Plzeňany, Lábkovi nevyjímaje, zasáhlo hluboce rekvírování zvonů pro vojenské potřeby, které ve městě začalo 18. ledna. Patrně čtyři dny předtím rozezněly se naposledy všechny plzeňské zvony najednou. Marie Lábková k tomu poznamenala: „*A umíráček všem nakonec odzvonil.*“⁷⁴⁸ Hluboce věřící rodina Lábkových zabavování a ničení zvonů nemálo oplakala. Při jejich snímání a v případě zvonu z kostela sv. Bartoloměje i rozřezávání, vydávali prý i zvony zvuky jako při pláči.⁷⁴⁹ Jeden z úlomků nakonec obdržela rodina Lábkových na památku.⁷⁵⁰

1.26.1 Srpnové události v Plzni

„... *neboj se o nás, jsme Češi a těm se hned tak něco nestává.*“⁷⁵¹

Jedna z největších protestních hladových bouří se v Plzni odehrála 13. srpna 1917. Celá událost začala v odpoledních hodinách ve Vankově (dnes Jungmannově) ulici, kde početná skupina nervózních žen čekala na přiděl mouky, místo které ale obdržely pouze kukuřici. Před tamějším, tehdy nejluxusnějším hotelem Waldek (dnes Slovan), došlo k vyprovokování davu, v důsledku něhož nastalo rabování a násilnosti, jež skončily tvrdým úředním zásahem. V restaurační části hotelu měli totiž za okny někteří z hostů roznícenému davu posměšně ukazovat moučníky a dorty, které právě konzumovali. Reakce na sebe

⁷⁴⁵ Na dovolenou odjel Lábek 3. května 1917 a vrátil se kolem 24. května. O dva dny později byl Lábek již ve své proviantní kanceláři na frontě. AMP, Lábek, kart. 399, dop. L. Lábkova 1. 5. 1917. Srovn. tamtéž, dop. č. 698 L. Lábkova rodině, 26. 5. 1917.

⁷⁴⁶ Podrobněji viz PEŘINOVÁ, A. *Výbuch*, s. 308-367.

⁷⁴⁷ MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 184-186. Na okraj uvedme, že to byl právě rok 1917, kdy byl purkmistrem (nově titulovaný starostou) města Plzně zvolen Matouš Mandl, o němž byla zmínka již v kapitole o Lábkově poválečném životě. Ve fondu purkmistrovského úřadu se mezi desítkami gratulací objevila i Lábkova. Kromě blahopřání se v dopise objevilo i přání, aby pod vedením Mandla, podporovatele umění i památek, stala se Plzeň trvalým stánkem vědy a umění. AMP, Purkmistrovský úřad města Plzně, kart. 70, dop. L. Lábkova M. Mandlovi, 10. 12. 1917.

⁷⁴⁸ Tamtéž, Lábek, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 13. 8. 1917.

⁷⁴⁹ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 3. 2. 1917.

⁷⁵⁰ Tamtéž, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 29. 1. 1917.

⁷⁵¹ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 13. 8. 1917.

samozřejmě nenechala dlouho čekat. Rozčilení lidé vytloukli okna hotelu a hnali se na obchody okolo náměstí. V té době, okolo třetí hodiny odpolední, odešla Lábkova sestra Božena ze svého obchodu domů (z dnešní Klatovské do Riegrovy ulice). Vzápětí se ale vrátila zpět, aby varovala sestry a pomohla s uzavřením obchodů před davem demonstrantů, který se z náměstí blížil na Klatovskou třídu a drancoval, co přišlo do cesty. Nejhůře dopadly obchody, které se orientovaly na prodej potravin. Ty byly kompletně vykradeny a často i poničeny. V Riegrově ulici zničili demonstranti všechny židovské obchody, kterým ani včasné uzavření nemohlo pomoci. Vytrháváním rolet, vyvracováním dveří a rozbíjením skel domáhali se útočníci „svých práv“. Do boje s demonstranty byl ochoten vstoupit i Ladislavův otec, který v zavřeném obchodě (v Riegrově ulici) a s motykou v ruce vyčkával na jejich příchod. Obchod Františka Lábků ale nakonec zůstal ušetřen, stejně jako ostatní rodinné obchody Lábkových.⁷⁵² Dav se z náměstí následně přesunul až před Svěráz a papírnictví, kde zrovna v tu chvíli zaraženě postávala učnice Alžběta. Po přečtení názvu firmy se ale celý dav odebral dál, neboť cílem útoku byly především potraviny, případně významnější zámožní obchodníci. Patrně v jediném případě vtrhli lidé do soukromého bytu jedné nejmenované židovky z Jungmannovy ulice, která na rabující dav z okna bytu pokřikovala a dokonce shazovala nejrůznější věci. Lábkovi byli z celé události konsternováni. Přestože měli již delší dobu zakoupeny lístky na večerní představení „Fidlovačky“ do městského divadla, nechtěli se pod vlivem událostí inscenace zúčastnit. Nakonec se do divadla přeci jen vydali a atmosféru hry i stálého opakování písně „Kde domov můj“ téměř nerušeně vychutnali. Plzeň se mezitím uklidňovala, a to za pomoci policie i vojska, které v jednu chvíli vniklo na koních až do budovy divadla, kde byli Lábkovi na představení.⁷⁵³ Velikost davu v ulicích byla odhadována na 5 000 účastníků. Situace se patrně uklidnila až po střelbě v Dominikánské ulici, při níž jedna žena zemřela, a tři osoby byly zraněny.⁷⁵⁴ Po městě byly rozmístěny policejní hlídky, které celou noc střežily plzeňské obchody.⁷⁵⁵ Ve vybraných ulicích (např. v Sedláčkově) byli po obou stranách ulice rozestavěni po přibližně pěti metrech četníci.⁷⁵⁶

Další den pokračovalo v ranních i dopoledních hodinách rabování a na protest se přidávali i železniční a někteří škodováčtí dělníci.⁷⁵⁷ Po vyhlášení stanného práva (14.–

---

⁷⁵² Rabování v Riegrově ulici užasle a vyděšeně přihlížela Kateřina Lábková ze svého bytu.

⁷⁵³ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 13. 8. 1917.

⁷⁵⁴ MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 186. Srovn. HEUMOS, Petr. „Dejte nám brambory, nebo bude revoluce!“ Hladové nepokoje, stávky a masové protesty v českých zemích v období 1914–1918. In MOMMSEN, Hans a kol. *První světová válka a vztahy mezi Čechy, Slováky a Němci*. Brno, 2000, s. 210–211. ISBN 80-902304-2.

⁷⁵⁵ AMP, Lábek, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 13. 8. 1917.

⁷⁵⁶ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 15. 8. 1917.

⁷⁵⁷ MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 186.

29. srpna) se situace takřka ihned uklidnila. V jednu hodinu odpolední, když do Škodovky přicházeli dělníci na další směnu, dávali prý hlasitě najevo, že nechtějí stanné právo. Na vojáky se smáli a křičeli na ně „*nesmíte na nás py py i ukazovali, jako když střílí*“. Navzdory očekáváním se rozestavěné hlídky v ulicích chovaly k Plzeňanům velice dobře a rozmlouvali s každým, kdo o to jevil zájem. Marie v dopise bratrovi napsala, že mnoho lidí zprvu přepadly obavy o další situaci ve městě a přitom se pro ně takřka nic nezměnilo. Hlídky prý byly rozestavěny tak daleko od sebe, že kdyby se někdo o něco pokusil, četníci by patrně neměli šanci prchajícího dohonit. Dne 15. srpna se poprvé od začátku demonstrace otevřely obchody a život ve městě se pomalu vracel do starých kolejí.⁷⁵⁸

1.26.2 Obchody Lábkových

*„Snad tě již brzy přisune okamžik, kdy se k nám vrátíš. Pak budeš zas našim největším rádcem a učitelem, jako jsi býval a jakým jsi dosud, pokud můžeš. Pak začneme teprve žít, žít tak, abychom byli dokonale šťastni.“*⁷⁵⁹

Lábkovým se v podnikání celkově dařilo, a protože práce v obchodech čím dál více přibývala a dívky, učnice Alžběta i rodiče již byli plně vytíženi, nabízela se otázka, kdo by mohl rodině v nejnáročnějších chvílích vypomoci. Ladislav uvažoval nejprve o zaměstnání další učnice, ale obával se válečného vývoje a možnosti, že nově přijatou dívku by v případě špatné prosperity museli náhle propustit. Rovněž finanční náklady hrály v rozhodování důležitou roli.⁷⁶⁰ Další výpomoc se nabízela od dcer rodiny Fryčkových z Prahy, se kterými Lábkovi pojilo letité přátelství.⁷⁶¹ Volba padla nakonec na Františkovu sestru Josefu Kulvejtovou z Deštné, které o této myšlence psala Marie již v průběhu ledna. Přestože se otec zpočátku zdráhal, neboť nechtěl sestru zatěžovat, přeci jen ji do Plzně pozval.⁷⁶² Josefa k Lábkovým přijela 14. února a zůstala až do srpna téhož roku.⁷⁶³ Lábkovým vypomáhala

---

⁷⁵⁸ AMP, Lábek, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 15. 8. 1917. O situaci v Plzni kolovaly na frontě přímo „*hrůzostrašné věci*“, které ovšem Lábek v dopise nijak nerozvádí. Tamtéž, kart. 399, dop. L. Lábková rodině, 28. 8. 1917.

⁷⁵⁹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 8. 12. 1917.

⁷⁶⁰ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 676 L. Lábková M. Lábkové, 20. 3. 1917. Srovn. tamtéž, dop. č. 705 L. Lábková M. Lábkové, 3. 6. 1917.

⁷⁶¹ Tamtéž, dop. č. 686 L. Lábková M. Lábkové, 7. 4. 1917.

⁷⁶² Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 23. 1. 1917. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 28. 1. 1917.

⁷⁶³ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 15. 2. 1917. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi 9. 8. 1917.

v domácnosti i v obchodech a významně se podílela na zlepšení psychického rozpoložení celé rodiny.⁷⁶⁴

Určitou výpomoc měly Lábkovy sestry v Alžbětě, která se ale postupem doby práci spíše stranila. Navíc se u ní projevovaly zvláštní povahové rysy, z nichž byli Lábkovi přinejmenším nervózní.⁷⁶⁵ Přestože se v jejich obchodě nikdy nedopustila krádeže, objevovaly se u ní nezřídka hodnotnější věci, kterými často někoho obdarovávala a nedokázala vysvětlit jejich původ. Na přelomu června a července vyústila napjatá situace mezi dívkami i rodiči v Alžbětě odchodem. Po krátké době se ale k Lábkovým vrátila, konec konců Marie i Božena nutně potřebovaly zaučenou výpomoc. Novou nabídku Alžbětě nikdo z Lábkových nečinil, Alžběta se k Lábkovým dostavila zcela sama.⁷⁶⁶ Zdá se, že na základě několika hovorů a důsledného zaučování se do konce roku vztahy v obchodě urovnaly.⁷⁶⁷

Stejně jako v předchozích válečných letech investovali Lábkovi i v roce 1917 své vydělané peníze převážně do zboží a částečně do záložny.⁷⁶⁸ Na jednu stranu se často dostávali do situace, že zboží již nebylo možné nikde uskladnit, neboť všechny místnosti, skříňky i police byly již zcela zaplněné.⁷⁶⁹ Na druhou stranu však kvůli nedostatku a zdražování některých artiklů, např. papíru, látek, hraček, aj., museli ale stále odebírat určité druhy zboží ve chvíli, jakmile byla část prodána.⁷⁷⁰ Jen tak mohli uspokojit poptávku zákazníků takřka okamžitě a nemuseli prodej zdlouhavě oddalovat.⁷⁷¹ Jindy se ale dostávali do situace, že navzdory velikým snahám a vyjednávání potřebné zboží od dodavatelů nedostaly, neboť továrny i jednotliví dodavatelé přestávali kvůli nedostatku surovin či materiálu vyrábět.⁷⁷² Rok 1917 byl v tomto ohledu pro Lábkovi velmi citelný. Marie tuto situaci popsala bratrovi následovně: „*Myslím, že každý obchodník do konce té války se tak*

---

⁷⁶⁴ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 643 L. Lábková B. Lábkové, 8. 2. 1917.

⁷⁶⁵ Tamtéž, kart. 397, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 7. 3. 1917. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 16. 6. 1917.

⁷⁶⁶ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 3. 7. 1917. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 24. 6. 1917.

⁷⁶⁷ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 8. 12. 1917. Na vyřešení situace apeloval z fronty Lábek. Obával se, že dívčí „třenice“ a nedorozumění by mohly narušit rodinné obchodování a přílišně zatížit sestry. Tamtéž, kart. 399, dop. č. 721 L. Lábková M. Lábkové, 19. 6. 1917.

⁷⁶⁸ Například koncem července uložila Marie po dohodě s rodiči hned 1 500 K do záložny. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 31. 7. 1917. Velkou část finančních prostředků ukládali Lábkovi zejména do zboží v obchodě Boženy Lábkové. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 29. 5. 1917.

⁷⁶⁹ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 1. 3. 1917. Vzhledem k nárůstu zboží v jejich obchodech, do kterého investovali značnou část vydělaných peněz, snažili se výhodněji získat nové skladové prostory. Třebaže se s příchodem podzimu naskytl vhodný sklad, z jednání nakonec sešlo, neboť jistý obchodník Veverka pronajal prostor jinému zájemci. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 24. 9. 1917. Srovn. tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 3. 9. 1917.

⁷⁷⁰ Kvůli těžkostem se sháněním zboží přistupovaly Lábkovy sestry i nadále k objednávání zboží s co největším předstihem. Proto již začátkem srpna žádala např. Božena o dodání zimních kožíšků. Tamtéž, kart. 399, dop. L. Lábková rodině, 10. 8. 1917.

⁷⁷¹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 25. 1. 1917.

⁷⁷² Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 2. 12. 1917.

vyprodá, že bude musit skoro začínat jako začátečník.“⁷⁷³ Takový případ nastával např. s lidovými kroji a hedvábnými šátky. Zdá se, že Lábkova sestra Božena bývala již v Plzni pro poradenství, zapůjčení či prodej krojů velmi vyhledávána,⁷⁷⁴ avšak kvůli těžkostem s jejich pořízením přistupovala častěji pouze k zapůjčení.⁷⁷⁵ Vybrané hedvábné šátky, které se v obchodech prodávaly za 30-40 K, bylo možné na podzim roku 1917 sehnat na trhu za neuvěřitelných 150-200K. Ceny skoro astronomicky stoupaly.⁷⁷⁶ Náhlé a citelné zdražení přišlo pro Lábkovy sestry začátkem listopadu. Kvůli navýšení cen snížila Zádruha výhodný komisní prodej z předešlých 20 % na polovinu. Téměř ze dne na den přepočítávaly Lábkovy sestry veškeré přijaté i uskladněné zboží od Zádruhy a ustanovily nové ceny.⁷⁷⁷

Některé zboží nechtěla Božena kvůli zdražování dokonce ani nabízet, neboť jí prodejní cena připadala příliš vysoká.⁷⁷⁸ Jindy pak diplomaticky odmítala prodej ve velkém pro bohaté zákazníky nebo zatajovala zboží, aby mohla vyjít vstříc i ostatním zájemcům.⁷⁷⁹ Zisk za každou cenu tedy nebyl heslem rodiny Lábkových.

Zdražování se ještě citelněji dotýkalo papírnického obchodu Marie. Začátkem února podražily sešity o celých 200 % a další zvyšování cen školních pomůcek byly očekávány na konci léta.⁷⁸⁰ Začátkem září pak zdražily např. dřevěné výrobky o 40 %, přičemž již v květnu podražily ze 40% přírážky na 100 %. Přírážka na sešity stoupla začátkem září z 200 na 250 %. Papír nebyl často vůbec k sehnání.⁷⁸¹ Vzhledem k neustálému strachu ze zvyšování cen měla ale Marie dobré zásoby, obvykle i na rok dopředu.⁷⁸² Též z dopisů Marie vyplývá, že prodej ve větším neupřednostňovala, pokud to bylo na úkor jiných zákazníků. Naskytla-li se jí např. příležitost dodávky pro škodovácké úředníky, nabídla zboží jen v takovém množství, aby zbylo i pro ostatní zájemce.⁷⁸³

Kromě zdražování či nedostatku zboží trápila Lábkovy sestry jako tradičně i doprava zboží poštou. V některých případech proto Marie dojížděla do Prahy osobně a zboží

⁷⁷³ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 24. 9. 1917.

⁷⁷⁴ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 23. 1. 1917. Srovn. tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 3. 2. 1917.

⁷⁷⁵ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 813 L. Lábková A. Lábkové, 3. 11. 1917.

⁷⁷⁶ Tamtéž, kart. 397, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 8. 10. 1917.

⁷⁷⁷ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 798 L. Lábková B. Lábkové, 15. 11. 1917. Srovn. tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 9. 11. 1917.

⁷⁷⁸ Tamtéž, kart. 397, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 7. 3. 1917.

⁷⁷⁹ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 19. 7. 1917. Majetnější židé tvořili v roce 1917 významnou část zákaznické skupiny Boženy Lábkové. Tamtéž.

⁷⁸⁰ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 4. 2. 1917.

⁷⁸¹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 2. 12. 1917.

⁷⁸² Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 3. 9. 1917.

⁷⁸³ Nabídku ze Škodovky učinil Marii jeden z úředníků. Požadoval na 1000 pryží, značné množství inkoustu (v pětilitrových nádobách), sponky na papír aj. V dopise ale Marie bohužel neudává, do jaké míry nákup odbavila. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 14. 11. 1917.

přepravovala vlakem.⁷⁸⁴ S rozkrádáním zásilek na poště se Lábkovy sestry sice tolik neseškávaly, zato v opačném případě to pro vojáky bylo poměrně obvyklé. A právě proto volil Lábek pro doručení zásilek raději vojáky, kteří docházeli do Plzně. O poštovních doručovateli a jejich praktikách měl Lábek „jasné“ představy: „*To mají na svědomí ti krkavci, kterých je nejvíce na poště v Plzni ...*“⁷⁸⁵

Veliké starosti přinesli Lábkovým i samotné Velikonoce. Kvůli nedostatku vajec bylo koncem března vydáno pro Čechy nařízení, které zakazovalo malování, prodávání či ke hrám používání kraslic. Vzhledem k tomu, že Lábkovy sestry měly dobrou zásobu kraslic z počátku března, tedy z doby před vydáním nařízení, postih se na ně nevztahoval.⁷⁸⁶ Vzácným artiklem byl i nadále samozřejmě tabák, se kterým se v Plzni ale i na frontě velmi dobře obchodovalo. Z dopisů vyplývá, že tabák zasílal častěji rodině Ladislav, než tomu bylo naopak.⁷⁸⁷ Podařil-li se Lábkovi nastřádat větší obnos peněz z frontového obchodu, zasílal obvykle peníze domů poštou či po některém vojákově, jak již bylo řečeno dříve. V roce 1917 však pro nedostatek tabákových výrobků a jejich vyšší cenu volil raději cestu jejich nákupu (zřejmě od proviantní kanceláře) a domů pak za zboží od Marie (pohlednice, papír, tužky aj.) zasílal kuřivo.⁷⁸⁸ Marii kladl Lábek zároveň na srdce, aby s tabákem uváženě obchodovala: „*S doutníky buď dobrou obchodnicí a nerozdávej, abys sama nic nedostala. Vyprávěj hotové báchorky, co se všechno za to dostane.*“⁷⁸⁹ A jako v předchozích letech, i v tomto roce války zasílal Lábek do rodinných obchodů i sbírek zajímavosti z fronty.⁷⁹⁰

Další úspěšný obchodní rok nutil Ladislava Lábka k úvahám o rozšíření podnikání. Příležitost se nabídla začátkem roku, kdy přítelkyně Marie Lábkové, Lidka Záhorská, zatoužila se svým snoubencem knihařem Karlem Šilingerem, učněm u Václava Krause, po vlastním papírensko-knihařském obchodě. Lábkovi chtěli se Šilingerem společně podnikat,

⁷⁸⁴ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 15. 2. 1917.

⁷⁸⁵ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 734 L. Lábka M. Lábkové, 6. 7. 1917.

⁷⁸⁶ Tamtéž, dop. č. 683 L. Lábka M. Lábkové, 30. 3. 1917. V dopise je vložený článek z Národních Listů ze dne 28. 3. 1917, který rovněž o této skutečnosti informuje. Srovn. tamtéž, kart. 397, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 8. 3. 1917. O Velikonocích prodaly Lábkovy sestry na 1 000 kusů. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 4. 4. 1917.

⁷⁸⁷ Tamtéž, dop. M. Lábková L. Lábkovi, 7. 8. 1917. Srovn. tamtéž, kart. 399, dop. č. 703 L. Lábka M. Lábkové, 31. 5. 1917. Též viz tamtéž, dop. L. Lábka M. Lábkové, 8. 6. 1917 nebo tamtéž, dop. č. 713 L. Lábka M. Lábkové, 12. 6. 1917 aj.

⁷⁸⁸ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 706 L. Lábka M. Lábkové, 5. 6. 1917.

⁷⁸⁹ Tamtéž, dop. L. Lábka M. Lábkové, 21. 7. 1917.

⁷⁹⁰ Např. na jaře zaslal Lábek domů blíže neurčenou haličskou příkrývku ruční výroby, kterou zařadil do rodinných sbírek, jak ukazuje dopis sestry Marie: „... zůstane však srdečným majetkem, jako ostatní, abychom měli památku ze světové války.“ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 28. 3. 1917. Zejména do Lábkovy numismatické sbírky přibyly dále mince z pokladu, který Lábek s vojáky na frontě objevil. Odhalení popsal následovně: „Právě když naši prováděli útok a děla hřmála o překot, hrabali jsme v zemi za penězi. Trochu jich mám a též střepy, nádoby...“ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 686 L. Lábka M. Lábkové, 7. 4. 1917.

patrně formou filiálky,⁷⁹¹ nicméně z nového obchodu nakonec sešlo, neboť Kraus, který se měl na podnikání podílet, vyjednávání nakonec ukončil.⁷⁹² Šilinger přešel následně na práci do plzeňské Škodovky.⁷⁹³

Lábkovi dále uvažovali o poválečném zřízení knihařství, hračkářství a dokonce i obchodním domě.⁷⁹⁴ Lábek očekával, že po válce zájem o luxusnější zboží poklesne,⁷⁹⁵ proto již uvažoval o obměně některého sortimentu, aby udržel zájem stálých zákazníků a přilákal nové. Cestu viděl v prodeji šicích pomůcek a věcí denní potřeby.⁷⁹⁶ Další investici viděl ve válečné půjčce, které začátkem ledna upsal 100 K.⁷⁹⁷

Návrh na společné – spíše rodinné – „podnikání“ nabídl Františku Lábkovi obchodník a přítel Václav Klapka, který vybídl Lábka staršího k úvahám o sňatku dcery Boženy s Klapkovým synem Václavem. Dle Klapkovy představy by si Božena po sňatku ponechala obchod Svéráz a Václav by vedle ní zřídil obchod se střížním zbožím. Z vyjednávání i ze sňatku nakonec z blíže neurčených důvodů sešlo.⁷⁹⁸

Během roku 1917 se Františku Lábkovi podařil zcela zajímavý výhodný obchod ve věci prodeje blíže neurčené parcely v Plzni na Košutce. Přibližně 645 m prodal za 3 400 K (1 rak. sáh – 1,8965 m, 1 sáh za 10 K). Parcela byla pro zemědělské užívání nevhodná a pro stavbu Lábkovými nevyužitelná. Prodejem získal František Lábek velkou finanční hotovost. Utržené peníze chtěl Lábek starší využít na koupi podílu českého společenského pivovaru Prior v Plzni,⁷⁹⁹ avšak kvůli vysoké pořizovací ceně od toho nakonec upustil.⁸⁰⁰ Peníze patrně investoval do zboží nebo vložil do záložny.

---

⁷⁹¹ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 16. 1. 1917. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 28. 1. 1917. Podnikání se Šilingerem velmi podporoval Lábek, který si uměl společnou spolupráci dobře představit. V novém podniku chtěl být Lábek obchodním znalcem, přičemž Šilinger by zajišťoval faktické vyhotovení knihařských zakázek Tamtéž, kart. 399, dop. č. 626 L. Lábka M. Lábkové, 20. 1. 1917. Srovn. tamtéž, dop. č. 629 L. Lábka M. Lábkové, 24. 1. 1917.

⁷⁹² Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 30. 1. 1917.

⁷⁹³ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 8. 4. 1917.

⁷⁹⁴ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 3. 1917. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 8. 10. 1917. Srovn. tamtéž, kart. 399, dop. č. 664 L. Lábka B. Lábkové, 4. 3. 1917.

⁷⁹⁵ Z luxusnějšího zboží měl Lábek na mysli např. šperky od Františka Kysely a Rudolfa Stockara, které byly mezi Plzeňany oblíbené a často byly k vidění i ve výkladu Boženy Lábkové. Tamtéž, kart. 397, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 12. 6. 1917. Ceny šperků se pohybovaly velmi různě. Např. jeden z blíže nepopsaných Kyselových šperků prodala Božena za 86 K apod. Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 5. 9. 1917. Srovn. tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 4. 9. 1917.

⁷⁹⁶ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 664 L. Lábka B. Lábkové, 4. 3. 1917. Zda k realizaci obměny části zboží či doplnění podobných potřeb nevíme, neboť se v pozůstalosti dokumenty s těmito údaji pro delší poválečné období nedochovaly.

⁷⁹⁷ Tamtéž, dop. L. Lábka F. Lábkovi, 2. 1. 1917.

⁷⁹⁸ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 27. 11. 1917.

⁷⁹⁹ Kvůli nedostatku topiva a tuhé zimě porazil František Lábek na prodaném pozemku dva staré akáty, aby svou rodinu na zimní měsíce lépe zabezpečil. Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 3. 9. 1917.

⁸⁰⁰ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 2. 9. 1917.

Dalším podnikání, do kterého se Lábkovi chtěli pustit, bylo otevření půjčovny školních pomůcek k výuce vlastivědy na Plzeňsku, aby školám umožnili získat pro vyučování dětí potřebné a nezbytné učební předměty.⁸⁰¹ Lábka k tomuto nápadu přivedlo čtení blíže neurčené vlastivědné příručky pro školy, kterou si na frontě pořídil. Jeho přáním bylo, aby každý pedagog z Plzně měl možnost vypůjčení či zakoupení kvalitních ukázkových pomůcek českého původu, které by dětem přibližovaly konkrétní osobnost, událost, řemeslo, zvyky apod. Lábek si přál ukazovat dětem od útlého dětství poctivé české řemeslné výrobkem, aby nepoznávaly jen tovární napodobeniny či kvalitní výrobky zahraničního původu (např. německého). Lábek u dětí usiloval o podporu vlastenectví a hrdosti ke své vlasti. Předběžně si z fronty dokonce vyhotovil přehled učebních kolekcí, které rozdělil do osmi skupin: Spisovatelé a učenci, Umělci, Historické osobnosti, Umění, Umělecký průmysl, Národopis, Přírodní krásy a Historické události. Když by pak v praxi některý pedagog (Lábek počítal spíše s učitelkami) potřeboval např. něco k životu Bedřicha Smetany, zapůjčili by mu Lábkovi kolekci s předměty k jeho životu (portrét, originální báseň, fotografii náhrobku aj.), a to za poplatek např. 5 K na týden či čtrnáct dní. Kolekce by se dala vystavit, snadno přemístit nebo rozebrat. Valnou většinu kolekcí chtěli Lábkovi vyhotovit ze svých nastřádaných starožitností (např. keramiky, mincí, skla, nádobí, krojů, sošek atd.), knih a písemností, avšak byli ochotni pomůcky pro školy dodatečně dokupovat a rozšiřovat. Záměr nebyl tak úplně výdělečný, ale spíše vzdělávací. Lábkovi měli doma i v muzeu mnoho zajímavostí, které tak chtěli co nejvíce přiblížit dětem i vyučujícím. Potvrzují to i Lábkova slova z jednoho dopisu: „*Představ si jaké snadné a jak vydatné bylo by to vyučování a co by nám vychovávalo za mládež.*“⁸⁰² Ačkoliv chtěl Lábek připravit některé školní kolekce již na další školní rok, plán na půjčovnu pomůcek nebyl nikdy uskutečněn.

1.26.3 Kulturně-společenské dění a volný čas

„*Mne přímo šírá ta touha po práci... Letěl bych domů jako pták, jen kdybych mohl.*“⁸⁰³

„*Hled'te dosíci ideálního stupně inteligence české rodiny.*“⁸⁰⁴

---

⁸⁰¹ Tamtéž, 12. 6. 1917 a tamtéž, 22. 6. 1917.

⁸⁰² Tamtéž, dop. L. Lábka B. Lábkové, 22. 6. 1917.

⁸⁰³ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 664 L. Lábka B. Lábkové, 4. 3. 1917.

⁸⁰⁴ Tamtéž, dop. č. 733 L. Lábka M. Lábkové, 5. 7. 1917.

Během roku 1917 podnikaly Lábkovy sestry ve volném čase řadu výletů, např. na plzeňskou Bílou Horu, na kterou se vydaly navzdory mrazivému počasí hned začátkem ledna.⁸⁰⁵ Častěji ale chodily během roku do Zábělé anebo na kratší výlety po Plzni a okolí.⁸⁰⁶ V tomto válečném roce se Lábkovy sestry účastnily řady přednášek, z nichž jmenujme např. Macháčkův referát o mohylách, který přednesl 19. srpna v Chrástu u Plzně.⁸⁰⁷ A rovněž ve čtvrtém roce války docházely Lábkovy sestry, zejména nejmladší Anna, do plzeňského sokola.⁸⁰⁸ Další oblíbenou kratochvílí představovaly pro Annu a Boženu taneční hodiny, neboť obě našly v tanci veliké zalíbení. Začátkem roku, kdy v Plzni obvykle taneční kurz probíhal, zúčastnily se prodloužené lekce v Měšťanské besedě, kam přišla Anna v jednom z krojů, který byl v jejich obchodě k zapůjčení.⁸⁰⁹ Získala tak originální i vkusnou róbu a na druhou stranu udělala dobrou reklamu rodinnému podniku.⁸¹⁰ Přestože Anna měla již taneční kurz absolvovaný, ráda se starší sestrou vypomohla jako garde. U plzeňských chlapců sklízela vždy veliké úspěchy.⁸¹¹ Nejvíce volného času mívaly dívky obvykle přes léto a od roku 1917 zejména o nedělích, kdy si papírníci ustanovili „celonedělní“ klid. Někteří obchodníci k tomu přistupovali již dlouho a obzvláště v zimních měsících, neboť tak šetřili nedostatkové palivo i své zdraví.⁸¹²

Mezi jednu z nejzajímavějších aktivit Lábkových v tomto roce války patří publikace o národopisném muzeu. V roce 1917 vynaložili Lábek s Wirthem, Macháčkem a předně též Antonínem Kostincem mnoho úsilí na vydání publikace „Gerlachovský dům“, která pojednávala o historii i významu domu a instalaci Národopisného muzea Plzeňska v jeho prostorách.⁸¹³ Lábek chtěl vydat brožuru o Gerlachovském domě ještě do léta, nicméně z časových důvodů se publikaci nepodařilo dokončit, za což mohl velkým dílem patrně Wirth,

---

⁸⁰⁵ Tamtéž, kart. 397, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 8. 1. 1917.

⁸⁰⁶ Tamtéž, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 4. 6. 1917. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 20. 8. 1917. Z obav před vyčerpáním dívek a z důvodu upevnování zdraví, nabádal opakovaně mladý Lábek sestry, aby podnikaly výlety do přírody. Tamtéž, kart. 399, dop. č. 627 L. Lábková A. Lábkové, 22. 1. 1917.

⁸⁰⁷ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 20. 8. 1917.

⁸⁰⁸ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 15. 9. 1917. Srovn. tamtéž, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 22. 8. 1917.

⁸⁰⁹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 9. 2. 1917.

⁸¹⁰ Při závěrečné lekci tance ve druhé polovině dubna měla řada dívek i chlapců kroj právě od Lábkových ze Svěrázu. Tamtéž, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 25. 4. 1917. Též při závěrečných měšťanských lekcích koncem roku těšily se kroje od Lábkových značné oblibě. Tamtéž, B. Lábková L. Lábkovi, 31. 12. 1917.

⁸¹¹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 11. 2. 1917.

⁸¹² Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 18. 3. 1917. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 3. 9. 1917.

⁸¹³ Lábek s Wirthem byli spoluautory příspěvku „Gerlachovský dům jako památka umělecká a kulturně-historická“, Lábek vypracoval „Gerlachovský dům – Museum“, Antonín Kostinec „U Gerlachů“ a Fridolín Macháček „Gerlachovský dům v minulosti“. KOSTINEC, Antonín, a kol. *Dům Gerlachovský v Plzni*. Plzeň, 1917.

který svou část publikace nedodal včas.⁸¹⁴ Wirtha i Lábka, kteří po dobu sepisování práce byli na frontě, zdržovala absence potřebných podkladů a literatury. Pomocnicí jim ve všech přípravách i podkladech byla Marie Lábkové, fungující jako prostředník mezi Macháčkem, Lábkem, Wirthem, Kostincem i tiskárnou. Pozdní odevzdání celého textu do tiskárny způsobilo navýšení nákladu na vydání,⁸¹⁵ proto Wirth žádal Lábka, aby od něj přijal 100 K náhradou. Lábek peníze nikdy nepřijal,⁸¹⁶ a to navzdory Wirthově naléhání a ujišťování, že jeho finanční situace byla díky vyšší hodnotě více než příznivá: „*Víte sám, jak teď důstojník lehce vydělává peníze a nic neutratí.*“⁸¹⁷ Rukopis byl nakonec vytištěn až koncem roku. Velikou úlohu sehrála, zejména při závěrečných pracích na publikaci, Lábkova sestra, která rozesílala autorům korektury a popoháněla tiskárnu s dokončením.⁸¹⁸

Kromě prací na publikaci o „Gerlachovském domě“ věnovala se Marie též podkladům pro budoucí „Soupis“, pro který v létě vypracovávala předběžný národopisný program.⁸¹⁹ Nezahálela ale ani v další své tvorbě, neboť začala intenzivně připravovat vydání publikace „Plzeňský kraj“. Během roku získávala opět od pamětníků poznatky o krajích a jejich částech, zejména výšivkách. Velikou podporu získala v roce 1917 u matky architekta Antonína Beneše, s nímž vedla dlouhý rozhovor o plzeňském kroji, o pořizování kraječek, pentlí, kožíšků aj.⁸²⁰ S plzeňským fotografem Josefem Hanušem fotografovala krojové součásti a rozšiřovala tak svou sbírku o výšivky, pleny apod.⁸²¹ Impulzem k intenzivnější práci na focení a popisu pro ni bylo vědomí, že by Amálie Kožmínová pro ni mohla jednou být konkurencí.⁸²²

A stejně jako v předešlých letech, i v roce 1917 vypomáhaly Lábkovy sestry s organizací v národopisném muzeu, kde byla během Lábkovy květnové dovolené uskutečněna výstava „Lidové sklomalby a řezby“.⁸²³ Od září našla Marie podporu

---

⁸¹⁴ AMP, Lábek, kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi Tamtéž, 13. 5. 1917.

⁸¹⁵ Tamtéž, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 8. 7. 1917.

⁸¹⁶ Tamtéž, kart. 399, dop. 739 L. Lábka M. Lábkové, 16. 7. 1917.

⁸¹⁷ Tamtéž, kart. 383, dop. Z. Wirtha L. Lábkovi, 8. 7. 1917.

⁸¹⁸ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 12. 1917.

⁸¹⁹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 13. 7. 1917.

⁸²⁰ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 25. 4. 1917.

⁸²¹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 22. 2. 1917.

⁸²² Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 21. 1. 1917. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 23. 1. 1917. Též srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 13. 2. 1917.

⁸²³ Výstavy pořádané NMP, *Historie VII*, s. 108. Nápady na úpravy muzea zasílal Lábek sestře Marii i s detailními popisy v průběhu celého roku. AMP, Lábek, kart. 399, dop. č. 644 L. Lábka M. Lábkové, 9. 2. 1917.

i v národopisné pracovníci Bertě Bášlerové, která příležitostně v muzeu vypomáhala.⁸²⁴ Zdá se, že i v tomto roce války byla návštěvnost muzea různá, celkově ale uspokojivá.⁸²⁵

---

⁸²⁴ Berta Bášlerová, rozená Kaschnerové (1880–1961), se během svého života zapojovala hned do několika spolků (např. „Česká jednota paní a dívek v Čechách“). BĚLOHLÁVEK, M. *Archív města Plzně*, s. 366.

⁸²⁵ AMP, Lábek, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 16. 10. 1917.

„Mučí mne ta nejistota budoucnosti a mučí mne také ona sžíravá touha po plodné kulturní práci, i té obchodní. Dočkáme se někdy ještě lepších časů? Nemám-li zde nějakou milou knihu, toužím po ní a opatřím-li sobě některou, jest to ještě horší ... Připadá mně často, že ta válka musí zničit všechno, a že je jako vřed, který se šíří až zasáhne poslední žilku zdravé krve ... Vždy mám to jediné a největší přání, aby už to vzalo nějaký konec. To stálé tápání v temnotách vysiluje více nežli nejtěžší práce duševní.“⁸²⁶

Poslední rakousko-uherská ofenziva začala 15. června roku 1918 a skončila neúspěchem o šest dní později. Během této doby se vojáci 11. armády pokoušeli dostat v oblasti u Asiaga a v masivu Grappy přes rozvodněnou Piavu. Vojáci však nebyli schopni překonat odpor italských, francouzských a britských divizí. Ačkoliv vytvořili malé předmostí v oblasti svahů Montella a v deltě Piavy, další významný postup, přesun záloh a munice se jim kvůli přerušnému spojení s týlem, který byl v té době pod vlivem silného dělostřeleckého a leteckého útoku, nepodařil. Dne 21. června se vojáci museli dát na ústup. O pět dní později se vrátili do míst původních východišť.⁸²⁷

Vojáky rakousko-uherské armády čím dál více opouštěla chuť do dalších bojů. Vyčerpaní, podvyživení, ranění či nemocní odmítali pokračovat v bojích. Dne 24. října 1918, tedy přesně o rok později po dvanácté sočské bitvě, podnikli proti nim Italové spolu se spojenci závěrečnou ofenzivu na řece Piavě, která dne 3. listopadu neslavně zakončila slavnou historii rakousko-uherské armády, jež definitivně stanula na straně poražených.⁸²⁸ V té době byl Lábek ale již v rodné Plzni. Konec války i následná mírová jednání prožil v bezpečí a pohodlí svého domova.

1.27 Lábkův poslední rok na frontě

Tak jako koncem roku 1917 i v roce 1918 pobýval Lábek v jižním Tyrolsku v horském terénu severně od Tridentu. Od ledna se s vojáky pohyboval v okolí Monte Rover poblíž rakousko-uherských hranic s Itálií. V první polovině března se dostal do Caldonazu a během dalších týdnů se vyskytoval v Nomi, Tridentu a Mezzocoroně. V květnu navštívil

⁸²⁶ AMP, Lábek, kart. 399, dop. č. 920 L. Lábka M. Lábkové, 12. 5. 1918.

⁸²⁷ Výsledkem bylo 12 000 padlých, 81 000 raněných, 24 000 nemocných a 25 000 pohřešovaných. I. ŠEDIVÝ, *Češi a Velká válka*, s. 141.

⁸²⁸ Tamtéž, s. 144-145.

Arco a Gardské jezero. Před zářijovým odjezdem z fronty pobýval v Raútu, odkud se dochovaly jeho poslední fotografie (i podobizny) z první světové války.⁸²⁹

Jako v předešlých letech i během roku 1918 se Lábek mohl vypravit na dovolenou do Plzně, na kterou odjel kolem 29. ledna a vrátil se 17. března.⁸³⁰ Před odjezdem z fronty pobýval v horách, kde vyhlídky na léto plné sněhu nebyly právě nejpříjemnější.⁸³¹ Při návratu na frontu však přišla příhodnější zpráva, neboť v Tridentu, kde se vojáků přeptával na umístění své štábní setniny, vyzvěděl, že do hor se již vracet nemusí, neboť vojáci mezitím přesídlili jihovýchodně od Tridentu do úrodných benátských nížin, kde pobývali až do letní ofenzivy.⁸³² Oproti nehostinným horám si zde Lábek mohl připadat jako v ráji, obzvláště při pobytu v jednom z blíže neurčených italských zámků, jehož okolí obklopovaly vinice, mandlovníky, staré kamenné vsi a výhled na vrcholky hor. Krajinu Benátska a nezvykle slušné bydlení zachytil Lábek slovy: „*Potřeboval bych býti architektem, kreslířem a malířem, abych zachytil mnohé z té krásy, na kterou se denně dívám.*“⁸³³

Ačkoliv se může zdát, že italská krajina mírnila svým vzhledem dopady války na vojáky, intenzivnější a vyčerpávající boje vracely je rychle zpátky do reality. První dojmy o italské frontě ze září roku 1917 potvrzovaly Lábkovy dopisy i z roku následujícího: „*Tady je to všechno jiné nežli na ruské frontě, tu se nešetří municí, všeho je dost. A až to spustí, bude to asi pekelná muzika.*“⁸³⁴ Těž obstarávání stravy bylo na italské frontě náročnější. Tamější lidé odmítali jídlo prodávat, neboť si byli dobře vědomí vysoké ceny potravin a nízké hodnoty peněz. Většinou tedy přistupovali na výměnný obchod.⁸³⁵

Stejně jako v předešlých letech ani v roce 1918 neslevil Lábek ze svých obvyklých procházek přírodou, kdykoliv mu to situace i povinnosti umožnily. Volný čas věnoval rovněž studiu italštiny a geologii Tyrol.⁸³⁶ Tak jako na východní frontě, podařilo se mu i na italské navštívit lázeňské zařízení (pravděpodobně v Tridentu).⁸³⁷ Tři týdny poté, dne 30. července, se ale opět ocitl v obávaných horách – v „*lesní tišině*“.⁸³⁸ Změnou podnebí tak přešel takřka

⁸²⁹ AMP, Lábek, kart. 400, fotoalbum V-VI.

⁸³⁰ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 864 L. Lábka A. Lábkové, 25. 1. 1918. Srovn. tamtéž, dop. č. 865 L. Lábka rodině, 17. 3. 1918.

⁸³¹ Tamtéž, dop. č. 856 L. Lábka M. Lábkové, 15. 1. 1918.

⁸³² Tamtéž, dop. č. 865 L. Lábka rodině, 17. 3. 1918.

⁸³³ Tamtéž, dop. č. 866 L. Lábka M. Lábkové, 18. 3. 1918.

⁸³⁴ Tamtéž, dop. č. 944 L. Lábka M. Lábkové, 9. 6. 1918.

⁸³⁵ Tamtéž, dop. č. 946 L. Lábka M. Lábkové, 11. 6. 1918.

⁸³⁶ Tamtéž, dop. č. 975 L. Lábka M. Lábkové, 5. 8. 1918. Srovn. tamtéž, Macháček, kart. 1632, inv. č. 320, dop. L. Lábka F. Macháčkovi, 23. 3. 1918.

⁸³⁷ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 7. 7. 1918.

⁸³⁸ Tamtéž, dop. č. 977 L. Lábka M. Lábkové, 8. 8. 1918.

ze dne na den z léta do zimy, nicméně ubytování bylo dle Lábka obstojné a výhled na Alpy k nezaplacení.⁸³⁹

Na další dovolenou nebo alespoň kratší cestu do Plzně chtěl Lábek odjet opět v květnu nebo v červnu, ale z důvodu čerpání dovolené jeho vojenských kolegů a následně pod vlivem další ofenzivy dostal se domů až kolem 12. září.⁸⁴⁰ Ze své poslední dovolené na frontu již nikdy neodjel.

1.27.1 Žádost o převelení Lábka do zázemí

Od přelomu roku 1917 usiloval Lábek s rodinou o převelení do Plzně na pozici obecního úředníka do národopisného muzea. Vyjednávání byla zdlouhavá a odpověď se dlouho nedostávala. Lábek k tomu rozmrzele poznamenal: „*V Plzni jde všechno tím račím krokem.*“⁸⁴¹ Světýlko naděje přinesl František Lábek, který na okresním hejtmanství vyslechl od jednoho blíže neurčeného rady, že se proslýchá, že by měl být mladý Lábek ředitelem národopisného muzea.⁸⁴² V podání, které město postoupilo na ministerstvo války, žádalo oficiálně o Lábkovo komandování na úřední místo do Plzně, tj. převelení do zázemí, ale v rámci vojenské služby.⁸⁴³ Žádost však byla ve finále zamítnuta,⁸⁴⁴ přestože zde byla nejprve vzneseno povolení s podmínkou, aby byla za Lábka dohledána optimální náhrada, což vzhledem k novým přesunům nebylo možné. Lábek byl výsledkem, do kterého vkládal tolik nadějí, zcela zrcen. Sestře Marii sdělil: „*Kdybych byl nějakým blbem, měl bych všecko stokrát snazší, ale takto je to samá nepostradatelnost a za to mám jen škodu a musím jen trpět. Ale pokoj už nedáme, však to jednou prosadíme. Ovšem trpělivosti je třeba... Mám takový dopal, že bych se s každým pral.*“⁸⁴⁵ Nic ovšem nebylo ztraceno, s vyjednáváním začali Lábkovi znovu. Podporu jim přislíbil i starosta Mandl, ale vzhledem k výsledku podání nebral Lábek jeho slova vážně. Byl přesvědčen, že Mandl žádnou přímluvu nezaslal úředně ba ani soukromě. Novou žádost podával Lábek zcela nezávisle na té předchozí.⁸⁴⁶ Tentokrát však žádal Marii, aby prostřednictvím Macháčka zkusila zajistit nějakou poslaneckou intervenci ve Vídni, neboť, jak Lábek uvedl: „*Bušit na dvěře musíš, jinak se neotevřou.*“⁸⁴⁷

⁸³⁹ Tamtéž, dop. č. 969 L. Lábka M. Lábkové, 30. 7. 1918.

⁸⁴⁰ Tamtéž, dop. č. 936 L. Lábka M. Lábkové, 2. 6. 1918. Srovn. tamtéž, dop. č. 994 L. Lábka B. Lábkové, 9. 9. 1918.

⁸⁴¹ Tamtéž, dop. č. 890 L. Lábka M. Lábkové, 11. 4. 1918.

⁸⁴² Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 25. 4. 1918.

⁸⁴³ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 950 L. Lábka M. Lábkové, 4. 7. 1918.

⁸⁴⁴ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 8. 7. 1918.

⁸⁴⁵ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 950 L. Lábka M. Lábkové, 4. 7. 1918.

⁸⁴⁶ Tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 7. 7. 1918. Srovn. tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 12. 7. 1918.

⁸⁴⁷ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 971 L. Lábka A. Lábkové, 1. 8. 1918.

Velkou iniciativu projevil v tomto případě městský úředník a přítel Lábka, Ignác Schiebl, který takřka na počkání vyhotovil jednu žádost za Purkmistrovský úřad města Plzně a druhou za Národopisné muzeum Plzeňska, jehož bylo město již oficiálně vlastníkem.⁸⁴⁸ K žádostem, které usilovaly o zproštění Lábka vojenské služby kvůli správcovství v plzeňském národopisném muzeu, bylo třeba přiložit i několik dalších formulářů, o které se rovněž postaral Schiebl. Dne 16. srpna zaslal všechny náležitosti na ministerstvo války. Nezbyvalo než vyčkat na ministerskou odpověď, která měla být doručena během čtyř až pěti týdnů. Lábkovi chtěli k žádosti přiložit i lékařskou zprávu o špatném zdravotním stavu Františka Lábka a potřebě zastoupení jeho pozice synem Ladislavem. Schiebl však doporučil, aby rodina tuto část žádosti prozatím uschovala pro případ, že by nově podaná žádost nebyla vyslyšena. Tu by pak Lábkovi opět postoupili purkmistrovskému úřadu a následně jejich prostřednictvím na válečné ministerstvo. Doporučení Schiebla bylo prosté. Větší šanci na úspěch měl obecní zájem města před potřebou drobného obchodníka.⁸⁴⁹

Díky přičinění Fridolína Macháčka a Antonína Kostince se opis žádostí dostal k poslanci Františku Lukavskému,⁸⁵⁰ který se měl za Lábka ve Vídni přimluvit.⁸⁵¹ Nedlouho poté odjel Lábek na již zmíněnou dovolenou do Plzně. Je tedy možné, že kladné vyřízení žádosti zastihlo Lábka již doma. Další informace či upřesnění k žádosti se ale nepodařilo dohledat. Pokračovala-li by ale válka i v dalším roce a žádosti by nebylo stále vyhověno, zkusil by Lábek patrně podat i žádost další.⁸⁵²

---

⁸⁴⁸ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 12. 7. 1918.

⁸⁴⁹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 16. 8. 1918. S takovým postupem Lábek zcela souhlasil. Tamtéž, kart. 399, dop. č. 965 L. Lábka M. Lábkové, 19. 7. 1918.

⁸⁵⁰ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 1. 8. 1918.

⁸⁵¹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 20. 8. 1918.

⁸⁵² Tamtéž, kart. 399, dop. č. 964 L. Lábka M. Lábkové, 19. 7. 1918.

1.28 Lábkovi na plzeňské frontě

„Všichni se tu jen staráme a bojíme o Vás doma, pomalu nebude možno říct, kde je nebezpečí větší.“⁸⁵³

„Lid chce mír za každou cenu a nenechá si již nikým poroučet.“⁸⁵⁴

„... je to hrozné, všude jen samé duševní vyčerpání a nic jiného. Jestli to takto půjde dál, tak se bude musit v každém městě zřídít obrovský blázinec. K tomu daleko nemáme.“⁸⁵⁵

Rok 1918 byl pro rodinu Lábkových mezníkem po mnoha stránkách. V posledním roce války, kdy Ladislav pobýval na frontách dobově označované „Velké války“, slavila rodina 40 let od svatby matky Kateřiny a otce Františka a 30 let od přestěhování do bytu v tehdejší Divadelní ulici, kde Lábkovi sídlili i za války.⁸⁵⁶ Z Lábkových sester vyrostly během válečné doby uznávané, schopné a takřka samostatné obchodnice, otec navzdory těžkostem války udržel svůj koloniální obchod s trafikou, často nemocná a unavená matka mnohdy bez pomoci zastala celou domácnost sama a mladý Lábek se ze vzdálené fronty snažil o zapojení do kulturně-společenského života v Plzni. Přestože pátý rok na frontě představoval pro Ladislava jedno z nejtěžších období života a čím dál častěji propadal melancholickým až depresivním stavům, po letech marného čekání na mír se přeci jen dočkal návratu domů.

Poslední rok války změnil zásadním způsobem život v plzeňském zázemí. Pod vlivem brest-litevských jednání se již od začátku roku spekulovalo o konci dlouhé války. Zásobování potravinami městem naprosto selhávalo, dlouhá a tuhá zima a nedostatek topiva vybíraly svou daň na oslabeném obyvatelstvu zázemí, které i v posledním roce války bojovalo s nejrůznějšími nemocemi, zejména úplavicí, k níž v polovině září přibyla i vlna španělské chřipky. Černý trh bujel stejně jako demonstrace a protiválečné postoje ve městě. Situace v Plzni i ostatních městech monarchie doslova vřela. Plzeňské dějiny roku 1918 jsou protkány povstáními, manifestacemi a útoky na aprovizační sklady, obchody aj.⁸⁵⁷ Na jednu stranu je až s podivem, že tyto události Lábkovi ve své korespondenci příliš nereflektují, většinou jen odbytou prostou zmínkou, na druhou stranu se ale vyjma bolevecké katastrofy z předešlého roku tyto záležitosti do jejich dopisů běžně nepromítaly ani v předešlých letech. Dopisy se

⁸⁵³ Tamtéž, dop. č. 925 L. Lábka M. Lábkové, 16. 5. 1918.

⁸⁵⁴ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 22. 1. 1918.

⁸⁵⁵ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 7. 1918.

⁸⁵⁶ Tamtéž, kart. 397, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 2. 3. 1918.

⁸⁵⁷ MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 187-193.

jako dříve orientovaly spíše na dění v rodině, obchodování, kulturní či společenské aktivity Lábkových sester a nověji i výrazně na publikační činnost Marie, která v roce 1918 vydala svou první publikaci „Plzeňský kraj“.⁸⁵⁸ Z dopisů rodiny Lábkových z roku 1918 je rovněž intenzivněji patrné národní uvědomění, které v průběhu války zesílilo.

Ačkoliv zásobování potravin doslova trýznilo většinu obyvatel zázemí i vojáky na frontě, Lábkovým se i v roce 1918 dařilo vcelku dobře. Navzdory neustálým úředním napomínáním před plýtváním jídlem, stanovování bezmasých dní nebo třeba omezováním spotřeby tuků, což bylo namátkovými či vytypovanými úředními kontrolami bytů i zavazadel čím dál častěji prověřováno, pokračovali Lábkovi v tajném chovu hus, které pečlivě (patrně po jedné či po dvou) schovávali ve sklepě. Dobrým vykrmováním, což se dle dopisů Lábkových dařilo, zajistili pro sebe dostatek sádla ale i maso, které jim zároveň z fronty dodával příležitostně v konzervovaném stavu i Lábek. Takové dary rodina od Lábka nerada přijímala, neboť se obávala, aby na její úkor Lábek nestrádal. Marie proto bratrovi i nadále pravidelně sdělovala: „*Neboj se, že máme hlad, máme se stále ještě velmi dobře ...*“⁸⁵⁹ Přestože na konci války ztratil Lábek oproti předválečné době na síle i na hmotnosti, díky jeho postavení u proviantní kanceláře a pobytu v úrodnější části jižních Tyrol, mohl si i nadále tu a tam přilepšit lepší stravou. Vzhledem k nedostatku potravin, ale i tabáku vzkazoval Lábek sestře při jejich zasílání, aby tabák uschovala a měnila pouze za jídlo, nikoliv za peníze. Dle Lábka bylo třeba připravit se na ještě horší časy:⁸⁶⁰ „*Zdá se, že teď teprve nastane ta pravá bída.*“⁸⁶¹

Z plzeňských nepokojů, které rodina Lábkových v dopisech Ladislavovi reflektovala, vyčnívá jednodenní generální stávka odborů a sociální demokracie dne 22. ledna, kdy se na plzeňském náměstí sešlo na 35 000 demonstrantů, kteří požadovali okamžité ukončení války. Řečníci vyzývali ke spojení dělnictva, a to bez ohledu na národnost.⁸⁶² Při tomto shromáždění manifestovali v desetistupech dělníci i dělnice z různých továren a dílen. Podle Lábkové dojímal jejich pochod některé přihlížející až k slzám. Při akci byly sice zavřeny obchody, nicméně Lábkovy sestry, které se demonstrace osobně nezúčastnily, pracovaly i nadále. Vzhledem k napjaté situaci v Plzni a blížící se Lábkově dovolené, prosila Marie bratra, aby

⁸⁵⁸ Další díla Marie Lábkové: „Plasský kraj“ (1920), „Lidové kroje v západních Čechách“ (1929), „Selská svatba z okolí plzeňského ve čtyřech obrazech“ (1930) aj.

⁸⁵⁹ Lábek zasílal domů v tomto roce války kromě masa nebo třeba vajíček i sýr, čokoládu aj. Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 1. 1. 1918. Při svých úředních cestách po nákupech ve městech zajistil rodině dokonce i jablka (z Bolzana). Tamtéž, kart. 399, dop. č. 856 L. Lábka M. Lábkové, 15. 1. 1918.

⁸⁶⁰ Tamtéž, dop. č. 888 L. Lábka M. Lábkové, 8. 4. 1918.

⁸⁶¹ Tamtéž, dop. č. 889 L. Lábka M. Lábkové, 10. 4. 1918.

⁸⁶² MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 188.

zkusil odjezd na dovolenou z fronty uspíšit co nejdříve, aby se vyhnul případným problémům v důsledku revoluce, která byla ve městě na spadnutí. Apelovali na dělníky, aby další den do práce nastoupili a vyčkávali v pohotovosti na zavolání, kdyby došlo k bojům na barikádách.⁸⁶³ Do takových rozměrů se akce nerozvinula, ačkoliv o týden později došlo kvůli zásobování potravin k demonstraci před okresním hejtmánstvím, v důsledku které několik set lidí vytlouklo okna nejlepšího plzeňského hotelu Waldek stejně jako v předchozím roce. Dav pak zamířil na výlohy obchodů u náměstí, z nichž některé vytloukl a vyraboval.⁸⁶⁴

K nepokojům docházelo i v dalších měsících a vzhledem k tomu, že útoky byly páchany i na obchody, museli Lábkovi pozměnit zabezpečení a pojištění svých podniků, přestože se cílem útoku demonstrantů naštěstí nestali. Takové příležitosti se snažili využít i někteří pronajímatelé, kteří stejně jako obchodníci odmítali nést náklady za vzniklé škody. V praxi totiž hradily opravy z vlastních prostředků. Vzhledem k tomu, že začátkem května propadlo Lábkovým pojištění na výkladní skříň, snažil se jejich pronajímatel Bedřich Friedl zvýšit pojistnou částku na 150 K ročně, což bylo patrně o zhruba 80 % více než v předešlých dobách, přičemž útoky demonstrantů byly z podmínek úhrady škod pronajímatelem zcela vyjmuty. To ale Marie odmítala respektovat. Spojila se proto s obchodníkem Lešetickým, s nímž se dle korespondence rodina přátelila a jehož obchod patrně rovněž spadl pod Friedla.⁸⁶⁵ Společně si zařídili pojištění u blíže neuvedené pojišťovny v hodnotě 60 K ročně, které obsahovalo i proplacení škod v případě nehod, neštěstí či jako důsledek demonstrací.⁸⁶⁶ Přes veškerou nechuť Lábek domovníkovi smlouvu o náhradě případných škod nakonec podepsal, aby vztahy mezi nimi nebyly poškozeny. Obával se možných problémů, které by sestřám mohl činit.⁸⁶⁷

Celkově se v obchodování Lábkovým sestřám i nadále velmi dobře dařilo, což ale ani v posledním roce války neplatilo pro podnikání Františka Lábka, který navíc začátkem roku 1918 vážně onemocněl a hrozilo mu kornatění cév. Po uzdravení docházel od dubna do svého obchodu na tři hodiny odpoledne, nicméně pověsit celoživotní práci na hřebík ani v roce 1918 nehodlal.⁸⁶⁸ Udržování obchodu Františka Lábka považoval Ladislav nejen za naprosto zbytečné, ale v případě nemocného otce i za vrcholně nezodpovědné.⁸⁶⁹ Chtěl pro otce najít optimální řešení, které viděl ve zrušení jeho živnosti a následně příležitostné výpomoci ve

⁸⁶³ AMP, Lábek, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 22. 1. 1918.

⁸⁶⁴ MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 188.

⁸⁶⁵ AMP, Lábek, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 5. 1918.

⁸⁶⁶ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 5. 1918.

⁸⁶⁷ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 924 L. Lábkovi M. Lábkové, 15. 5. 1916.

⁸⁶⁸ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 20. 4. 1918. František Lábek docházel do obchodu navzdory synova nesouhlasu. Tamtéž, kart. 399, dop. č. 905 L. Lábkovi M. Lábkové, 25. 4. 1918.

⁸⁶⁹ Tamtéž, dop. č. 902 L. Lábkovi M. Lábkové, 23. 4. 1918.

zbývajících obchodech, pro které mohl z domova vypomáhat s účetnictvím, obchodní korespondencí nebo třeba lepením štítků.⁸⁷⁰

Do obchodu Boženy dodával Lábek i nadále zajímavosti z italské fronty, např. pravé benátské sklo, sošky svatých z Bologny,⁸⁷¹ nejrůznější italskou keramiku, která se ve výkladu těšila obzvlášť velké pozornosti Plzeňanů, dále též svícny, nejrůznější nádobí z mléčného skla aj.⁸⁷² Vzhledem k dobře se vyvíjejícím obchodům bylo zapotřebí zaměstnat výpomocnou pracovní sílu, kterou měl Lábkovy sestry v mladé učnici Alžbětě Šeflové, jež se u Lábkových vyučila a měla zde zůstat i jako placená praktikantka. Výdaje na pomocnou sílu sice Marie nevítila, nicméně zapracované šikovné děvče v obchodech sestry nutně potřebovaly.⁸⁷³ Alžběta se ale během léta rozhodla, že od Lábkových odejde, což před začátkem školního roku způsobilo Marii nemalé starosti.⁸⁷⁴ Oporu měly Lábkovy sestry i v otcově sestře Josefě Kulvejtové, která se k Lábkovým opět vypravila začátkem května 1918.⁸⁷⁵ Po čtyřech měsících odjela zpátky do Soběslavi, aby si zařídila nezbytnosti pro trvalé přemístění do Plzně.⁸⁷⁶ Po třech týdnech rodinu spravila s rozhodnutím, že do Plzně nakonec nedejde.⁸⁷⁷

1.28.1 Lábkovy sestry a kulturně-společenský život v Plzni

V Národopisném muzeu Plzeňska se v roce 1918 odehrály hned tři výstavy. Během března přivítala návštěvníky výstava „Lidové písně“,⁸⁷⁸ v létě pak „Štambuchy a památníky“ a na podzim „Plzeňský kraj“. Poslední výstava byla samozřejmě inspirována již zmíněnou knihou Marie Lábkové.⁸⁷⁹ Na okraj uvedme, že začátek výstav byl směřován na jarní měsíce i z důvodu nedostatku topiva. Marie v dopisech uvádí, že Gerlachovský dům nebylo možné za tak tuhé zimy, která na přelomu roku 1917/1918 přišla, vytopit řádně koksem, který jako jediný dostaly k dispozici.⁸⁸⁰

⁸⁷⁰ Tamtéž, dop. č. 904 L. Lábka M. Lábkové, 24. 4. 1918.

⁸⁷¹ Lábka zde velmi zaujal italský nábytek, který byl dosti laciný, nicméně zboží takového rozměru nebylo možné do Plzně přeposlat. Tamtéž, dop. č. 954 L. Lábka M. Lábkové, 9. 7. 1918.

⁸⁷² Tamtéž, kart. 397, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 26. 7. 1918. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 8. 1918 a též viz tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 2. 7. 1918.

⁸⁷³ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 6. 1918. Rozhodnutí Marie plně podpořil Lábek. Tamtéž, kart. 399, dop. č. 946 L. Lábka M. Lábkové, 11. 6. 1918.

⁸⁷⁴ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 977 L. Lábka M. Lábkové, 8. 8. 1918.

⁸⁷⁵ Tamtéž, dop. č. 912 L. Lábka F. Lábkovi, 1. 5. 1918.

⁸⁷⁶ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 14. 8. 1918.

⁸⁷⁷ Je pravděpodobné, že další učnicí u Lábkových byla Ladislavova budoucí manželka Ludmila Křížová.

⁸⁷⁸ Výstava byla připravena za podpory Berty Baslerové. AMP, Lábek, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 4. 1. 1918. Srovn. tamtéž, kart. 399, dop. č. 849 L. Lábka M. Lábkové, 8. 1. 1918.

⁸⁷⁹ Výstavy pořádané NMP, *Historie VII*, s. 108.

⁸⁸⁰ AMP, Lábek, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 4. 1. 1918.

Význačnou událostí byla pro Lábkovu muzeum návštěva operní pěvkyně Emy Destinnové při jejím krátkém působení v Plzni.⁸⁸¹ Destinnová napsala Antonínu Kostincovi dopis, v němž žádala, aby ji prohlídku v muzeu umožnil. Na Kostincovo přání ji provedla Marie Lábková,⁸⁸² která jí byla představena jako národopisná pracovnice a sestra zakladatele a hlavního pracovníka muzea. Za účasti úzkého kruhu vybrané plzeňské smetánky např. Matouše Mandla, Aloisie Zykmondové (rozené Pernerové) a některých plzeňských divadelníků, shlédla Destinnová dne 10. dubna expozici i výstavu muzea, kde ji nejvíce zaujala úprava měšťanského interiéru a obrazy.⁸⁸³

V roce 1918 přivítalo plzeňské národopisné muzeum mnoho dalších významných návštěvníků. Mezi nimi dominovalo např. 62 členů plzeňského spolku akademiků „Radbuza“ (1873–1942), kteří 20. ledna navštívili muzeum u příležitosti oslav 45 let od založení spolku.⁸⁸⁴ Skupinové návštěvy chodily do muzea i ze Škodových závodů. Dělníci se do muzea vydali hromadně hned několikrát.⁸⁸⁵ Při jedné z návštěv nashromáždili pro muzeum finanční dar ve výši 300 K. Díky obětavosti jednotlivců mohlo tak muzeum přežít takřka bez subvencí.⁸⁸⁶ Nebyli to ovšem pouze jednotlivci, ale i spolky, instituce a různé organizace, které muzeum podporovaly. Z nejvýraznějších donátorů je možné jmenovat např. Obchodní a živnostenskou komoru v Plzni, která roku 1918 předala muzeu 500 K.⁸⁸⁷

Dne 10. května se Lábková rodina zúčastnila významného plzeňského představení „Braniboři v Čechách“,⁸⁸⁸ které bylo hráno pod vedením dirigenta Jana Janoty na počest stého výročí první české inscenace v Plzni.⁸⁸⁹ Jeviště bylo upraveno dle podoby z roku 1818 a sklídilo ohromný úspěch, nejen u rodiny Lábkových.⁸⁹⁰ Marii Lábkové se ale mnohem více vryla do paměti návštěva představení „Libuše“ v podání Emy Destinnové v Národním divadle

---

⁸⁸¹ Ve dnech 6.–18. dubna 1918 vystupovala Destinnová vůbec poprvé v Plzni. Během několika málo dní vystoupila v Plzni hned několikrát. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 188. V nynějším divadle Josefa Kajetána Tyla zpívala dne 6. a 8. dubna různé národní a operetní písně. Autor neuveden. Český deník, roč. 54, č. 77, 7. 4. 1918, s. 5.

⁸⁸² AMP, Lábek, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 6. 4. 1918.

⁸⁸³ Tamtéž, dop. B. Lábkové L. Lábkovi, 10. 4. 1918.

⁸⁸⁴ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 21. 1. 1918. Oslavy Radbuzy vrcholily „Jubilejním reprezentačním večerem“ dne 7. dubna v sále Měšťanské besedy v Plzni. Autor neuveden. Český deník, roč. 54, č. 74, 4. 4. 1918, s. 2.

⁸⁸⁵ V roce 1918 poprvé dne 27. ledna. Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 21. 1. 1918.

⁸⁸⁶ Prohlídku muzea připravil pro Škodováky osobně Lábek při své dovolené v Plzni. Tamtéž, Macháček, kart. 1632, i. č. 320, dop. L. Lábka F. Macháčkovi, 24. 3. 1918. Dar od dělníků obdrželo muzeum díky přičinění Bertý Baslerové. Tamtéž, kart. 399, dop. č. 875 L. Lábka M. Lábkové, 26. 3. 1918.

⁸⁸⁷ Tamtéž, Lábek, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 15. 4. 1918.

⁸⁸⁸ AMP, Divadlo Josefa Kajetána Tyla, Sběrka divadelních plakátů plzeňských, sign. Pl. 17 (plakáty od 12. 8. 1917 do 13. 7. 1918), plakát ze dne 10. 5. 1918.

⁸⁸⁹ První české představení, frašku „Roztržití“ od Augusta Kotzebua, sehrála v Plzni kočovná společnost Georga Schantrocha dne 6. dubna 1818. O měsíc později (11. května) představili plzeňští ochotníci veřejnosti hru „Osvobození Plzně od Táboritů roku 1434“. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně*, s. 112.

⁸⁹⁰ AMP, Lábek, kart. 397, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 11. 5. 1918.

v Praze dne 17. května, která byla hrána u příležitosti 50. výročí položení základního kamene divadla. Jak již bylo v kapitole týkající se roku 1916 napsáno, Marie zajížděla čas od času do Prahy, kde vyzvedávala zboží od podniku Zádruha, a tu a tam se jí podařilo navštívit různé kulturní či společenské akce.⁸⁹¹ Při jedné z těchto cest zatoužila po návštěvě zmíněného představení, na které ale přes veškeré úsilí lístek nesehnala.⁸⁹² Po příjezdu do Prahy a vyřízení nezbytností v Zádruze, vydala se Marie před Národní divadlo, aby alespoň na okamžik pocítila atmosféru před zahájením tohoto významného představení. Po jeho shlédnutí ale toužila tak silně, že bez lístku nepozorovaně pronikla do první galerie, kde zůstala až do slavnostního zakončení. Po představení, které bylo v té době jako mnoho dalších motivováno politicky pod vlivem sílícího národním uvědoměním, zúčastnila se i průvodu na Václavské náměstí. K rodině Fryčkových v Praze, u nichž měla přenocovat, dorazila Marie až v pozdních nočních hodinách.⁸⁹³

Další významnou akcí, které se Lábkovy sestry v roce 1918 zúčastnily, byl reprezentační večer plzeňského odboru Československé jednoty, který se uskutečnil v sále Měšťanské besedy v Plzni dne 25. dubna 1918. Významnými hosty večera byli např. spisovatel Ignát Herrmann (Vojta Machatý), ředitel Městského divadla v Plzni Vendelín Budil a další.⁸⁹⁴ Marie Lábková však akci nehodnotila úplně nejlépe. Doslova napsala: „... za *moc to nestálo*.“⁸⁹⁵ Herrmann, kterého v té době trápilo nachlazení, překvapil pouze jedinou přednesenou povídkou. Zbytek večera byl pod taktovkou organizátora hudebního života v Plzni Václava Císaře a operní pěvkyně Marie Veselé.⁸⁹⁶

V roce 1918 absolvovaly Lábkovy sestry mnoho zajímavých přednášek i vycházek jako třeba cyklus přednášek o západních Čechách pořádaný v Měšťanské besedě Osvětovým svazem v Plzni nebo přednášek Uměleckoprůmyslového muzea v Plzni.⁸⁹⁷ Dne 14. února se zúčastnily slavnostního Klostermannova večera a 11. června absolvovaly odbornou vycházku do Chotíkova.⁸⁹⁸

---

⁸⁹¹ Cestu do pražské Zádruhy absolvovala dle potřeby výhradně Marie. Vracela se v pozdních nočních hodinách, proto ji vždy musel na vlakovém nádraží vyzvedávat otec František, který zároveň pomáhal s přepravou pořízeného zboží. Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 28. 3. 1918.

⁸⁹² Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 15. 5. 1918.

⁸⁹³ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 18. 5. 1918.

⁸⁹⁴ Autor neuveden. Český deník, roč. 54, č. 94, 24. 4. 1918, s. 4.

⁸⁹⁵ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 25. 4. 1918.

⁸⁹⁶ Tamtéž.

⁸⁹⁷ Autor neuveden. Český deník, roč. 54, č. 13, 16. 1. 1918, s. 2. Srovn. autor neuveden, Český deník, roč. 54, č. 4, 5. 1. 1918, s. 4.

⁸⁹⁸ Autor neuveden, Český deník roč. 54, č. 38, 15. 2. 1918, s. 2. Srovn. autor neuveden, Český deník, roč. 54, č. 134, 9. 6. 1918, s. 5.

Jednu z nejzajímavějších přednášek v Plzni přednesla tehdy Anna Jehličková, národopisná pracovnice, znalkyně a sběratelka českých krojů, která na pozvání Národopisné společnosti prezentovala dne 17. dubna (pravděpodobně v Měšťanské besedě) poznatky o chebském, blatenském a dokonce i plzeňském kroji, pro který Marie Lábková zapůjčila Jehličkové své poznámky a poznatky.⁸⁹⁹ Přednes byl zcela netradičně spojen s „oživými kulisami“, kde vybrané dámy spolu s Marií, která celou akci pomáhala koordinovat, některé z nich předvedly formou divadla.⁹⁰⁰ Přednáška s plakáty (či spíše kulisami) od Bohumila Krse zapůsobila na neuvěřitelných 800 návštěvníků a vzbudila veliký ohlas u veřejnosti.⁹⁰¹ Celá akce ale popudila Amálii Kožmínovou, která si u Marie stěžovala, že k odborné přednášce o krojích měla být přizvána jako znalkyně ona, namísto neznámé Jehličkové z Prahy.⁹⁰²

Kromě těchto větších akcí hledaly Lábkovy sestry odreagování i seberealizaci v přírodě či cvičením u sokolské jednoty. Marie dokonce v létě roku 1918 odjela na třídní odpočinkový výlet na Šumavu, kde uskutečnila řadu výletů.⁹⁰³ V rámci Klubu českých turistů podnikaly dívky i turistické výpravy do okolí Plzně.⁹⁰⁴

1.28.2 „Plzeňský kroj“ Marie Lábkové

V posledním roce války představila Marie Lábková odborné veřejnosti svou dlouhodobě připravovanou publikaci „Plzeňský kroj“, ve které popsala původ a jednotlivé části ženského a mužského plzeňského kroje, přiblížila pramennou základnu bádání, doložila vzhled krojů na historických fotografiích i novodobých kresbách od Bohumila Krse. Marie chtěla původně zpestřit část této práce i vyprávěním o kroji, jeho nošení a pořizování, které jí přislíbila blíže neuvedená starší dáma z Plzně. Tuto část ale na doporučení Macháčka nakonec vynechala.⁹⁰⁵

Drobnou publikaci vypracovala Marie pod vedením bratra Ladislava a za přispění cenných rad Fridolína Macháčka, Antonína Kostince i Zdeňka Wirtha. Materiály pro

---

⁸⁹⁹ Akce se zúčastnil i Lábkův kolega Holub, který byl toho času na dovolené v Plzni. Po přednášce odjel zpátky na frontu. AMP, Lábek, kart. 399, dop. č. 897 L. Lábková M. Lábkové. Přílohou dopisu je Holubova vstupenka s č. 194.

⁹⁰⁰ Tamtéž, kart. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 15. 4. 1918. Srovn. tamtéž, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 18. 4. 1918.

⁹⁰¹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi 19. 4. 1918. Srovn. Autor neúveden. Český deník, roč. 54, č. 92, 21. 4. 1918, s. 4.

⁹⁰² Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 4. 5. 1918.

⁹⁰³ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 5. 8. 1918. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 8. 1918.

⁹⁰⁴ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 8. 7. 1918.

⁹⁰⁵ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 20. 4. 1918. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 25. 4. 1918. Srovn. LÁBEK, Ladislav. O národopisném soupisu Plzeňska. In *Přerod*, roč. II, č. 13, s. 205-206.

ni sbírala a studovala Marie přibližně čtyři roky,⁹⁰⁶ avšak k vypracování se odhodlala až v roce 1917. V průběhu první poloviny roku 1918 dodělávala Marie drobné textové úpravy, opravovala podkapitoly a pomáhala Krsovi se zhotovením věrohodných kreseb krojových součástí.⁹⁰⁷ Původně mělo být v dodatku knihy i poděkování bratrovi, bez jehož pomoci i podpoře by publikace možná ani nevznikla, ale takovou poctu Lábek důrazně odmítl, neboť se Marie dle jeho mínění dopracovala ke zhotovení i zhodnocení díla zcela samostatně.⁹⁰⁸ Publikace byla prezentována na Matiční slavnosti Ústřední matice školské v Plzni ve dnech 18.–20. května.⁹⁰⁹

Po překonání drobných potíží při zdržení tisku a dohadům o podobě titulního listu, kde např. Krs nechtěl být uveden a Národopisná společnost naopak žádala připsání jejího jména coby vydavatele, mohla být v druhé polovině května publikace dokončena.⁹¹⁰ Hned od začátku se prodávala velmi dobře a sklídila chválu od významných osobností např. Kostince, Wirtha, Tyršové, Mandla, plzeňských dam ze spolku „České jednoty paní a dívek v Plzni“ aj.⁹¹¹ Monografie Lábkové byla vydána v počtu 520 výtisků a prodávána byla zhruba za 4 K. Kromě 20 autorských výtisků, které Marie obdržela, byl předán zbylý náklad Národopisné společnosti.⁹¹²

Koncem července téhož roku se ale na pultech objevila i druhá, v této práci již jednou citovaná, publikace o svérázu a plzeňském kroji od Tyršové a Kožmínové. Na jejím základu měla pro „Český deník“ vzniknout série článků o českém a zejména plzeňském kroji,⁹¹³ ale i zvycích a lidových zajímavostech obecně, jejichž autorkou byla právě Kožmínová. Konkrétní články o plzeňském kroji byly průběžně otištěny ve dnech 24. – 26. července téhož roku. Záhy se však ukázalo, že podklady a informace nepocházely pouze z dlouhodobého studia Kožmínové, jak bylo uváděno, ale předně z knihy Marie Lábkové „Plzeňský kraj“, jejíž části byly opsány, místy doplněny a někdy stylisticky upraveny. Kromě opomenutého citování díla Lábkové dopustila se Kožmínová i řady chyb v obecném popisu i historii kroje a nakonec i chybné terminologie. Macháček o této skutečnosti napsal zprávu do periodika „Přerod“ (1917–1918). Kožmínové nevytýkal zpopularizování tématu, ale diletantský výstup

---

⁹⁰⁶ Tamtéž, kart. 399, dop. č. 993 L Lábka B. Lábkové, 8. 9. 1918.

⁹⁰⁷ Tamtéž, kar. 397, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 14. 3. 1918.

⁹⁰⁸ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 25. 3. 1918.

⁹⁰⁹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 20. 5. 1918.

⁹¹⁰ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 5. 1918. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 5. 1918.

⁹¹¹ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 20. 5. 1918. Srovn. tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 29. 5. 1918.

⁹¹² Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 6. 1918.

⁹¹³ Články vycházely v „Českém deníku“ minimálně do začátku srpna. Autor neuveden, Český deník, roč. 54, č. 179, 1. 8. 1918, s. 3.

s řadou základních nedostatků a především neuvedení pramenů, čímž se autorka dopustila vykradení díla Lábkové.⁹¹⁴

Celá událost vzbudila vlnu pobouření mezi plzeňskými odborníky, kteří se pod vedením Macháčka postavili na stranu Lábkové a obhajovali její dlouholetou práci. Marie byla počínáním Kožmínové rozhořčená, proto se rozhodla vypracovat pro ni obsáhlý dopis. V jeho odeslání zabránil Marii jen příchod Kožmínové do jejího obchodu. Po patrně peprném rozhovoru se dámy rozešly.⁹¹⁵

Situace neméně pobouřila i mladého Lábka, který vše sledoval z povzdálí italské fronty. Pro Kožmínovou sepsal dopis, v němž rozčileně vylíčil své náhledy na její konání. Vzhledem ale k vyhocené situaci a s ohledem na zhroucení Kožmínové u architekta Antonína Beneše, rozhodla nakonec Marie, že bratrův dopis nedoručí, neboť se domnívala, že vytrestání Kožmínové bylo již dostatečné.⁹¹⁶

---

⁹¹⁴ MACHÁČEK, Fridolín. O lidovém kroji plzeňském. In *Přerod*, roč. II, č. 16, s. 255.

⁹¹⁵ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 27. 7. 1918. Srovn. A. Lábková L. Lábkovi, 26. 7. 1918. Dle zběžného náhledu do další publikační tvorby autorky je zřejmé, že jinou publikaci již autorka nevypracovala, ani se na žádné autorsky nepodílela.

⁹¹⁶ Tamtéž, dop. M. Lábkové L. Lábkovi, 10. 8. 1918. Názory Lábka na Kožmínovou viz tamtéž, kart. 399, dop. č. 992 L. Lábka M. Lábkové, 7. 9. 1918. Srovn. tamtéž, dop. č. 993 L. Lábka B. Lábkové 8. 9. 1918 a viz tamtéž, dop. č. 994 L. Lábka B. Lábkové, 9. 9. 1918.

9 Závěr

„To budou doklady k světové válce, to bude vzpomínek po letech.“⁹¹⁷

Cílem předkládané diplomové práce bylo nastínit na základě dochovaných pramenů z fondu Ladislava Lábka jeho život i dílo a především se pokusit proniknout do doposud zcela neznámé etapy jeho života – do pobytu na frontách první světové války a rodinného zázemí v Plzni. Jedním z úkolů této práce bylo přiblížit Lábkovu skutečnou kulturní a publikační činnost za války a získat podrobnější informace o jeho zapojení do válečného dění u slavného 35. pěšího pluku. Dalším cílem byla snaha poukázat na život Lábkovy rodiny v Plzni, zvláště sester Marie, Boženy a Anny, které za pomoci bratra řídily a dokonce rozšiřovaly rodinné podnikání v nepříznivé válečné době, významně se podílely na činnosti Národopisného muzea Plzeňska a kulturně-společenském dění v Plzni a které sebevzděláváním, v němž je prostřednictvím dopisů tolik podporoval bratr, docílily během války uznání a respektu nejen u plzeňské veřejnosti.

První dvě kapitoly o stručném životopisu Ladislava Lábka a jeho rodiny byly založeny z větší části na poznacích z již uvedené diplomové práce o přátelství a spolupráci Ladislava Lábka a Zdeňka Wirtha. Kapitoly však byly doplněny informacemi z nově nalezených pramenů Lábkovy osobní pracovní složky, která byla v plzeňském městském archivu v průběhu doby vyjmuta z kartotéky personálních spisů magistrátních úředníků a bez bližšího určení vložena do fondu MÚ Plzeň, kde byla po čase nalezena. K upřesnění některých skutečností bylo navíc nahlédnuto do fondu již zmíněného Kroužku přátel starožitností v Plzni.

Následující kapitoly, které chronologicky přibližují Lábkův pobyt na frontách první světové války, odkrývají dosud zcela neznámé skutečnosti o jeho životě. Hned zpočátku se jedná o Lábkovu samotnou přípravu na případný vojenský konflikt, tedy absolvování branného cvičení na začátku 20. století, kterým prošel při osmitýdenním výcviku v Prachaticích, a následně pak pravidelně se opakující cvičení ve zbrani.

Zajímavý je především Lábkův pobyt na východní (1914–1917) a následně na italské frontě (1917–1918), o jejíž souvislosti s Lábkovým vojenským životem se dosud vůbec

---

⁹¹⁷ Citace z dopisu Marie Lábkové, která obdržela bratrovy válečné fotografie. Tamtéž, kart. 395, dop. č. 110 M. Lábkové L. Lábkovi, 7. 8. 1915.

nevědělo.⁹¹⁸ Lábek pobýval na obou frontách ve výhodném postavení u štábní setniny v týlu, kde zastával pozici pomocného účetního písaře, jehož náplní práce bylo např. vedení účetní dokumentace, vybírání peněz od vojáků na válečnou půjčku, rekvírování dobytka, přerozdělování pošty či přidělů anebo příjemnější povinnost – pořizování proviantu v přílehlých i vzdálenějších obcích, díky čemuž se dostával i k nákupu nejrůznějšího zboží pro potřebu svou či obchodů sester v plzeňském zázemí. Tam zasílal (prostřednictvím polní pošty či vojenských kolegů) např. benátské sklo či porcelán, nejrůznější haličskou keramiku, polské malované truhličky, krojové součásti, zajímavé pohlednice a mnoho dalšího. Naopak Lábkovy sestry zasílaly bratrovy tolik potřebný papír, obálky, pohlednice (zejména neprodejné „ležáky“), ale i tužky, sirky, hrací karty aj., což Lábek obratem prodával vojákům na frontě. Zvláštní postavení měl v tomto ohledu tabák, který byl často zasílán Františkem Lábkem (případně Marií Lábkovou) z Plzně na frontu. Lábek mladší tak měl příležitost upevňovat žádaným artiklem svou pozici u nadřízených (zvláště hejtmana). Zdá se však, že častěji byl tabák zasílán Ladislavem do zázemí. Zejména od roku 1915 rozjel Lábek naplno svůj „frontový obchod“, který trval až do konce války. Další zajímavou činností, kterou měl tu a tam Lábek na frontě na starosti, byla příprava jídla pro vojáky, což Lábka velice těšilo, neboť mu vaření poskytovalo odreagování i přilepšení osobního jídelníčku. Dařilo-li se mu obstarat dostatek jídla pro sebe, nikdy neváhal přeposlat část zásob domů rodině (např. masové konzervy, tuk, ale také ovoce, zeleninu, sýr, čokoládu nebo třeba vajíčka), která předně od roku 1917 pociťovala výraznější nedostatek potravin. Prostřednictvím Lábkových dopisů, deníků i fotografií je možné proniknout do každodennosti vojáků na frontě, bojové atmosféry anebo zvláštností a zvyků v místech, kde se pohyboval. Lábek ve svých dopisech takřka vůbec nerefletoval vojenskou strategii nebo názory na politické dění, zato informoval o obyvatelích, přírodních krásách, zvycích, způsobu obživy nebo třeba cenách potravin na frontě.

Diplomová práce umožňuje nejen rozšířit znalosti o Lábkově rodině z tohoto období, ale také doplnit plzeňské dějiny dalšími informacemi o atmosféře a dění v tomto prostředí, činnost Kroužku přátel starožitností v Plzni během války, situaci v plzeňském národopisném muzeu, nesnáze při vydávání publikací „Gerlachovský dům“ (1917) či „Plzeňského kroje“ (1918), možnosti, úspěchy i neúspěchy středostavovské rodiny obchodující s papírenskými výrobky, starožitnostmi, uměleckým průmyslem, tabákem a potravinami a dokonce též ohlasy

---

⁹¹⁸ V souvislosti se zjištěnými skutečnostmi a v roce 2011 i s přípravou Smetanovského sympózia „Ach Itálie, cara mia! Itálie a italské v Plzni“, byly některé poznatky převzaty a prezentovány na stejnojmenné výstavě v ZČM. Objevila se na nich však řada nesrovnalostí a chybných interpretací.

na některé události v Plzni během války jako třeba srpnové hladové demonstrace v Plzni v roce 1917 aj. Stranou nezůstává ani kulturně-společenské dění a trávení volného času, které ukazuje např. na oblibu divadelních představení, vycházek po Plzni a okolí, přednáškových akcí (např. přednáška Fridolína Macháčka o mohylách v Chrástu u Plzně v roce 1917, přednáška o krojích s divadelním vystoupením Anny Jehličkové v roce 1918 nebo přednáškový cyklus o českých dějinách v témže roce), tanečních zábav nebo třeba navštěvování národopisného muzea.

Na začátku války, kdy Lábek odešel na frontu, měly Lábkovy sestry Marie a Božena dobré základy obchodování díky zaučení v podnicích u otce i bratra, avšak na téměř samostatné vedení podniku si vůbec netroufaly. „Závod papírnický Ladislav Lábek“ však musel fungovat dál a válka měla přeci dle prvotních očekávání trvat jen krátce. Sestry se úkolu zhostily statečně a svědomitě, což jim otevřelo cestu k dobrému uplatnění, nalezení životního poslání a skvělému ohlasu u veřejnosti. Třebaže Lábek z fronty instruoval sestry téměř v každé maličkosti – ve výběru dodavatelů nebo zboží do prodeje, uspořádání skladu a vzhledu výkladu, úpravách zařízení obchodu, ve vedení veškeré obchodní evidence, vystupování na veřejnosti a v důsledku i ve výběru vhodného ošacení k reprezentaci – byly to právě ony, které uplatňovaly své obchodnické schopnosti, ovlivňovaly chod obchodů, upozorňovaly na nedostatky, navrhovaly změny, realizovaly vlastní nápady (často po konzultaci s bratrem) a konečně i samostatně prodávaly. Dobré výnosy po celou dobu trvání války i rozšíření rodinných obchodů o podnik „Svéráz Božena Lábková“ ukazují, že za podpory a pomoci se dokázaly dívky vypracovat z dobrých a spolehlivých pomocnic na skvělé obchodnice, které papírenský a umělecký podnik po konci první světové války nejen zcela převzaly, ale předně udržely po dlouhá léta, a to až do nástupu komunistické moci v Československu.⁹¹⁹

Velikou oporu získaly Božena a Marie v nejmladší sestře Anně, která se začátkem války vrátila ze studia v Bystřici nad Úhlavou, aby se zaučila v rodinném podnikání a vypomohla v obchodech i v domácnosti. Ze všech sourozenců dopadalo nejvíce práce na Marii, která především měla na starosti rodinné obchodování, pořizování zboží, diplomatická jednání mezi obchodníky a rovněž záležitosti související se zařizováním obchodu Svéráz a komisního prodeje s pražskou Zádruhou a brněnskou Ústřednou. Nebyla to ovšem jen obchodní, ale též muzejní rovina, kde se Marie po boku Boženy nemálo realizovala, neboť

---

⁹¹⁹ Je třeba zmínit, že na konci roku 1918 měla rodina uspořeno (zejména díky Lábkovým sestrám) 23 330 Kč. Obchody Lábkových, rkp. inv. č. 20 803, sign. 10 b 156, účetní kniha 1909–1919, s. 126. Tato částka byla patrně částečně investována do rodinných podniků a sbírek a částečně vložena do stavby rodinné vily v plzeňské čtvrti „Bezovka“.

spolu se sestrou docházely na kontroly do národopisného muzea, monitorovala všechny stavební úpravy i změny v instalaci, pomáhala sestavovat jednotlivé výstavy, připravovat propagační materiál aj.

Jedním z cílů této práce bylo zároveň vyzdvihnout dosud nedocenené Lábkovy sestry, které v průběhu doby ustoupily spíše do pozadí, přestože po celý život Lábka významně podporovaly, podílely se na rozšiřování původně rodinných sbírek, např. keramiky, skla, mincí, obrazů, písemností (nejen vzniklých z jejich činnosti) či knih, a zakládaly vlastní sbírky např. šperků (Božena), krojových výšivek a jeho dalších součástí (Marie, Božena) nebo knih (Anna), které tvoří nedílnou součást sbírek a fondů např. Národopisného muzea Plzeňska, Pivovarského muzea v Plzni, Archivu města Plzně i Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje.⁹²⁰ Diplomová práce zároveň potvrdila, že všestranná činnost Lábkových sester, která dodnes nebyla plně zhodnocena, zasluhuje významnější pozornosti.⁹²¹

Prameny osobní povahy z Lábkovy pozůstalosti k období první světové války jsou tak cenným podkladem pro vojenské, hospodářské, sociální, regionální nebo třeba kulturní dějiny.

Lábkův všudypřítomný odkaz je v Plzni patrný např. v Národopisném muzeu Plzeňska, v literárních dílech i mnoha zachráněných památkách. S jeho jménem je možné se v Plzni setkat hned na několika místech. První z nich může být Národopisné muzeum Plzeňska na náměstí Republiky č.p. 13 s pamětní deskou z roku 1990, kde je pro paměť budoucích generací vytesána Lábkova podobizna s textem: „Ladislav Lábek – zakladatel a dlouholetý ředitel Národopisného muzea Plzeňska, významný pracovník v oboru národopisu, muzeologie a kulturní historie města Plzně“. Dalším místem může být např. zastavení v plzeňské městské části Skvrňany, kde jedna z ulic nese od roku 1991 Lábkovo jméno.⁹²² A rovněž i místo posledního odpočinku Ladislava Lábka, Ústřední hřbitov města

---

⁹²⁰ Začátkem 70. let minulého století odkoupila od pozůstalých SVK Lábkovu rozsáhlou knihovnu o 2 705 titulech. Podrobněji viz ŠRAJBOVÁ, Magda. *Knihovna Ladislava Lábka* (seminární práce), Univerzita Karlova, 1996. Přibližně ve stejnou dobu začala jednání mezi Miloslavem Bělohlávkem a Ludmilou Lábkovou o odkoupení manželovy pozůstalosti pro AMP. Část pozůstalosti je rovněž v Národopisném muzeu Plzeňska. Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, leden-únor 2008, archiv autorky. Při založení Pivovarského muzea v Plzni, na kterém se Lábek podílel, daroval některé sbírkové předměty do vznikajícího muzejního fondu. Archiv autorky.

⁹²¹ Velikou příležitostí je rigorózní práce Pavlína Doležalové „Knihkupectví a nakladatelství Marie Lábkové“, jejíž téma si doktorandka vybrala na Univerzitě Karlově v roce 2010.

⁹²² Po výstavbě sídliště Zadní Skvrňany (dříve Škrvňany) byla ulice v roce 1973 pojmenována nejprve „Vyhlasova ulice“ po Josefu Vyhlasovi, tajemníku svazu kovoprůmyslu a krajského sekretáře Rudých odborů, který byl v roce 1939 zatčen gestapem a odveden do koncentračního tábora, odkud se nevrátil. V roce 1991 byla na základě usnesení plzeňské městské rady č. 97 ze dne 23. 4. 1991 přejmenována Vyhlasova ulice na Lábkova. AMP, kartotéka Soupis názvů veřejných prostranství, ulice Lábkova a Vyhlasova.

Plzně, kde nad rodinným hrobem stojí Boží muka, která podtrhují silné náboženské cítění rodiny Lábkových.

Kromě připomínání Lábkova významu i odkazu příležitostnými přednáškami, novinovými články, populárně naučnými knihami či odbornými studii, nezapomíná na něho ani výstavnictví. Od ledna do února roku 2010 byla v Národopisném oddělení v Plzni výstava, která ku příležitosti 100. výročí Kroužku přátel starožitností v Plzni a 20. výročí vyhlášení Městské památkové rezervace Plzeň (duben 1989) přibližovala památkové snahy v centru Plzně, názory i záměry a samozřejmě též dílo Ladislava Lábka. Pro rok 2014 je naplánovaná výstava „Pětatřicátníci na frontách první světové války ve fotografiích Ladislava Lábka a v kresbách Bohumila Krse“. Též vycházky po Lábkově vzoru ožívají v posledních letech v Plzni díky velikému přičinění manželů Petra a Jany Domanických a řady dalších. Skutečnost, že se podobné akce těší veliké oblibě mezi širokou veřejností, tak dává do budoucna naději, že historická podoba města Plzně nebude zcela přetvořena a zničena a v Lábkových snahách o zachování tváře staré Plzně se bude pokračovat i nadále.

10 Nejčastěji používané zkratky

aj. – a jiné

AMP – Archiv města Plzně

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

c. k. – císařský a královský

č. – číslo

dop. – dopis

ed. – editor

edd. – editoři

inv. č. – inventární číslo

kart. – karton

KH – Kulturní hlídka (příloha Českého deníku)

Kroužek (KPS) – Kroužek přátel starožitností v Plzni

kol. – kolektiv

MÚ Plzeň – Městský úřad Plzeň

NMP – Národopisné muzeum Plzeňska

Národopisná společnost – Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí

POZ – Plzeňské obchodní zprávy

roč. – ročník

s. – strana

sign. – signatura

SOA – státní oblastní archiv

srovn. – srovnání

UDU – Ústav dějin umění Akademie věd České republiky

Ústředna – Moravské ústředny pro lidový průmysl umělecký v Brně

VHA – Vojenský historický archiv v Praze

Záduha – „Záduha – Družstvo ku povznesení lidového průmyslu, hlavně uměleckého, v Praze“

ZČM – Západočeské muzeum v Plzni

11 Seznam pramenů a literatury

1.29 Archivní fondy a sbírky

AMP, fond Ladislav Lábek, 1844–1970(1977).

Tamtéž, fond Nakladatelství a knihkupectví Marie Lábkové – Svěráz Boženy Lábkové, 1909–1961.

Tamtéž, fond Kroužek přátel starožitností, 1909–1925.

Tamtéž, Místopisná sbírka Ladislava Lábka, 1910–1969.

Tamtéž, fond Městský úřad Plzeň, kart. 1011, NMP, osobní složka Ladislava Lábka.

Tamtéž, fond Fridolín Macháček, (1797)1884–1960.

Tamtéž, fond Matouš Mandl, 1880–1948.

Tamtéž, fond František Kříž, 1880–1960.

Tamtéž, fond Národní výbor města Plzně (osobní oddělení), kartotéka personálních spisů magistrátních úředníků, Vratislav Tázler.

Tamtéž, sbírka Kartotéka zrušených živností, Božena Lábková a Marie Lábková.

Tamtéž, sbírka rukopisů, rkp. inv. č. 33360, sign. 34 b 2, Letopisy Pětatřicátníků č. 2, 1914–1918.

Tamtéž, kartotéka Soupis názvů veřejných prostranství.

Tamtéž, sbírka fotodokumentace.

Tamtéž, fond Národopis.

Tamtéž, fond Divadlo Josefa Kajetána Tyla Plzeň, 1989–2006.

SOA v Plzni, fond Národní výbor Plzeň, nezařazeno, č.j. VB-0017-52/02-1953, spisy.

VHA, Sbírka příkazů a nařízení (příkazy rakouské), A-20, Dienstvorschrift für die Truppen-Rechnungsführer und Rechnungs-hilfsarbeiter, 1886, § 18-20.

Tamtéž, Sbírka kmenových listů, Ladislav Lábek (* 27. ledna 1882).

UDU AV ČR, fond Zdeněk Wirth, (1878–1961).

Ústřední archiv společnosti Plzeňský Prazdroj, a.s.

Archiv autorky.

Archiv Danuše Bělohlávkové.

BĚLOHLÁVEK, M. Úvod k inventáři. *Kroužek přátel starožitností v Plzni* (AMP), Plzeň 1960, s. 1.

DOUŠA, Jaroslav. Úvod k inventáři. In *Krojový odbor Společnosti pro národopis a ochranu památek v Plzni i okolí 1919–1954(1961)* (AMP), s. 2, Plzeň 1977.

1.30 Oral history

Vzpomínky Věnceslavy Homolkové, leden-únor 2008, archiv autorky.

1.31 Ecyklopedie, slovníky, atlas

KUKLA, Karel. *Velký lidový slovník naučný*. Praha, 1907.

MALÁ, A. *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2009*. Ostrava, 2009, ISBN 978-80-86171-33-3.

PEČENKA, Marek – LUŇÁK, Petr a kol. *Encyklopedie moderní historie*. Praha, 2009, 3. vydání, ISBN 978-80-85983-95-1.

PROCHÁZKA, Vladimír. *Příruční slovník naučný*. IV. díl. Praha, 1967.

PTÁČEK, Jan. *Atlas světových dějin – 2 Díl. Středověk – novověk*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7011-344-8.

1.32 Časopisecké studie, novinové články

Autor neveden. Soupis prací Ladislava Lábka do roku 1957. In *Minulostí Plzně a Plzeňska I*, 1958, s. 244-254.

Autor neveden. Z koncentračních táborů. In *Nový den* 1, č. 14, 30. 5. 1945, s. 1.

Autor neveden. Direktor L. Lábek 60 Jahre alt. In *Úřední list města Plzně XX*, 1. 2. 1942, č. 3, s. 21.

Autor neveden. Český deník, roč. 54, č. 77, 7. 4. 1918, s. 5.

Autor neveden. Český deník, roč. 54, č. 74, 4. 4. 1918, s. 2.

Autor neveden. Český deník, roč. 54, č. 92, 21. 4. 1918, s. 4.

Autor neveden. Český deník, roč. 54, č. 94, 24. 4. 1918, s. 4.

Autor neveden, Český deník, roč. 54, č. 4, 5. 1. 1918, s. 4.

Autor neveden. Český deník, roč. 54, č. 13, 16. 1. 1918, s. 2.

Autor neveden, Český deník roč. 54, č. 38, 15. 2. 1918, s. 2.

Autor neveden, Český deník, roč. 54, č. 134, 9. 6. 1918, s. 5.

Autor neveden. Český deník, roč. 54, č. 92, 21. 4. 1918, s. 4.

Autor neveden, Český deník, roč. 54, č. 179, 1. 8. 1918, s. 3.

Autor neveden, Český denník, roč. 52, č. 128, 13. 5. 1916.

Autor neveden. Český denník, roč. 52, č. 80, 18. 3. 1916, s. 2.

Autor neveden. Český denník, roč. 52, č. 71, 11. 3. 1916, s. 4.

Autor neveden. Otevření Národopisného musea v Plzni, *Český denník*, roč. 51, č. 270, 28. 9. 1915, s. 3.

- Autor neuveden, Zlato za železo, *Český denník*, roč. 51, č. 368, 26. 9. 1915, s. 5.
- DOMANICKÁ, J. Až vydáme Soupis... *Zprávy památkové péče* 70, 2010, č. 1, s. 51–52. ISSN 1210-5538.
- KLEIN, Václav. Přestavba budovy bývalého německého gymnázia, dům čp. 179 v ul. Fodermayerově v Plzni, *Architekt SIA* 36, 1937, č. 8, s. 126–127.
- LÁBEK, Ladislav. O národopisném soupisu Plzeňska. In *Přerod*, roč. II, 1918, č. 13, s. 205–206.
- LÁBEK, L. Ochrana památek v Plzni I, *Český denník*, roč. 51, čís. 342, 10. 12. 1915, s. 5.
- LÁBEK, L. Ochrana památek v Plzni II, *Český denník*, roč. 51, čís. 343, 11. 12. 1915, s. 3.
- LÁBKOVÁ, M. Venkov u Gerlachů, *Český denník*, roč. 51, čís. 304, 2. 11. 1915, s. 3
- MACHÁČEK, Fridolín. O lidovém kroji plzeňském. In *Přerod*, roč. II, č. 16, s. 255.
- MUCHKA, Ivan P., Sto let od vydání prvního svazku Dehiova Handbuchi, *Zprávy památkové péče* 66, 2006, č. 6, s. 256–259.
- UHLÍKOVÁ, Kristina. Zdeněk Wirth a soupisy památek. 1. díl Zapojení Z. Wirtha do soupisového projektu Archeologické komise v období před 1. světovou válkou, *Zprávy památkové péče* 68, 2008, č. 2, s. 145–151.

1.33 Knižní publikace: monografie, sborníky

- Autor neuveden. Výstavy pořádané Národopisným muzeem Plzeňska. In *Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie VII – K výročí Národopisného muzea Plzeňska*. Plzeň, 1991, s. 107–112.
- Autor neuveden. Soupis prací Ladislava Lábka do roku 1957. In *Minulostí Plzně a Plzeňska I*, 1958, s. 244–246.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav. Vzpomínka na Ladislava Lábka. *Minulostí západočeského kraje XVIII*, 1982, s. 275. ISBN 44-405-82.
- BĚLOHLÁVEK, M. *Archív města Plzně. Průvodce po fondech a sbírkách*. Plzeň, 1987. ISBN 44-471-87.
- BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň na historických plánech*. Plzeň, 2008.
- BOHÁČOVÁ, Barbora. *Vznik a vývoj Sokola v Plzni* (diplomová práce). Univerzita Palackého v Olomouci, 2007.
- ČEPELÁK, Václav. *Dějiny Plzně II. Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň, 1967.
- DRNEK, Jan – VONDROVSKÝ, Václav. *Hoši jako květ. Příběh pluku a města 1683–2010*. Plzeň, 2010. ISBN 978-80-254-6937-8.

- FRÝDA, František – METLIČKOVÁ, Jarmila, Plzeňská muzea, střediska hmotné paměti západních Čech, *Západočeský historický sborník 1* (Plzeň – 700 let krajské metropole), 1995, s. 153–186. ISBN 80-238-0260-1.
- FUČÍK, Josef. *Soča (Isonzo). 1917*. Praha, 1999, ISBN 80-7185-255-4.
- HALOUN, Karel. *Josef Váchal malíř na frontě*. Praha, 1996. ISBN 80-7185-060-8.
- HAVEL, Pavel – HODÍK, Milan – LANDA, Pavel. *Vojenská kuchařka. Totiž Kuchařská kniha c. a k. vojska se 178 recepty, mnoha vyobrazeními a s odbočkami až do současnosti*. Praha, 2010, ISBN 80-206-0728-5.
- HEUMOS, Petr. „Dejte nám brambory, nebo bude revoluce!“ Hladové nepokoje, stávky a masové protesty v českých zemích v období 1914–1918. In MOMMSEN, Hans a kol. *První světová válka a vztahy mezi Čechy, Slováky a Němci*. Brno, 2000, ISBN 80-902304-2.
- HORÁKOVÁ, Ivana. *Kronika 60 let Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje*. Plzeň, 2009. 978-80-86944-32-6.
- JANDA, Jan – KRČMÁŘ, Luděk. *Pět plzeňských řek*. Domažlice, 2009, ISBN 978-80-87316-04-7.
- JINDRA, Zdeněk. *První světová válka*. Praha, 1987. ISBN 14-407-87.
- JUNG, Petr – PAVLOVIČ, Darko. *Rakousko-uherská armáda za první světové války*. Praha, 2007. ISBN 978-80-251-1520-6.
- KOSTINEC, Antonín, a kol. *Dům Gerlachovský v Plzni*. Plzeň, 1917.
- KOŽMÍNOVÁ, Amálie – TYRŠOVÁ, Renáta. *Svéráz v zemích česko-slovenských. Čechy*. Praha, 1918.
- KRAMAŘÍK, Jaroslav. Ladislav Lábek osmdesátníkem, *Český lid* 49, 1962, č. 2, s. 100–103.
- KŘÍŽ, František. *Almanach královského města Plzně na rok 1913*. Plzeň, 1913
- KŘÍŽ, František. *Město Plzeň. Přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919–1924*. Plzeň, 1925
- KŘÍŽ, F. *Město Plzeň. Přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1925–1928*, Plzeň, 1929.
- LÁBEK, L. *Národopisné muzeum za německé nadvlády 1939–1945. XXIV. Ročenka Národopisného musea Plzeňska*. Plzeň, 1945.
- LÁBEK, L. *Nástin praktické museologie pro krajinská musea vlastivědná*. Praha, 1927.
- LÁBEK, L. *Národopisné muzeum Plzeňska, zpráva o vzniku a činnosti musea do konce roku 1919*. Plzeň, 1920.
- LÁBEK, Ladislav – MACHÁČEK, Fridolín. *Národopisná výstava Plzeňska*. Plzeň, 1912
- LÁBKOVÁ, Marie. *Kongres národních krojů v Lublani*. Plzeň, 1932

- LÁBKOVÁ, Marie. *Plzeňský kraj*. Plzeň, 1917.
- LADA, Josef. *Kronika mého života*. Praha, 1954, 3. vyd.
- LOSENICKÝ, Bronislav. Kreslířská výpověď válečného deníku malíře Bohumila Krse. Frontové osudy jednoho z plzeňských „pětatřicátníků“ z roku 1915. In *Západočeský historický sborník* 7. 2001, s. 279-293. ISBN 80-238-0260-7.
- MARTINOVSKÝ, Ivan a kol., *Dějiny Plzně v datech. Od prvních stop osídlení až po současnost*. Plzeň, 2004,. ISBN 80-7106-723-7.
- MORÁVKOVÁ, Naděžda. *Miloslav Bělohávek a Plzeňská historická škola. Cesty plzeňského odborného dějepiscectví. Část I. (od počátků do roku 1965)*. Plzeň, 2008. ISBN 978-80-7291-202-5.
- NEDOROST, L. *Češi v I. světové válce. 3. díl. Do hořkého konce*. Praha, 2007, ISBN 978-80-7277-327-5.
- NEDOROST, Libor. *Češi v I. světové válce. 1. díl. Mým národům*. Praha, 2006. ISBN 80-7277-321-6.
- PROCHÁZKA, Zdeněk a kol. *Vojenské dějiny Československa. II. díl (1526–1918)*. Praha, 1986, s. 398, ISBN 28-005-86.
- PEŘINOVÁ, Anna. *Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth – přátelství a spolupráce* (diplomová práce), Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2011.
- PEŘINOVÁ, A. Explóze muničky v Bolevci u Plzně dne 25. května 1917 v korespondenci Ladislava Lábka s rodinou. In *Minulostí západočeského kraje* XLVI, 2011, s. 308-367.
- PEŘINOVÁ, A. Dopisy a deníky Ladislava Lábka, vojáka 35. pěšího pluku v 1. světové válce. In PRCHAL, Vítězslav a kol. *Mezi Martem a Memorií. Prameny osobní povahy k vojenským dějinám 16.–19. stol.*, Pardubice, 2011, s. 175-198. ISBN 978-80-7415-047-0.
- ŘEHÁČEK, Karel. Dopady války na každodenní život obyvatelstva Plzně a okolních obcí (1914–1918). In *Minulostí západočeského kraje* XLII/I, 2007, s. 277-334. ISBN 978-80-86971-0.
- ŘEHÁČEK, K. Sociální důsledky války a jejich projevy v Plzni v letech 1914–1919. In *Minulostí západočeského kraje* XLI/I, 2006, s. 199-293. ISBN 80-86971-21-X.
- SKÁLA, Adam, Pokusy o hromadné vystěhování plzeňských občanů z města a je a jeho realizace po protestech po měnové reformě v létě 1953 (pracovní název), *Minulostí západočeského kraje* XLVII, 2012 (v tisku).
- SKÁLA, Adam. Úvod. In MAZNÝ, Petr – HARMÁČEK, Václav. *Velká kniha plzeňských pohlednic*. Plzeň, 2008, s. [6].

SYNKOVÁ, Jana. *Poslední Plzeňák, který měl své město rád: osobnost a dílo Ladislava Lábka v památkové péči* (diplomová práce), Západočeská univerzita v Plzni 2008.

SYNKOVÁ, J. Rodinný dům Ladislava Lábka. In URLICH, Petr. *Slavné vily Plzeňského kraje*. Praha, 2009, s. 113-116. ISBN 978-80-87073-17-9.

ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a velká válka 1914–1918*, Praha 2001. ISBN 80-7106-274-X.

ŠRAJBOVÁ, Magda. *Knihovna Ladislava Lábka* (seminární práce), Univerzita Karlova, 1996.

ŠVĚSTA, Jiří – VLČEK, Tomáš. *Český kubismus 1909 – 1925*. Praha, 2006, ISBN 80-239-6658-8.

ULČOVÁ, Marie. *Moji milí, drazí. O časech minulých, lidském štěstí a osudech*. Plzeň, 1998. ISBN 80-238-3011-2.

WIRTH, Z. Úvod. *Umělecké památky Čech*. Praha, 1928, s. 1-9.

1.34 Internetové zdroje

BOUZEK, Jan, *Profesor Jindřich Čadík*, Ústav pro klasickou archeologii, datum zveřejnění neuvedeno [cit 2010-5-10]. URL: : <http://ukar.ff.cuni.cz/CZ/dejiny_ustavu.html>.

Autor neuveden, Moravská ústředna Brno slaví 100 let. Sdružení hračky, 9. ledna 2009 [cit 2012-05-05]. URL:

<http://www.sdruzenihracky.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=66:moravska-brno-slav00-let&catid=1:aktuality&Itemid=35>.

12 Přílohy

1.35 Lábkovi – seznam příloh

1. L. Lábek ve středních letech
2. Ladislav Lábek s Ludmilou a sestrami před obchodem Svéráz (1930)
3. Ladislav Lábek s rodiči a sestrami (po r. 1900)
4. Lábkovy sestry
5. Marie Lábková ve středních letech
6. Riegrova (Divadelní) ulice (konec 19. stol.)
7. Vila Ladislava Lábka /2008/
8. Posezení v Zábělé u Plzně /1920/
9. Hrob rodiny Lábkových (2011)

1. L. Lábek ve středních letech. Autor neuveden, *Direktor L. Lábek*, s. 21.

2. Ladislav Lábek s Ludmilou a sestrami před obchodem Svěráz (1930). Archiv Danuše Bělohlávkové.

3. Ladislav Lábek s rodiči a sestrami. AMP, sbírka fotodokumentace, i. č. o 15413, kart. 811 B/46, foceno po r. 1900.

4. Lábkovy sestry (zleva Marie, Anna, Božena). Tamtéž, fond Národopis, karton 122, rodinné fotografie Ladislava Lábka.

5. Marie Lábková ve středních letech. AMP, sbírka fotodokumentace, i. č. 701, sign. 259/90, nedatováno.

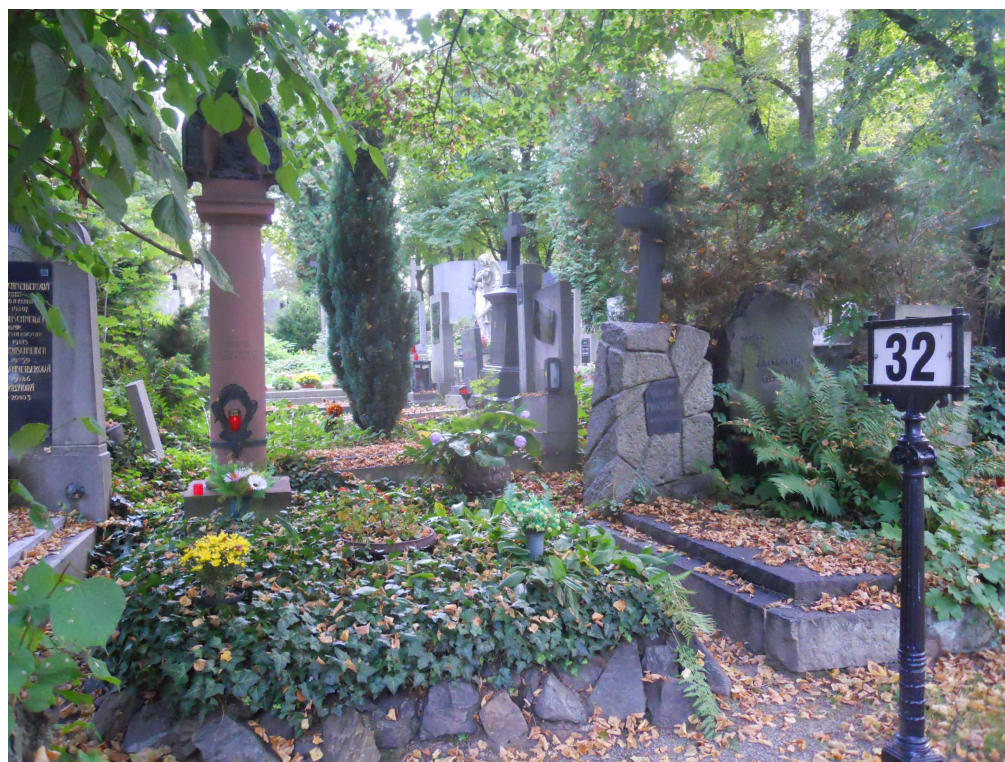
6. Riegrova (Divadelní) ulice. AMP, Místopisná sbírka Ladislava Lábka, kart. 23, (Riegrova ulice), konec 19. stol.

7. Vila Ladislava Lábka /2008/. SYNKOVÁ, J. *Rodinný dům*, s. 113.

8. Posezení v Zábělé u Plzně /1920/. Ústřední archiv společnosti Plzeňský Prazdroj, a.s. sbírka fotodokumentace, Zábělá u Plzně, neuspořádáno, foceno po r. 1920.

9. Hrob rodiny Lábkových (2011). Ústřední hřbitov města Plzně, 6. 10. 2011, archiv autorky.

1.36 Obchody Lábkových – seznam příloh

1. Závod papírnický Ladislav Lábek
2. Obchod Svěráz Božena Lábková
3. Vlastivědné nakladatelství a knihkupectví Marie Lábkové
4. Reklamní leták Lábkova papírnictví
5. Přebaly na sešity z Lábkova papírnictví
6. Reklamní leták Lábkova papírnictví
7. Poukázka na zboží z obchodu Boženy Lábkové
8. Poukázka na zboží z obchodu Boženy Lábkové
9. Interiér obchodu Boženy Lábkové
10. Záznamní lístek o živnosti Boženy Lábkové
11. Informační leták o uzavření papírenského obchodu rodiny Lábkových (1954)
12. Dopisní souprava nakladatelství a knihkupectví Marie Lábkové (1934)
13. Nájemní smlouva obchodů Lábkových (1918)
14. Edice F. V. Eisenreicha (1961)

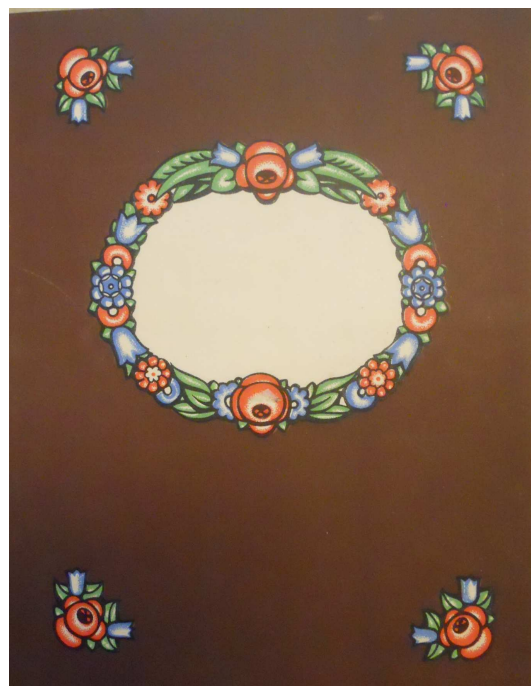
1. Závod papírnický Ladislav Lábek, archiv Danuše Bělohlávkové.

2. Obchod Svéráz Božena Lábková. AMP, Lábek, Obchody Lábkových, i. č. 26498, sign. 21 c 70, album dokumentů v obchodech Lábkových (1909–1954), nedatováno.

3. Vlastivědné nakladatelství a knihkupectví Marie Lábkové. Tamtéž.

4. Reklamní leták Lábkova papírnictví. AMP, Obchody Lábkových, i. č. 26498, sign. 21 c 70, album dokumentů v obchodech Lábkových (1909–1954).
 5. Přebaly na sešity z Lábkova papírnictví. Tamtéž.

6. Reklamní leták Lábkova papírnictví. Tamtéž.

7., 8. Poukázka na zboží z obchodu Boženy Lábkové. Tamtéž.

9. Interiér obchodu Boženy Lábkové. Tamtéž, nedatováno.

Nově 14. 1953

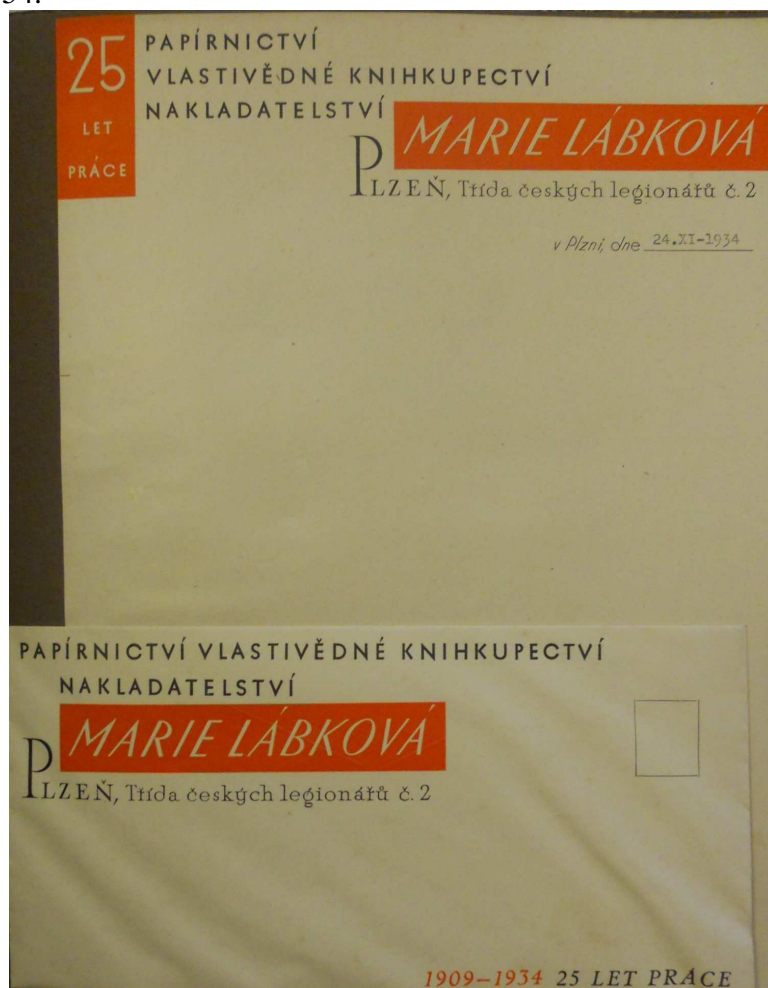
1 L á b k o v á Božena Příjmení a jméno u jednotlivce — znění firmy u společnosti				6 Rok: 1948 Číslo: 48 Živnostenský rejstřík	
2 <i>Žávek 13. 10. 1953 ru. X/1-502-1</i> Příjmení a jméno náměstka u společnosti; druh společnosti				7 Označení živnosti podle listiny o oprávnění PLZEŇ Benešova čp. 69 č. orient. 2. stanoviště živnosti - ulice	
3 Plzeň Bydliště		Mánesova ulice		7 PLZEŇ Benešova čp. 69 č. orient. 2. stanoviště živnosti - ulice	
4 Narozen		22. den	6. měsíc	1891 rok	
5 členské číslo				8 Živnostenský list Koncesní dekret čj. 20336/48	
v Plzni				Datum vydání: 27.4.1948.	
přísluší do Plzně				Úřad, který oprávnění vydal: ÚNV.stat.m.Plzně.	
5 ÚSO-sekce maloobchod. členem společenstva nebo skupiny				9 Jaká máte jiná živnostenská oprávnění?	
členské číslo potvrzení společenstva nebo skupiny				10 Spisová značka	

637 - 885-46.

10. Záznamní lístek o živnosti Boženy Lábkové. Tamtéž, Kartotéka zrušených živností, Božena Lábková.

11. Informační leták o uzavření papírenského obchodu rodiny Lábkových (1954). Tamtéž, Obchody Lábkových, i. č. 26498, sign. 21 c 70, album dokumentů v obchodech Lábkových (1909–1954), 1954.

12. Dopisní souprava knihkupectví a nakladatelství Marie Lábkové (1934). Tamtéž, 1934.

Ladislav
Lábeš
Ul. Ferdinandy 2.
Lábeš - upl. právní-
starostlivo

Smlouva nájemná.

Storzují tímto, že jsem od pana
Bedřicha Fiedlera ujal dva krámy
s příslušnými místnostmi, jakož i 4.
výkladními skřínkami zrcadlovým sklem
zasklené a portálem malířskou se
v jeho domě na Ferdinandovi třídě
v Olzui, číslo 2 a zavazují se tyto v
případě rozvázání smlouvy nájemné
dle zvláštní ujednání lhůty výpovědi
v téže pořádku řádně odevzdati.

V Olzui dne 27. června 1918.

Lábeš Ladislav

13. Nájemná smlouva obchodů Lábkových (1918). Tamtéž, 27. 6. 1918.

14. Edice dopisu malíře a přítel rodiny Lábkových – Františka Václava Eisenreicha⁹²³

Už za první světové války chodil jsem denně mimo Lábkovic papírnickví. Denně jsem vídal výlohy obchodu úhledně a vkusně upravené a často vyměňované. A uvnitř v obchodě vše spořádané a na svém místě, obslužené odborně, pohotově a vlídně. Bylo to místo, které se samo doporučovalo, budilo důvěru a získávalo přízeň.

Ovšem nebylo to vlastně jen místo, byl to lidský duch, který to všechno bystře promýšlel a moudře řadil, byly to lidské ruce, které svědomitě a pilně prováděly a uskutečňovaly tvořivé myšlenky obchodu a udržovaly obchod v dobrém chodu.

Podevším za vším a za všechno vyřazovala duševní vyrovnanost, láska k životu a k práci.

Byl to na poměry nevelký obchod [Závod papírnický Ladislav Lábek], ale mohl být všude vzorem. Pak se zrodil druhý sousední obchod [Svéráz – Božena Lábková]. Všechno to vnitřní bylo tu jako v prvním, ale bylo to doplněno vnější uměleckou úpravou. Hned při vstupu na svislých plochách prodejního pultu uvítaly příchozího půvabné kresby Krsovy, které svými ušlechtilými liniemi a jasnými barvami se vemlouvaly do srdce jako milá píseň našeho lidu.

Bylo to radostné vstoupení, krásný zážitek. Podvědomě se cítilo, že v tomto prostředí je něco a někdo. Tato byla skvělá myšlenka: Prostřednictvím umění dostat se k srdci příchozím.

A jak už vedle obchodního provozu začal vnikat do těchto místností i provoz čistě kulturní, knižní a časopisecký, nakladatelský [Vlastivědné nakladatelství a knihkupectví Marie Lábková]. Milovníci lidového umění, národopisu, přátelé starožitností, umění i ýchovy byli sem přitahováni společnými zájmy. Rodilo se tu kulturní středisko, rostlo a rozchvátíl kolem tvůrčí osobnosti Ladislava Lábka, jeho sester Marie a Boženy, jak i ostatních členů jeho rodiny.

Tu bylo to krásné a podnětné pro návštěvníky, že tu vedle myšlenkových plánů bylo i praktické provádění, bylo tu podnikání a činy, byla tu vytrvalost přes nesnáze a překážky jít za vytyčeným cílem.

Bylo to umožněno i tím, že při rozmyslném, svědomitém a dobrém hospodářství v obchodu byla získána i pevná hmotná základna, která je vždy nutná pro jakékoli podnikání, třeba i v oblasti kultury.

A když na nás přišla doba národní a lidské zkoušky a utrpení za německého obsazení, tu Lábkovic obchody doplnily se ještě vším, co bolelo naše srdce. Tam se soustřeďovaly naše boly i naše doufání. Jedni přicházeli, zanechali tu něco ze svých myšlenek i poznání a zkušenosti, přišli druzí, ti přijali něco od prvních a sami přidali své. Lábkovic jako duševní zprostředkovatelé přidávali své prosluněné cítění a zhumanizované mínění s pevnou vírou ve šťastné přežití a v krásné příští.

Ta jejich víra posilovala návštěvníky a jejich prostřednictvím šířila se i dál v jejich rodinách, i mezi jejich přáteli a známými.

Je až s podivem, že Lábkovic tak vědomě obětavě jednali a víru v lidech udržovali, ač stále byli v nebezpečí, že za tuto svou věrnost k národu a lidství budou stíháni a trestáni.

Od nich chodil člověk posílněn a vnitřně zas napřímen – jako po očištné a posilující lázni.

Bylo to krásné a záslužné pro budoucí, kdyby se našel spisovatel jako kdysi Alois Jirásek, který by toto prostředí Lábkovic života a působení v knize oživil a předvedl jako příklad a podnět k tvořivé činnosti pro šťastný život všech a krásný svět.

František Václav Eisenreich (1961)

⁹²³ Tamtéž, kart. 2094, i. č. 39, dop. F. V. Eisenreicha rodině Lábkových, 1961.

1.37 První světová válka v textu i v obrazech – seznam příloh

1. Píseň nad hrobem našich kamarádů (1915)
2. Korespondenční lístek L. Lábka F. Macháčkovi (1914)
3. Korespondenční lístek F. Lábka L. Lábkovi (1914)
4. Dopis M. Lábkové bratrovi (1915)
5. Vzkaz M. Lábkové bratrovi (1917)
6. Dopis K. Lábkové L. Lábkovi (1915)
7. Dopis A. Lábkové L. Lábkovi (1918)
8. Dopis B. Krse L. Lábkovi (1916)
9. Kresba B. Krse z válečného deníku (1915)
10. Kresba B. Krse (1915)
11. Fotografie deníků L. Lábka
12. Zápisy v Lábkově deníku (1914)
13. Přebal Lábkova válečného fotoalba
14. Fotografie Lábkových válečných fotoalb
15. Skupinová fotografie Platzkommanda s Ladislavem Lábkem– Raut (1918)
16. Volný čas na frontě na frontě (první zprava Ladislav Lábek) – Toruň 1915
17. Koupání vojáků – Ruda Brodska (1917)
18. Na italské frontě – Ghertele (1917)
19. Polní kuchyně – Slaventyn (1915)
20. Polní kuchyně – Ruda Brodska (1917)
21. Obyvatelé Jezierny (1916)
22. Pradlena – Nomi (1918)
23. Zákopy – Prokopiwna (1916)
24. Ležení u Zborova – 1917
25. Kresba B. Krse (ubytování vojáků)
26. Ubytování Lábkova hejtmana – Jezierna (1916)
27. Bydlení v Jezierně (1916)
28. Bitva na ex libris J. Váchala. HALOUN
29. Po bitvě – Monte Zebio (1918)
30. Postup trainu – cesta do Caldonazzu (1918)
31. Postup trainu v italských horách (1918)
- 32., 33. Vojenská pohlednice I a II (1918)

1. Píseň nad hrobem našich kamarádů⁹²⁴

Jdem ztrmáceni polemi
a cestami konce není.
Jsme v horách, sněhem zaváti
a děl jen slyšet hřmění.

Za každým keřem číhá smrt
a hrob nás vítá tmavý.
Však přece na očích nám trne
náš obraz cti a slávy.

*Ref.: Tvá Praho zář, mám jasnou tvář
i v nejsmutnější chvíli,
náš starý Bůh nám popřej sluch
kéž v Čechách bychom byli.*

V zákopech mrzneme, zmíráme
již celý ten čas dlouhý
šrapnely hučí nad hlavou
a duši mučí touhy.
Ve svitu kulí, jeku děl
myšlénky táhnou domů
na očích duše obrazy tkví
svatovítského domu.

*Ref.: Tvá Praho zář, mám jasnou tvář
i v nejsmutnější chvíli,
náš starý Bůh nám popřej sluch
kéž v Čechách bychom byli.*

Kříž prostý někde u lesa
nám kamarádi vztýčí
a tráva měkká, zelená
pod lipkou na nás vzklíčí.
A přec, až budem umírat,
uprostřed bitvy vřavy,
nám v horečce se bude zdát
o městě české slávy.

*Ref.: Tvá Praho zář, mám jasnou tvář
i v nejsmutnější chvíli,
náš starý Bůh nám popřej sluch
kéž v Čechách bychom byli.*

---

⁹²⁴ „Celou naši náladu, totiž těch, kteří ušlechtilé city dosud neztratili, vystihl náš Homolka v písni, jež složil v pravém slova smyslu „nad hrobem našich kamarádů“. Bude Vás všechny zajímat.“ AMP, Lábek, kart. 398, dop. L. Lábka č. 105 B. Lábkové, 5. 2. 1915. Autor František Homolka, šikovatel u 19. pěší divize 35. ppl. v době první světové války.

A jednou, dlouhých po letech
až lipka bude šumět
nad hlavou naší pohádky
jež všecky bude umět
nám zašumí tu o Praze
a české, zemi slavné –
vzpomínky v duši probudí
na štěstí zašlé, dávné.

*Ref.: Tvá Praho, zář, rozjasní tvář
i v hrobě v tuto chvíli
sesmutní sen tou touhou jen
kéž v Čechách bychom snili!*⁹²⁵

---

⁹²⁵ Poslední verš písně „*Na Prahu*“ (jak bývá někdy v dopisech nazývána) a upravený refrén vznikl o několik týdnů později. Tamtéž, dop. č. 141 L. Lábka B. Lábkové, 20. 3. 1915.

Milý pane doktoro! 18. 10. 1914

Děkuji za lichotivý listek, však Vy víte že Vás
 málokdy budeš rád a to i teď, když se píšeš.
 Jaroslav Vás rovněž pozdravuje. Dnes slavíme
 Mareškovu posvíceninu a reschází ani pivo
 až se to ještě někde vaří, kterou máš
 čestně třeba skryšou vystrachal. K tomu
 nám přišel štrapský štrapský nad hlavou a
 houfence hrázou čarbaš. Uví jsou si na
 to zvyklí jak máleš. Zprávy o Cyrilce
 mi poslal poštu, jsou to lidé i kape
 vzpomínky, věděl jsem dobře že to bude
 třeba vše. Srdce tě i bylo bolestí žijí.
 Tak buď zdrav a dře nám práce at to
 nám tak possekame. Lábelek

2. Korespondenční lístek L. Lábka F. Macháčkovi (1914). AMP, Macháček, kart. 1632, dop. L. Lábka F. Macháčkovi, 18. 10. 1914.

Milý Láděševě 31. 12. 1914

Dne 2 km. poslal jsem Tobě se vjorek ty ritherice
 a ty spoudy dle Ti dávám vědět že mi byl od 8/12
 občanů předstoupil každý den je jiná májová let jistě
 to přijde hned po mni dle Tobě něco předám ale mi je
 to byl jenom do 8/12 dle.
 Dle Tobě jistě je zamítel máhle p. kritan se máš psát
 a on byl kritanem pro Frank. Mlady dne 3/12 mstvá
 tak mi donesl svůj den zamítel předtím papírů
 Mlady Drobek a se nabídkou Bredolpa Mlady je
 jazyk dle v končině ja mi y dle dle mstvá jistě
 mi Lábelek To Tvoj ale psát dle

3. Korespondenční lístek F. Lábka L. Lábkovi (1914). Tamtéž, Lábelek, kart. 395, F. Lábelek L. Lábkovi, 31. 12. 1914.

č. 95 2/7

Moumí milovaný bratře!

Musím Ti také trochu napsat, jak to teď s
 Němci chodí. Národ mrdánský svůj až přišel dobře,
 a nyníjšího Těcho působení, a tak si nyní asi
 představit, jak to teď zde nyní vyvítkovat.
 Do novín nepijde nic, to se rozumí - aby se
 obyvatelstvo sjeou nebouilo.

Jistě nyní, totiž poádujím dočítání s Němci,
 skutečně léto, si nemůžeme se odstěhovat nikam
 jinam. Vídyt přešské holky jsou teď rohlásevní
 po celém Rakousku. Dostávají-li také, lesky šupat
 papíře si sobě povinně články od Habelky,
 jak skutečně nadává nyníšným dočítáním.
 Bohužel, tyká se to mnoho jinou se, lepších
 přešských rodin. Samotně doví secc nemůžeme
 naprosto jít, omda se nějaká jeu kenu.

4. Dopis M. Lábkové bratrovi (1915). Tamtéž, dop. č. 95
M. Lábkové L. Lábkovi, 2. 7. 1915.

Ladislav
 Lábeš
 Dřevě-Ferdinandova 2.
 Papír-uměl. průmysl-
 staročíslnosti.

s Němci 22/6 1917

Můj nejdražší bratře,

odpuť, že jsem Ti omnila poslati žádanou mapu.
 Máme zde pánu štět, tak ji hned pošlám. Soud
 Ti také bude vyhovovat. Je nepřesnější.

Líbá Ti Eva Lábeš

5. Vzkaz M. Lábkové bratrovi (1917). Tamtéž, kart. 397, dop.
M. Lábkové L. Lábkovi, 22. 6. 1917.

Plzeň 2. prosim listopadu 1915.

Můj druhý věčně milovaný syni!

Poni choila oddech v ústí Tě.
Toužila sem před svátkem vdechnout dopis ale
nebylo možno, neboť všichni porádě do noci
byli stále všichni v hru. Nejprve Tě na stokrát
děkuji za Tě ^{omej} upřímné přání a za nezměrnou
lásku k nám všem. Těšila sem se velice a bylo
mně tak volno u srdce jako býva v přírodě
po bouři, když se opět slunce zasměje. Věřim
svěře i spojeními silami se mnohým změní
a že svornost hrady stavi. Za Těou lásku, velkou
odplat Tě Tě. Řeji si jen svého srdce, bys
mohl v tom sám hospodařit. Bylo to jen Tě
neobyčejná přičinlivost a skromnost jenž dala
celému obchodu vznik a jméno. Nechtěla
bych z Tě zdiřné selby jisti chléb bez Tě.
Ať Tě opět tisíckrát Tě děkuji za tu velkou
radost a překvapení které si nám svjím
neobyčejným darem poskytl. Jest vše
tak jemně promyšleno a provedeno že jsme
se rozplakali. Nabyl v loni tak sklivý st. večer.

6. Dopis K. Lábkové L. Lábkovi (1915). Tamtéž, kart. 395, dop.
K. Lábkové L. Lábkovi, 25. 12. 1915

Uvěř 2/4 1918.

Předražený bohatě!

Ly panenky silnici,
prokaly je myslivci
dva

Kam panenky, kam jdete?
Ktera to z vás budete
má?

Zajisté Ti bylo nápadno,

že tak dlouho dříve na sebe

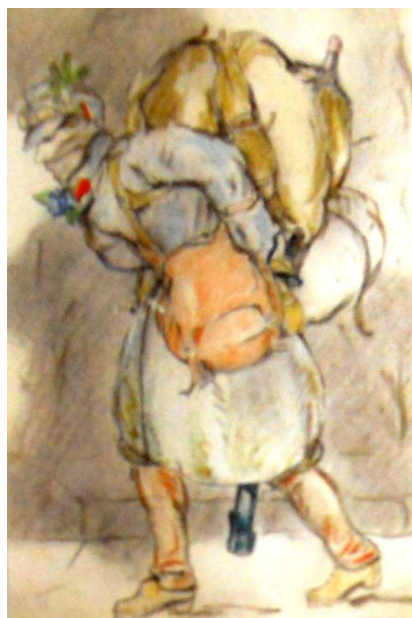
čekala. Ale věř, neustala jsem

Te měla na mysli, líč nemohla jsem
psát, neboť jsem celá svátky až do teď ležela
velkými bolestmi rubu. Pan dr. Valis
byl teď u mne a přecepsal mi pilulky
a každý sledoval, že to není žádný nápat.
Tak jsem se hned s radostí dala do psaní.
Nadovodu Ti ani dosti odpovídal jakou
jsem měla radost z obou třítek dárků.
Báseň, Tomáš a lesní panna se mne věru

7. Dopis A. Lábkové L. Lábkovi (1918). Tamtéž, dop. A. Lábkové L. Lábkovi, 2. 1. 1918.

milý Lábečku! 23.4.16.

Dělal jsem teď o svátcích
 Hamleta pro plzeňskou scénu a
 jákuile budu mít chvilku čas udě-
 lám něco vám do nového kšaftu
 Za týden chci zase jít do Kras na
 týden, tož potom, abyš ti došel ten
 příslušný kříž. Co děláte, ještě nic,
 máte-li chvilku času. Chochim jít o
 noze, ponze chvilku ale. Buďte
 zdrav, at žije svěřaj.
 Křs B. Krse.

8. Dopis B. Krse L. Lábkovi (1916). Tamtéž, kart. 396, dop. B. Krse L. Lábkovi, 23. 4. 1916.

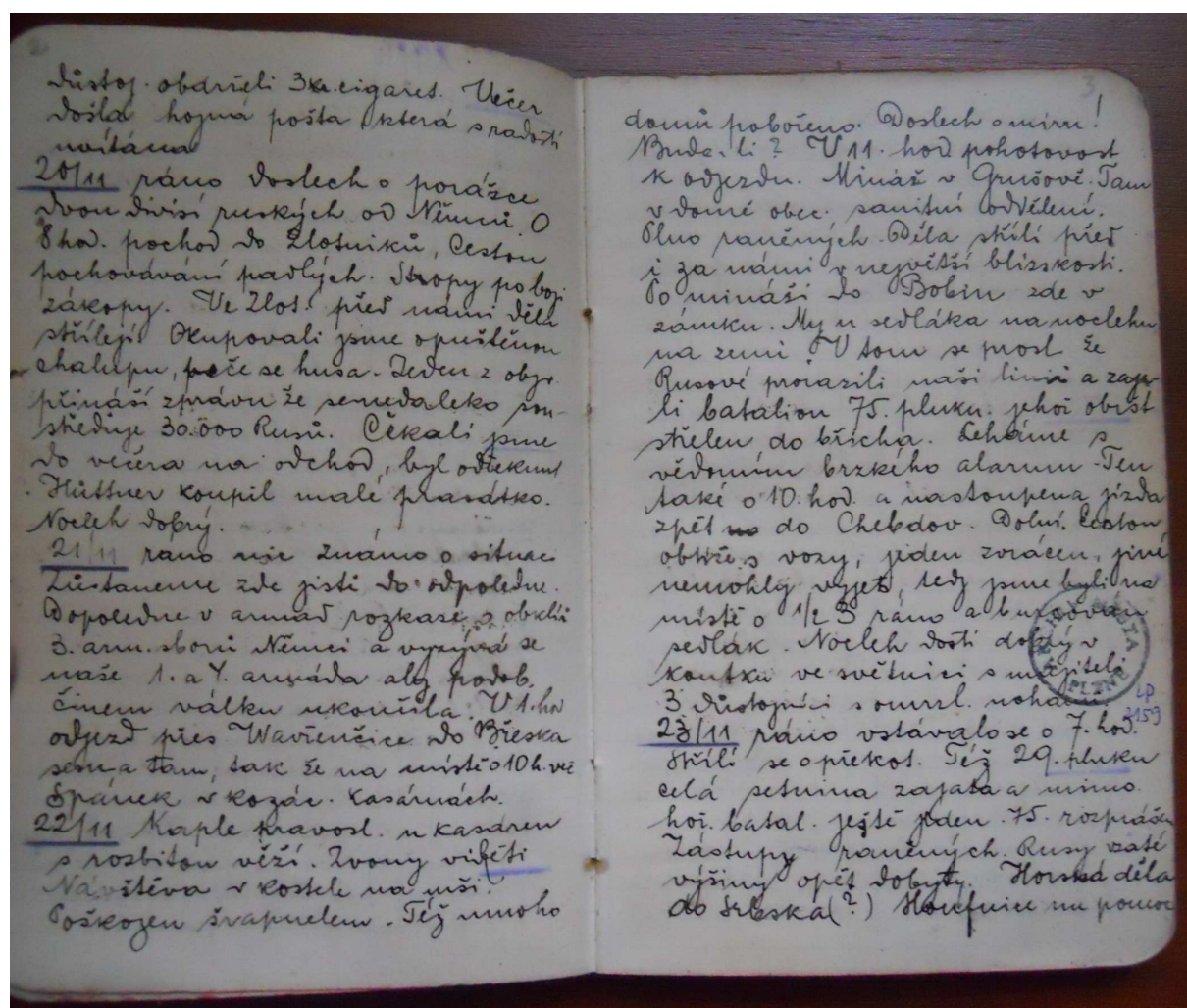
9. Kresba B. Krse z válečného deníku (1915), LOSENICKÝ, B. *Kreslířská výpověď*, s. 289.

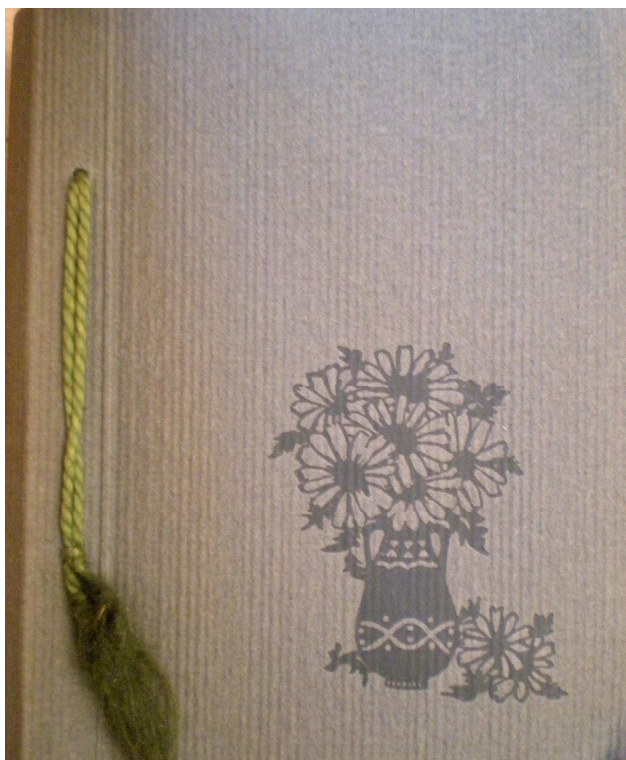
10. Kresba B. Krse (1915). Tamtéž, kart. 395, korespondenční lístek B. Krse L. Lábkovi, 10. 5. 1915.

11. Fotografie deníků L. Lábka AMP, Lábek, kart. LP 2159.

12. Zápisy v Lábkově deníku (1914). AMP, Lábek, kart. 2159, deník 1914–1915, zápisy 20. 11. – 23. 11. 1914, s. 2-3.

13. Přebal Lábkova válečného fotoalba.
Tamtéž, kart. 400.

14. Fotografie Lábkových válečných fotoalb. Tamtéž.

15. Skupinová fotografie Platzkomanda s Ladislavem Lábkem (třetí zleva) – Raut (1918). AMP, Lábek, kart. 400, fotoalbum VI, září 1918.

16. Volný čas na frontě na frontě (první zprava Ladislav Lábek) – Toruň 1915. Tamtéž, fotoalbum I, 1915.

17. Koupání vojáků – Ruda Brodska (1917). Tamtéž, fotoalbum IV., 20. 7. 1917.

18. Na italské frontě – Ghertele (1917). Tamtéž, 4. 10. 1917.

19. Polní kuchyně – Slaventyn (1915). Tamtéž, fotoalbum I, červenec 1915.

20. Polní kuchyně – Ruda Brodská (1917). Tamtéž, fotoalbum IV, srpen 1917.

21. Obyvatelé Jezierny (1916). Tamtéž, fotoalbum II, leden 1916.

22. Pradlena – Nomi (1918). Tamtéž, fotoalbum IV, květen 1918.

23. Zákopy – Prokopiwna (1916). Tamtéž, fotoalbum II, květen 1916.

24. Ležení u Zborova – 1917. Tamtéž, fotoalbum III, 1917.

25. Kresba B. Krse (ubytování vojáků).
LOSENICKÝ,
B. *Kreslířská výpověď*, s. 290.

26. Ubytování Lábkova hejtmana – Jezierna (1916).
AMP, Lábek, kart. 400, fotoalbum II, červen

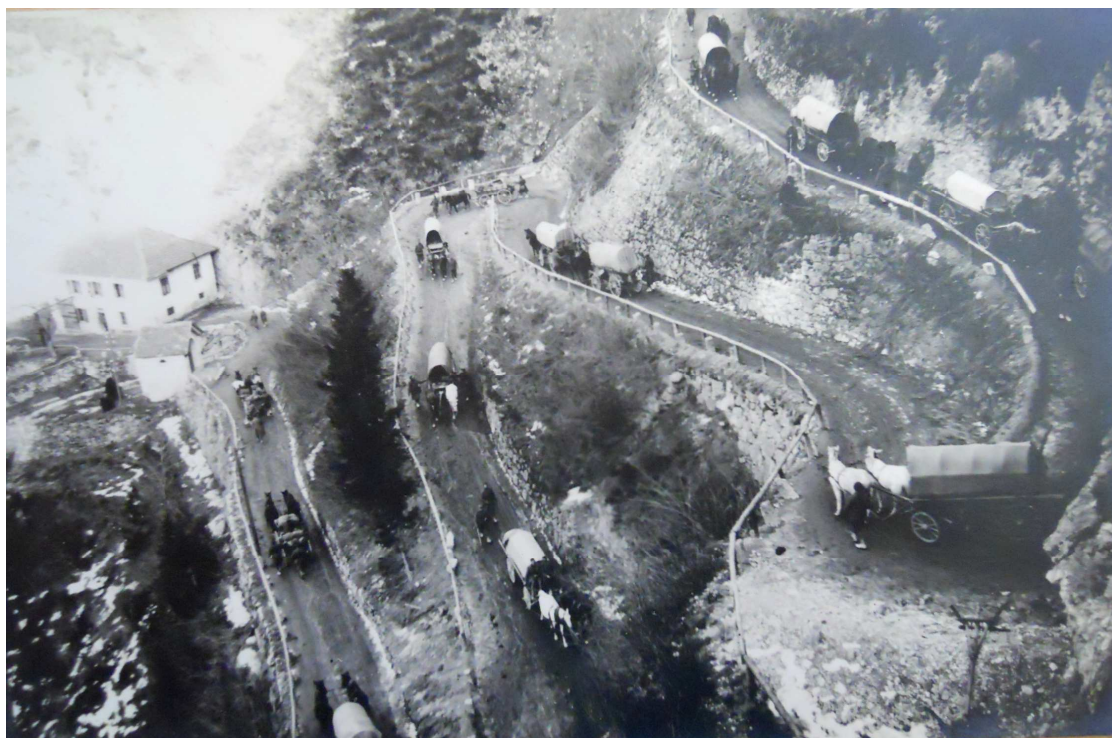

27. Bydlení v Jezierně (1916). Tamtéž, fotoalbum II, leden 1916.

28. Bitva na ex libris J. Váchala. HALOUN, Karel. *Josef Váchal malíř na frontě*. Praha, 1996, s. 8. ISBN 80-7185-060-8.

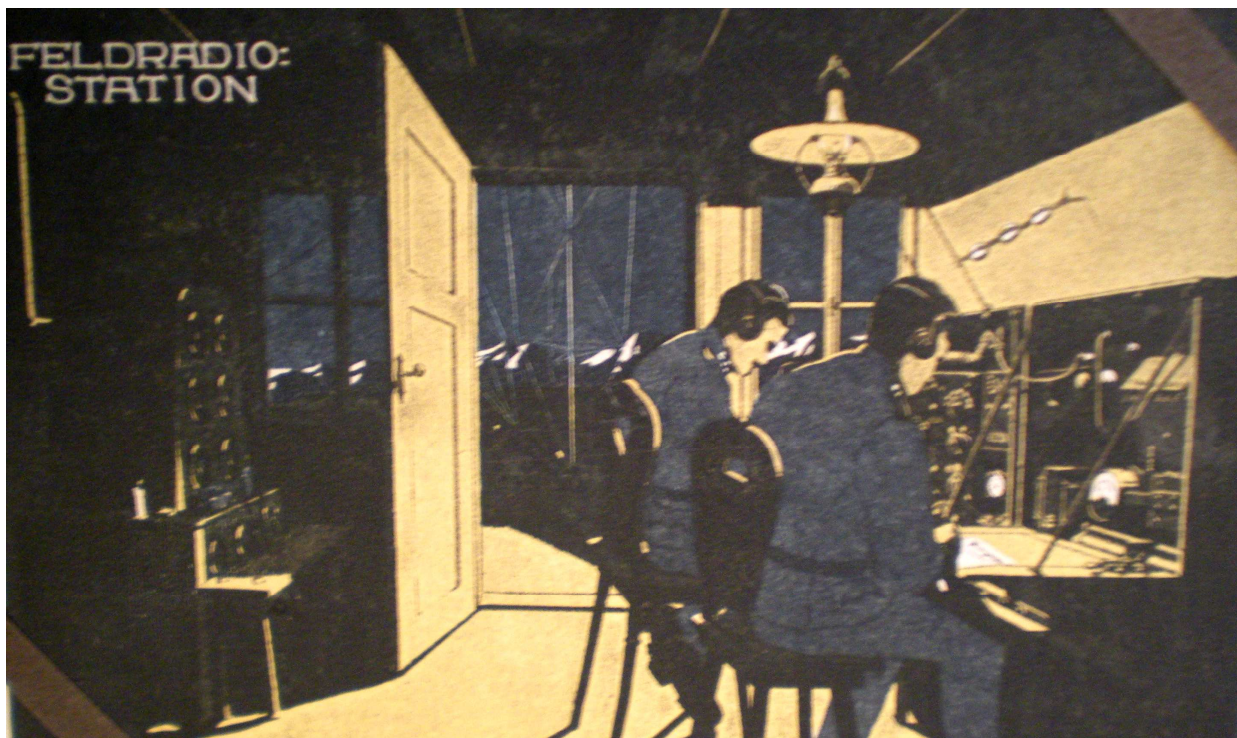
29. Po bitvě – Monte Zebio (1918). AMP, Lábek, kart. 400, fotoalbum V, 1918.

30. Postup trainu – cesta do Caldonazzu (1918). Tamtéž, fotoalbum IV, březen 1918.

31. Postup trainu v italských horách (1918). Tamtéž, fotoalbum V, 8. 9. 1917.

32. Vojenská pohlednice. Tamtéž, fotoalbum VI, 1918.

33. Vojenská pohlednice II. Tamtéž, 1918.

1.38 Mapy, plány, tabulky, přehledy a grafy – seznam příloh

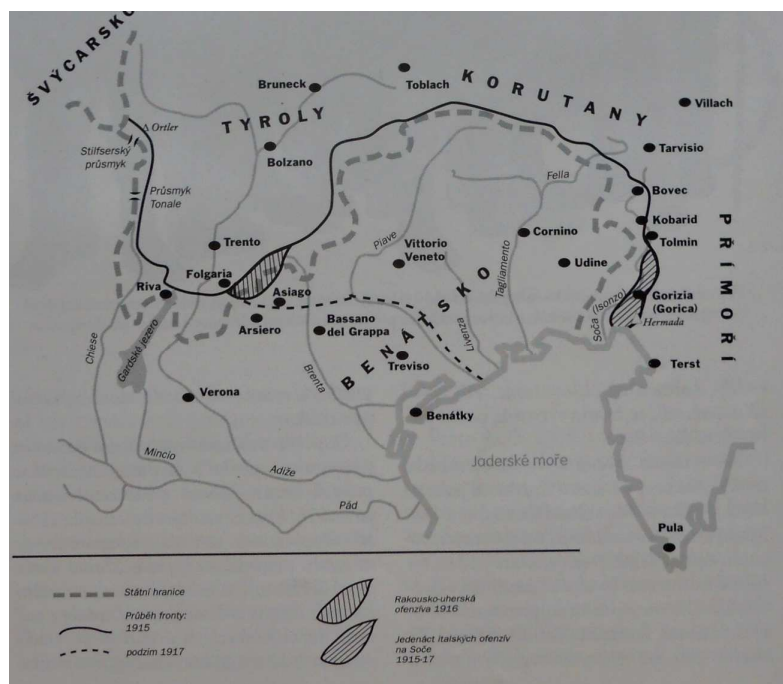
1. Plán města Plzně z roku 1908
2. Mapa první světové války – průběh a tažení (1914–1918)
3. Jihozápadní (italská) fronta 1915–1917
4. Východní fronta 1914 (počátek září)
5. Východní fronta v roce 1915
6. Brusilova ofenziva 1916
7. Ceny potravin v českých zemích 1914–1918
8. Ceny potravin v Předlitavsku 1914–1918
9. Ceny potravin na východní frontě v zápisech L. Lábka (1914–1917)
10. Tržby obchodů rodiny Lábkových (1913–1919) – tabulky
11. Tržby obchodů rodiny Lábkových (1913–1919) – grafy
12. Vybraná bibliografie Ladislava Lábka (1912–1948)

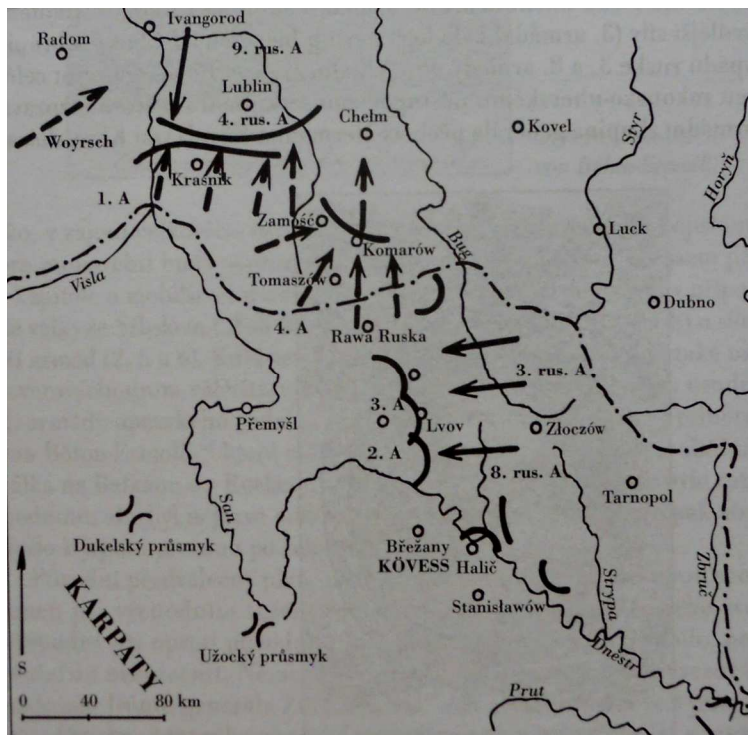
1. Plán města Plzně z roku 1908. BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň na historických plánech*. Plzeň, 2008. Plán č. VI 1908.

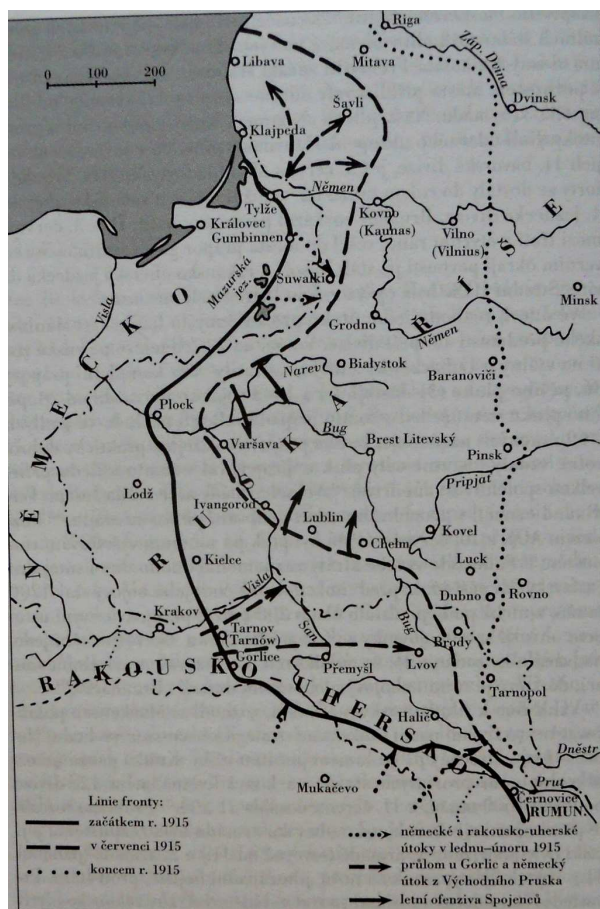
2. Mapa první světové války – průběh a tažení (1914–1918). PTÁČEK, Jan. *Atlas světových dějin – 2 Díl. Středověk – novověk*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7011-344-8, s. 28.

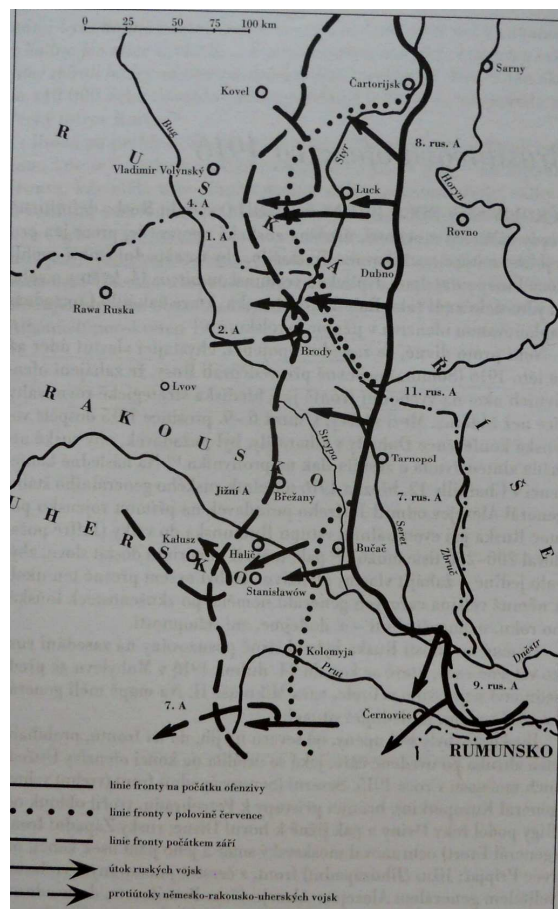
3. Jihozápadní (italská) fronta 1915–1917. FUČÍK, J. *Soča*, s. 12.

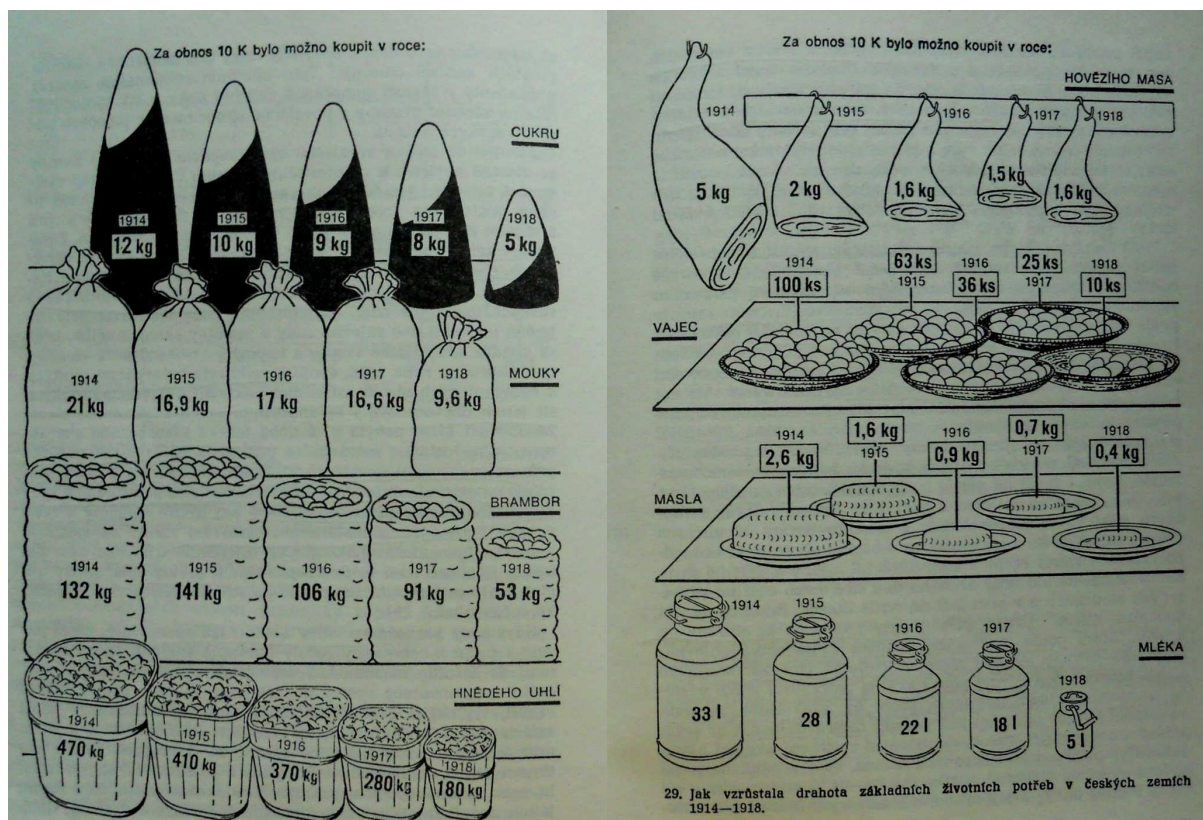
4. Východní fronta 1914 (počátek září). ŠEDIVÝ, I. *Češi a Velká válka*, s. 74.

5. Východní fronta v roce 1915.
Tamtéž, s. 74.

6. Brusilova ofenziva 1916.
Tamtéž, s. 74.

7. Ceny potravin v českých zemích 1914–1918. JINDRA, Zdeněk. *První světová válka*. Praha, 1987, s. 210–211. ISBN 14-407-87.

*Vývoj indexu maloobchodních cen vybraných druhů zboží v reálné hodnotě koruny vždy v červenci 1914–1918 v Předlitavsku. V závorce uvedeny ceny na černém trhu. (1914 = 100)*¹¹³

Druh zboží	1914	1915	1916	1917	1918
mouka 1 kg	100	105	57	34	43
	(100)	(105)	(286)	(611)	(395)
chléb 1 kg	100	116	44	22	13
	(100)	(116)	(191)	(184)	(141)
kostkový cukr 1 kg	100	58–60	29	16	11–12
	(100)	(58–60)	(111)	(95)	(153)
mléko 1 l	100	77	43	23	17
	(100)	(77)	(83)	(163)	(140)
přední hovězí 1 kg	100	105–158	110–131	39–57	23–57
	(100)	(105–158)	(110–131)	(67)	(95)
vepřové sádlo 1 kg	100	156–170	137	90–111	–
	(100)	(156–170)	(257)	207	(236)
máslo na vaření 1 kg	100	106	76–84	65–68	–
	(100)	(118)	(263)	(255)	(349)

8. Ceny potravin v Předlitavsku v letech 1914–1918. ŠEDIVÝ, I. *Češi a Velká válka*, s. 245.

9. Ceny potravin na východní frontě v zápisech L. Lábka (1914–1917)⁹²⁶

Poř. č.	Potravina	Cena	Den/měsíc	Rok	Místo	
1	1 žemlička	18 hal	24.8.	1914	u Stubna	
2	1 vejce	4 hal	23.9.		Szerzyny	
3	1l mléka	12 hal				
4	1 vejce	10 hal	18.10.		Jaroslaw	
5	máslo 1 kg	180 K	26.10.			
6	1l mléka	60 hal				
7	1 vejce	20 hal	23.1.	1915	Huszt (u Mukačeva)	
8	husa 1 kg	12 K				
9	káva (?)	40 hal				
10	6 vař. vajec	1K				
11	3 syrová vejce	20 hal	24.7.		Krasnolesie	
12	1 kráva	300 K				
13	mýdlo s jelenem	50 hal				
14	20 doutníků cigarellas	3 K				
15	máslo 1 kg	6 K	29.7.		1915	Lvov
16	oběd (?)	1K	3.8.			
17	1 bochánek	75 hal	7.8.			
18	uherský salám1 kg	18 K				
19	1 citron	1 K				
20	kvasnice 1 kg	7 K				
21	pivo ½ l	50 hal				
22	1 tužka Koh-i-noor	60 hal				
23	1 buchta	12 hal	23.1.	Huszt		
24	1 vejce	14 hal	12.8.	Stryj		
25	sklenka kávy	70 hal				
26	mléka1l	50 hal				
27	živé prase 1 kg	3 K	13.6.	1916	Jezierna	
28	sýr 1 kg	9 K				
29	stará cibule 1 kg	9 K				
30	1 vejce	10 hal				
31	1 vejce	50-70 hal	8.8.	1917	Ruda Brodská	
32	máslo (?)	14-20 hal				

⁹²⁶ Nákupy potravin za rok 1918 nebyly v Lábkových dopisech vyhledány. Údaje za léta 1914–1917 viz: AMP, Lábek, kart. 398, dop. L. Lábka rodině, 24. 8. 1914; tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 23. 9. 1914; tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 18. 10. 1914; tamtéž, dop. L. Lábka rodině, 26. 10. 1914; tamtéž, dop. č. 263 L. Lábka rodině, 24. 7. 1915; tamtéž, dop. č. 268 L. Lábka M. Lábkové, 29. 7. 1915; tamtéž, dop. č. 274 L. Lábka rodině, 7. 8. 1915; tamtéž, dop. č. 280 L. Lábka rodině, 12. 8. 1915; tamtéž, inv. č. 7, kart. 2159, deník 1914–1915, 23. 1. 1915, s. 35; tamtéž, inv. č. 8, kart. 2159, deník 1915, 3. 8. 1915, s. 45-49; tamtéž, kart. 399, dop. č. 481 L. Lábka B. Lábkové, 13. 6. 1916; tamtéž, dop. č. 753 L. Lábka rodině, 8. 8. 1917.

10. Tržby v rodinných obchodech Ladislava Lábka a jeho sester 1913–1919 (tabulky)⁹²⁷

„Závod papírnický Ladislav Lábek“

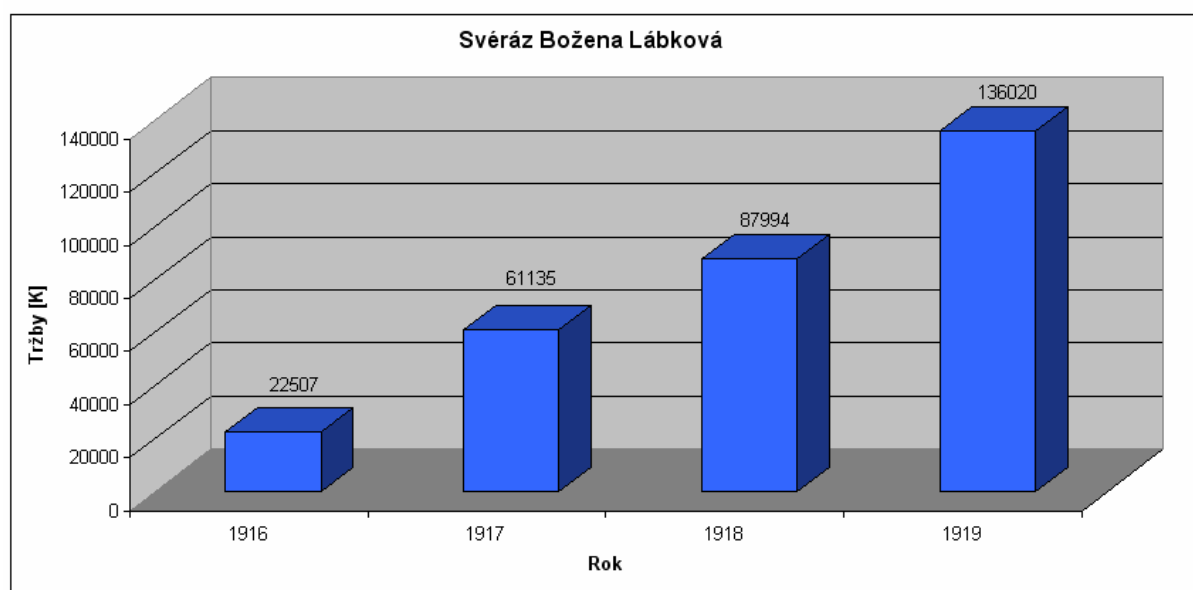
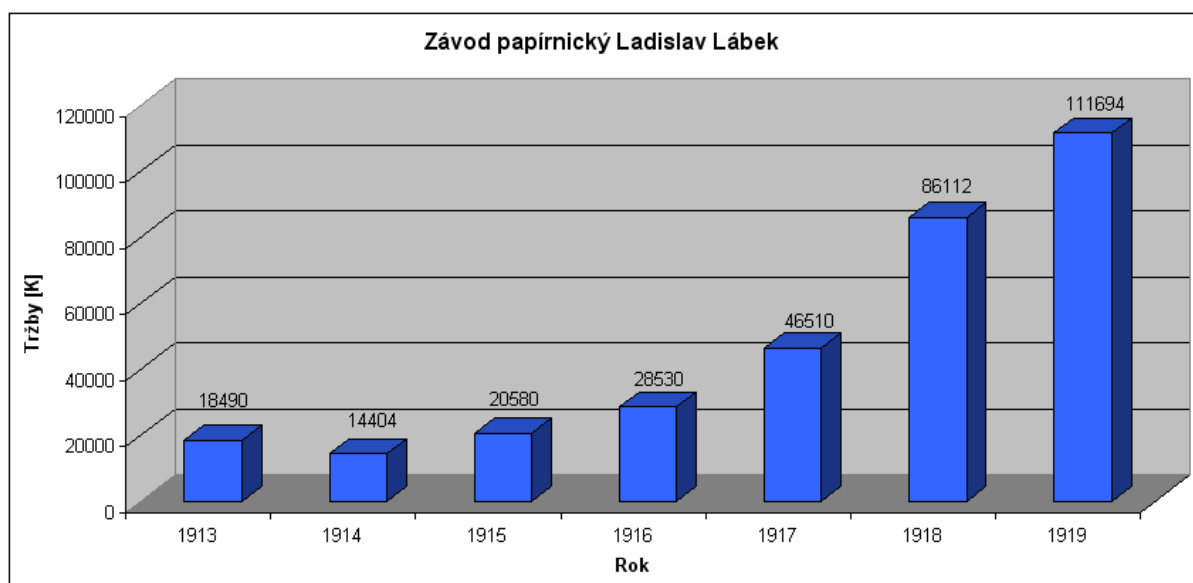
Tržby obchodu 1913-1919													
[K]													
Rok	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen	Červenec	Srpen	Září	Říjen	Listopad	Prosinec	Celkem
1913	1495	1348	2093	1315	1184	1076	822	573	3052	2277	1164	2091	18490
1914	1126	1017	1196	1586	998	640	770	448	1360	2175	1216	1872	14404
1915	1564	1455	1737	1582	941	1047	892	976	3138	2069	1990	3189	20580
1916	1835	2281	2613	2673	1749	1325	1029	1054	4776	2796	2439	3960	28530
1917	2931	2743	3116	2370	1428	1621	1748	2197	9025	6404	4870	8057	46510
1918	4841	3864	4509	3366	3260	3935	3923	2575	14102	8701	9146	23890	86112
1919	8600	6360	6206	5385	5351	5507	5029	3639	21310	16232	10450	17625	111694

„Svéráz Božena Lábková“

Tržby obchodu 1916-1919													
[K]													
Rok	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen	Červenec	Srpen	Září	Říjen	Listopad	Prosinec	Celkem
1916					2515	1982	2280	1820	1280	1880	2850	7900	22507
1917	3315	2830	3230	3410	2980	4200	4190	4300	4400	6640	7070	14570	61135
1918	5000	4170	6620	5840	9400	5490	8230	9930	6080	6500	6250	14484	87994
1919	9730	11110	3620	9430	22900	11680	12360	7320	10430	9150	6010	22280	136020

⁹²⁷ Tabulka (včetně grafu – příloha č. 11) zpracována na základě účetních údajů v pomocné účetní knize obchodu rodiny Lábkových. Obchody Lábkových, rkp. inv. č. 20 803, sign. 10 b 156, účetní kniha 1909–1919, záznamy 1913–1919.

11. Tržby v rodinných obchodech Ladislava Lábka a jeho sester 1913–1919 (grafy)

12. Vybraná bibliografie Ladislava Lábka (1912–1948)⁹²⁸

Samostatné publikace a katalogy

- 1912 – Kostel Všech Svatých v Plzni (9 s.)
1913 – Hřbitov u svatého Mikuláše v Plzni (11 s.)
1913 – Křimice (15 s.)
1913 – Plzeňské náměstí (13 s.)
1913 – Plzenec II (12 s.)
1914 – Lochotín (18 s.)
1914 – Mariánský Týnec (13 s.)
1914 – Nejstarší plzeňské pohledy (24 s.)
1917 – Gerlachovský dům v Plzni (kol. autorů) (72 s.)
1919 – Hodináři ve staré Plzni (21 s.)
1920 – Plzeňské konvářství (106 s.)
1920 – Z historie plzeňského obchodu (80 s.)
1920 – Zpráva o vzniku a činnosti Národopisného musea Plzeňska do r. 1919 (12 s.)
1921 – Z minulosti hradu Radyně (36 s.)
1921 – Zpráva o činnosti Národopisného musea Plzeňska v roce 1920 (12 s.)
1922 – Lidový kroj a výšivky na Plzeňsku (28 s.)
1923 – Život a móda v Plzni v XIX. století (26 s.)
1923 – Katalog výstavy dámské módy v Plzni a rod. portraitů plzeňských z XIX. století (28 s.)
1924 – Počátky a rozvoj fotografie v Plzni (32 s.)
1924 – Šternberská kaple v Plzni (56 s.)
1924 – Několik slov o čl. národopise (12 s.)
1924 – Gerlachovský dům v Plzni (42 s.)
1925 – Buben hrad – Plešnice tvrz a osada (24 s.)
1925 – Od Spravedlnosti ku svatému Jiří (34 s.)
1925 – O vzniku a vývoji lidových výšivek v širším Plzeňsku (26 s.)
1925 – Deset let Národopisného musea Plzeňska (nestránkováno)
1925 – Jesličky západních Čech (15 s.)
1926 – Stručný národopisný popis Plzeňska i západních Čech vůbec (24 s.)
1926 – Z historie plzeňského obchodu a průmyslu II (110 s.)
1927 – Lid na Plzeňsku – obraz jeho života a práce v domě Gerlachovském v Plzni (72 s.)
1927 – Památky svatováclavské v západ. Čechách (29 s.)
1927 – Školské museum Komenského v Plzni (8 s.)
1928 – Nástin praktické museologie pro krajinská musea vlastivědná (72 s.)
1928 – Umění československého lidu (kol. autorů) (47 s + 192 obr.)
1928 – Litice hrad a osada (31 s.)
1930 – Zvyklosloví Plzeňska a přilehlých oblastí (46 s.)
1931 – Potulky po Plzni staré i nové I (188 s.)
1933 – Plzeňské knihařství (23 s.)
1933 – Chotěšovský dům – odkaz renaissance (18 s.)
1934 – Plzeňský obchod – průmysl a dopravnictví (37 s.)
1935 – Sbírký Národopisného musea Plzeňska ve 20. roce jeho trvání (75 s.)

---

⁹²⁸ Autor neuveden. *Soupis prací Ladislava Lábka do roku 1957*, s. 244-246. Soupis uvedené bibliografie z roku 1958 byl porovnán se záznamy online katalogů Národní knihovny v Praze a Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje.

- 1936 – Čtení o kostelíku u „Ježíška“ v Plzni (51 s.)
- 1938 – Plzeň v letech šedesátých (97 s.)
- 1938 – Lidové šperky západočeské (45 s.)
- 1939 – Rodinný – společenský a národní život Plzně v letech šedesátých (48 s.)
- 1940 – Plzeň v XV. stol., počátky českého knihtisku (91 s.)
- 1941 – Zkáza staré Plzně (37 s.)
- 1945 – Národopisné museum Plzeňska za německé nadvlády v letech 1939 až 1945 (48 s.)
- 1947 – Plzeňští zámečníci (88 s.)
- 1947 – Traktát o plzeňských impresorech (16 s.)
- 1948 – Drogisté a lékárníci ve staré Plzni (53 s.)

Články v publikacích a časopisech za první světové války

- 1915 – Ochrana památek v Plzni. Český denník, 10. 12. 1915.
- 1915 – Výstava u Gerlachů. Český denník, 10. 10. 1915.
- 1915 – V domě Gerlachovském. Český západ, 21. 10. 1915.
- 1916 – Malby jehlou. Český denník, 26. 4. 1916.
- 1916 – Svěráz v minulosti. Kulturní hlídka Českého deníku (KH), 10. 12. 1916.
- 1916 – Plzeň a umělecký průmysl v minulosti. KH, 31. 12. 1916.
- 1917 – Plzeň a malířské umění v minulosti. KH, 28. 4. 1917.
- 1917 – U plzeňského kupce před 100 lety. KH, 15. 4. 1917
- 1917 – Padělky starožitností a plzeňští sběratelé. KH, 10. 6. 1917.
- 1917 – Soukromí sběratelé. Přerod 1917.
- 1917 – Plzní naše musea svůj úkol? Přerod 1917.
- 1918 – Museum, které se zrodilo ve třičtvrtě na dvanáct. Český deník, 30. 3. 1918.
- 1918 – Jak máme konati národopisná studia. Přerod 1918.
- 1918 – Slovo k našim sběratelům. Přerod 1918.
- 1918 – O Národopisném museu Plzeňska. Přerod 1918.
- 1918 – Trojánská kronika. Přerod 1918.
- 1918 – Z dávného života obchodního I. Přijímání účtů. Plzeňské obchodní zprávy (POZ) XIII, 2. 7. 1918.
- 1918 – Z dávného života obchodního II. Učení. POZ XIII, 2. 8. 1918.
- 1918 – Z dávného života obchodního III. Co vypráví staří pamětníci. POZ XIII, 2. 9. 1918.

13 Resumé

This dissertation deals with the life of museologist, founder of Národopisné muzeum Plzeňska, antiquarian and shop-keeper Ladislav Lábek from Plzeň (1882–1970). This dissertation especially focuses on his life during the World War I. that he spent on the east (1914–1917) and later on Italian front (1917–1918) as an accounting officer with logistic forces in the infantry corps and also on the life of his family in Plzeň.

Information about Lábek's life on the fronts during the World War I. we can study thanks to archival documents in Lábek's fund in Archiv města Plzně. There are for example about five thousand letters (sent and received) 1914–1918, four diaries 1914–1915 [1916] and about three hundred photos and three hundred postcards 1914–1918.

Lábek was a soldier of the 35. infantry regiment of the 19. infantry division. His duties were for example work with bills or books of accounts, buying provisions for soldiers, confiscating cattle or harvest etc. One of his favourite duties was cooking for soldiers which brought him more food and relax. Due to good position in the logistic forces Lábek had safer position for all time of the war. His duty in the infantry corps got him possibility for gardening or mushroom-picking, time for walks in the countryside and taking photos about the life in the war, possibility to travel to local cities (for example Lvov, Krakov or Trident) to buy rations for soldiers and some articles he sent to his family in Plzeň (fruits, vegetables, butter, cans with meat, eggs etc.), small gifts for family's collections or articles for their papermaking shop and works of art shop (coins, postcards, small art boxes or original venice pottery etc.). Lábek had papermaking shop with antiquities (Závod papírnický Ladislav Lábek) since 1909 and due to good business during the war he opened with his sisters another shop with works of art, garbs, toys etc (Svéráz Božena Lábková) in 1916. During the thirties they opened another bookshop (Nakladatelství a knihkupectví Marie Lábková). After Lábek left to the war his sisters Marie (1892–1965), Božena (1891–1960) and Anna (1897–1960) became significant businesswomen in Plzeň. While Lábek's sisters traded in Plzeň, Lábek traded on the fronts for example with postcards, envelopes, correspondence cards or pencils that sent him his family from Plzeň. For the whole war time tobacco products were very important business articles in Plzeň and also on the fronts.

This dissertation is divided into 13 chapters: Introduction, two chapters about biography of Ladislav Lábek, five chapters about Lábek and his family in the war (one chapter represents one year of the war (1914–1918), conclusion, list of abbreviations, sources and literature, enclosures and resume.